

جمهوری اسلامی ایران
سازمان برنامه و بودجه کشور
سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

معاونت هماهنگی برنامه و بودجه

۱۳۹۸

سرشناسه	: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل، معاونت هماهنگی برنامه و بودجه
عنوان و نام پدیدآور	: گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان اردبیل سال ۱۳۹۶ / سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل، معاونت هماهنگی برنامه و بودجه.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۰ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۰۳-۱۸۲-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: اردبیل(استان) - اوضاع اقتصادی - آمار
موضوع	: Ardabil(Iran:Province)—Economic conditions—Statistics :
موضوع	: اردبیل(استان) - اوضاع اجتماعی - آمار
موضوع	: Ardabil (Iran:Province)—Social conditions—Statistics :
موضوع	: اردبیل(استان) - زندگی فرهنگی - آمار
موضوع	: Ardabil(Iran:Province)—Intellectual life—Statistics :
شناسه افزوده	: سازمان برنامه و بودجه کشور
رده بندی کنگره	: HC ۴۷۷
رده بندی دیویی	: ۳۳۰/۹۵۵۳۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۷۴۸۲۹۵

گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

تهیه کننده: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل، معاونت هماهنگی برنامه و بودجه

نوبت چاپ: اول

سال انتشار: ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰ نسخه الکترونیکی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نظارت عالی:

داود شایقی

رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل

نظارت و هماهنگی:

محمد حسینیقلی زاده

معاون هماهنگی برنامه و بودجه سازمان

ناظر هماهنگی انتشارات:

نوربخش محمدی

رئیس حوزه ریاست و روابط عمومی سازمان

تهیه کنندگان:

سهیلا قلیزاده - ثریا سیفی -

سهیلا عبدالله زاده - مهدی محمدی - بهمن اسفندیاری - بلال پیر محمد

طراحی و صفحه آرایی:

ارسلان زادخاک

تاریخ تهیه و انتشار:

بهار ۹۸

نقل مطالب این گزارش با ذکر نام کامل منبع بلامانع است.

نشانی: اردبیل، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

تلفن: ۰۴۵-۳۳۷۴۴۲۱۱ دورنگار: ۰۴۵-۳۳۷۴۴۲۰۰

کد پستی: ۵۵۶۱۲۸۱۳۴۶۳ پست الکترونیک: <http://ardabilmpo.ir>

پیشگفتار

سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل در جهت انجام وظایف سازمانی و به منظور تشریح آخرین وضعیت اقتصادی و اجتماعی استان، هر سال گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان را تهیه و منتشر می نماید.

این سازمان تلاش می کند علی رغم مشکلاتی که در تهیه آمار و اطلاعات وجود دارد با سازو کار فراهم شده، به نحوی این گزارش را تهیه و ارائه نماید که پاسخ گوی نیاز اطلاعاتی و تحقیقی استفاده کنندگان باشد.

یکی از محورهای فعالیت اصلی در تهیه این گزارش علاوه بر تولید اطلاعات مورد نیاز، تلاش برای جمع آوری، طبقه بندی، تحلیل، خلاصه سازی و انتشار اطلاعات مناسب برای همه گروه ها به خصوص برنامه ریزان می باشد. لذا این گزارش با ارائه تصویری از وضع استان در سال ۱۳۹۶ و مقایسه آن با سال ۱۳۹۵ می تواند مدیران، برنامه ریزان و سیاست گذاران را در تصمیم گیری موثرتر و کارآمد یاری دهد. امید است گزارش حاضر تصویر خلاصه ای از شرایط اقتصادی- اجتماعی استان را در اختیار مسوولان و برنامه ریزان، مدیران دستگاه های اجرایی محققان و دانش پژوهان و سایر علاقمندان قرار دهد. در پایان از مساعدت و همکاری دستگاه های اجرایی استان اردبیل که در تهیه اقلام آماری همکاری لازم را داشته اند تشکر و قدردانی می نمایم.

داود شایقی

رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷.....	فصل ۱: سرزمین و آب و هوا
۲۱.....	فصل ۲: جمعیت، نیروی انسانی و بازار کار.....
۳۷.....	فصل ۳: ساختار رشد اقتصادی.....
۴۹.....	فصل ۴: نهادهای پولی و مالی.....
۶۱.....	فصل ۵: هزینه و درآمد خانوارها.....
۷۵.....	فصل ۶: بودجه و درآمدهای عمومی استان.....
۸۱.....	فصل ۷: امور پیمانکاران، مشاوران و گزارش نظارتی پروژه ها.....
۸۷.....	فصل ۸: انرژی و سوخت.....
۹۷.....	فصل ۹: حمل و نقل.....
۱۰۷.....	فصل ۱۰: ارتباطات.....
۱۱۳.....	فصل ۱۱: عمران شهری، روستایی و عشایری.....
۱۳۳.....	فصل ۱۲: آب، کشاورزی و منابع طبیعی.....
۱۶۷.....	فصل ۱۳: صنعت و معدن.....
۱۸۱.....	فصل ۱۴: بازرگانی.....
۱۸۹.....	فصل ۱۵: آموزش و پرورش.....
۲۰۷.....	فصل ۱۶: آموزش فنی و حرفه ای استان.....
۲۱۱.....	فصل ۱۷: آموزش عالی.....
۲۱۹.....	فصل ۱۸: بهداشت و درمان.....
۲۲۷.....	فصل ۱۹: رفاه و تأمین اجتماعی.....
۲۳۵.....	فصل ۲۰: تربیت بدنی.....
۲۴۱.....	فصل ۲۱: فرهنگ و هنر.....

فصل اول

سرزمین و آب و هوا

۱- سرزمین و آب و هوا

*موقعیت جغرافیایی، حدود و وضعیت طبیعی و محیط زیست

۱-۱- حدود و موقعیت

استان اردبیل با مساحتی بالغ بر ۱۷۶۲۴,۱ کیلومتر مربع (۱,۰۹ درصد مساحت کل کشور) در شمال فلات ایران بین عرض ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه و ۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۳۰ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۵۵ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در شمال غربی ایران واقع شده است. در شمال و شمال شرقی رود ارس و امتداد رشته کوه تالش، یعنی کوههای پشت سارا و رود بلقار یا بالهارود مرز بین استان و جمهوری آذربایجان را تشکیل می دهد. در شرق رشته کوههای تالش و باغرو این خطه را از استان گیلان جدا می کند. از غرب به استان آذربایجان شرقی منتهی شده و در جنوب کشیدگی رشته کوهها، دره ها و جلگه ها موجب پیوستگی توپوگرافیک استان با استان زنجان می شود.

چهار شهرستان از این استان به طول ۲۸۲,۵ کیلومتر با جمهوری آذربایجان هم مرز می باشند که در ۱۵۹ کیلومتر آن رودهای ارس و بالها رود جریان دارند. در حال حاضر ارتباط استان با جمهوری آذربایجان در طول این مرز تنها از دو نقطه اصلاندوز و بیله سوار انجام می گیرد. از نظر همجواری استان آذربایجان شرقی با ۳۲۴ کیلومتر مرز مشترک با شهرستانهای پارس آباد، مشگین شهر، نیر، کوثر و خلخال در رتبه اول قرار دارد. استان اردبیل در جنوب خود با استان زنجان همجوار بوده و در طول ۶۲,۵ کیلومتر همسایه جنوبی شهرستان خلخال محسوب می شود. با وجود وحدت قومی و فرهنگی استانهای اردبیل و زنجان موانع طبیعی بین دو استان و همچنین قطب جاذبی چون تهران در آن سوی محور تبریز- زنجان (که جاذب هر گونه حرکت اقتصادی- اجتماعی در این محور می باشد) باعث شده است که روابط همجواری در طول این ۶۲,۵ کیلومتر رونق خوبی نداشته باشد و شاید به همین دلیل شهرستان خلخال از شهرستانهای حاشیه ای استان به حساب می آید. استان گیلان با داشتن ۱۷۵ کیلومتر مرز مشترک با شهرستانهای نمین، اردبیل و خلخال، همسایه شرقی استان اردبیل می باشد. رشته کوه صعب العبور تالش چون دیواره ای این دو استان را از هم جدا می کند. با این وجود جاذبههای اقتصادی کناره دریای خزر باعث شده که مردم استان بیشترین روابط همجواری اقتصادی- اجتماعی خود

را پس از مرکز با استان گیلان داشته باشند. گردنه‌های صعب العبور حیران و اسالم تنها گذرگاه‌های بین دو استان می‌باشند که همواره ریزش برف‌های سنگین در فصل سرما سبب صعوبت تردد در این گذرگاهها می‌گردد. محور اردبیل-آستارا، از طریق گردنه حیران، مهمترین خط ارتباطی استان با مرکز کشور می‌باشد که شهرستان‌های استان را از طریق رشت و قزوین به تهران مرتبط می‌سازد. در جدول شماره (۱-۱) موقعیت جغرافیایی استان در ارتباط با مناطق همجوار نشان داده شده است.

جدول (۱-۱) موقعیت جغرافیایی استان و چگونگی ارتباط استان با مناطق همجوار

شهرستان‌های واقع شده در همجوار	محورهای ارتباطی	موانع طبیعی	نوع مرز	طول مرز (کیلومتر)	همجوار	جهت جغرافیایی
پارس آباد- بيله سوار مغان- نمین	بيله سوار اصلا ندوز	رود ارس، بالهارود و کوه‌های پشت سارا	آبی خاکی	۲۸۲,۵	جمهوری آذربایجان	شمال
اردبیل- خلخال- نمین	آستارا- اسالم	کوه‌های باغرو و تالش	خاکی	۱۷۵	گیلان	شرق
خلخال	هشتجین- زنجان	کوه‌های چله‌خانه	خاکی	۶۲,۵	زنجان	جنوب
مشگین شهر- پارس آباد- نیر- کوثر-خلخال	اردبیل- سراب- مشگین شهر- پارس آباد- اهر	کوه‌های کلیان و بز فوش	خاکی	۳۲۴	آذربایجان شرقی	غرب

۱-۲- اقلیم و عوامل شکل دهنده آب و هوای استان

طبق تعریف IMV^(۱) عواملی نظیر توپوگرافی، عرض جغرافیایی، ارتفاع از سطح دریا، دوری و نزدیکی از منابع آب و جریانات جوی، شرایط ویژه فیزیکی یک منطقه در کنترل اقلیم آن می‌باشند. بر این اساس و بر پایه طبقه‌بندی‌های رایج جغرافیایی، کشور ما جزو مناطق خشک جهان محسوب می‌شود. متوسط بارندگی سالیانه در جهان در روی خشکی‌ها با وسعت تقریبی ۱۴۹ میلیون کیلومتر مربع ۷۴۶ میلی‌متر است و این در حالی است که میزان متوسط بارندگی سالیانه در ایران با وسعت ۱,۶۴۸ میلیون کیلومتر مربع، ۲۴۵ میلی‌متر می‌باشد. در استان اردبیل این شاخص بین ۲۵۰ تا ۶۰۰ میلی‌متر متغیر است و از نظر میزان نزولات جوی استان اردبیل وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق کشور داشته و از نظر کشاورزی نیز در وضعیت مطلوبی در سطح کشور قرار گرفته است و این امر ناشی از ویژگی‌های خاص جغرافیایی و توپوگرافی استان و وجود رشته کوه‌هایی با ارتفاع بیش از ۴ هزار متر و دشت‌های وسیع می‌باشد که ضمن تامین آب، باعث تنوع اقلیمی گردیده و یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد این استان محسوب می‌گردد.

توپوگرافی یکی از عوامل مهم ویژگی‌های اقلیمی استان و عامل اصلی تنوع در آن می‌باشد. ارتفاع و تغییرات آن و جهت‌گیری رشته کوه‌ها در برابر جریانات هوائی، عوامل توپوگرافیک شکل‌یابی کلیمای یک منطقه می‌باشد. سلسله جبال سبلان در جهت شرقی- غربی کشیده شده است و رشته کوه‌های باغرو چون دیواره‌ای بین قسمت‌های داخلی استان و دریای خزر حائل شده است.

(1) International Meteorological Vocabulary

ارتفاع عمومی استان نیز از ۴۰ تا ۴۸۱۱ متر متغیر است. قاعدتاً چنین اختلاف ارتفاعی خود به تنهایی تفاوتی در حدود ۲۰ درجه سانتی گراد را در متوسط دمای سالانه سبب می شود. بیلان انرژی و یا بیلان حرارتی یکی از عوامل اساسی اقلیم و آب و هوای یک منطقه می باشد، بنابراین دومین عامل موثر در خصوصیات اقلیمی، زاویه تابش آفتاب یا به عبارت دیگر عرض جغرافیایی است. همانگونه که گفته شد استان اردبیل بین (۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه) تا (۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه) عرض شمالی در شمالی ترین قسمت ایران قرار دارد که این امر اختلاف زاویه ای در حدود ۱۰ درجه را با قسمت های جنوبی ایران، در زاویه تابش آفتاب سبب می شود.

سومین عامل موثر در اقلیم استان، جریانات هوایی می باشد. در مجموع سه جریان هوایی با خصوصیات متفاوت، اقلیم و آب و هوای استان را تحت تاثیر خود قرار می دهند. جریان مدیترانه ای با ماهیت معتدل و بحری خود که قسمت اعظم بخارات خود را در کوهستان های ترکیه و زاگرس و آذربایجان غربی از دست می دهد، در نهایت استان اردبیل را نیز متاثر می سازد. این جریان منشاء قسمت اعظم نزولات جوی ایران می باشد و ورود آن به منطقه با تعدیل درجه حرارت و رطوبت هوا همراه است. جریان هوایی سیبری آسیای مرکزی که ماهیتی برّی و سرد دارد از سمت شمال و شمال شرق و پس از عبور از دریای خزر و جذب بخارات آن، استان را تحت تاثیر قرار می دهد. این جریان نیز قسمت اعظم بخارات خود را در دامنه های شرقی تالش و باغرو بر جای می گذارد. ورود این جریان هوایی در نواحی شمالی و مرکزی و جنوبی استان با سرما و افزایش میزان رطوبت هوا همراه است و در مناطق دیگر و بویژه مناطق مرتفع سرما و یخبندان خشک را سبب می شود. جریان هوایی سیبری در تابستان باعث کاهش شدت گرما و خنک شدن هوا می گردد. سومین جریان هوایی، جریان اطلس شمالی یا اسکاندیناوی است که دارای ماهیتی سرد و بحری می باشد. با وجود اینکه این جریان نیز قسمت اعظم بخارات خود را در سراسر اروپا و روسیه بر جای می گذارد، ولی در استان نیز ورود این جریان از سمت شمال و شمال غرب با سرمای شدید و بارش برف سنگین همراه است. چهارمین عامل موثر در اقلیم استان، وجود دریای خزر در شرق استان می باشد که علاوه بر برخورد کردن منطقه از بخارات خود در مناطق نزدیک به ساحل، عامل تعدیل درجه حرارت نیز می باشد. بر اساس تقسیم بندی بیوکلیماتیک آمبرژه، اقلیم مدیترانه ای بر اساس ضریب رطوبت (Q) و معدل حداقل درجه حرارت روزانه سردترین ماه (M) به شش نوع تقسیم شده است که به جز اقلیم صحرائی، دیگر انواع اقلیم در پهنه استان به چشم می خورد. اقلیم خشک سرد و نیمه خشک سرد، آب و هوای غالب در اکثر مناطق استان می باشد، که مقدار (Q) در اقلیم خشک سرد ۱۵ الی ۳۰ و در اقلیم نیمه خشک سرد ۲۰ الی ۵۰ و مقدار (M) نیز در این دو اقلیم ۵ تا ۱۴ درجه سانتی گراد زیر صفر می باشد. قسمتی از شهرستان های اردبیل، مشکین شهر و خلخال نیز دارای اقلیم نیمه مرطوب سرد می باشد. در این نوع اقلیم مقدار (Q) از ۴۰ تا ۸۰ و مقدار (M) از صفر تا ۷- درجه سانتی گراد زیر صفر می باشد. همچنین قسمت شمالی استان یعنی شهرستان های پارس آباد، بيله سوار و مغان دارای اقلیم نیمه خشک معتدل می باشد. ولی دامنه تغییرات مقادیر عوامل آب و هوایی، اقلیم این منطقه را نیز تا حدودی به سردی متمایل می کند. با وجود تنوع اقلیمی در استان، از نظر ویژگی های حرارتی، سرد بودن (در اثر ارتفاع، جریان هوایی سرد و عرض جغرافیایی) ویژگی مشترک

تمامی گونه‌های اقلیمی استان می باشد. حتی قسمت شمالی استان که به جهت پست بودن منطقه دارای اقلیم معتدل می باشد، بطور متوسط در ۵۰ روز سال شاهد یخبندان بوده و پدیده یخبندان در ایستگاه های مرتفع استان (مناطقى که ارتفاع آنها حدود ۲۰۰۰ متر می باشد) تا ۱۷۰ روز در سال افزایش می یابد و این اتفاق در ۹ ماه از سال به چشم می خورد. با توجه به این واقعیت که حدود ۲۰ درصد از استان دارای ارتفاع بیش از ۲۰۰۰ متر می باشد و با توجه به گرادیان حرارتی در دامنه های کوهستان ها، می توان نتیجه گرفت که در قسمت قابل توجهی از استان در بیش از نصف روزهای سال، یخبندان رخ می دهد که در سراسر ماه های سال حتی در تابستان، قابل رویت می باشد. با وجود شدت سرما و ثبت برودت های کمتر از ۳۰- درجه سانتی گراد در ایستگاه های هواشناسی مرتفع، درجه حرارت های بالای ۴۰ درجه سانتیگراد نیز در گرمترین ساعات روز ماه های گرم تابستان، در داده های برخی از ایستگاه ها مانند پارس آباد قابل رویت می باشد. دامنه نوسان بین معدل حداقل و حداکثر درجه حرارت سردترین و گرم ترین ماه سال یک منطقه در حدود ۴۰ درجه سانتی گراد می باشد. میانگین دمای روزانه نیز در بین ایستگاه های استان ۶/۵ تا ۱۵ درجه سانتی گراد می باشد. بر اساس داده های این ایستگاه ها، نواحی پست دره رود، ارس و دشت مغان گرم ترین و ارتفاعات دامنه های سبلان سردترین مناطق استان محسوب می شود. میزان نزولات جوی در استان بطور متوسط از ۲۵۰ الی ۶۰۰ میلی متر در نوسان است. فصول بهار و زمستان، فصول بارندگی منطقه محسوب می شوند و بیشترین شدت بارندگی در بهار مشاهده می شود و فصل پاییز از نظر میزان بارندگی پس از بهار و زمستان در مرتبه سوم قرار دارد.

۱-۳- ناهمواریهای استان

معروفترین و بزرگترین رشته کوه های استان، سبلان و تالش می باشد. رشته کوه سبلان از شمالی ترین نقطه استان و ادامه رشته کوه قره داغ در استان آذربایجان شرقی به سمت شرق کشیده است و به دره رودخانه قره سو و دره رود ختم می شود. شاخه ای از این کوه در آن سوی دره رود به کوه های خروسلو و شاخه ای دیگر به کوه های برزند (صلوات داغ) می پیوندد که این کوه ها نیز پس از عبور از شهرستان های بیله سوار و مغان در حدود شرقی استان به منتهی الیه شمالی رشته کوه تالش می پیوندد. سبلان با ۴۸۱۱ متر ارتفاع، منتهی الیه شرقی رشته کوه قوشا داغ و بلندترین نقطه استان بشمار می آید و این آتشفشان خاموش با مناظر بدیع و نعمت های فراوان اطراف خود، از زیباترین قله جهان محسوب می شود. از قله دیگر این توده آتشفشانی هرم، کسری، قرخ بلاغ و قزل بره را می توان نام برد. دیگر رشته کوه بزرگ استان، تالش می باشد که به موازات کناره دریای خزر از شمال به جنوب کشیده شده است. این رشته کوه از منتهی الیه شرقی کوه های برزند، آغاز و در سراسر حدود شرقی استان با افزایش تدریجی ارتفاع به طرف جنوب کشیده می شود و در خارج حدود استان سرانجام به رشته کوه های البرز می پیوندد. در رشته کوه تالش در قسمتهای مختلف خود به نامهای باغرو، پشت سارا، و پلنگا نیز نامیده می شود. رشته کوه پلنگا در حوالی دریاچه نور از رشته اصلی منشعب و در سراسر شهرستان خلخال کشیده شده است. بلندترین نقطه این شاخه فرعی، قله ۳۳۲۲ متری آق داغ است و کوه های پلنگا، سهدی و ازناو، از دیگر قله آن می باشند. از قله دیگر رشته کوه تالش می توان حصار بلاغی، عجم و شاه معلم را نام برد. در جدول شماره (۱-۲) مهمترین قله های استان به همراه توضیحاتی آورده شده است.

جدول (۱-۲) مهمترین قله استان اردبیل

نام قله	ارتفاع (متر)	رشته اصلی	شهرستان محل استقرار
یاغلی داغ	۲۸۴۵	قوشا داغ	مشگین شهر
قراوول	۲۲۰۴	صلوات	مشگین شهر
خروسلو	۱۰۹۶	خروسلو	بيله سوار
سبلان	۴۸۱۱	سبلان	مشگین شهر
قرخ بلاغ	۳۸۹۰	سبلان	اردبیل
قره گونی	۳۸۸۲	سبلان	مشگین شهر
قزل بره	۳۸۵۰	سبلان	اردبیل
چال	۳۶۰۴	سبلان	مشگین شهر
ای قار	۳۷۸۳	سبلان	مشگین شهر
آق داغ	۳۳۲۲	تالش پلنگا	خلخال
اسر خانی	۲۸۶۵	تالش پلنگا	خلخال
پلنگا	۲۸۸۶	تالش پلنگا	خلخال
سهدی	۲۷۱۵	تالش پلنگا	خلخال
از ناو	۲۴۱۲	تالش پلنگا	خلخال
شاه معلم	۳۱۰۰	تالش	خلخال
بابا رشت	۲۸۵۰	تالش	خلخال
علا مجار	۲۷۵۰	تالش	خلخال
حصار بلاغی	۲۹۰۴	تالش - باغرو	اردبیل
عجم	۳۰۱۰	تالش - باغرو	خلخال

۱-۴- حوضه‌های آبخیز و شبکه رودخانه‌ها

وجود کوهستان‌های مرتفع و قرار گرفتن آنها در مسیر جریانات هوایی مدیترانه‌ای و اطلس شمالی، پیدایش مناطقی با بیش از نه ماه پوشش برفی و دامنه‌هایی با چشمه‌های فراوان را سبب شده و این پهنه به صورت آبخیز رودخانه‌های بزرگ و کوچک متعددی در آمده است. استان اردبیل آبخیز حوضه بسته خزر به شمار می‌رود که کلیه نزولات جوی آن توسط دو شریان اصلی ارس در شمال و قزل اوزن در جنوب به دریای خزر می‌ریزند.

الف) رود ارس:

رود ارس در محدوده استان اردبیل توسط رودخانه‌های کوچک و بزرگ متعددی که از چند کیلومتر تا بالای ۲۵۰ کیلومتر طول دارند تغذیه می‌شود و از پرآب‌ترین رودهای استان می‌باشد. این رود با ۲۸۰ کیلومتر طول و حدود ۵۵۴ میلیون متر مکعب متوسط آبدهی سالانه طویل‌ترین و پرآب‌ترین رودخانه داخلی استان اردبیل به شمار می‌رود. رودخانه دره رود که به ارس می‌ریزد، از وسیع‌ترین حوزه آبخیز برخوردار می‌باشد و قسمت اعظم کوه‌های سبلان، برزند، خروسلو، تالش، باغرو و پشت سارا آبخیز این رودخانه به شمار می‌آیند. از شاخه‌های اصلی دره رود می‌توان قره سو، بالیغلو و خیابو چای را نام برد. بالها رود یکی دیگر از رودهای مرزی ایران و جمهوری آذربایجان می‌باشد که از ارتفاعات شرقی کوه‌های برزند سرچشمه می‌گیرد. شاخه اصلی این رودخانه از شرق گرمی تا بیل‌سوار مرز مشترک ایران و جمهوری آذربایجان را تشکیل می‌دهد. از شاخه‌های فرعی بالها رود، گرمی چای، ساری قمیش، آزاد چای، شره دره و آزاد لو را می‌توان نام برد. مساحت واقع شده در حوزه عمل استان در حوزه آبریز ارس ۱۲۸۳۳ کیلومتر مربع و در حوزه آبریز بالهارود ۱۴۳۰ کیلومتر مربع می‌باشد.

ب) رود قزل اوزن:

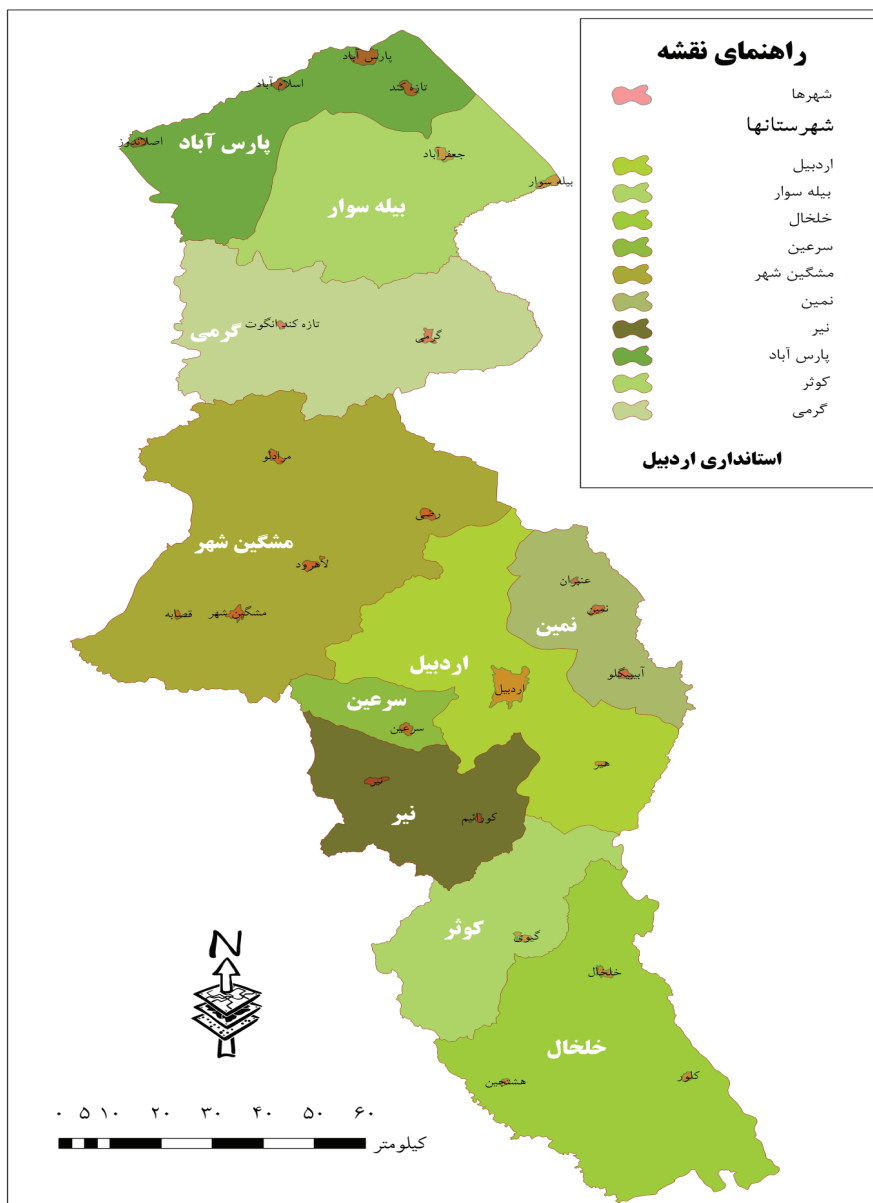
قسمت جنوبی حوضه آبریز خزر شامل حوزه قزل اوزن می‌باشد که کوه‌های بزقوش، جنوب شرقی سهند و تالش را در برمی‌گیرد. در این قسمت نیز که منطقه نسبتاً وسیعی از جنوب استان اردبیل یعنی شهرستان خلخال را تحت پوشش دارد، وجود کوه‌های مرتفع و برف‌گیر، جاری شدن رودهای پرآبی را سبب گشته است که از طریق شریان اصلی خود یعنی قزل اوزن از استان خارج و از طریق دره سفید رود به دریای خزر می‌ریزند. مساحت واقع شده در حوزه عمل استان در حوزه آبریز قزل اوزن ۳۶۹۰ کیلومتر مربع می‌باشد.

۱-۵- دشتها

در میان رشته کوه‌ها و واحدهای توپوگرافیک یاد شده و در روند تکامل مورفولوژیک آنها، دشت‌های کوچک و بزرگ متعددی به وجود آمده است، که امروزه به عنوان یکی از بسترهای مهم فعالیت‌های اقتصادی در استان بشمار می‌روند. البته به جز دشت مغان که در محل پس روی آب دریای خزر، در اثر تغییرات آب و هوای دیرینه زمین و حرکات تکتونیکی آن به علت کوهستانی بودن منطقه بوجود آمده است، دشت‌های موجود در این استان از وسعت قابل توجهی برخوردار نمی‌باشند و عموماً بصورت جلگه‌های کوچک و بزرگ آبرفتی پایکوهی به چشم می‌خورند که از مهمترین آنها به لحاظ وسعت می‌توان به دشتهای اردبیل و مشکین شهر اشاره نمود.

دشت مغان ایران تنها قسمت کوچکی از دشت بزرگ مغان می‌باشد، که قسمت اعظم آن در خاک جمهوری آذربایجان قرار گرفته است. این دشت پربرکت و حاصل خیز در محدوده استان اردبیل ۳۵۰ هزار هکتار وسعت دارد که به وسیله کوه‌های خروسلو از جنوب، رود ارس از شمال و مرز بین‌المللی ایران و جمهوری آذربایجان از شرق محدود شده است. این دشت در آن سوی مرز تا ساحل دریاچه خزر کشیده است. دشت مغان پست‌ترین منطقه استان محسوب می‌شود و ۱۲۰۰ متر پائین تر از دشتهای دیگر استان

و در ارتفاع ۱۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد. دشت اردبیل در بین دامنه‌های سبلان و رشته کوه تالش و بزقوش قرار دارد. این دشت با وسعتی در حدود ۹۵ هزار هکتار در ارتفاع ۱۳۵۰ متری واقع شده است. ارتفاع دشت مشکین شهر ۱۱۰۰ متر و حوزه آبخیز آن ۳۹۲۱ کیلومتر مربع و مساحت دشت در حدود ۴۳۰ کیلومتر مربع است که از شمال به کوه‌های صلوات و از جنوب به دامنه سبلان و از شرق به اردبیل و از غرب به شهرستان اهر محدود می‌شود و رودخانه‌های مهم این دشت عبارتند از قره سو و خیاوچای که اهمیت فوق‌العاده‌ای در تولیدات باغی و تاکی منطقه مذکور دارند.

۱-۶- تقسیمات جغرافیایی بر حسب شهرستان ها در سال ۱۳۹۶

بر اساس آخرین تقسیمات کشوری در سال ۱۳۹۶ استان اردبیل با وسعتی بالغ بر ۱۷۶۲۴,۶ کیلومتر مربع حدود ۱,۰۹ درصد مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. این استان به مرکزیت شهر اردبیل دارای ۱۰ شهرستان، ۲۹ شهر، ۲۹ بخش، ۷۱ دهستان و ۱۸۵۹ آبادی می باشد که تعداد ۱۷۰۷ آبادی دارای سکنه و تعداد ۱۵۲ آبادی خالی از سکنه بوده و به عبارت دیگر حدود ۹۱,۸۲ درصد آبادی های استان دارای سکنه و ۸,۱۷ درصد دیگر نیز خالی از سکنه می باشد. مراکز شهرستان های استان عبارت است از اردبیل، بیله سوار، پارس آباد، خلخال، سرعین، کوثر، مشگین شهر، مغان، نمین و نیر.

جدول (۱-۳) اطلاعات مربوط به آخرین تقسیمات کشوری استان
بر حسب شهرستان در سال ۱۳۹۶

نام شهرستان	تعداد بخش	تعداد شهر	تعداد دهستان	مساحت (کیلومتر مربع)	تعداد آبادی		
					جمع	دارای سکنه	خالی از سکنه
اردبیل	۳	۳	۱۰	۲۲۱۷	۱۸۲	۱۵۳	۲۹
بیله سوار	۲	۲	۴	۱۷۸۲	۲۹۵	۲۶۱	۳۴
پارس آباد	۴	۴	۸	۱۴۰۷	۲۵۶	۲۴۴	۱۲
خلخال	۳	۳	۸	۲۷۱۴	۱۵۰	۱۴۱	۹
سرعین	۲	۲	۴	۴۹۰	۲۸	۲۷	۱
کوثر	۲	۱	۴	۱۲۵۹	۱۰۴	۹۹	۵
مشگین شهر	۵	۶	۱۲	۳۷۴۶	۳۱۴	۲۷۸	۳۶
مغان	۳	۳	۹	۲۰۴۹	۳۳۶	۳۱۷	۱۹
نمین	۳	۳	۷	۹۴۰	۹۴	۸۹	۵
نیر	۲	۲	۵	۱۱۹۵	۱۰۰	۹۸	۲
جمع	۲۹	۲۹	۷۱	۱۷۷۷۹	۱۸۵۹	۱۷۰۷	۱۵۲

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۶

۱-۷- پیشینه تاریخی استان اردبیل

منطقه اردبیل دست کم از هزاره ششم قبل از میلاد مسکون بوده است. بر اساس پژوهش‌های مقدماتی باستان‌شناسی، سراسر منطقه از تپه‌های باستانی یا به عبارت دیگر مناطق استقراری که روزگاری دژ یا شهرک یا روستا بوده‌اند، پوشیده است. کاوش‌های مقدماتی در برخی از نواحی اردبیل نشان می‌دهد که اردبیل و به طور کلی شرق آذربایجان از کانون‌های مهم فرهنگ مگالی تیک یا سنگ افراستی بوده است. مردم مگالی تیک شرق آذربایجان که ماهیت قومی آنها می‌باید از عناصر کاسی و هوری بوده باشد دهها اثر مگالی تیک پر ارزش از خود به یادگار گذاشته‌اند. کشفیات اخیر در محوطه باستانی «شهر یثری» مشکین‌شهر، پرتو تازه‌ای به تمدن و فرهنگ هشت هزار ساله اقوام ساکن در اردبیل و اطراف آن افکنده است و انتشار نتیجه کشفیات می‌تواند ارتباط تمدن و فرهنگ مگالی تیک اردبیل را با دیگر مناطق ایران و آذربایجان تاریخی و قفقاز و شرق آسیای صغیر مشخص نماید. به نظر می‌رسد که تصاویر هیکل‌های سنگی «شهر یثری» با تصاویر هیکل‌ها و سرهای آدمیانی که بر روی اجاق‌های نعل اسبی ایغدیر (ایگدیر در شمال شرق ترکیه) در نزدیکی مرز ایران و ارمنستان نقش بسته، شباهت زیادی دارد.

در اردبیل از عصر مفرغ نیز آثار ارزنده‌ای کشف شده است، شمشیرهای مسی، خنجرهای مختلف، تیر و سرنیزه، حلقه برای گرفتن زه کمان و تیردان‌های مسی، تیر از نوع تبری که در لرستان پیدا شده و باستان‌شناسان قدمت آنرا قریب سه هزار سال قبل از میلاد معین کرده‌اند. اشیاء مفرغی اردبیل غالباً از مفرغ‌های لرستان ساده‌ترند و احتمال داده می‌شود که از حیث قدمت زمان، مقدم بر آنها باشند.

در اواخر دوره مفرغ و بطور قطع در اواخر هزاره چهارم قبل از میلاد دو مهاجرت تاریخی از کرانه غربی دریای خزر و دره ارس به حوالی روسیه و فلسطین و کوه‌های زاگرس صورت گرفته است. این مهاجرت‌ها را مدارک باستان‌شناسی تأیید و تصدیق می‌نمایند. به احتمال قوی دست کم خاستگاه یکی از عناصر مهاجر یعنی کاسی‌ها که در کوهپایه‌های زاگرس مرکزی در حدود لرستان و کرمانشاه اسکان یافتند اردبیل و نواحی اطراف آن بوده است.

بر طبق کاوش‌های میراث فرهنگی در استان اردبیل (تپه نادری اردبیل) آثاری از دوره مفرغ پیدا شده‌اند که ۵ هزار سال قدمت دارند. مدنیت این محل مربوط به تمدن کل آذربایجان است بطوری که قدمت این تمدن حداقل به دو هزار سال قبل از آمدن آریایی‌ها به فلات آذربایجان و ایران مربوط می‌گردد.

در خصوص ارتباط مهاجرت دوم با ناحیه اردبیل می‌توان گفت که عناصر مهاجر یعنی عناصری که در منابع تاریخی از آنها به عنوان هوری-هیتی نام برده شده است از اقوام مگالی تیک بوده و از لحاظ نام شناسی «حور»، «هیر» در اردبیل و هوراند در ۴۸ کیلومتری شمال اهر با نام قوم هوری در ارتباط است.

ناحیه اردبیل به احتمال بسیار قوی در عصر مفرغ در حوزه فرهنگ بزرگ و شگفت‌انگیز (کورا-ارس) قرار داشته است. این فرهنگ که از هزاره چهارم قبل از میلاد آغاز و تا هزاره سوم قبل از میلاد را در بر می‌گیرد از ناشناخته‌ترین فرهنگ‌هایی است که مرتبط با شمال غرب ایران و کشورهای گرجستان، آذربایجان، ارمنستان و شمال شرق ترکیه بوده و این مناطق را دربر می‌گرفته است. پژوهش‌های انجام یافته اخیر نشان داده است که محوطه‌های آق توره در پارس‌آباد (شمال شرق اردبیل) که شامل تعدادی اشیاء از دوره مفرغ است با نفوذ فرهنگ (کورا-ارس) در نواحی شرقی آذربایجان در رابطه می‌باشد.

چنانچه از گزارش جغرافی دانان و مورخان دوره اسلامی بر می آید اردبیل در اواخر دوره ساسانی مرکز آذربایجان و به تعبیر وسیع مرکز «کوست اباختر» یا «کوست آتورپاتکان» بوده است. کوست آتورپاتکان که موسی خورنی در جغرافیای خود از آن به عنوان کوست کپکوه (قفقاز) نام برده است از سرزمین های زیر (استانها) تشکیل شده بود:

۱- آتورپاتکان ۲- ارمن (هایک) ۳- اری (ری) ۴- گلان و شنجان (گیلان و زنجان) ۵- رن (الوانک یا اران یا آلبانیا) ۶- بلسکان (بلاسجان، در منابع عربی دشت مغان یا میل مغان امروزی) ۷- دلمونک (دیلمان) ۸- دمباوند (دماوند) ۹- تبرستان (مازندران) ۱۰- رون (رویون در جنوب دریای خزر) ۱۱- سیسکان سیونیک در شمال رود ارس تا دریاچه گولی گولی در ارمنستان) ۱۲- آمل (آمل در مازندران) ۱۳- ورجان (گرجستان)

اما نام اردبیل در قدیم چه تلفظی داشته دقیقاً معلوم نیست. آقای به آذین بر این باور است که چون نام اردبیل در منظومه ویس و رامین که منصوب به دوره اشکانی است آمده لذا نام اردبیل در دوره اشکانی موجود بوده است و وجود نام اردبیل در دوره اشکانی مورد قبول است. اردبیل در طول قرون نخستین اسلامی یعنی از سال ۲۲ هجری قمری تا قرن چهارم به مانند عصر ساسانی همچنان کرسی نشین آذربایجان بود.

نام اردبیل در منابع تاریخی بعد از اسلام به صورت های اردویل (حدود العالم)، اردبیل (تقویم البلدان ابوالفدا) و بیشتر به صورت اردبیل در اغلب آثار جغرافی دانان مسلمان (ابن خرد اذبه، ابن رسته، یعقوبی و...) آمده است. نام اردبیل به صورت کنونی اش در اکثر سکه هایی که در قرون چهارم الی هشت در این شهر ضرب شده (به استثنای سکه ابوبکر بن محمد) تکرار شده است. مورخ ارمنی «لوند» در پایان قرن هشتم میلادی (قرن دوم هجری) نام اردبیل را به صورت «ارت ویت» ضبط کرده که بعدها به ظن مارکوارت «ارت ویل» شده است (یوزف مارکوارت. ایران شهر، ۲۰۶) تا آنجایی که منابع موجود نشان می دهند نام اردبیل یا اردویل در هیچ نوشته ای به صورت «آرتاویل» نیامده است بلکه این صورت، شکل بازسازی شده «اردویل» منابع بعد از اسلام می باشد.

۸-۱- زبان و گویش های منطقه اردبیل

قبل از مهاجرت آریایی ها به فلات ایران، مردمی در این سرزمین زندگی می کردند که بومی محل بودند و به زبان خود سخن می گفتند. برخی از محققان آمدن آریایی ها را به این منطقه از بیست تا چهارده قرن قبل از میلاد می دانند ولی تحقیقات دیگری که در این منطقه صورت گرفته است حکایت از آن دارد که پنج هزار سال پیش قوم اورارتو که محققان آن را شاخه هایی از نژاد آریایی می دانند در این ناحیه، یعنی منطقه ای که در جنوب کوه های قفقاز از ارمنستان تا کردستان و خلخال و سراب (در شرق و جنوب اردبیل) واقع است زندگی می کردند. زبان های باستانی را با آن که در اصل و ریشه یکی بوده است به سه شکل پارسی قدیم، اوستایی و پهلوی منقسم می دانند و بیشتر زبانهای کنونی ایران را شاخه های دگرگون گشته آنها می پندارند. زبان اوستایی از آن جهت که اوستا کتاب دینی و مقدس زردشت بدان نوشته شده است به زبان اوستایی معروف گردیده است. این پیامبر ایران باستان از آذربایجان و به احتمال قریب به یقین از مغان اردبیل و دامنه های کوه سبلان برخاسته که زبان رایج در آن زمان زبان مادها بود به این

ترتیب می‌توان گفت که زبان اوستایی قدیمی‌ترین زبان آریایی است که احیاناً اردبیلی‌های باستان بدان سخن گفته‌اند. بعدها چون مادها شکست خوردند زبان پارسی بر اثر تسلط هخامنشیان، در آذربایجان نفوذ یافت ولی ساکنان این منطقه زبان پیشین خود را حفظ کردند و حتی سلوکیها و اشکانیان و ساسانیان نیز به زبان آذری که همان زبان مادی آمیخته با لغاتی از زبان بومیان پیشین بود سخن می‌گفتند.

زبان ترکی ره‌آورد ترکان است که با نفوذ تدریجی آنها در این منطقه کم‌کم رایج گشته است. طوایف ترک نژاد برای بدست آوردن مراتع و چراگاه به سمت ایران آمدند ولی با اقتداری که دولتهای اشکانی و ساسانی داشتند اجازه ورود به ایران نمی‌یافتند بعد از انقراض ساسانیان قبایل ترک به داخل ایران نفوذ کردند بعضی‌ها چنین پنداشته‌اند که شاه اسماعیل صفوی این زبان را رواج داد و آن را زبان مردم آذربایجان نمود در حالیکه در زمان او بیش از یک صد سال از آزادی و توطن قزلباشها در آن نواحی می‌گذشت و لذا وقتی که شاه اسماعیل قیام کرد زبان ترکی بین مردم آذربایجان شایع بوده و عامه مردم نیز بدان سخن می‌گفتند.

۱-۹- دین و مذهب :

ساکنان باستانی اردبیل که از طایفه ماد و بازماندگان بومیان اولیه بوده‌اند و مذهب هورمزد پرستی داشته‌اند. هنگامی که زردشت قیام کرد و در دشت مغان و اردبیل و دامنه‌های سبلان به تبلیغ احکام دین خود پرداخت جمعی از مردم به آئین وی گرویدند. از نوشته مورخان چنین برمی‌آید که زردشت هورمزد پرستی را از اباطیل و اوهام زدوده و آئین زردشت همان دین اصلاح شده مردم باستان شده است. در این صورت باید قبول کرد که دین مذکور مثل آئین زردشت مبتنی بر ثنویت بوده و در مقابل هورمزد که آفریننده نور و نیکی‌ها بوده است به وجود خبیثی نیز اعتقاد داشته‌اند که خالق بدی‌ها و تاریکی‌ها بوده است و زردشت پس از آنکه آن دین را از خرافات پاک ساخته این دو منشاء قدرت را به نام‌های «هورامزدا» و «انگره مینیو» یا اهریمن معرفی کرده است.

پس از آن که مرزهای اردبیل به دست سپاه اسلام گشوده شد دین اسلام با استقبال مردم روبرو گردید و اسلام جانشین آئین گذشته شد. به طوری که اولین مسجد جامع این شهر در سال ۳۵ یا ۳۶ هجری به وسیله اشعب بن القیس الکندی ساخته شده است و اعتقاد به وجود یگانه حضرت باری تعالی، جانشین ثنویت کیش زردشتی گردیده است مردم در اندک زمانی به احکام قرآن و اصول دیانت جدید آشنایی یافته‌اند و علماء آنان را به وظایف و تکالیف شرعی آگاه ساخته‌اند.

در اردبیل نیز مانند سایر بلاد اسلامی مذهب رایج آئین شافعی بود ولی کسانی به خاندان حضرت علی ارادت می‌ورزیدند و هر وقت مقتضیات زمان برای ترویج کیش علوی مساعد می‌گشت به تبلیغ تشیع می‌پرداختند. بعدها با نفوذ و قدرتی که فرزندان شیخ صفی الدین به دست آوردند، شیعه‌گری رواج یافت و شیخ جنید و شیخ حیدر صفوی، جد و پدر شاه اسماعیل اول، در زمان خود به حمایت از آن مذهب برخاستند و خود شاه اسماعیل نیز پس از آن که بر اریکه قدرت تکیه زد، آن را مذهب رسمی ایرانیان گردانید. از آن تاریخ مردم این شهر مذهب تشیع اختیار کردند و اکنون نیز بدان مذهب هستند و تنها بخش کوچکی از جمعیت شهرستان‌های نمین و خلخال اهل تسنن هستند که اکثراً مهاجرینی هستند که از سایر نقاط کشور به این منطقه مهاجرت داده شده‌اند.

۱-۱-۱- محیط زیست

اهمیت محیط زیست در دو دهه اخیر خصوصاً با پیدایش الگوی توسعه پایدار موجب گردیده تا محیط زیست در تهیه و تدوین برنامه‌های سوم و چهارم توسعه و چشم‌انداز بیست ساله کشور از جایگاه ویژه‌ای برخوردار گردد و به عنوان یک موضوع فرابخشی موقعیت نوینی را در نظام برنامه‌ریزی به خود گیرد. به رغم فعالیت‌های صورت گرفته در بخش محیط زیست به دلیل ضعف‌های بنیادی نتایج حاصل از اجرای سیاست‌ها، فاصله زیاد و قابل توجهی با فرایندهای تنش و تخریب در زیست بوم‌های منطقه دارد. لذا ضروری است برای رفع کمبودها و جبران ضعف‌ها، اقدامات جدی و اساسی در طول برنامه پنجم توسعه و برنامه‌های آتی توسعه کشور به عمل آید و مقابله با آثار مخرب فعالیت‌های انسان بر زیست بوم‌ها و رفع یا تقلیل آنها مورد توجه خاص مدیران قرار گیرد. از جمله سیاست‌های اصلی در حفاظت از محیط زیست ادغام ملاحظات زیست محیطی در فرایند تصمیم‌گیری‌های توسعه‌ای است که با هدف تصحیح و کاهش آثار و پیامدهای سوء آنها (صنعت، کشاورزی و امور زیربنایی) بر فرآیندهای اکولوژیک می‌باشد.

۱-۱۰-۱- وضعیت زیستگاه‌ها و محیط‌های طبیعی استان

مناطق تحت مدیریت حفاظتی استان اردبیل در سال ۱۳۸۷ شامل ۲ منطقه حفاظت شده و ۲ اثر طبیعی ملی بوده که جمعاً با مساحتی بالغ بر ۷۵۸۰۵ هکتار در حدود ۴,۳ درصد از مساحت کل استان را به خود اختصاص داده و در محدوده مناطق حفاظت شده مجموعاً تعداد ۵۱ آبادی دارای سکنه واقع گردیده است. در مقایسه با سایر استان‌های مشابه وسعت مناطق حفاظت شده در استان بسیار ناچیز است.

الف) منطقه حفاظت شده لیسار (نئور)

این منطقه با وسعت ۴۰۶۲ هکتار در بخشی از فولادلوی جنوبی شهرستان اردبیل تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۵,۳۶ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی ملی استان را به خود اختصاص داده و ۲ آبادی دارای سکنه نیز در محدوده این منطقه واقع گردیده است.

ب) منطقه حفاظت شده و شکار ممنوع آق داغ

این منطقه به عنوان بزرگ‌ترین منطقه حفاظت شده و شکار ممنوع استان با وسعت ۶۴۰۰۰ هکتار در شهرستان خلخال تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۸۴,۴۳ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی ملی استان را به خود اختصاص داده و ۴۹ آبادی دارای سکنه نیز در محدوده این منطقه قرار گرفته است.

ج) اثر طبیعی ملی سبلان

ارتفاعات بالای ۳۶۰۰ متری رشته کوه سبلان به عنوان اثر طبیعی ملی حفاظت شده استان تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان درآمده و با ۶۶۴۳ هکتار حدود ۸,۷۶ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی استان را به خود اختصاص داده است.

د) اثر طبیعی ملی غار یخگان

این اثر طبیعی ملی در بخش مرکزی شهرستان خلخال با وسعت ۱۱۰۰ هکتار تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۱,۴۵ درصد مناطق چهارگانه تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان را به خود اختصاص داده است.

۱-۱۰-۲- وضعیت حیات وحش استان

بر اساس بررسی‌های به عمل آمده توسط اداره کل حفاظت محیط زیست استان در مناطق حفاظت شده و آثار طبیعی ملی استان (منطقه شکار ممنوع آق داغ- سبلان- گندیشمین- پارس آباد- تالاب‌ها) تعداد ۱۴ گونه حیوانات وحشی به این شرح مشاهده گردیده است: کل و بز کوهی (پاژن)، خرس قهوه‌ای، گرگ، گراز وحشی، روباه، خرگوش، گربه وحشی، قوچ و میش ارمنی، جوجه تیغی، موش مغان، زنگوله بال، تشی، پلنگ و سمور جنگلی.

۱-۱۰-۳- پایش رودخانه‌های استان

از رودخانه‌های مهم استان سه رودخانه (ارس، قره سو، بالخلو) تحت سنجش و کنترل آلودگی فیزیکی و شیمیایی می‌باشند و حداقل شش پارامتر فیزیکی و شیمیایی مهم در نمونه‌های اخذ شده مورد بررسی و کنترل می‌باشد.

فصل دوم

جمعیت، نیروی انسانی و بازار کار

۲- جمعیت، نیروی انسانی و بازار کار

امروزه مطالعات جمعیتی و استفاده کاربردی از آن در اکثر برنامه‌ریزی‌های توسعه اهمیت ویژه‌ای یافته است و تحلیل جمعیت با ارائه شاخص‌های و ارزیابی داده‌های جمعیتی زمینه را برای برنامه‌ریزی‌های مختلف توسعه اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌آورد.

۲-۱ جمعیت استان

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ جمعیت استان اردبیل ۱۲۷۰۴۲۰ نفر بوده است. از این تعداد ۶۵۰۲۵۵ نفر مرد و ۶۲۰۱۶۵ نفر زن بوده‌اند بنابراین نسبت جنسی ۱۰۴٫۸ بوده است. تعداد خانوار در این سال حدود ۳۷۷۴۲۳ خانوار و بعد آن ۳٫۴ بوده است. در سال ۱۳۹۵ حدود ۸۶۶۰۳۴ نفر از جمعیت استان در نقاط شهری و ۴۰۴۲۳۶ نفر در نقاط روستایی زندگی می‌کردند. بنابراین حدود ۶۸٫۱۶ درصد جمعیت شهر نشین و حدود ۳۱٫۸۱ درصد روستا نشین بوده‌اند. (جدول ۲-۱)

با توجه به جمعیت سرشماری شده استان در سال ۱۳۹۵ متوسط نرخ رشد جمعیت بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ حدود ۰٫۳۵ درصد بوده است. نرخ رشد جمعیت در نقاط شهری ۱٫۶۳ درصد و در نقاط روستایی ۰٫۱۲- درصد بوده است. بیشترین جمعیت استان در شهرستان اردبیل زندگی می‌کردند که حدود ۴۷٫۷ درصد کل جمعیت استان را شامل می‌شود. پس از آن شهرستان پارس‌آباد با حدود ۱۴ درصد جمعیت استان قرار دارد. چنانچه ملاحظه می‌شود نسبت بین شهرستان اول و دوم اختلاف فاحشی دارد و این اختلاف نشانه عدم توزیع مناسب جمعیت در عرصه استان و تمرکز بیش از اندازه آن در مرکز استان می‌باشد. مقایسه شاخص‌های جمعیتی استان در سال‌های ۹۰ و ۹۵ نشان می‌دهد که تراکم جمعیت از ۶۹٫۷ به ۷۱٫۴ نفر در کیلومتر مربع افزایش یافته است همچنین شاخص متوسط بعد خانوار از ۳٫۷ در سال ۱۳۹۰ به ۳٫۴ نفر در خانواده در سال ۱۳۹۵ کاهش داشته است. (جدول ۲-۲)

جدول شماره ۲-۱ جمعیت استان اردبیل بر حسب شهرستان و نقاط شهری و روستایی
بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵

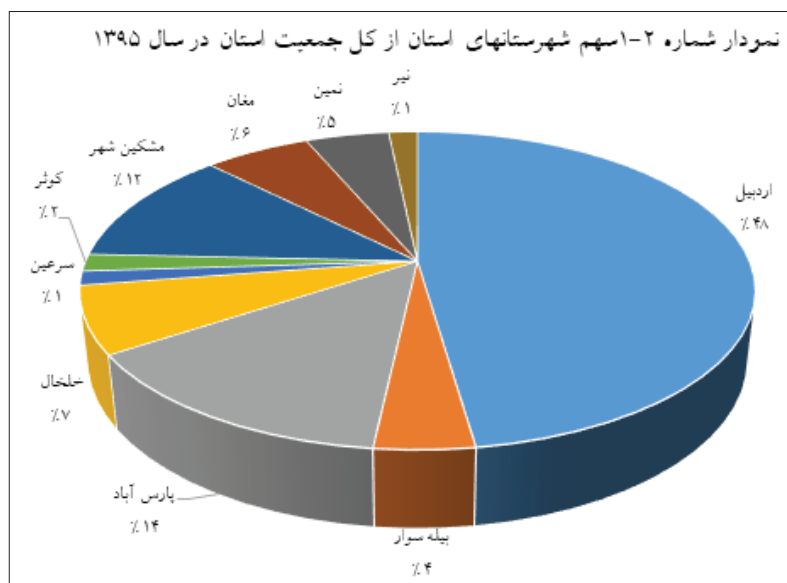
شرح	کل			نقاط شهری			نقاط روستایی		
	جمعیت	مرد	زن	سهم جمعیت از کل جمعیت استان	تعداد خانوار	جمعیت	سهم جمعیت از کل جمعیت استان	تعداد خانوار	جمعیت
استان	۳۷۷۴۲۳	۵۵۰۲۵۵	۶۲۰۱۶۵	۱۰۰.۰۰	۲۵۶۸۹۵	۸۶۶۰۳۴	۱۰۰.۰۰	۱۲۰۲۸۱	۴۰۴۲۳۶
اردبیل	۱۸۰۹۷۵	۳۰۹۵۰۴	۲۹۶۳۸۸	۴۷.۷	۱۵۹۳۰۸	۵۳۱۴۵۴	۶۱.۳۷	۲۱۶۶۵	۷۴۵۳۶
بيله سوار	۱۵۱۱۴	۲۶۴۰	۲۴۹۴	۴.۰۵	۶۸۷۴	۲۳۴۱۴	۲.۷۰	۸۱۹۶	۲۷۸۴۳
پارس آباد	۵۰۰۸۳	۹۱۹۵۶	۸۵۶۴۵	۱۳.۹۸	۲۹۸۰۲	۱۰۵۳۷۸	۱۲.۱۷	۲۰۲۸۰	۷۲۲۲۲
خلخال	۲۶۷۷۹	۴۳۷۹۱	۴۲۹۴۰	۶.۸۳	۱۴۰۶۰	۴۷۳۷۶	۵.۴۷	۱۷۷۱۹	۳۹۳۵۵
سرعین	۵۳۳۸	۹۵۵۳	۸۶۲۷	۱.۴۳	۱۵۸۲	۵۴۵۹	۰.۶۳	۳۷۵۶	۱۲۷۴۱
کوثر	۶۵۵۶	۱۱۳۰۶	۱۰۸۲۱	۱.۷۴	۲۱۸۲	۷۱۰۱	۰.۸۲	۴۴۰۴	۱۵۰۲۶
مشکین شهر	۴۵۹۹۹	۷۶۸۴۱	۷۳۱۰۰	۱۱.۸۰	۲۴۴۰۴	۸۱۶۰۴	۹.۴۲	۲۱۵۹۵	۶۸۳۳۷
مغان	۲۲۳۳۹	۳۸۹۳۵	۳۷۹۶۶	۶.۰۵	۹۰۹۲	۳۱۶۱۲	۳.۶۵	۱۳۳۵۷	۴۵۲۷۹
نمین	۱۷۸۳۶	۳۱۰۸۴	۲۹۵۷۵	۴.۷۷	۷۶۴۴	۲۵۹۳۲	۲.۹۹	۱۰۱۹۲	۳۲۷۲۷
تیر	۶۳۶۴	۱۰۸۴۵	۱۰۰۱۹	۱.۶۴	۱۹۴۷	۶۷۰۴	۰.۷۷	۴۴۱۷	۱۴۱۶۰

ماخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان اردبیل سال ۱۳۹۶

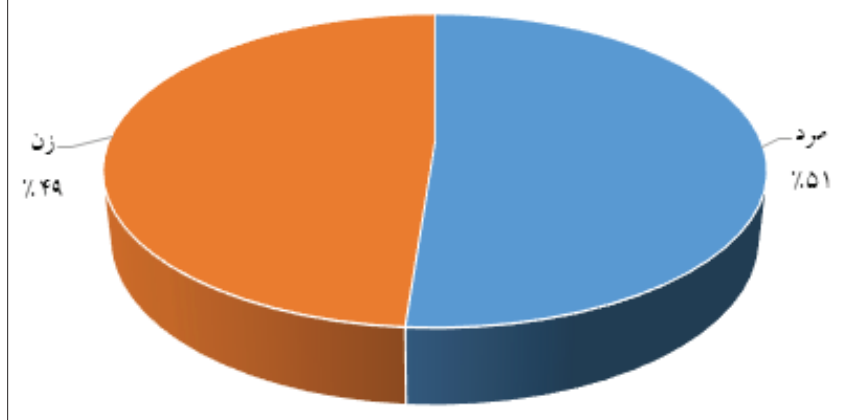
جدول (۲-۲) شاخص های جمعیتی استان در سال های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

شرح	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵
جمعیت	۱۲۲۸۱۵۵	۱۲۴۸۴۸۸	۱۲۷۰۴۲۰
زن	۶۰۹۴۱۳	۶۱۶۵۱۶	۶۲۰۱۶۵
مرد	۶۱۵۹۳۵	۶۳۱۹۷۲	۶۵۰۲۵۵
نسبت جنسی	۱۰۱	۱۰۲,۵	۱۰۴,۸۵
جمعیت شهری	۷۴۶۲۲۶	۷۹۸۹۴۲	۸۶۶۰۳۴
جمعیت روستایی	۴۸۱۹۲۹	۴۴۹۵۴۶	۴۰۴۲۳۶
تراکم جمعیت (نفر در کیلومتر مربع)	۶۸,۷	۶۹,۷	۷۱,۴
ضریب شهرنشینی	۶۰,۷	۶۴	۱۶,۶۸
درصد جمعیت روستایی	۳۹,۳	۳۶	۳۱,۸۱
خانوار شهری	۱۷۰۹۶۸	۲۱۸۱۳۷	۲۵۶۸۹۵
خانوار روستایی	۱۱۰۲۴۸	۱۱۹۳۸۷	۱۲۰۴۸۱
متوسط بعد خانوار	۴,۴	۳,۷	۳,۴
رشد جمعیت (درصد)	* ۰,۵	** ۰,۳۳	۰,۳۴
رشد جمعیت شهری (درصد)	۲,۱	۱,۴	۱,۶۳
رشد جمعیت روستایی (درصد)	-۱,۴	-۱,۴	-۲,۱

ماخذ: محاسبات نگارنده با همکاری معاونت آمار و اطلاعات
*دوره ۱۳۷۵-۱۳۸۵ **دوره ۱۳۹۰-۱۳۸۵

نمودار شماره ۲-۲ جمعیت استان اردبیل به تفکیک جنس در سال ۱۳۹۵

نمودار شماره ۳-۲ مقایسه تعداد خانوارهای شهری و روستایی به تفکیک شهرستان در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

۲-۲- باروری، امید به زندگی و وقایع حیاتی

۱-۲-۲- باروری

میزان کل باروری (T.F.R) عبارتست از تعداد فرزندان که یک زن به طور متوسط در سالهای زناشویی خود، از سن قانونی ازدواج تا یائسگی به دنیا می آورد.

بر اساس اطلاعات دریافت شده از دانشگاه علوم پزشکی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ میزان باروری کلی در استان ۱,۷۲ بوده است که نسبت به سال قبل ۹,۹ درصد کاهش یافته است.

۲-۲-۲- امید به زندگی

مطالعه امید به زندگی به منظور دستیابی به شاخص عمر متوسط در بدو تولد صورت می گیرد که یکی از شاخصهای مهم نشان دهنده درجه پیشرفت کلی اقتصادی و اجتماعی منطقه محسوب می شود. میزان امید به زندگی در استان در سالهای ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ در جدول ۲-۳ ارائه شده است.

جدول (۲-۳) امید به زندگی در استان در سال های ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۶

۱۳۹۶		۱۳۹۵		۱۳۹۴		شرح
زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	
۷۷,۸	۷۴,۸	۷۷,۷	۷۴,۷	۷۷,۸	۷۴	امید به زندگی

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی استان ۱۳۹۶

بدون تردید امید به زندگی نمی تواند در کوتاه مدت و در طول چند سال تغییرات اساسی داشته باشد و بررسی این شاخص در یک مقطع زمانی از این جهت مفید می باشد که امکان مقایسه با سایر مناطق را البته در صورت دسترسی به آمار و اطلاعات، فراهم می آورد. بهبود پایدار شاخصهای اجتماعی و اقتصادی که خود در طول زمان انجام می پذیرد بر روند این شاخص تاثیر می گذارد.

۲-۲-۳- وقایع حیاتی

تعداد متولدین ثبت شده استان در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۲۳۶۷۹ نفر بوده است. در سال مذکور از تعداد ۲۳۶۷۹ نفر متولدین در استان ۵۲,۸۷ درصد پسر و ۴۷,۰۹ درصد دختر بوده اند. بنابراین نسبت جنسی در تعداد متولدین در این سال ۱۱۲,۱۹ بوده است. همچنین از کل متولدین در همین سال ۱۷۷۳۲ نفر در نقاط شهری و ۵۹۴۷ نفر در نقاط روستایی متولد شده اند. از بین شهرستانهای استان بیشترین تعداد متولدین مربوط به شهرستان اردبیل با ۱۳۴۷۰ نفر و پس از آن شهرستان پارس آباد با ۳۷۰۵ نفر بوده است در رتبه سوم شهرستان مشکین شهر با ۲۸۹۳ نفر قرار دارد.

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۶۳۴۳ نفر در استان اردبیل فوت نموده‌اند که از این تعداد ۴۳۹۳ نفر در نقاط شهری و ۱۹۵۰ نفر در نقاط روستایی فوت نموده‌اند. همچنین ۳۴۷۱ نفر از فوت‌های ثبتی مرد و ۲۸۷۲ نفر زن بوده‌اند. در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل ۱۲۷۳۰ مورد ازدواج و ۳۱۰۸ مورد طلاق ثبت شده است. بیشترین ازدواج ثبت شده در بین شهرستان‌های استان همانند دیگر وقایع حیاتی با توجه به تعداد جمعیت، در شهرستان اردبیل با ۵۷۳۵ ازدواج ثبت شده و پس از آن شهرستان پارس‌آباد با ۲۲۲۱ و در رتبه سوم شهرستان مشکین‌شهر با ۱۷۳۰ مورد ازدواج قرار داشته‌اند. همچنین بیشترین طلاق ثبت شده نیز مربوط به شهرستان اردبیل با ۱۵۸۸ مورد و پس از آن شهرستان پارس‌آباد با ۴۶۲ مورد می‌باشد و در رتبه سوم شهرستان مشگین‌شهر با ۴۳۹ مورد طلاق قرار دارد. بررسی آمار مربوط به ازدواج و طلاق به تفکیک نقاط شهری و روستایی در استان در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد که ۹۳,۴۳ درصد ازدواجها در نقاط شهری استان و ۶,۵۶ درصد ازدواجها در نقاط روستایی استان انجام پذیرفته است. همچنین از کل طلاق ثبت شده در استان ۹۲,۷۹ درصد در نقاط شهری و ۷,۲۰ درصد در نقاط روستایی بوده است.

جدول (۲-۴) ولادت ثبت شده بر حسب جنس در نقاط شهری و روستایی به تفکیک شهرستان

جنس و سن	جمع				نقاط شهری				نقاط روستایی			
	جمع	پسر	دختر	جمع	پسر	دختر	جمع	پسر	دختر	جمع	پسر	دختر
۱۳۹۵	۲۴۷۲۷	۱۲۹۲۶	۱۱۸۲۱	۱۸۷۴۰	۹۷۶۳	۸۹۷۷	۶۰۰۷	۳۱۶۳	۲۸۴۴	۲۷۶۸	۲۷۶۸	۲۷۶۸
۱۳۹۶	۲۳۶۷۹	۱۲۵۲۰	۱۱۱۵۹	۱۷۷۳۲	۹۳۴۱	۸۳۹۱	۵۹۴۷	۳۱۷۹	۲۷۶۸	۲۷۶۸	۲۷۶۸	۲۷۶۸
اردبیل	۱۳۲۷۰	۷۱۰۸	۶۱۶۲	۱۰۷۰۷	۵۶۳۲	۵۰۷۵	۲۷۶۳	۱۴۷۶	۱۲۸۷	۱۲۸۷	۱۲۸۷	۱۲۸۷
بيله سوار	۷۲۵	۳۹۹	۳۲۶	۳۶۶	۲۰۶	۱۶۰	۳۵۹	۱۹۳	۱۶۶	۱۶۶	۱۶۶	۱۶۶
پارس آباد	۳۷۰۵	۱۹۹۶	۱۷۰۹	۲۳۶۸	۱۳۱۸	۱۱۵۰	۱۲۳۷	۶۷۸	۵۵۹	۵۵۹	۵۵۹	۵۵۹
خلخال	۱۱۰۸	۵۷۱	۵۳۷	۶۱۵	۳۱۰	۳۰۵	۴۹۳	۲۶۱	۲۳۲	۲۳۲	۲۳۲	۲۳۲
سرعین	۶۰	۳۶	۲۴	۳۲	۱۹	۱۳	۲۸	۱۷	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
کوثر	۲۸۳	۱۳۸	۱۴۵	۸۷	۴۴	۴۳	۱۹۶	۹۴	۱۰۲	۱۰۲	۱۰۲	۱۰۲
مشکین شهر	۲۸۹۳	۱۵۱۸	۱۳۷۵	۲۷۰۶	۱۴۲۶	۱۲۸۰	۱۸۷	۹۲	۹۵	۹۵	۹۵	۹۵
مغان	۱۱۸۴	۶۱۹	۵۶۵	۵۹۴	۲۹۹	۲۹۵	۵۹۰	۳۳۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰	۲۷۰
نمین	۱۵۹	۸۸	۷۱	۱۱۸	۶۷	۵۱	۴۱	۲۱	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
نیر	۹۲	۴۷	۴۵	۳۹	۲۰	۱۹	۵۳	۲۷	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶

منابع: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۶

جدول (۲-۵) فوت شدگان بر حسب جنس در نقاط شهری و روستایی به تفکیک شهرستان

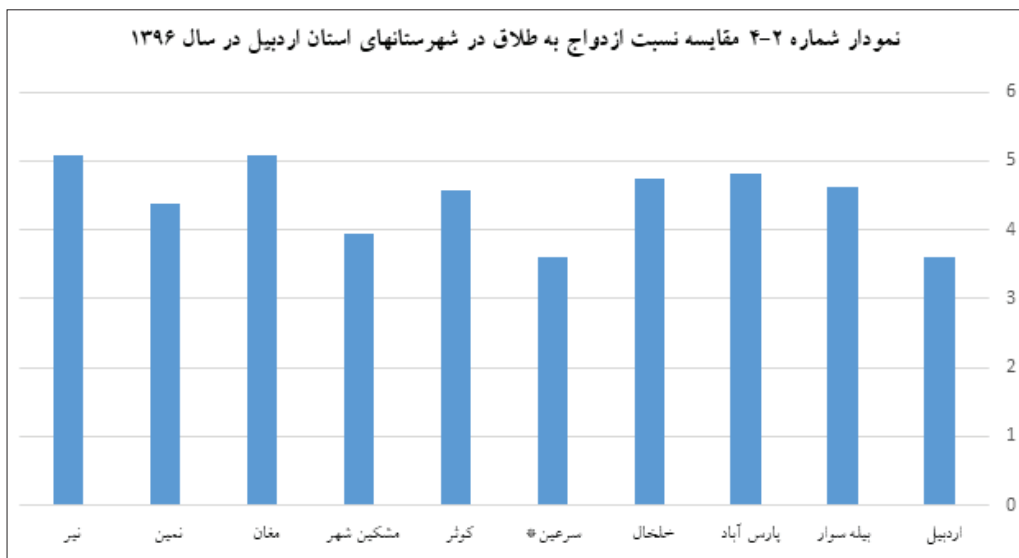
جنس و سن	جمع				نقاط شهری				نقاط روستایی			
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن
۱۳۹۵	۶۴۶۷	۳۶۱۳	۲۸۵۴	۴۵۵۹	۲۵۷۴	۱۹۸۵	۱۹۰۸	۱۰۳۹	۸۶۹	۱۹۰۸	۱۰۳۹	۸۶۹
۱۳۹۶	۶۳۴۳	۳۴۷۱	۲۸۷۲	۴۲۹۳	۲۴۵۳	۱۹۴۰	۱۹۵۰	۱۰۱۸	۹۳۲	۱۹۵۰	۱۰۱۸	۹۳۲
اردبیل	۲۹۷۸	۱۶۳۱	۱۳۴۷	۲۶۴۸	۱۴۶۷	۱۱۸۱	۳۳۰	۱۶۴	۱۶۶	۳۳۰	۱۶۴	۱۶۶
بيله سوار	۱۹۶	۹۹	۹۷	۸۷	۵۰	۳۷	۱۰۹	۴۹	۶۰	۱۰۹	۴۹	۶۰
پارس آباد	۷۴۳	۴۱۰	۳۳۳	۴۶۳	۲۵۴	۲۰۸	۲۸۱	۱۵۶	۱۲۵	۲۸۱	۱۵۶	۱۲۵
خلخال	۵۴۵	۲۸۶	۲۵۹	۲۴۲	۱۷۸	۱۱۴	۳۰۳	۱۵۸	۱۴۵	۳۰۳	۱۵۸	۱۴۵
سرعین	۸۲	۳۳	۴۹	۲۲	۹	۱۳	۶۰	۲۴	۳۶	۶۰	۲۴	۳۶
کوثر	۱۴۱	۷۶	۶۵	۴۸	۲۷	۲۱	۹۳	۴۹	۴۴	۹۳	۴۹	۴۴
مشکین شهر	۷۹۸	۴۷۵	۳۲۳	۵۹۲	۳۴۹	۲۳۳	۲۰۶	۱۲۶	۸۰	۲۰۶	۱۲۶	۸۰
مغان	۴۲۲	۲۲۱	۲۰۱	۱۴۵	۸۲	۶۳	۲۷۷	۱۳۹	۱۳۸	۲۷۷	۱۳۹	۱۳۸
نمین	۲۹۷	۱۶۶	۱۳۱	۱۱۱	۶۳	۴۸	۱۸۶	۱۰۳	۸۳	۱۸۶	۱۰۳	۸۳
نیر	۱۴۱	۷۴	۶۷	۳۶	۲۴	۱۲	۱۰۵	۵۰	۵۵	۱۰۵	۵۰	۵۵

جدول شماره ۲-۶ ازدواج و طلاق ثبت شده در نقاط شهری و روستایی استان اردبیل

سال و شهرستان	نقاط روستایی		نقاط شهری		جمع	
	ازدواج	طلاق	ازدواج	طلاق	ازدواج	ازدواج
۱۳۹۵	۱۳۷۷	۳۰۸۳	۱۲۴۵۶	۳۲۷۶	۱۳۸۳۳	۱۳۹۵
۱۳۹۶	۸۳۶	۲۸۸۴	۱۱۸۹۴	۳۱۰۸	۱۲۷۳۰	۱۳۹۶
اردبیل	۳۳۳	۱۴۴۳	۵۴۰۲	۱۵۸۸	۵۷۳۵	اردبیل
بيله سوار	۲۱	۷۷	۳۶۲	۸۳	۳۸۳	بيله سوار
پارس آباد	۷۸	۴۵۵	۲۱۴۳	۴۶۲	۲۲۲۱	پارس آباد
خلخال	۸۲	۱۵۵	۷۳۷	۱۷۳	۸۱۹	خلخال
سرعین*	۰	۰	۱۱۲	۰	۱۱۲	سرعین*
کوثر	۲۸	۱۵۶	۱۹	۴۷	۲۱۵	کوثر
مشکین شهر	۲	۷	۳۳۷	۴۳۹	۱۷۳۰	مشکین شهر
مغان	۴	۵۵	۱۶۰	۱۶۴	۸۳۲	مغان
نمین	۳	۲۵	۱۲۲	۱۲۵	۵۴۶	نمین
نیر	۱۱	۶۹	۱۶	۲۷	۱۳۷	نیر

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۶

*توضیح اینکه به دلیل نبود دفتر خانه ثبت طلاق در شهرستان سرعین در سال ۱۳۹۶ موارد مربوط به طلاق در شهرستان اردبیل ثبت گردیده است.

۳-۲- مهاجرت

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۲-۷ در طول سالهای ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۵ در مجموع ۲۴۶۷۵ نفر به استان اردبیل مهاجرت نموده‌اند در همین دوره ۴۴۶۲۵ نفر نیز از استان اردبیل به سایر استانهای کشور مهاجرت نموده‌اند. بنابراین تعداد خالص مهاجرت در این استان منفی و ۱۹۹۵۰ نفر، و نرخ خالص مهاجرت ۱,۶- بوده است. در شاخص تعداد مهاجران وارد شده استان تهران با تعداد ۵۷۲۲۲۶ نفر مهاجر وارد شده (با سهم ۱,۲۶ درصد از کل مهاجران) بیشترین تعداد مهاجر پذیری را در بین استانهای کشور به خود اختصاص داده است. در شاخص تعداد مهاجران خارج شده نیز استان تهران با ۳۵۰۶۳۲ نفر در جایگاه اول کشور قرار دارد ولی این وضعیت می‌تواند ناشی از جمعیت بالای این استان می‌باشد. زیرا بررسی شاخص نرخ مهاجرت به داخل استانها نشان می‌دهد که استان البرز با ۷,۹ درصد نرخ مهاجر پذیری، مهاجر پذیرترین استان کشور بوده است و پس از آن استانهای سمنان و قم به ترتیب با نرخ مهاجر پذیری ۷,۷ درصد و ۵,۵ درصد در رتبه های دوم و سوم قرار دارند. و استان کرمان با ۱,۰ درصد آخرین رتبه را از این نظر به خود اختصاص داده است. استان اردبیل با نرخ مهاجر پذیری ۱,۹ درصد در رتبه ۲۱ در بین سایر استانهای کشور قرار دارد. همچنین در شاخص نرخ مهاجرت به خارج استان اردبیل با ۳,۵ درصد در جایگاه دهم کشور قرار دارد. نرخ مهاجرت به داخل یا نرخ مهاجرت به خارج که همان شاخص میزان خام مهاجرت می‌باشد، تعداد مهاجران وارد شده یا تعداد مهاجران خارج شده با کل جمعیت مرتبط با آن را مقایسه می‌کند.

جدول (۲-۷) مهاجران (وارد/خارج) شده طی پنج سال گذشته به تفکیک استان محل اقامت (فعلی/قبلی)

نام استان	جمعیت	مهاجران وارد شده		مهاجران خارج شده		خالص مهاجرت		نسبت مهاجر به پذیرنده مهاجر فرستی (I/E)	رتبه استان		نرخ خالص مهاجرت
		تعداد	نرخ مهاجرت به داخل	تعداد	نرخ مهاجرت به خارج	تعداد	نرخ خالص مهاجرت		نسبت مهاجرت به خارج (I/E)	نسبت مهاجرت به داخل (I/E)	
جمع	۷۹۹۲۶۲۰	۲۰۲۳	۲۱۸۹۹۱۹	۲۰۲۳	۲۰۲۳	۰	۰۰۰۰	۱۰۰۰	-	-	-
آذربایجان شرقی	۳۹۰۹۶۵۲	۱۰۲۹	۵۰۳۵۴	۱۰۲۹	۶۷۹۶۸	-۱۷۶۱۴	-۰۰۲۵	۰۰۷۴	۲۷	۲۸	۱۹
آذربایجان غربی	۳۲۶۵۲۱۹	۱۰۱۱	۳۶۱۴۶	۱۰۱۱	۴۸۳۰۹	-۱۲۱۶۳	-۰۰۳۷	۰۰۷۵	۲۹	۳۱	۱۸
اردبیل	۱۲۷۰۴۲۰	۱۹۴	۲۴۶۷۵	۱۹۴	۳۰۵۱	-۱۹۹۵۰	-۱۰۵۷	۰۰۵۵	۲۱	۱۰	۲۵
اصفهان	۵۱۲۰۸۵۰	۲۶۸	۱۳۷۱۳۶	۲۶۸	۲۰۱۱	۳۳۹۹۶	۰۰۶۶	۱۰۳۳	۱۲	۲۵	۸
البرز	۲۷۱۲۴۰۰	۷۸۹	۲۱۴۰۶۱	۷۸۹	۳۸۱۱	۱۱۰۶۲۴	۴۰۰۸	۲۰۰۷	۱	۸	۳
ایلام	۵۸۰۱۵۸	۱۱۹۴۶	۱۱۹۴۶	۲۰۶	۳۳۰۶۶	-۱۱۱۲۰	-۱۰۹۲	۰۰۵۲	۱۹	۶	۲۷
برشهر	۱۱۶۳۴۰۰	۴۰۲	۴۹۰۵۸	۴۰۲	۲۰۵۵	۱۸۱۷۳	۱۰۵۹	۱۰۵۹	۶	۲۰	۶
تهران	۱۳۶۷۷۶۳۷	۵۷۲۲۲۶	۴۰۲۱	۴۰۲۱	۲۶۶	۲۱۱۵۹۴	۱۶۷	۱۰۶۳	۵	۲۱	۵
چهارمحال و بختیاری	۹۲۷۷۶۳	۱۸۹	۱۷۷۷۰	۱۸۹	۳۷۸۴۴	-۲۰۹۷۴	-۲۰۲۱	۰۰۴۶	۲۲	۴	۲۹
خراسان جنوبی	۷۶۸۸۶۸	۳۷۶	۲۸۹۰۶	۳۷۶	۴۰۰۷	-۳۵۴	-۰۰۳۱	۰۰۹۲	۸	۵	۱۳
خراسان رضوی	۶۳۳۳۵۰۱	۱۲۰۹۹۱	۱۸۸	۱۰۷۷۸۶	۱۶۸	۱۳۳۰۵	۰۲۱	۱۰۱۲	۲۳	۲۹	۱۱
خراسان شمالی	۸۶۳۰۹۲	۲۱۷۹۶	۲۰۵۳	۲۰۵۳	۴۰۲۹	-۱۵۲۱۵	-۱۰۷۶	۰۰۵۹	۱۳	۲	۲۲
خوزستان	۴۷۱۰۵۰۹	۵۶۳۳۰	۱۰۲۰	۱۰۲۰	۲۰۸۸	-۷۹۱۷۱	-۱۰۶۸	۰۰۴۲	۲۸	۱۶	۲۰
زنجان	۱۰۵۷۴۶۱	۲۳۰	۲۳۳۱۰	۲۳۰	۲۰۸۸	-۶۱۸۳	-۰۰۵۸	۰۰۸۰	۱۵	۱۵	۱۹
سمنان	۷۰۲۳۶۰	۵۴۰۳۷	۷۶۹	۷۶۹	۳۰۲۳	۳۱۴۱۵	۴۴۷	۲۳۹	۲	۱۲	۱
سیستان و بلوچستان	۲۷۵۰۱۴	۳۰۱۲۶	۱۰۹	۱۰۹	۲۰۱۵	-۲۹۵۰۱	-۱۰۰۶	۰۰۵۱	۳۰	۲۳	۲۲
فارس	۴۸۵۱۲۷۴	۸۰۶۹۷	۱۰۶۶	۱۰۶۶	۱۹۹۲	-۱۲۳۳۷	-۰۰۲۵	۰۰۸۷	۲۵	۲۶	۱۳
قزوین	۱۲۳۳۷۶۱	۲۰۸۸	۳۶۶۹۰	۲۰۸۸	۲۰۲۳	۱۷۷۲	۰۰۱۴	۱۰۰۵	۱۱	۱۸	۱۲
قم	۱۲۹۳۲۸۳	۷۱۱۰۷	۵۵۰	۵۵۰	۳۰۲۳	۲۹۴۹۹	۲۲۸	۱۰۷۱	۳	۱۳	۴
کردستان	۱۶۰۳۰۱۱	۳۸۶۸۱	۲۴۱	۲۴۱	۳۰۱۰	-۱۰۹۳۷	-۰۰۶۸	۰۰۷۸	۱۴	۱۴	۱۷
کرمان	۳۱۶۴۷۱۸	۳۰۰۷۵۶	۰۹۶	۰۹۶	۱۰۵۲	-۱۷۹۶۱	-۰۰۵۷	۰۰۶۳	۳۱	۲۰	۱۸
کرمانشاه	۱۹۵۲۳۳۴	۴۳۳۴۱	۲۰۲۳	۲۰۲۳	۳۰۹۷	-۳۳۲۱۲	-۱۰۵۷	۰۰۵۶	۱۷	۷	۲۶

جدول (۷-۲) مهاجران (وارد/خارج) شده طی پنج سال گذشته به تفکیک استان محل اقامت (فعلی/قبلی)

نام استان	جمعیت	مهاجران وارد شده		مهاجران خارج شده		خالص مهاجرت		نسبت مهاجر باندازی به مهاجر فرستی (I/E)	رتبه استان		نرخ خالص مهاجرت
		تعداد	نرخ مهاجرت به داخل	تعداد	نرخ مهاجرت به خارج	تعداد	نرخ خالص مهاجرت		نرخ مهاجرت به داخل	نرخ مهاجرت به خارج	
کهگیلویه و بویراحمد	۷۱۳۰۵۲	۱۴۲۴۴	۲،۰۰۰	۲۶۱۲۳	۳۶۶	-۱۱۸۷۹	-۱،۶۷	۰،۵۵	۲۰	۹	۲۴
گلستان	۱۸۶۸۱۹	۳۴۲۱۶	۱،۸۳	۵۱۸۷۱	۲،۷۷	-۱۷۵۶۲	-۰،۹۴	۰،۶۶	۲۴	۱۷	۲۱
گیلان	۲۵۳۰۶۹۶	۷۵۶۸۰	۲،۹۹	۶۱۵۵۵	۲،۴۳	۱۴۱۲۵	۰،۵۶	۱،۳۳	۱۰	۲۲	۹
لرستان	۱۷۶۰۶۴۹	۲۷۵۱۶	۱،۵۶	۹۱۴۷۲	۵،۲۰	-۶۳۹۵۶	-۳،۶۳	۰،۳۰	۲۶	۱	۳۱
مازندران	۳۲۸۳۵۸۲	۷۰۸۵۷	۲،۱۶	۵۹۰۶۳	۱،۸۰	۱۱۷۹۴	۰،۳۶	۱،۳۰	۱۸	۲۷	۱۰
مرکزی	۱۴۲۹۴۷۵	۴۶۰۲۵	۳،۲۲	۵۰۱۲۶	۳،۵۱	-۴۱۰۱	-۰،۲۹	۰،۹۲	۹	۱۱	۱۴
هرمزگان	۱۷۷۶۴۱۵	۶۸۶۱۰	۳،۸۶	۴۷۵۵۲	۲،۶۸	۲۱۰۵۸	۱،۱۹	۱،۳۴	۷	۱۹	۷
همدان	۱۷۳۸۲۳۴	۲۹۶۵۲	۲،۲۸	۷۱۶۳۶	۴،۱۲	-۳۱۹۸۴	-۱،۸۴	۰،۵۵	۱۶	۳	۲۴
یزد	۱۱۳۸۵۳۳	۶۲۳۱۹	۵،۴۷	۲۳۵۳۵	۲،۰۷	۳۸۷۸۴	۳،۴۱	۲،۶۵	۴	۲۴	۳
اطهارنشینان استان		۳۶۵۶									
خارج از کشور		۱۱۰۸۲۹									
اطهارنشینان محل اقامت قبلی		۱۲۴۸۰		۱۲۴۸۰							

ماخذ: گزارش تحلیل مهاجرت با تأکید بر استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۲-۴-۲- نیروی انسانی و بازار کار

در مبحث نیروی انسانی شاخصهای متعددی مورد بررسی قرار می‌گیرند که از مهمترین آنها که عموماً مورد استفاده قرار می‌گیرند می‌توان به نرخ فعالیت یا نرخ مشارکت اقتصادی، نرخ اشتغال و نرخ بیکاری اشاره نمود.

۱-۴-۲- جمعیت فعال و نرخ فعالیت عمومی

تمام افراد ۱۰ ساله و بیشتر (حداقل سن تعیین شده) که در هفته تقویمی قبل از هفته آمارگیری (هفته مرجع) طبق تعریف کار در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته (شاغل) و یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده‌اند (بیکار) جمعیت فعال اقتصادی محسوب می‌شوند. براین اساس تمام افراد ۱۰ ساله و بیشتر که در طول هفته مرجع طبق تعریف، در هیچ یک از دو گروه شاغلان و بیکاران قرار نمی‌گیرند جمعیت غیر فعال اقتصادی محسوب می‌شوند. بنابراین براساس تعریف نرخ فعالیت یا نرخ مشارکت اقتصادی، این نرخ عبارتست از نسبت جمعیت فعال (شاغل + بیکار) ۱۰ ساله و بیشتر (یا ۱۵ ساله و بیشتر) به جمعیت در سن کار ۱۰ ساله و بیشتر (یا ۱۵ ساله و بیشتر) ضرب در ۱۰۰.

$$\text{نرخ مشارکت اقتصادی (نرخ فعالیت)} = \frac{\text{جمعیت فعال ۱۰ ساله و بیشتر}}{\text{جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر}} \times 100$$

بر اساس این تعریف نرخ فعالیت در استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ حدود ۴۴٫۵ درصد و در کشور ۴۰٫۳ درصد بوده است.

در سال ۱۳۹۵ نرخ فعالیت در استان اردبیل ۴۳٫۸ درصد و در کشور ۳۸٫۱۸ درصد بوده است. با توجه به ارقام اشاره شده در طول سالهای ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ نرخ فعالیت در استان اردبیل بالاتر از سطح کشور بوده از طرف دیگر هم در استان اردبیل و هم در سطح کشور این شاخص در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل افزایش یافته است.

۲-۴-۲- نرخ بیکاری:

بر اساس تعریف، بیکار به تمام افراد ۱۰ ساله و بیشتر اطلاق می‌شود که:

۱- در هفته مرجع فاقد کار باشند (دارای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی نباشند)
۲- در هفته مرجع و یا هفته بعد از آن آماده برای کار باشند (برای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی آماده باشند)

۳- در هفته مرجع و سه هفته قبل از آن جویای کار باشند (اقدامات مشخصی را به منظور جستجوی اشتغال مزدبگیری و یا خوداشتغالی به عمل آورده باشند)

افرادی که به دلیل آغاز به کار در آینده و یا انتظار بازگشت به شغل قبلی جویای کار نبوده ولی فاقد کار و آماده برای کار بوده‌اند نیز بیکار محسوب می‌شوند.

براین اساس نرخ بیکاری عبارتست از نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ضربدر ۱۰۰

جمعیت بیکار

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت فعال}}{\text{جمعیت بیکار}} \times 100$$

جمعیت فعال

بر اساس اطلاعات دریافت شده از معاونت آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ نرخ بیکاری در استان اردبیل ۱۰,۴ درصد و در کل کشور ۱۲,۱ درصد بوده است این ارقام در سال ۱۳۹۵ به ترتیب برابر با ۱۵,۳ درصد و ۱۱ درصد بوده است. همانطور که مشاهده می‌گردد نرخ بیکاری در استان اردبیل نسبت به سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. در صورتی که این نرخ در کشور نسبت به سال قبل افزایش داشته است.

۳-۴-۲- ترکیب اشتغال

منظور از ترکیب اشتغال در این قسمت شامل سه گروه کشاورزی، صنعت و خدمات می‌باشد. فعالیت‌های تولیدی بر اساس طبقه بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (ISIC ۳-۱۹۹۰)، Rev می‌باشد. در این بخش‌ها، کشاورزی شامل زراعت، باغداری، دامپروری، شکار، جنگلداری و ماهیگیری است. صنعت شامل استخراج معدن، ساخت، ساختمان و تأمین آب و برق و گاز است. کلیه فعالیت‌های خارج از کشاورزی و صنعت نیز در حوزه بخش خدمات جای می‌گیرد. هر کدام از افراد شاغل که در یکی از سه بخش فوق مشغول به فعالیت باشد در آن بخش طبقه بندی می‌شود.

بر اساس اطلاعات ارائه شده در سالنامه آماری استان اردبیل در سال ۱۳۹۶، حدود ۳۳,۹ درصد از شاغلین استان در بخش کشاورزی، ۲۴,۶ درصد در بخش صنعت و ۴۱,۵ درصد در بخش خدمات مشغول به فعالیت بوده‌اند. در سال مذکور در سطح کشور ۱۷,۶ درصد شاغلین در بخش کشاورزی، ۳۲,۰ درصد در بخش صنعت و ۱۵,۴ درصد در بخش خدمات مشغول فعالیت بوده‌اند.

مقایسه ترکیب اشتغال به تفکیک بخشهای عمده اقتصادی در سطح استان با کشور نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۶، سهم اشتغال در بخش کشاورزی در استان بسیار بالاتر از کشور می‌باشد با توجه به اینکه کشاورزی در استان اردبیل بیشتر به صورت سنتی انجام می‌پذیرد و متکی به شرایط جوی و میزان بارندگی‌های سالانه آنهم در زمان مناسب با محصولات کشت شده می‌باشد طبیعی است که درآمد شاغلین بخش کشاورزی در استان هم در طول یک سال و هم در طول سالهای مختلف دستخوش تغییرات غیر قابل پیش بینی بشود.

مقایسه میزان اشتغال در بخش صنعت در استان اردبیل و کشور نشان می‌دهد که سهم اشتغال در این بخش در استان اردبیل پایین تر از کل کشور میباشد به طوری که در سال ۱۳۹۶ سهم اشتغال در بخش صنعت در استان اردبیل ۲۴,۶ درصد و در کل کشور ۳۲,۰ درصد بوده است

جدول (۲-۸) ترکیب اشتغال به تفکیک بخش، استان و کشور در سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

عنوان	کشاورزی	صنعت	خدمات
استان	۱۳۹۵	۲۳,۶	۴۱,۳
	۱۳۹۶	۲۴,۶	۴۱,۵
کشور	۱۳۹۵	۳۱,۹	۵۰,۱
	۱۳۹۶	۳۲,۰	۵۰,۴

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل-۱۳۹۶

فصل سوم

ساختار رشد اقتصادی

۳- ساختار رشد اقتصادی

۳-۱- تولید ناخالص داخلی، رشد اقتصادی و تولید سرانه

تولید ناخالص داخلی استان، مجموع ارزش ریالی سالانه کالاها و خدمات نهایی تولید شده به قیمت‌های جاری و در محدوده جغرافیایی استان است، بنابراین این رقم نشانگر توان تولیدی استان و رشد آن نشانگر رشد اقتصادی استان است. در حساب‌های منطقه‌ای، تولید ناخالص داخلی به دو صورت «با احتساب نفت» و «بدون احتساب نفت» ذکر شده است.

در سال ۱۳۹۴ محصول ناخالص داخلی کل کشور در حدود ۲۸۴,۲۲۰,۳۱۴,۲۲۰ میلیون ریال محاسبه شده است در همین زمان محصول ناخالص داخلی استان ۱۲۷,۹۱۷,۴۵۰ میلیون ریال بوده است به بیان دیگر ۰,۱ درصد محصول ناخالص داخلی کشور در استان اردبیل تولید شده است.

در سال ۱۳۹۳ نیز استان اردبیل با ۱۲۶,۴۴۹,۷۸۷ میلیون ریال محصول ناخالص داخلی ۰,۹۸ درصد از محصول ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۲ نیز استان اردبیل ۰,۸۸ درصد از محصول ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده مشاهده می‌گردد که در سال ۱۳۹۴ این سهم افزایش یافته است.

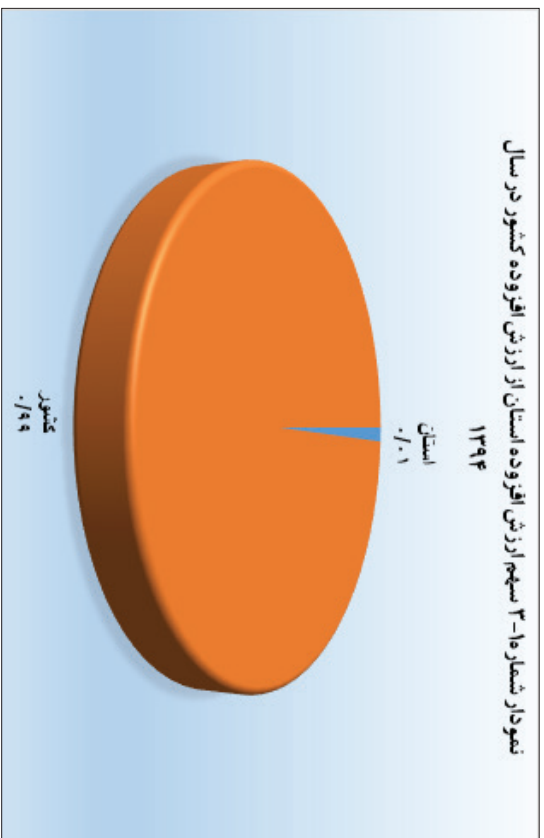
البته در مقایسه سهم محصول ناخالص داخلی بدون نفت استان، از محصول ناخالص داخلی کشور، سهم استان اردبیل کمی بیشتر از سهم محصول ناخالص داخلی استان با احتساب نفت می‌باشد به طوری که این سهم در طول سالهای ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۳ به ترتیب برابر ۱,۱۷ درصد، ۲,۲۱ درصد این شاخص در سال ۱۳۹۴ نسبت به سالهای قبل کاهش یافته است. در سال ۱۳۹۴ مقدار این شاخص ۰,۱ درصد بوده است.

بررسی سرانه محصول ناخالص داخلی استان و کشور در سال ۱۳۹۴ نشان می‌دهد که این شاخص در سال مذکور در کشور برابر با ۱۵۴۰۷۰ هزار ریال و در استان اردبیل ۱۰۰۶۸۹ هزار ریال بوده است. همانطور که ملاحظه می‌گردد سرانه محصول ناخالص داخلی در استان اردبیل پایین‌تر از کل کشور می‌باشد.

جدول (۱-۳) محصول ناخالص داخلی استان و مقایسه آن با کشور در طی سال های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۴

ردیف	شرح	سال ۱۳۹۲		سال ۱۳۹۳		سال ۱۳۹۴		سهم از کشور (درصد)
		کشور	استان اردبیل	کشور	استان اردبیل	کشور	استان	
۱	محصول ناخالص داخلی (میلیون ریال)	۱۲۲۱۹۱۳۱۴۲	۱۲۶۴۴۹۷۸۷	۱۲۸۷۲۹۱۶۸۵۴	۱۲۸۷۲۹۱۶۸۵۴	۱۲۳۱۴۲۲۰۲۸۴	۱۲۷۹۱۷۴۵۰	۱۰۱
۲	محصول ناخالص داخلی بدون نفت (میلیون ریال)	۹۱۷۶۶۱۵۲۶۸	۱۲۶۳۲۴۹۹۰	۱۰۲۳۷۰۴۹۰۵۲	۱۲۶۳۲۴۹۹۰	۱۰۶۸۵۰۶۱۳۶۱	۱۲۷۸۵۰۸۲۹	۱۰۱
۳	محصول ناخالص داخلی سرانه (هزار ریال)	۱۵۲۸۸۸	۹۹۵۳۴	۱۶۱۰۶۰	۹۹۵۳۴	۱۵۴۰۷۰	۱۰۰۶۸۹	-

ماخذ: حسابهای منطقه ای - مرکز آمار ایران - ۱۳۹۴

۳-۱-۱- ارزش افزوده به تفکیک بخش های اقتصادی

ارزش افزوده عبارت است از اضافه ارزشی که در هر مرحله از تولید بر ارزش (یا قیمت) یک کالا افزوده می شود به عبارت دیگر ارزش افزوده تفاوت بین ستانده از مصارف واسطه می باشد تحلیل ارزش افزوده بخش های اقتصادی استان می تواند نقاط قوت و ضعف اقتصاد استان را نمایان کند.

در سال ۱۳۹۴ مجموع ارزش افزوده فعالیت های مختلف اقتصادی در کشور در حدود ۲۰۷۳۳۰۲۰۲۶۶۶۰۲ میلیون ریال و در استان اردبیل در حدود ۱۲۷۴۸۹۵۲۹ میلیون ریال بوده است.

سهم ارزش افزوده استان از ارزش افزوده کل کشور در سال مذکور برابر با ۱,۰۳ درصد بوده است

۳-۱-۲- نسبت مصارف واسطه به ستانده

نسبت مصارف واسطه به ستانده، نسبتی است که می توان بخش های مختلف اقتصادی را با آن مقایسه نمود. این نسبت بیانگر این است که هزینه های صرف شده جهت تولید کالا و خدمات مربوطه در انجام یک فعالیت اقتصادی چه سهمی از ستانده آن فعالیت را به خود اختصاص داده اند. بالا بودن نسبت مصارف واسطه به ستانده به معنی کم بودن ارزش افزوده خواهد بود و بالعکس. بعبارت دیگر بخش هایی که دارای نسبت مصارف واسطه به ستانده کمتری می باشند، می توانند ارزش افزوده بیشتری را ایجاد نمایند. و این به آن معنی است که این بخش ها در مقایسه با بخش هایی که این نسبت در آنها دارای رقم بالایی است از مزیت نسبی چشمگیری برخوردار است.

مقایسه نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش های مختلف اقتصادی در سال ۱۳۹۴ در استان اردبیل نشان می دهد که بخش صنعت، معدن، ساختمان و انرژی با ۰,۵۶ درصد بیشترین و بخش خدمات با ۰,۲۵ درصد کمترین نسبت مصرف واسطه به ستانده را در استان داشته است.

در سطح کشور در سال ۱۳۹۴ بخش صنعت، معدن، ساختمان و انرژی با ۰,۵۶ درصد بیشترین و بخش خدمات با ۰,۰۳ درصد کمترین میزان نسبت مصرف واسطه به ستانده را داشته است.

مقایسه کل این شاخص در سال مذکور در کشور و استان نشان می دهد که میزان این شاخص با ۰,۳۷ در استان اردبیل پایتتر از کل کشور با ۰,۴۰ می باشد.

جدول (۳-۲) ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده بخشهای عمده اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در سالهای ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ (میلیون ریال)

شرح فعالیت‌ها	ارزش افزوده		مصرف واسطه		ستانده		نسبت مصرف واسطه به ستانده	
	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴
۱ کشاورزی	۳۰۳۲۲۱۹	۳۰۸۸۸۲۲	۱۸۳۲۲۰۳	۱۸۸۰۹۷۱۵	۴۸۶۴۸۹۲۲	۴۹۶۹۷۹۵۷	۰٫۳۸	۰٫۳۸
۲ صنعت، معدن، ساختمان و انرژی	۱۷۰۹۱۸۸۳	۱۶۳۳۱۷۹۶	۲۱۳۸۵۹۵۶	۲۰۵۸۹۳۵۳	۳۸۲۷۷۸۴۰	۳۶۹۲۱۲۲۹	۰٫۵۶	۰٫۵۶
۳ خدمات	۷۹۱۰۸۷۵۰	۸۰۲۶۹۴۹۱	۳۳۲۲۷۳۳۰	۳۳۲۲۷۳۳۰	۱۱۲۲۵۹۱۸۷	۱۱۳۴۶۶۸۲۰	۰٫۲۹	۰٫۲۹
۴ جمع	۱۲۶۵۲۵۳۵۳	۱۲۷۴۸۹۵۲۹	۷۲۸۶۰۵۹۶	۷۲۶۲۶۹۸	۱۹۹۳۸۵۹۴۹	۲۰۰۱۱۶۰۲۶	۰٫۳۶	۰٫۳۷

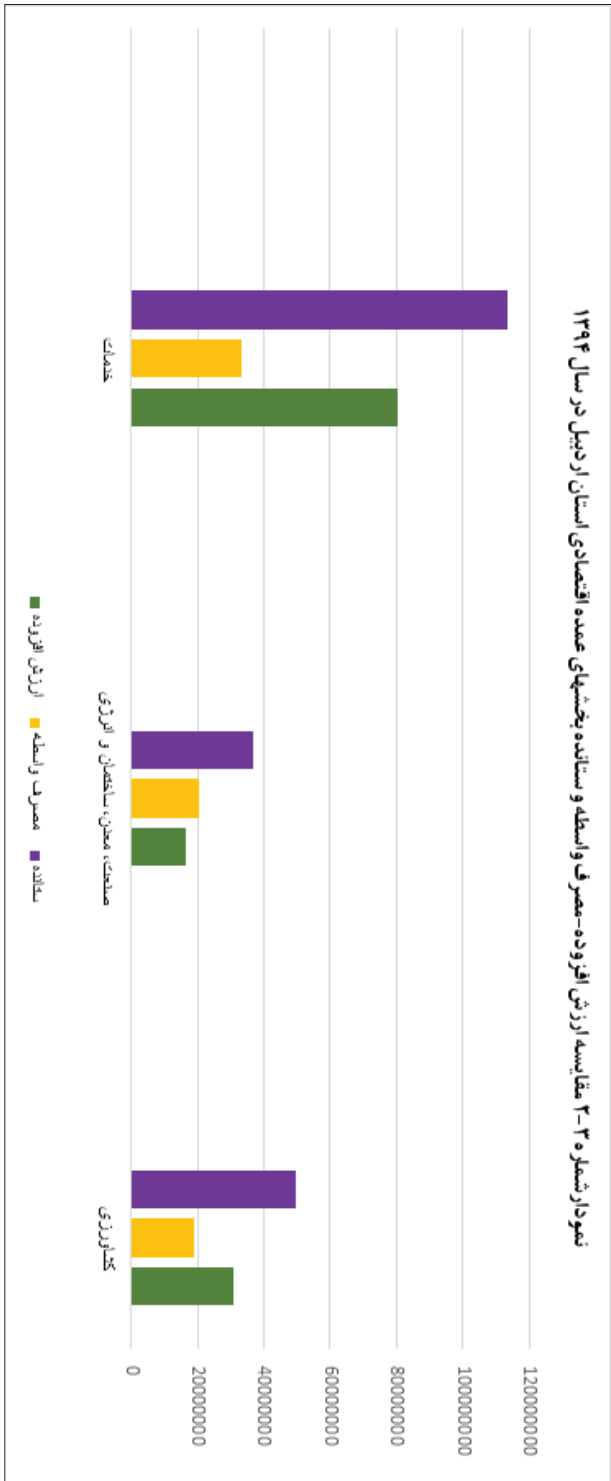
ماخذ: مرکز آمار ایران ۱۳۹۶

جدول (۳-۳) ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده بخشهای عمده اقتصادی کشور به قیمت‌های جاری در سالهای ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ (میلیون ریال)

شرح فعالیت‌ها	ارزش افزوده		مصرف واسطه		ستانده		نسبت مصرف واسطه به ستانده	
	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴
۱ کشاورزی	۱۰۸۶۹۴۵۹۱۵	۱۱۷۸۶۳۹۵۱۹	۸۳۳۶۷۲۹۸۰	۸۷۷۶۵۴۲۷۸	۱۹۲۰۶۱۸۸۹۵	۲۰۶۶۲۹۴۴۶	۰٫۲۳	۰٫۲۳
۲ صنعت، معدن، ساختمان و انرژی	۴۷۱۲۶۸۵۰۵۷	۳۶۲۱۷۶۲۹۱۵	۵۱۲۹۰۸۷۹۶۳	۴۳۶۹۵۵۶۳۸۵	۹۸۴۱۷۷۳۰۲۱	۷۹۹۱۳۱۹۳۶۰	۰٫۵۲	۰٫۵۲
۳ خدمات	۷۰۸۲۳۰۹۴۶۱	۷۴۶۵۶۱۸۲۳۹	۲۳۳۵۵۸۱۳۸	۲۹۱۳۳۱۸۷۵۵۵	۹۸۱۹۸۹۷۳۹۸	۱۰۳۷۸۸۰۰۷۹۴	۰٫۲۸	۰٫۲۸
۴ جمع	۱۲۸۸۱۹۴۰۲۳۳	۱۲۲۶۶۰۲۰۷۳۳	۸۷۰۰۳۴۹۰۸۱	۸۱۸۰۲۹۳۸۶۸	۲۱۵۸۲۲۸۹۳۱۴	۲۰۴۶۶۴۱۴۶۰۱	۰٫۴۰	۰٫۴۰

ماخذ: مرکز آمار ایران ۱۳۹۶

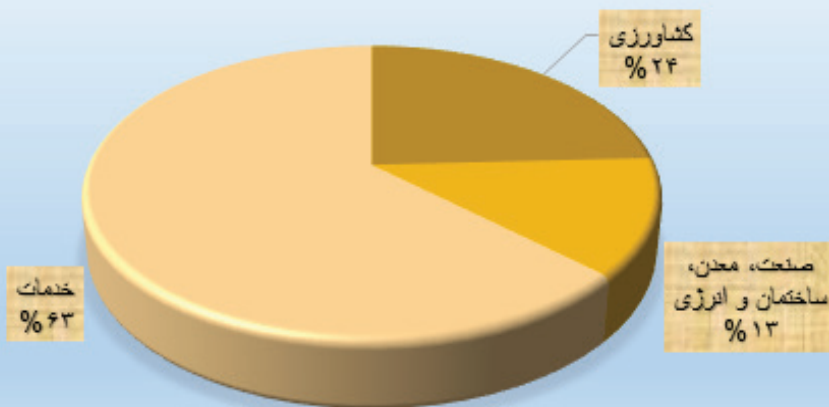
نمودار شماره ۳-۲ مقایسه ارزش افزوده- مصرف واسطه و ستانده بخشهای عمده اقتصادی استان اردبیل در سال ۱۳۹۴

نمودار شماره ۳-۴ مقایسه سهم ارزش افزوده بخشهای عمده اقتصادی کشور از کل ارزش افزوده کشور در سال ۱۳۹۴

نمودار شماره ۳-۳ مقایسه سهم ارزش افزوده بخشهای عمده اقتصادی استان از کل ارزش افزوده استان در سال ۱۳۹۴

۲-۳ شاخص قیمت

۱-۲-۳ شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری

این شاخص در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل ۱۰۸,۵ بوده است. تغییرات این شاخص نسبت به سال قبل را به عنوان میزان تورم (نرخ رسمی تورم) اعلام می کنند که این تغییرات نسبت به سال قبل حدود ۸,۵ درصد افزایش یافته است.

در بین گروه های اصلی بیشترین میزان افزایش شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری استان مربوط به گروه کالاهای گوشت قرمز و گوشت ماکیان با ۱۷,۹ درصد می باشد. گروه کالاهای ماهی و صدف داران نیز با ۲,۵ درصد، کمترین مقدار تورم را در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل داشته است.

۲-۲-۳ شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق روستایی

در سال ۱۳۹۶ شاخص کل قیمت کالاها و خدمات مصرفی در مناطق روستایی استان ۱۰۸,۶ بوده که نسبت به سال قبل ۸,۶ درصد افزایش داشته است.

بیشترین مقدار افزایش این شاخص در مناطق روستایی استان مربوط به گروه کالاهای سبزی و حبوبات با ۲۱,۱ درصد افزایش بوده است.

گروه کالاهای ماهی و صدف داران با ۱,۷ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۵ کمترین میزان افزایش را در بین شاخص قیمت گروههای کالاهای منتخب کالاها و خدمات مصرفی در مناطق روستایی استان در سال ۱۳۹۶ داشته است.

جدول شماره ۳-۴- شاخص بهای گروههای منتخب کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای شهری استان بر حسب گروههای اختصاصی، اصلی و برخی از گروه های فرعی (۱۳۹۵=۱۰۰)

گروههای کالا و خدمات	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییر سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵
شاخص کل	۱۰۰	۱۰۸٫۵	۸٫۵
خوراکی ها، آشامیدنی ها و دخانیات	۱۰۰	۱۱۰٫۹	۱۰٫۹
۱- خوراکی ها و آشامیدنی ها	۱۰۰	۱۱۱	۱۱
خوراکی ها	۱۰۰	۱۱۱٫۱	۱۱٫۱
نان و غلات	۱۰۰	۱۰۷٫۳	۷٫۳
گوشت قرمز و سفید و فرآورده های آنها	۱۰۰	۱۱۶٫۱	۱۶٫۱
گوشت قرمز و گوشت ماکیان	۱۰۰	۱۱۷٫۹	۱۷٫۹
ماهی ها و صدف داران	۱۰۰	۱۰۲٫۵	۲٫۵
شیر، پنیر و تخم مرغ	۱۰۰	۱۱۱	۱۱
روغنها و چربیها	۱۰۰	۱۱۱٫۶	۱۱٫۶
میوه و خشکبار	۱۰۰	۱۰۷٫۶	۷٫۶
سبزی ها و حبوبات	۱۰۰	۱۲۰٫۴	۲۰٫۴
قند و شکر و شیرینی ها	۱۰۰	۱۰۳٫۳	۳٫۳
ادویه و چاشنی ها	۱۰۰	۱۰۶٫۱	۶٫۱
چای و سایر آشامیدنیها (غیر الکلی)	۱۰۰	۱۰۹٫۷	۹٫۷
۲- دخانیات	۱۰۰	۱۰۶٫۲	۶٫۲
کالاهای غیرخوراکی و خدمات	۱۰۰	۱۰۷٫۳	۷٫۳
۳- پوشاک و کفش	۱۰۰	۱۰۴٫۶	۴٫۶

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۶

جدول شماره ۳-۴- شاخص بهای گروههای منتخب کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای شهری استان بر حسب گروههای اختصاصی، اصلی و برخی از گروه های فرعی (۱۰۰=۱۳۹۵)(ادامه)

گروههای کالا و خدمات	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییر سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵
۴- مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوختها	۱۰۰	۱۰۸٫۸	۸٫۸
مسکن	۱۰۰	۱۰۶٫۷	۶٫۷
اجاره	۱۰۰	۱۰۶٫۷	۶٫۷
نگهداری و تعمیر واحد مسکونی	۱۰۰	۱۰۵٫۶	۵٫۶
آب، برق، گاز و سایر سوختها	۱۰۰	۱۱۸٫۸	۱۸٫۸
۵- مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها	۱۰۰	۱۰۴٫۸	۴٫۸
۶- بهداشت و درمان	۱۰۰	۱۰۶٫۶	۶٫۶
۷- حمل و نقل	۱۰۰	۱۰۴٫۴	۴٫۴
۸- ارتباطات	۱۰۰	۱۱۰	۱۰
۹- تفریح و فرهنگ	۱۰۰	۱۰۷٫۱	۷٫۱
۱۰- آموزش	۱۰۰	۱۱۲٫۲	۱۲٫۲
۱۱- هتل و رستوران	۱۰۰	۱۰۷	۷
۱۲- کالاها و خدمات متفرقه	۱۰۰	۱۰۷٫۶	۷٫۶
شاخص کل (بدون اجاره)	۱۰۰	۱۰۹٫۱	۹٫۱
کالاها	۱۰۰	۱۰۹٫۳	۹٫۳
خدمات	۱۰۰	۱۰۷٫۳	۷٫۳
کالاهای بادوام	۱۰۰	۱۰۴	۴
کالاهای بی دوام	۱۰۰	۱۱۰٫۲	۱۰٫۲
کالاهای کم دوام	۱۰۰	۱۰۵٫۵	۵٫۵
خوراکی های تازه	۱۰۰	۱۱۵٫۷	۱۵٫۷
سایر خوراکی ها	۱۰۰	۱۰۶٫۶	۶٫۶
خدمات عمومی	۱۰۰	۱۱۱٫۸	۱۱٫۸

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۶

جدول شماره ۳-۵- شاخص بهای گروههای منتخب کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای روستایی استان بر حسب گروههای اختصاصی، اصلی و برخی از گروه های فرعی (۱۳۹۵=۱۰۰)

گروههای کالا و خدمات	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییر سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵
شاخص کل	۱۰۰	۱۰۸,۶	۸,۶
خوراکی ها، آشامیدنی ها و دخانیات	۱۰۰	۱۱۰,۳	۱۰,۳
۱- خوراکی ها و آشامیدنی ها	۱۰۰	۱۱۰,۴	۱۰,۴
خوراکی ها	۱۰۰	۱۱۰,۳	۱۰,۳
نان و غلات	۱۰۰	۱۰۸,۲	۸,۲
گوشت قرمز و سفید و فرآورده های آنها	۱۰۰	۱۱۵,۵	۱۵,۵
گوشت قرمز و گوشت ماکیان	۱۰۰	۱۱۶,۶	۱۶,۶
ماهی ها و صدف داران	۱۰۰	۱۰۱,۷	۱,۷
شیر، پنیر و تخم مرغ	۱۰۰	۱۰۹,۹	۹,۹
روغن ها و چربیها	۱۰۰	۱۰۶,۶	۶,۶
میوه و خشکبار	۱۰۰	۱۰۳,۶	۳,۶
سبزی ها و حبوبات	۱۰۰	۱۲۱,۱	۲۱,۱
قند و شکر و شیرینی ها	۱۰۰	۱۰۲,۱	۲,۱
ادویه و چاشنی ها	۱۰۰	۱۰۵,۵	۵,۵
چای و سایر آشامیدنیها (غیر الکلی)	۱۰۰	۱۱۳,۰	۱۳,۰
۲- دخانیات	۱۰۰	۱۰۶,۳	۶,۳
کالاهای غیرخوراکی و خدمات	۱۰۰	۱۰۷,۲	۷,۲
۳- پوشاک و کفش	۱۰۰	۱۰۵,۰	۵,۰

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۶

ادامه جدول شماره ۳-۵- شاخص بهای گروههای منتخب کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای روستایی استان بر حسب گروههای اختصاصی، اصلی و برخی از گروه های فرعی (۱۰۰=۱۳۹۵)

گروههای کالا و خدمات	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییر سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵
۴- مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوختها	۱۰۰	۱۰۸٫۸	۸٫۸
مسکن	۱۰۰	۱۰۶٫۷	۶٫۷
اجاره	۱۰۰	۱۰۶٫۷	۶٫۷
نگهداری و تعمیر واحد مسکونی	۱۰۰	۱۰۶٫۸	۶٫۸
آب، برق، گاز و سایر سوخت ها	۱۰۰	۱۱۱٫۸	۱۱٫۸
۵- مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها	۱۰۰	۱۰۵٫۳	۵٫۳
۶- بهداشت و درمان	۱۰۰	۱۰۷٫۶	۷٫۶
۷- حمل و نقل	۱۰۰	۱۰۵٫۰	۵٫۰
۸- ارتباطات	۱۰۰	۱۱۱٫۴	۱۱٫۴
۹- تفریح و فرهنگ	۱۰۰	۱۰۵٫۱	۵٫۱
۱۰- آموزش	۱۰۰	۱۲۱٫۴	۲۱٫۴
۱۱- هتل و رستوران	۱۰۰	۱۰۷٫۱	۷٫۱
۱۲- کالاهای خدمات متفرقه	۱۰۰	۱۰۸٫۰	۸٫۰
شاخص کل (بدون اجاره)	۱۰۰	۱۰۸٫۸	۸٫۸
کالاها	۱۰۰	۱۰۸٫۷	۸٫۷
خدمات	۱۰۰	۱۰۸٫۲	۸٫۲
کالاهای بادوام	۱۰۰	۱۰۵٫۰	۵٫۰
کالاهای بی دوام	۱۰۰	۱۰۹٫۳	۹٫۳
کالاهای کم دوام	۱۰۰	۱۰۶٫۰	۶٫۰
خوراکی های تازه	۱۰۰	۱۱۴٫۱	۱۴٫۱
سایر خوراکی ها	۱۰۰	۱۰۷٫۰	۷٫۰
خدمات عمومی	۱۰۰	۱۰۹٫۴	۹٫۴

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۶

نهادهای پولی و مالی

فصل چهارم

۴- پول و بانکداری و بیمه

بازار پول به عنوان یکی از اجزای مهم بازار مالی در اقتصاد می باشد که با جلب پس اندازهای عوامل اقتصادی و توزیع آن میان واحدهای متقاضی پول و نقدینگی، جهت دهنده مسیر حرکت در بخش های تولیدی اقتصاد است و بحث های زیادی در مورد نقش آن در افزایش تولید و کاهش بیکاری از یک سو و تداوم کساد یا ایجاد تورم از سوی دیگر وجود دارد. اجرای سیاست های پولی اثرات قابل توجهی بر روی اقتصاد می گذارد، لذا شناخت دقیق مباحث مربوط به بازار پول و عملکرد سیستم بانکی در برنامه ریزی مناسب و کارآمد مربوط به سیاست های پولی اهمیت ویژه ای دارد.

ابلاغ سیاست های کلی بند(ج) اصل ۴۴ قانون اساسی توسط مقام معظم رهبری درباره توسعه بخش های غیر دولتی از طریق واگذاری فعالیت ها و بنگاه های دولتی، فصل نوینی را در اقتصاد ایران ایجاد کرده است و بانک های تجاری دولتی تجارت، ملت، صادرات ایران و رفاه کارگران مشمول واگذاری اصل ۴۴ قانون اساسی شده و مالکیت آنها در سال های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ از سهامی خاص به سهامی عام تغییر یافته و در زیر مجموعه بانک هایی که دولت در سهام دارد قرار گرفته اند. با توجه به اینکه در این قسمت وضعیت بانک ها نسبت به سال قبل مورد بحث و بررسی قرار می گیرد بنابراین تجزیه و تحلیل ها عمدتاً با تقسیم بندی قدیم بانک ها برای بانک های دولتی و غیردولتی ارائه می گردد که در آن بانک های دولتی و بانک هایی که دولت در آن سهم دارد جزء بانک های دولتی تقسیم بندی شده اند.

بانک های دولتی استان شامل بانک های تجاری و بانک های تخصصی می باشد که قبل از بحث و واگذاری بانک های تجاری دولتی، بانک های تجاری استان مشتمل بر بانک ملی، بانک سپه، بانک صادرات، بانک تجارت، بانک ملت، بانک رفاه و پست بانک و بانک سامان بودند و بانک های تخصصی را بانک صنعت و معدن، بانک مسکن، بانک کشاورزی و بانک توسعه صادرات و بانک توسعه تعاون تشکیل می دهند بانک های تجارت، ملت، صادرات ایران و رفاه کارگران بعد از بحث و واگذاری بانک های تجاری دولتی از زیر مجموعه بانک های تجاری دولتی جدا شده و به بانک های غیر دولتی که دولت در آنها سهم دارد، افزوده شدند .

۴-۱- تعداد و مبلغ انواع سپرده ها

سپرده‌های بانک‌های استان شامل سپرده‌های دیداری، سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه مدت، سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت و سایر سپرده‌ها می‌باشد.

در سال ۱۳۹۶ تعداد کل سپرده‌های بانک‌های استان ۴۱۶۷۹۲۲ سپرده بوده است این تعداد شامل ۱۰۲۷۵۴۹ سپرده قرض‌الحسنه جاری معادل ۲۴,۶ درصد کل تعداد سپرده‌ها، ۲۰۱۷۲۷۲ سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز معادل ۴۸,۴ درصد کل سپرده‌ها، ۹۱۷۲۹۳ سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه مدت معادل ۲۲ درصد کل سپرده‌ها، ۱۹۲۱۴۵ سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت معادل ۴,۶ درصد کل سپرده‌ها و ۱۳۶۶۳ سپرده معادل ۰,۴ درصد کل سپرده‌ها مربوط به سایر سپرده‌گذاری‌ها بوده است.

به بیان دیگر در سال ۱۳۹۶ بالاترین تعداد سپرده‌گذاری‌ها مربوط سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز و پس از آن مربوط به سپرده قرض‌الحسنه جاری بوده است.

بررسی مبلغ سپرده‌ها در استان در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد که سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز با ۲۰۱۷۲۷۲ میلیون ریال معادل ۴۸,۴ درصد مبلغ کل سپرده‌ها، در جایگاه اول قرار دارد پس از آن سپرده قرض‌الحسنه جاری با مبلغ ۱۰۲۷۵۴۹ میلیون ریال و ۲۴,۶ درصد کل مبلغ سپرده‌ها در ردیف دوم قرار دارد.

لازم به توضیح می‌باشد که تحلیل‌های فوق بر اساس اطلاعات در دسترس بانک‌ها صورت گرفته و شامل تمامی بانک‌های استان نمی‌باشد.

جدول شماره (۴-۱) تعداد و مبلغ انواع سپرده ها نزد بانک های استان در پایان سال ۱۳۹۶ (میلیون ریال)

سال و نوع سپرده	جمع کل		پارسیان		پست بانک		تجارت		توسعه تعاون	
	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد
۱۳۹۶	۸۴۲۹۵۴۲۵	۴۵۰۷۸	۸۴۳۳۸	۱۶۱۴۵۶۰	۷۵۴۹۳۳	۸۵۵۰۲۶	۸۰۳۳۸۵۵	۱۲۸۷۳۲	۱۵۶۷۴۱۱	۱۲۸۷۳۲
قرض الحسنه جاری	۹۳۸۶۱۳۱	۳۴۱۴	۵۶۵۶۴	۱۲۶۳۲۱۰	۳۴۵۳۸۰	۱۷۴۳۴۶	۶۵۳۴۵۹	۱۳۸۱۵	۸۱۸۲۱	۱۳۸۱۵
قرض الحسنه پس انداز	۵۱۴۱۴۸۴	۱۴۳۱۱	۴۵۱۱	۵۶۵۳۰	۲۷۹۸۰	۵۰۹۲۷۱	۴۸۲۸۳۸	۹۴۵۱۶	۱۵۵۸۴۶	۹۴۵۱۶
سرمایه گذاری کوتاه مدت	۲۶۱۹۵۲۸۰	۲۲۴۵۰	۵۹۵۳	۵۸۲۲۰	۲۳۰۹۳۶	۱۲۶۰۹۳	۱۹۱۸۰۱۹	۱۹۲۵۰	۴۶۳۳۴۷	۱۹۲۵۰
سرمایه گذاری بلند مدت	۳۴۹۲۲۵۶۷	۳۵۵۷	۱۷۴۱۰	۲۳۶۶۰۰	۱۴۵۶۷۲	۴۵۲۷۰	۴۷۳۸۹۴۲	۱۱۳۶	۳۸۶۸۸۷	۱۱۳۶
سایر	۳۶۴۹۹۶۳	۱۳۴۶	۱۸۴۳	...	۴۹۵۵	۴۶	۲۴۱۵۹۷	۱۵	۴۷۹۵۱۰	۱۵
درصد از کل	۱۰۰	۱۰۰	۰۰،۸۷۳۱	۰۰،۵۳۳۵	۰،۴۶۷۵	۰،۲۰۵۱	۱۰،۶۳۳۲	۰،۱۵۰۵	۰،۱۹۵۰	۰،۱۵۰۵

منبع: سامانه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۶

ادامه جدول شماره (۴-۱) تعداد و مبلغ انواع سپرده ها نزد بانک های استان در پایان سال ۱۳۹۶ (میلیون ریال)

سال و نوع سپرده	توسعه صادرات ایران		رفاه کارگران		سپه		سرمایه		سینا		صادرات	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
۱۳۹۶	۵۵۵	۴۸۳۱۸	۶۴۵۹۰۰۳	۶۱۹۹۹۹۶	۲۵۴۲۰	۸۱۹۸۷۹	۱۱۳۵۶۲۸	...	۶۶۱۴۳۳۷	...	...	...
قرض الحسنه جاری	۱۵۶	۸۱۴۴	۱۱۸۶۷۹۰	۴۰۲۹۹۱	۳۸۶۷	۲۹۹۱۶	۴۸۶۶۳	...	۸۶۳۱۸۶	...	...	...
قرض الحسنه پس انداز	...	...	۱۶۶۰۴۶	۲۳۹۶۹۹	۲۸۳۲	۱۸۶۷	۲۹۱۳	...	۶۰۱۹۵۵	...	...	...
سرمایه گذاری کوتاه مدت	۲۷۹	۲۲۲۷۷	۱۷۹۹۶۴۴	۲۱۱۹۸۸۱	۱۷۸۲۲	۱۰۱۷۴۰	۲۱۵۴۶۰	...	۲۵۱۸۷۷۶	...	...	...
سرمایه گذاری بلند مدت	۱۲	۱۶۳۱۸	۳۳۹۴۳۴۳	۳۳۰۴۵۶۵	۸۱۰	۶۸۴۴۸۲	۷۶۸۸۸۸	...	۲۴۸۶۹۸۶	...	...	...
سایر	۱۰۸	۱۲۷۹	۱۲۱۸۰	۴۲۸۶۰	۱۹	۱۸۷۴	۹۹۷۰۴	...	۱۲۳۳۳۴	...	...	...
درصد از کل	۰۰،۰۴۳	۰۰،۰۳۰	۱۳۳،۶۷۶۹	۰،۹۵۹۸	۰،۰۴۴۵	۰،۱۳۲۲	۱،۳۸۵۱	-	۵،۸۲۲۲	-	-	-

منبع: سامانه آماری استان اردیبهیل ۱۳۹۶

ادامه جدول شماره (۴-۱) تعداد و مبلغ انواع سپرده ها نزد بانک های استان در پایان سال ۱۳۹۶ (میلیون ریال)

سال و نوع سپرده	صفت و معدن		قوامین		گشاورزی		مسکن		ملت		ملی	
	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد
۱۳۹۶	۶۶۷۱۹	۲۲۹۸	۷۰۳۶۲۶۱	۹۴۷۹۰۲۸	۳۶۶۶۳۵	۴۱۵۰۶۷۱	۶۶۰۵۱۶	۱۰۱۸۵۸۰۹	۱۷۰۴۴۳۰۰	...	...	...
قرض الحسنه جاری	۵۱۷۷	۸۸۰	۴۴۷۸۶	۱۲۳۶۶۵۳	۲۴۸۶۰	۲۱۱۷۶۹	۱۱۵۱۲۹	۱۴۸۰۷۷۵	۱۵۰۱۲۱۰	...	...	...
قرض الحسنه پس انداز	۷۵	۲۳۴	۵۶۸۵۲	۵۵۲۲۸۲	۲۲۳۸۸۸	۲۳۳۲۷۱	۳۱۲۸۶۱	۷۸۵۰۰۱	۱۶۷۹۰۵۹	...	...	...
سرمایه گذاری کوتاه مدت	۲۷۵۷۷	۱۱۴۰	۱۷۲۲۰۲۱	۳۴۲۸۷۹۸	۱۱۲۶۰۹	۲۰۲۰۴۶۷	۱۸۳۳۳۵	۳۲۰۱۲۰۷	۴۴۹۳۲۲۸	...	...	...
سرمایه گذاری بلند مدت	۳۳۸۹۰	۴۴	۵۲۱۰۳۳۰	۲۲۵۸۵۷۴	۵۲۷۸	۶۸۵۱۶۴	۴۹۱۹۱	۴۷۱۸۸۲۶	۸۷۵۵۱۷۹	...	...	...
سایر	...	...	۲۲۸۲	۲۰۰۲۷۲۱	...	...	...	...	۶۱۵۶۲۴	...	...	...
درصد از کل	۰،۰۱	۰،۰۰۰۵	۱۰،۹۶۱۱	۱،۳۳۷۱	۰،۳۵۱۶	۰،۴۳۸۷	۱،۸۰۱۵	۲،۴۵۴۰	۱،۶۷۳۳	-	-	-

منبع: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۶

۲-۴- تعداد و مبلغ تسهیلات

تعداد تسهیلات پرداختی بانک‌ها به بخش غیر دولتی براساس بخش‌های عمده اقتصادی در جدول شماره (۲-۴) آورده شده است بر اساس اطلاعات این جدول در سال ۱۳۹۶ تعداد ۲۰۷۷۶۸ مورد تسهیلات به مبلغ ۱۰۴۵۹۰۴۸۸ میلیون ریال به بخش‌های عمده اقتصادی پرداخت شده است. بررسی تسهیلات پرداختی به تفکیک بخش‌های عمده اقتصادی نشان می‌دهد که ۵۹,۸ درصد تعداد تسهیلات به بخش خدمات بازرگانی و متفرقه، ۱,۵ درصد به بخش صنعت و معدن، ۱۰,۲۴ درصد به بخش مسکن و ساختمان و ۲۸,۴۶ درصد به بخش کشاورزی اختصاص داده شده است. در بحث مبلغ تسهیلات پرداختی نیز ۴۲,۷ درصد مبلغ تسهیلات پرداختی به بخش خدمات بازرگانی و متفرقه، ۹,۸ درصد به بخش صنعت و معدن، ۳۵,۵ درصد به بخش ساختمان و مسکن و ۱۲ درصد به بخش کشاورزی اختصاص داده شده است. مقایسه درصد تعداد و مبلغ تسهیلات پرداختی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۶ بیشترین تعداد تسهیلات پرداختی به بخش ساختمان و مسکن اختصاص یافته است و بیشترین مبلغ تسهیلات پرداختی نیز به بخش ساختمان و مسکن اختصاص دارد.

جدول شماره (۲-۴) تعداد و مبلغ تسهیلات پرداختی بانک‌ها به بخش غیر دولتی بر حسب بخشهای عمده اقتصادی در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل (مبالغ به میلیون ریال)

جمع کل	کشوری	مسکن و ساختمان	صنعت و معدن	خدمات بازرگانی و متفرقه	بانک و نوع تسهیلات	
					تعداد	مبلغ
۲۶۷	-	-	-	۲۶۷	تعداد	آینده
۴۷۹۹۹	-	-	-	۴۷۹۹۹	مبلغ	
۱۷۲۴	-	-	-	۱۷۲۴	تعداد	پارسیان
۳۴۹۷۵۰	-	-	-	۳۴۹۷۵۰	مبلغ	
-	-	-	-	-	تعداد	پست بانک
۶۰۳۹۲۹	۲۲۷۵۹۱	۳۱۷۲	-	۳۷۳۱۶۶	مبلغ	
۳۰۳۹۱	۱۴۴۲	۶۹۱۵	۴۶۰	۲۱۵۷۴	تعداد	تجارت
۳۸۸۱۲۶۹	۷۹۳۸۳۲	۱۰۵۸۴۴۲	۷۶۰۷۵۵	۱۲۷۵۲۴۰	مبلغ	
۱۹۹۱	۵۷۳	۱۴۰	۹۷۷	۳۰۱	تعداد	توسعه تعاون
۳۶۶۲۱۴	۱۰۳۱۳۳	۶۷۴۷۵	۱۵۲۷۵۸	۴۲۸۴۸	مبلغ	
-	-	-	-	-	تعداد	توسعه صادرات ایرات
۲۱۴۵۴۰	۱۴۹۴۰	-	۱۹۰۴۵۰	۹۱۵۰	مبلغ	
۶۲۲۶	۷۵۲	۱۶۸۳	۵۱۵	۳۲۷۶	تعداد	رفاه
۱۳۵۷۲۷۴	۱۰۸۹۸۱	۲۷۸۵۸۵	۱۰۹۲۲۹	۸۶۰۴۷۹	مبلغ	
۲۱۲	-	۸	۹	۱۹۵	تعداد	سامان
۷۱۰۰۰	-	۷۰۰۰	۱۱۰۰۰	۵۳۰۰۰	مبلغ	
۹۳۳۸۷	۱۳۳۲۰	۱۵۵۷۰	۸۴۳	۶۳۶۵۴	تعداد	سپه
۳۱۰۹۶۵۶	۸۴۳۶۱۷	۴۹۴۷۱۵	۸۷۸۱۸۶	۸۹۳۱۳۸	مبلغ	
-	-	-	-	-	تعداد	سرمایه
۱۲۸۸۲۳	-	-	-	۱۲۸۸۲۳	مبلغ	
۱۰۷۸	۹	۴۱۷	۴	۶۴۸	تعداد	سینا
۳۳۳۹۴۸	۳۷۵۰۰	۱۰۱۱۷۷	۳۳۳۰۰	۱۶۱۹۷۱	مبلغ	

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۶

ادامه جدول شماره (۴-۲) تعداد و مبلغ تسهیلات پرداختی بانک ها به بخش غیر دولتی بر حسب بخشهای عمده اقتصادی در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل (مبالغ به میلیون ریال)

جمع	کشاورزی	ساختمان و مسکن	صنعت و معدن	خدمات، بازرگانی و متفرقه	بانک و نوع سپرده	
					تعداد	مبلغ
۳۱۷۱	-	-	-	۳۱۷۱	تعداد	قوامین
۷۴۵۳۹۳	-	-	-	۷۴۵۳۹۳	مبلغ	
۴۱۱۷۳	۲۸۶۰۶	۹۳	۸۴	۱۲۳۹۰	تعداد	کشاورزی
۹۴۵۴۷۲۲	۷۰۱۱۹۵۴	۱۱۲۸۲	۲۶۷۰۷۳	۲۱۶۴۴۱۳	مبلغ	
۴۸۱۹	-	۳۶۶۵	-	۱۱۵۴	تعداد	مسکن
۲۶۳۵۹۱۷۸	-	۲۶۰۸۵۸۷۰	-	۲۷۳۳۰۸	مبلغ	
۸۱۳۳	۴۹	۳۰۲	۳۴	۸۴۴۸	تعداد	ملت
۴۴۱۸۸۱۳۷	۲۹۶۷۱۵۱	۶۲۱۷۵۸۶	۶۲۴۹۶۰۱	۲۸۷۵۳۷۹۹	مبلغ	
-	-	-	-	-	تعداد	ملی
۱۳۱۲۲۵۶۰	۲۶۴۰۵۹	۲۸۶۱۴۶۱	۱۴۴۲۶۷۸	۸۵۵۴۳۶۲	مبلغ	
۲۰۷۷۶۸	۴۹۰۰۱	۳۱۲۸۱	۳۲۸۴	۱۲۴۲۴۶	تعداد	جمع کل
۱۰۴۵۹۰۴۸۸	۱۲۳۷۷۰۰۸	۳۷۱۸۹۲۵۳	۱۰۳۲۹۹۴۴	۴۴۶۹۴۲۸۳	مبلغ	
۱۰۰	۲۸,۴۶	۱۰,۲۴	۱,۵	۵۹,۸	تعداد	درصد از کل
۱۰۰	۱۲	۳۵,۵	۹,۸	۴۲,۷	مبلغ	

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۶

۳-۴- مانده بدهی

مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بابت تسهیلات اعطایی بر اساس نوع تسهیلات در جدول شماره (۳-۴) آورده شده است.

بر اساس اطلاعات جدول مذکور در سال ۱۳۹۶ تسهیلات اعطایی ۸۸,۲ درصد و وامها و اعتبارات پرداختی ۱۱,۸ درصد مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی را تشکیل می دهند در همین سال سهم سرمایه گذاری مستقیم و مشارکت حقوقی از کل مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی صفر بوده است.

همانگونه که قبلا نیز اشاره گردید تحلیل های فوق در مورد آن تعداد از بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی می باشد که اطلاعات مربوط به آنها ارسال گردیده است و شامل تمامی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی نمی باشد.

جدول شماره (۳-۴) مانده بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بابت تسهیلات اعطایی بر اساس نوع تسهیلات در پایان سال ۱۳۹۶ (میلیون ریال)

وام ها و اعتبارات پرداختی	سرمایه گذاری مستقیم و مشارکت حقوقی	تسهیلات اعطایی	جمع	بانک
۲۸۳۹	-	۴۵۱۶۰	۴۷۹۹۹	آینده
-	-	۳۴۹۷۵۰	۳۴۹۷۵۰	پارسیان
-	-	۴۵۱۷۳۲	۴۵۱۷۳۲	پست بانک
-	-	۳۸۶۵۱۸۵	۳۸۶۵۱۸۵	تجارت
-	-	۱۱۹۹۰۵۳	۱۱۹۹۰۵۳	توسعه تعاون
-	-	۱۸۳۹۴۴	۱۸۳۹۴۴	توسعه صادرات ایران
-	-	۳۱۶۱۸۵۰	۳۱۶۱۸۵۰	رفاه
-	-	۳۱۰۹۶۵۶	۳۱۰۹۶۵۶	سپه
-	-	۱۲۸۸۲۳	۱۲۸۸۲۳	سرمایه
-	-	۶۶۹۴۶۱	۶۶۹۴۶۱	سینا
۱۴۲۸۲۹۷۸	-	۷۱۱۵۲۳۱۱	۸۵۴۳۵۲۸۹	صادرات
-	-	۱۰۳۸۱۸۵	۱۰۳۸۱۸۵	صنعت و معدن
-	-	۷۴۵,۳۹۴	۷۴۵,۳۹۴	قوامین
-	-	۱۲۷۸۳۴۱۳	۱۲۷۸۳۴۱۳	کشاورزی
-	-	۱۸۹۸۱۷۴	۱۸۹۸۱۷۴	مسکن
-	-	۴۳۲۸۹۱۱	۴۳۲۸۹۱۱	ملت
۱۵۶۳۲۶۳	-	۱۳۱۲۲۵۶۰	۱۴۶۸۵۸۲۳	ملی
۱۵۸۴۹۰۸۰	-	۱۱۷۷۸۱۸۳۰	۱۳۳۶۳۰۹۱۰	جمع کل
۸۱۱,۸	-	۸۸,۲	۱۰۰	درصد از کل

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل-۱۳۹۶

۴-۴ بیمه

تحلیل‌های صورت گرفته در این قسمت بر اساس اطلاعات شرکت‌های بیمه منتخب صورت گرفته است این شرکت‌های بیمه شامل شرکت بیمه دانا، شرکت بیمه البرز، شرکت بیمه آسیا و شرکت بیمه ایران می‌باشد.

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۴۲۳۴۱۲ بیمه‌نامه در شرکت‌های منتخب بیمه استان صادر شده است که حق بیمه عاید شده برابر با ۱۶۵۸۳۳۳ میلیون ریال بوده است.
در سال مذکور تعداد ۵۰۴۵۱۵ مورد خسارت وارد شده روی داده است که مبلغ ۱۳۶۹۰۱۹ میلیون ریال بابت جبران خسارت پرداخت گردیده است.

جدول شماره (۴-۴) بیمه نامه صادر شده در شرکت های منتخب بر حسب نوع بیمه

شرح	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
بیمه ایران	۳۸۳۴۸۴	۳۷۱۶۷۲	۲۹۱۳۴۰	۱۴۴۸۱۵	۲۷۰۱۳۰
بیمه دانا	۱۸۶۲۶	۱۹۶۷۰	۳۵۹۹۲	۳۴۴۴۹	۳۸۷۴۱
بیمه البرز	۲۴۱۲۰	۲۷۰۴۹	۶۳۱۶۸	۲۸۲۱۳	۲۵۶۱۹
بیمه آسیا	۷۶۶۳۶	۷۹۱۲۱	۷۳۱۷۴	۹۰۸۲۷	۸۸۹۲۲
جمع	۵۰۲۸۶۶	۴۹۷۵۱۲	۴۶۳۶۷۴	۲۹۸۳۰۴	۴۲۳۴۱۲

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۶

جدول شماره (۵-۴) حق بیمه عاید شده در شرکت های منتخب در سالهای ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۶

شرکت بیمه منتخب	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
بیمه ایران	۱۲۳۵۱۳۵	۱۶۰۳۶۶۰	۱۰۷۸۶۶۹	۱۰۷۲۵۶۹	۹۷۱۳۶۸
بیمه دانا	-	-	۱۸۶۷۹۸	۲۲۲۷۹۵	۲۴۶۳۲۰
بیمه البرز	۵۷۰۱۶	۷۵۸۹۹	۱۳۷۹۲۷	۱۴۱۱۷۴	۱۴۱۵۶۰
بیمه آسیا	۱۲۵۴۷۰	۱۸۶۵۳۰	۲۲۴۲۸۸	۲۴۷۹۰۲	۲۹۹۰۸۵
جمع	۱۴۱۷۶۲۱	۱۸۶۶۰۸۹	۱۶۲۷۶۸۲	۱۶۸۴۴۴۰	۱۶۵۸۳۳۳

(میلیون ریال)

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۶

جدول شماره (۴-۶) تعداد و مبلغ خسارت واقع شده در شرکت های منتخب بیمه در طول سالهای ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۶ (میلیون ریال)

شرکت بیمه	۱۳۹۲		۱۳۹۳		۱۳۹۴		۱۳۹۵		۱۳۹۶	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
بیمه ایران	۱۴۳۴۰	۱۴۴۰۶۸۲	۱۰۱۱۶۹	۱۴۷۶۱۹۵	۷۸۷۶۳	۱۲۱۳۶۴۰	۱۹۰۰۴	۱۲۰۰۵۹۵	۴۹۱۳۸۱	۱۰۵۱۷۵۶
بیمه دانا	۳۳۲۷۱	۹۷۵۳۸	۲۳۷۶۵	۲۱۰۴۸۸	۷۴۰۰	۱۳۵۰۹۲	۸۹۹۱	۱۵۴۸۴۸	۷۵۱۴	۱۶۳۳۸۶
بیمه البرز	۲۰۴۶	۴۸۹۶۷	۲۵۵۲	۶۱۶۵۶	۳۹۹۳	۱۰۸۶۶۲	۴۰۲۰	۱۲۲۲۴۰	۲۰۴۶	۴۸۹۶۷
بیمه آسیا	۳۵۷۴	۱۰۵۰۱۰	۴۸۱۱	۱۶۶۶۵۲	۳۹۰۸	۱۹۵۱۳۵	۳۷۴۳	۱۷۶۵۱۲	۳۵۷۴	۱۰۵۰۱۰
جمع	۱۸۳۳۳۱	۱۶۹۲۱۹۷	۱۳۳۲۹۷	۱۹۱۲۹۹۱	۹۴۰۶۴	۱۶۵۲۵۲۹	۲۰۶۷۹۸	۱۶۵۲۱۹۵	۵۰۴۵۱۵	۱۳۶۹۰۱۹

منبع: سامانه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۶

هزینه و درآمد خانوارها

فصل پنجم

۵- هزینه و درآمد خانوارها

اطلاعات مربوط به بودجه خانوارهای استان شامل متوسط هزینه و درآمد خالص خانوارهای شهری و روستایی در استان از نتایج طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی استخراج شده است و در سالنامه آماری استان قابل دسترسی می‌باشد. بررسی آمار مربوط به هزینه و درآمد خانوار و شاخص‌های مربوط به آن از قبیل ضریب جینی، نسبت شکاف مصرف بین شهر و روستا و ... می‌تواند نمایی از عملکرد اقتصاد کشور در زمینه توزیع عادلانه‌تر درآمد باشد.

۵-۱- هزینه خانوارها

طبق تعریف، هزینه ارزش پولی کالای تهیه شده یا خدمت انجام شده توسط خانوار به منظور مصرف اعضا و یا هدیه به دیگران نامیده می‌شود. تهیه شامل خرید، تولید خانگی، در برابر خدمت، از محل کسب، پا یا پای و یا مجانی است که به صورت پولی برآورد و جزو هزینه منظور می‌شود. کل هزینه خالص خانوار شامل دو قسمت هزینه‌های خالص خوراکی و دخانی و هزینه‌های خالص غیر خوراکی می‌باشد. هزینه‌های خالص خوراکی و دخانی شامل هزینه‌های مربوط به گروه کالاهای «آرد، رشته، نان و فرآورده‌های آن»، «گوشت خام، شیر و فرآورده‌های آن و تخم پرندگان»، «روغن‌ها و چربیها»، «میوه‌ها و سبزیها»، «خشکبار و حبوبات»، «قند و شکر، شیرینیها، چای، قهوه و کاکائو»، «ادویه، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی»، و «نوشابه‌ها، غذاهای آماده و دخانیات» می‌باشد. هزینه‌های خالص غیر خوراکی نیز شامل هزینه‌های صرف شده روی گروه کالاهای «پوشاک و کفش»، «مسکن، لوازم و اثاثه و ملزومات و خدمات خانوار»، «بهداشت و درمان»، «تفریحات، سرگرمی‌ها و خدمات فرهنگی»، «حمل و نقل و ارتباطات» و «کالاها و خدمات متفرقه خانوار» می‌باشد.

۵-۱-۱- متوسط هزینه‌های خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارها و ترکیب آن در مناطق شهری و روستایی کشور و استان

بررسی هزینه‌های خالص خوراکی و دخانی خانوارهای شهری و روستایی استان و کشور نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۶ متوسط هزینه‌های خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارهای شهری کشور بالاتر از متوسط هزینه خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارهای شهری استان می‌باشد. بر خلاف خانوارهای شهری متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی استان بالاتر از خانوارهای روستایی کشور است. در سال مذکور خانوارهای شهری کشور و استان به ترتیب با اختصاص ۲۲،۰۶ درصد و ۲۴،۱۲ درصد از هزینه‌های خالص خوراکی و دخانی خود به گروه کالاهای آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده‌های آن شامل آرد، رشته و ماکارونی، غلات، انواع نان، بیسکویت، کیک و ویفر، بیشترین هزینه خوراکی و دخانی خود را صرف این گروه از کالاها نموده‌اند. همچنین در مناطق شهری کشور گروه کالاهای «ادویه‌ها، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی» با ۳،۴۲ درصد و در مناطق شهری استان نیز این گروه از کالاها با ۲،۷۸ درصد کمترین سهم را در هزینه خالص خوراکی و دخانی خانوارها دارا بوده‌اند.

خانوارهای روستایی استان در سال ۱۳۹۶ معادل ۲۳,۵۳ درصد هزینه‌های خوراکی و دخانی خود را صرف خرید کالاهای گروه آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده‌های آن نموده‌اند و به این ترتیب بیشترین سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی صرف این گروه از کالاها شده است. در سال مذکور خانوارهای روستایی کشور نیز با اختصاص ۲۵,۲۰ درصد از هزینه‌های خوراکی و دخانی خود به گروه کالاهای آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده‌های آن، بیشترین سهم هزینه‌های خوراکی خود را به این گروه از کالاها اختصاص داده‌اند. کمترین سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی کشور و استان به ترتیب با ۳,۳۸ درصد و ۲,۲۷ درصد به گروه کالاهای «ادویه‌ها، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراک» اختصاص یافته است.

جدول شماره (۵-۱) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۶		۱۳۹۵		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۷۶۷۵۰	۸۱۸۲۷	۶۶۳۶۳	۶۳۸۵۴	جمع کل
۱۶۹۳۷	۱۹۷۴۴	۱۴۵۸۳	۱۵۴۷۵	آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن
۹۱۰	۸۳۸	۸۵۸	۶۵۶	آرد، رشته و ماکارونی
۹۳۲۸	۹۰۵۸	۷۳۴۵	۵۳۶۲	غلات
۵۹۲۵	۸۶۹۶	۵۷۴۱	۸۳۵۰	انواع نان
۷۷۵	۱۱۵۳	۶۴۰	۱۱۰۷	بیسگویت، کیک و وافر
۱۵۶۸۹	۱۶۷۰۳	۱۴۰۷۷	۱۲۴۳۹	گوشت
۸۶۵۶	۹۶۳۷	۷۴۹۰	۶۷۵۹	گوشت دام
۴۹۵۱	۵۲۶۱	۴۶۵۷	۴۲۰۰	گوشت پرندگان
۲۰۸۲	۱۸۰۴	۱۹۳۰	۱۴۸۰	گوشت حیوانات دریایی
۸۲۳۴	۸۷۱۴	۷۴۲۲	۶۴۹۹	شیر و فرآورده های آن و تخم پرندگان
۲۱۰۹	۲۴۱۴	۱۹۹۳	۱۶۹۵	انواع شیر
۴۷۴۴	۴۴۷۱	۴۳۲۸	۳۴۶۵	فرآورده های شیر
۱۳۸۱	۱۸۲۳	۱۱۰۱	۱۳۳۸	انواع تخم پرندگان
۲۵۶۱	۲۰۲۰	۲۳۷۷	۱۸۱۶	روغن ها و چربی ها
۲۲۴	۲۳	۱۶۴	۰	روغن ها و چربی های حیوانی
۲۳۳۷	۱۹۶۶	۲۲۱۲	۱۸۱۶	روغن های نباتی

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

جدول شماره (۵-۱) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل (دنباله)

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۶		۱۳۹۵		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۲۹۸۲	۱۱۶۰۲	۱۱۳۴۴	۹۴۲۴	میوه ها و سبزی ها
۶۲۳۵	۵۲۷۲	۵۹۶۶	۴۶۱۲	انواع میوه
۶۶۸۱	۶۳۲۰	۵۳۲۶	۴۷۸۷	انواع سبزی
۶۶	۱۰	۵۱	۲۵	میوه ها و سبزی های آماده (برای مصرف در منزل)
۴۹۶۷	۴۲۷۳	۴۰۰۸	۳۴۲۲	خشکبار و حبوبات
۳۰۹۲	۲۴۷۶	۲۵۲۴	۲۰۳۸	خشکبار
۱۸۷۶	۱۷۹۶	۱۴۸۳	۱۳۸۴	حبوبات
۶۱۱۳	۷۲۵۳	۵۱۷۳	۵۵۶۴	قندو شکر، شیرینی ها ، چای ، قهوه و کاکائو
۱۲۷۷	۱۹۱۸	۱۲۱۸	۱۸۲۶	قند و شکر
۳۰۷۵	۳۴۲۱	۲۴۶۱	۲۰۴۲	انواع شیرینی ها، مرباها و عسل
۱۷۶۱	۱۹۱۴	۱۴۹۵	۱۶۹۶	چای، قهوه و کاکائو
۲۶۲۶	۲۲۸۰	۲۲۰۹	۱۹۸۶	ادویه ها، چاشنی ها و سایر ترکیبات خوراکی
۸۳۹	۸۳۸	۶۸۰	۷۰۶	انواع ادویه
۱۷۸۷	۱۴۴۲	۱۵۲۹	۱۲۸۱	چاشنی ها و سایر ترکیبات خوراکی
۶۶۴۰	۹۲۳۵	۵۴۴۲	۷۲۲۸	نوشابه ها، غذاهای آماده و دخانیات
۱۷۹۰	۲۷۱۳	۱۵۱۱	۲۵۲۱	انواع نوشابه
۳۳۰۷	۴۱۴۹	۲۶۶۷	۲۸۱۲	غذاهای آماده و تنقلات
۱۵۴۴	۲۳۷۴	۱۲۶۴	۱۸۹۵	دخانیات

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ری استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

جدول شماره (۵-۲) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار روستایی در کشور و استان اردبیل

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۶		۱۳۹۵		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۶۶۵۰۴	۸۲۲۷۶	۵۹۷۶۹	۶۹۵۷۶	جمع کل
۱۶۷۶۵	۱۹۳۶۷	۱۵۲۱۳	۱۶۵۷۹	آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن
۱۸۹۱	۱۲۴۷	۱۸۷۱	۹۷۱	آرد، رشته و ماکارونی
۸۲۰۴	۷۳۹۷	۶۷۶۰	۵۹۳۸	غلات
۶۱۱۳	۹۶۶۰	۶۰۸۱	۸۱۰۹	انواع نان
۵۵۷	۱۰۶۳	۵۰۰	۸۶۰	بیسگویت، کیک ویفر
۱۳۸۵۹	۱۶۶۷۱	۱۲۲۳۳	۱۳۸۹۴	گوشت
۷۱۰۰	۹۹۱۷	۶۱۰۳	۸۰۹۲	گوشت دام
۵۴۴۵	۵۸۷۴	۴۹۰۲	۴۹۳۰	گوشت پرندگان
۱۳۱۴	۸۸۰	۱۲۲۸	۸۷۲	گوشت حیوانات دریایی
۶۷۵۲	۱۱۹۱۳	۶۱۹۱	۱۰۱۹۴	شیر و فرآورده های آن و تخم پرندگان
۲۲۳۵	۷۴۹۲	۲۲۲۲	۶۵۶۸	انواع شیر
۳۰۷۱	۲۰۱۹	۲۷۸۲	۱۷۵۹	فرآورده های شیر
۱۴۴۶	۲۴۰۳	۱۱۸۸	۱۸۶۷	انواع تخم پرندگان
۲۶۷۷	۲۲۹۰	۲۵۴۶	۲۰۵۷	روغن ها و چربی ها
۲۰۵	۰	۱۹۰	۲	روغن ها و چربی های حیوانی
۲۴۷۲	۲۲۹۰	۲۳۵۶	۲۰۵۵	روغن های نباتی

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

جدول شماره (۵-۲) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار روستایی
در کشور و استان اردبیل (دنباله)

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۶		۱۳۹۵		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۰۴۹۴	۹۷۰۳	۹۲۳۷	۹۰۶۵	میوه ها و سبزی ها
۴۳۶۵	۴۱۳۳	۴۱۴۰	۴۳۳۷	انواع میوه
۶۰۸۰	۵۵۴۹	۵۰۵۷	۴۷۰۳	انواع سبزی
۴۹	۲۱	۴۰	۲۵	میوه ها و سبزی های آماده (برای مصرف در منزل)
۳۷۷۸	۴۲۶۵	۳۳۹۸	۳۷۳۶	خشکبار و حبوبات
۱۷۹۳	۲۰۹۷	۱۶۸۶	۲۲۱۱	خشکبار
۱۹۸۵	۲۱۶۸	۱۷۱۲	۱۵۲۵	حبوبات
۵۳۷۰	۶۶۵۰	۵۰۲۹	۵۹۰۶	قندو شکر، شیرینی ها ، چای ، قهوه و کاکائو
۱۸۲۸	۲۵۹۵	۱۷۶۱	۲۵۱۳	قند و شکر
۱۸۱۱	۲۰۹۶	۱۶۱۱	۱۵۰۵	انواع شیرینی ها، مرباها و عسل
۱۷۳۱	۱۹۶۰	۱۶۵۷	۱۸۸۸	چای، قهوه و کاکائو
۲۲۴۸	۱۸۷۱	۲۰۳۷	۱۷۴۷	ادویه ها، چاشنی ها و سایر ترکیبات خوراکی
۷۶۲	۶۳۴	۶۹۵	۶۳۴	انواع ادویه
۱۴۸۶	۱۲۳۷	۱۳۴۲	۱۱۱۳	چاشنی ها و سایر ترکیبات خوراکی
۴۵۶۲	۹۵۴۵	۳۸۸۳	۶۳۹۸	نوشابه ها، غذاهای آماده و دخانیات
۱۴۲۸	۲۲۴۲	۱۲۷۳	۱۸۴۸	انواع نوشابه
۱۴۰۴	۴۵۵۶	۱۰۸۳	۲۰۷۷	غذاهای آماده و تنقلات
۱۷۳۰	۲۷۴۷	۱۵۷۲	۲۴۷۳	دخانیات

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل-معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

۵-۱-۲- متوسط هزینه های خالص سالانه غیر خوراکی خانوارها و ترکیب آن در مناطق شهری و روستایی استان و کشور

مقایسه هزینه های غیر خوراکی خانوارهای شهری و روستایی کشور و استان نشان دهنده آن است که متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارهای شهری کشور بالاتر از متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارهای شهری استان می باشد. متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارهای روستایی کشور نیز بالاتر از میزان این نوع هزینه ها در خانوارهای روستایی استان می باشد. بررسی سهم کالاها در هزینه های غیر خوراکی خانوارهای شهری کشور در سال ۱۳۹۶ نشان دهنده آن است که هزینه های مربوط به مسکن شامل « اجاره بها و سایر هزینه های منزل مسکونی ، آب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی» با ۴۲٫۹۸ درصد بیشترین سهم هزینه های خالص غیر خوراکی خانوار شهری کشور را به خود اختصاص داده است.

خانوارهای شهری استان نیز با اختصاص ۲۷٫۸۰ درصد هزینه های غیر خوراکی خود به گروه کالاهای مسکن ، بیشترین سهم هزینه های غیر خوراکی خود را روی این گروه از کالاها صرف نموده اند . گروه کالاهای «تفریحات ، سرگرمی ها و خدمات فرهنگی» نیز با ۳٫۷۷ درصد در مناطق شهری کشور و ۳٫۳۵ درصد در مناطق شهری استان کمترین سهم را در هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارها دارد . در سال مذکور خانوارهای روستایی کشور بیشترین سهم هزینه های غیر خوراکی خود را با ۲۹٫۱۲ درصد صرف گروه کالاهای «مسکن» نموده اند در خانوارهای روستایی استان نیز گروه کالای مسکن با ۲۲٫۸۴ درصد بیشترین سهم از هزینه های غیر خوراکی را داشته است.

گروه کالاهای «تفریحات ، سرگرمی ها و خدمات فرهنگی» با ۳٫۱ درصد در مناطق روستایی کشور و ۲٫۹ درصد در مناطق روستایی استان کمترین سهم را در هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارها به خود اختصاص داده است .

جدول شماره (۵-۳) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۶		۱۳۹۵		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۲۵۲۷۷۵	۱۸۳۶۶۰	۲۱۸۱۸۵	۱۴۰۴۳۸	جمع کل
۱۳۲۲۹	۱۷۷۲۵	۱۱۳۸۲	۹۳۶۵	پوشاک و کفش
۱۰۶۱۹	۱۳۷۴۹	۹۱۰۹	۷۳۱۱	پوشاک و تعمیرات آن
۲۶۱۱	۳۹۷۶	۲۲۷۳	۲۰۵۳	انواع کفش و تعمیرات آن
۱۰۸۶۴۶	۵۱۰۵۹	۹۷۰۶۷	۴۹۴۳۵	مسکن
۹۷۸۷۴	۴۲۳۸۳	۸۷۰۸۶	۴۰۹۸۸	اجاره بها و سایر هزینه های منزل مسکونی
۱۰۷۷۲	۸۶۷۶	۹۹۸۱	۸۴۴۷	آب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی
۱۳۲۵۰	۱۱۶۵۹	۱۰۶۳۹	۹۳۲۸	لوازم، اثاثیه، ملزومات و خدمات خانوار
۲۸۵۶	۲۳۳۴	۲۲۱۵	۲۳۴۲	مبلمان و اثاثیه ثابت، فرش و کفپوش و تعمیرات آنها
۷۲۴	۱۸۷	۶۳۹	۱۰۸	لوازم و اثاثیه منزل
۲۹۸۰	۲۴۸۹	۱۹۸۳	۱۳۰۴	وسایل حرارتی پخت و پز یخچال و سایر وسایل عمده
۱۲۳۶	۱۰۹۱	۱۱۶۹	۵۵۵	ظروف و لوازم آشپزخانه و سایر وسایل منزل و تعمیرات
۵۱۹۰	۵۵۵۷	۴۳۷۸	۴۹۷۳	کالاها و لوازم مصرفی بی دوام و کم دوام منزل
۲۶۳	۰	۲۵۳	۴۶	خدمات خانگی

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

جدول شماره (۵-۳) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار شهری در کشور
 و استان اردبیل (دنباله)

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۶		۱۳۹۵		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۳۴۹۱۰	۲۷۷۹۷	۲۹۷۴۷	۲۰۹۵۵	بهداشت و درمان
۲۳۷۰۷	۱۵۵۲۱	۲۰۲۹۲	۱۱۶۳۶	هزینه بهداشتی و درمانی
۱۱۲۰۲	۱۲۲۷۷	۹۴۵۵	۹۳۱۹	هزینه بیمه های اجتماعی و درمانی و حوادث
۴۰۸۵۳	۲۹۳۸۵	۳۳۷۰۷	۲۳۵۷۸	حمل و نقل و ارتباطات
۳۲۳۵۹	۲۳۴۰۳	۲۶۲۴۸	۱۹۶۴۳	حمل و نقل
۸۴۹۴	۵۹۸۲	۷۴۶۰	۳۹۳۵	ارتباطات
۹۵۳۸	۶۱۵۵	۷۹۰۳	۴۳۹۵	تفریحات. سرگرمی ها و خدمات فرهنگی
۲۴۷۴	۱۸۵۵	۱۷۸۹	۸۴۲	تفریحات و سرگرمی ها
۷۰۶۴	۴۳۰۰	۶۱۱۴	۳۵۵۳	تحصیل و آموزش
۳۲۳۴۹	۳۹۸۸۰	۲۷۷۴۰	۲۳۳۸۳	کالاها و خدمات متفرقه خانوار
۴۹۶۳	۵۷۳۲	۴۱۵۸	۳۹۷۱	خدمات شخصی و وسایل آرایشی
۱۰۴۴	۲۶۸	۱۱۶۴	۱۰۴	لوازم زینتی و شخصی
۱۵۱۷	۷۴۸	۱۳۳۰	۶۳۲	هزینه های هتل،مسافرخانه،و مسافرتهاى دسته جمعى
۷۲۳	۶۸۳	۵۵۸	۵۱۳	خدمات مالی و حقوقی
۱۴۶۴	۱۳۱۹	۱۲۴۶	۱۰۷۵	هزینه های مذهبی
۲۲۶۳۸	۳۱۶۶۶	۱۹۲۸۴	۱۷۰۸۷	هزینه های متفرقه

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل-معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

جدول شماره (۴-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار روستایی در کشور و استان اردبیل (مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۶		۱۳۹۵		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۱۲۱۶۶	۹۱۹۱۸	۹۷۱۳۸	۸۴۷۸۹	جمع کل
۹۵۱۱	۱۱۸۰۹	۸۴۹۹	۸۳۸۴	پوشاک و کفش
۷۵۵۴	۹۱۸۲	۶۷۵۰	۶۷۳۶	پوشاک و تعمیرات آن
۱۹۵۷	۲۶۲۷	۱۷۴۹	۱۶۴۹	انواع کفش و تعمیرات آن
۳۲۶۶۵	۲۲۶۰۲	۲۹۶۳۲	۲۱۷۲۴	مسکن
۲۳۰۱۲	۱۵۳۴۵	۲۰۲۶۰	۱۲۹۹۳	اجاره بها و سایر هزینه های منزل مسکونی
۹۶۵۳	۷۲۵۷	۹۱۰۲	۸۷۳۲	آب. سوخت و روشنایی منزل مسکونی
۹۷۶۳	۱۰۴۷۰	۸۶۰۷	۸۳۱۸	لوازم. اثاثیه. ملزومات و خدمات خانوار
۱۵۰۴	۲۱۰۱	۱۳۸۷	۱۳۵۱	مبلمان و اثاثیه ثابت. فرش و کفپوش و تعمیرات آنها
۶۷۱	۷۱	۵۸۵	۳۶۱	لوازم و اثاثیه منزل
۲۲۸۶	۳۰۲۰	۱۷۸۶	۲۰۶۹	وسایل حرارتی پخت و پز یخچال و سایر وسایل عمده
۱۲۱۰	۶۵۹	۱۱۲۸	۲۳۰	ظروف و لوازم آشپزخانه و سایر وسایل منزل و تعمیرات
۴۰۳۳	۴۶۱۹	۳۶۷۰	۴۳۰۷	کالاها و لوازم مصرفی بی دوام و کم دوام منزل
۶۵	۰	۴۸	۰	خدمات خانگی

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

جدول شماره (۴-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار روستایی در کشور و استان اردبیل (دنباله)

(مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۶		۱۳۹۵		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۸۳۸۹	۱۲۲۴۱	۱۵۱۸۳	۱۱۸۷۸	بهداشت و درمان
۱۳۶۳۹	۹۱۲۶	۱۰۸۲۳	۹۴۴۰	هزینه بهداشتی و درمانی
۴۷۵۰	۳۱۱۵	۴۳۶۰	۲۴۳۸	هزینه بیمه های اجتماعی و درمانی و حوادث
۲۲۴۲۶	۱۸۶۴۹	۱۸۸۱۴	۱۶۱۹۱	حمل و نقل و ارتباطات
۱۷۸۶۰	۱۵۵۴۳	۱۴۶۵۱	۱۳۳۸۱	حمل و نقل
۴۵۶۶	۳۱۰۷	۴۱۶۳	۲۸۱۰	ارتباطات
۳۵۰۰	۲۸۷۰	۳۰۱۶	۲۳۱۰	تفریحات. سرگرمی ها و خدمات فرهنگی
۱۳۱۸	۱۳۵۸	۹۸۴	۸۷۵	تفریحات و سرگرمی ها
۲۱۸۲	۱۵۱۲	۳۰۳۲	۱۴۳۵	تحصیل و آموزش
۱۵۹۰۶	۲۰۲۷۸	۱۳۶۶۱	۱۵۹۸۳	کالاها و خدمات متفرقه خانوار
۳۰۳۵	۳۲۴۴	۲۶۶۵	۳۰۳۵	خدمات شخصی و وسایل آرایشی
۱۱۵۳	۲۳۰۷	۱۰۰۹	۱۱۷۵	لوازم زینتی و شخصی
۸۷۶	۴۲۱	۶۱۰	۲۱۷	هزینه های هتل . مسافرخانه.و مسافرتهاى دسته جمعى
۴۴۱	۴۲۹	۳۵۹	۱۷۱	خدمات مالی و حقوقی
۱۲۴۷	۱۱۶۴	۱۱۵۴	۱۱۹۵	هزینه های مذهبی
۹۱۵۴	۱۲۷۱۳	۷۸۶۵	۱۰۱۸۹	هزینه های متفرقه

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل-معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

۵-۲-درآمد خانوارها

درآمد شامل کلیه وجوه و ارزش کالاهایی است که در برابر کار انجام یافته یا سرمایه به کار رفته یا از طریق دیگر (حقوق بازنشستگی، درآمدهای اتفاقی و ...) در زمان معین به خانوارها تعلق می‌گیرد. بدین ترتیب درآمد خانوار شامل درآمد کلیه اعضای شاغل مزد و حقوق بگیر خانوار در بخش‌های عمومی، خصوصی و تعاونی است که شامل دریافتیهای مستمر و غیر مستمر پولی و غیر پولی آنها بعد از کسر مالیات و بازنشستگی می‌باشد آمار درآمد متوسط سالانه خانوارهای شهری و روستایی برحسب انواع منابع درآمد، از روی نتایج طرحهای آماری که «مرکز آمار ایران» همه ساله به روش نمونه گیری و از طریق مراجعه به خانوارهای نمونه در نقاط شهری و روستایی انجام داده و نتایج آن را در سالنامه آماری کشور ارائه می‌نماید، ارائه شده است.

۹-۲-۱- ترکیب درآمد خانوارها در مناطق شهری و روستایی کشور و استان

اطلاعات مربوط به ترکیب درآمد خانوارهای مناطق شهری کشور و استان در جدول (۵-۵) و خانوارهای مناطق روستایی کشور و استان در جدول (۵-۶) آمده است. مقایسه درآمد خانوارهای شهری کشور و استان در سال ۱۳۹۶ نشان دهنده پایین بودن درآمد خانوارهای مناطق شهری استان نسبت به درآمد خانوارهای مناطق شهری کشور می‌باشد. همچنین بررسی انواع منابع درآمد در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد که خانوارهای شهری کشور بیشترین سهم درآمدی خود را از درآمدهای متفرقه (۴۹,۹۵ درصد) و خانوارهای شهری استان نیز بیشترین سهم درآمدی خود را از درآمدهای متفرقه (۴۰,۶ درصد) کسب نموده‌اند. مقایسه متوسط درآمد خانوارهای مناطق روستایی کشور و استان در سال ۱۳۹۶ نشان دهنده بالا بودن میزان متوسط درآمد خانوارهای روستایی استان نسبت به کشور می‌باشد. بررسی منابع درآمدی خانوارهای روستایی نیز نشان می‌دهد که در سال مذکور درآمدهای متفرقه ۳۸,۸ درصد کل درآمد خانوارهای روستایی کشور و درآمد حاصل از مشاغل آزاد ۴۴,۶۷ درصد از کل درآمد خانوارهای روستایی استان را تشکیل داده است.

جدول شماره (۵-۵) متوسط درآمدخالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی استان اردبیل
برحسب انواع منابع تأمین درآمد

(هزار ریال)

شهری		روستایی		شرح
۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
۲۷۹۴۱۴	۲۲۱۰۸۹	۲۱۱۳۲۹	۱۸۲۳۱	جمع
۱۰۵۴۲۴	۷۶۶۳۴	۴۳۴۲۸	۳۴۳۴۲	درآمد از حقوق بگیری
۵۲۵۸۷	۳۴۶۴۴	۷۳۶۶	۶۹۲۸	بخش عمومی
۴۴۶۲۴	۲۹۴۰۲	۶۲۹۱	۵۸۰۰	پولی
۹۶۳	۵۲۴۲	۱۰۷۵	۱۱۲۸	غیر پولی
۳۲	۰	۰	۰	بخش تعاونی
۳۲	۰	۰	۰	پولی
۰	۰	۰	۰	غیر پولی
۵۲۸۰۵	۴۱۹۹۱	۳۶۰۶۳	۳۰۴۱۳	بخش خصوصی
۴۸۷۲۴	۳۹۳۲۳	۳۴۶۳۰	۲۹۲۹۷	پولی
۴۰۸۱	۲۶۶۸	۱۴۳۳	۱۱۱۶	غیر پولی
۶۰۵۱۷	۴۷۴۸۲	۹۴۴۰۱	۸۲۴۴۵	درآمد از مشاغل آزاد
۶۲۹۵	۳۴۲۲	۷۷۰۰۹	۶۴۱۹۱	کشاورزی
۶۲۱۳	۳۳۷۲	۷۰۶۰۶	۵۸۹۰۵	پولی
۸۲	۵۰	۶۴۰۳	۵۲۸۶	غیر پولی
۵۴۲۲۲	۴۴۰۶۰	۱۷۳۹۳	۱۸۲۵۵	غیر کشاورزی
۵۲۵۰۷	۴۲۳۶۱	۱۶۶۰۷	۱۷۲۴۲	پولی
۱۷۱۵	۱۶۹۹	۷۸۵	۱۰۱۳	غیر پولی
۱۱۳۴۷۴	۹۶۹۷۳	۷۳۵۰۰	۶۲۵۲۸	درآمدهای متفرقه
۷۱۳۶۳	۶۰۰۶۲	۵۰۶۸۰	۴۴۵۷۱	پولی
۴۲۱۱۰	۳۶۹۱۱	۲۲۸۲۰	۱۷۹۵۷	غیر پولی

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل-معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

جدول شماره (۵-۶) متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری و روستایی کشور
بر حسب انواع منابع تأمین درآمد

(هزار ریال)

شهری		روستایی		شرح
۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
۳۶۶۸۴۸	۳۱۷۲۱۰	۲۰۱۸۴۲	۱۷۶۸۶۶	جمع
۱۲۶۰۴۲	۱۰۵۷۸۷	۵۹۳۸۰	۵۳۶۵۵	درآمد از حقوق‌بگیری
۴۹۰۸۳	۴۱۷۸۶	۱۱۵۱۴	۹۸۸۷	بخش عمومی
۴۱۳۰۱	۳۵۲۰۸	۹۷۹۸	۸۴۳۱	پولی
۷۷۸۲	۶۵۷۸	۱۷۱۶	۱۴۵۶	غیرپولی
۱۳۷	۱۴۸	۲۱۵	۸۴	بخش تعاونی
۱۱۸	۱۱۲	۱۹۴	۷۰	پولی
۱۹	۳۶	۲۱	۱۴	غیرپولی
۷۶۸۲۳	۶۳۸۵۲	۴۷۶۵۰	۴۳۶۸۵	بخش خصوصی
۶۹۵۹۰	۵۷۹۷۳	۴۵۳۳۴	۴۱۵۵۱	پولی
۷۲۳۳	۵۸۷۹	۲۳۱۶	۲۱۳۴	غیرپولی
۵۹۰۵۹	۵۳۹۲۲	۶۴۰۶۲	۵۵۰۸۹	درآمد از مشاغل آزاد
۴۳۱۴	۳۴۵۳	۳۸۸۹۶	۳۳۵۳۱	کشاورزی
۴۰۹۵	۳۳۶۵	۳۶۲۴۶	۳۱۲۲۰	پولی
۲۱۹	۸۸	۲۶۵۰	۲۳۱۱	غیرپولی
۵۴۷۴۵	۵۰۴۶۹	۲۵۱۶۶	۲۱۵۵۸	غیرکشاورزی
۵۴۲۱۱	۵۰۰۰۳	۲۴۵۹۷	۲۱۰۲۹	پولی
۵۳۴	۴۶۶	۵۶۹	۵۲۹	غیرپولی
۱۸۱۷۴۷	۱۵۷۵۰۲	۷۸۴۰۰	۶۸۱۲۲	درآمدهای متفرقه
۱۰۷۶۹۳	۹۱۴۰۴	۵۰۷۴۳	۴۴۴۸۹	پولی
۷۴۰۵۴	۶۶۰۹۸	۲۷۶۵۷	۲۳۶۳۳	غیرپولی

ماخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل-معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۷

فصل ششم

بودجه و درآمدهای عمومی استان

۶- بودجه عمومی استان

بودجه برنامه مالی دولت برای یک سال است که از دو بخش عمده تشکیل می‌شود. بخش منابع که شامل اقلام درآمدی می‌شود و بخش هزینه‌ها که در قالب اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و اعتبارات هزینه‌ای است.

جدول شماره (۶-۱) تصویر کلان عملکرد بودجه عمومی استان اردبیل را در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد. بررسی جدول ذیل حکایت از آن دارد که عملکرد منابع بودجه استان در سال مذکور ۵۷۵۹۰۹۸ میلیون ریال بوده که ۶۲٫۸ درصد از آن از محل درآمدهای استانی و ۳۷٫۲ درصد از محل درآمدهای ملی بوده است. از سوی دیگر بررسی عملکرد مصارف بودجه استان در سال ۱۳۹۶ بیانگر آن است که ۵۶٫۸ درصد از اعتبارات تحقق یافته به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و ۴۳٫۲ درصد شامل اعتبارات هزینه‌ای بوده است. مقایسه عملکرد تصویر کلان بودجه استان در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ گویای آن است که اعتبارات استان به لحاظ منابع و مصارف نسبت به سال قبل ۴۲٫۸ درصد افزایش داشته است. نگاهی به عملکرد منابع بودجه سال ۹۶ نسبت به سال ۹۵، افزایش درآمدهای استانی به میزان ۱۲٫۳ درصد و افزایش درآمدهای ملی به میزان ۱۶۴ درصد را شاهد هستیم. همچنین مقایسه عملکرد مصارف بودجه استان اردبیل نسبت به سال گذشته، افزایش ۲۷٫۹ درصدی در اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و افزایش ۱۲٫۲ درصدی در اعتبارات هزینه‌ای را نشان می‌دهد.

جدول (۶-۱) مقایسه عملکرد تصویر کلان بودجه عمومی استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

مبالغ به میلیون ریال

مصارف		منابع		سال
۱۸۱۷۳۴۴	اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استانی	۳۲۲۳۲۵۳	از محل درآمدهای استانی	عملکرد ۱۳۹۵
۲۲۱۳۶۷۱	اعتبارات هزینه ای استانی	۸۰۷۷۶۲	از محل درآمدهای ملی	
۴۰۳۱۰۱۵	جمع	۴۰۳۱۰۱۵	جمع	
۳۲۷۴۹۰۴	اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استانی	۳۶۲۱۷۰۸	از محل درآمدهای استانی	عملکرد ۱۳۹۶
۲۴۸۴۱۹۴	اعتبارات هزینه ای استانی	۲۱۳۷۳۹۰	از محل درآمدهای ملی	
۵۷۵۹۰۹۸	جمع	۵۷۵۹۰۹۸	جمع	

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۱-۶- عملکرد درآمدهای عمومی استان

بررسی وضعیت درآمدها به عنوان ابزار مهمی جهت نیل به سیاست مالی و بودجه ای دولت، از اهمیت خاصی برخوردار است. یکی از اهداف کلان دولت، تامین هزینه ها از محل درآمدهای استانی و عدم تمرکز درآمد ها و هزینه ها در مرکز در قالب نظام درآمد- هزینه استانی است. در سال ۱۳۹۶ از مجموع ۴۱۱۹ میلیارد ریال درآمدهای استانی مصوب، ۸۸ درصد تحقق یافته است. لازم به ذکر است که درآمد مالیاتی ۹۰,۳ درصد، در آمد جرائم و خسارات ۳۵,۷ درصد و سایر درآمدها ۱۲۲,۱ درصد عملکرد نسبت به مصوب در سال مذکور، رشد داشته اند. از سوی دیگر بررسی سهم از مصوب و سهم از عملکرد انواع درآمد های استانی نشان می دهد که درآمد های مالیاتی با ۸۵,۹ درصد بیشترین سهم درآمد و جرائم و خسارت با ۳,۵ درصد کمترین سهم عملکرد درآمدهای استانی را شامل گردیده اند. (جدول ۶-۲)

جدول (۶-۲) وضعیت درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۶

مبالغ به میلیارد ریال

عنوان درآمد	مصوب ۹۶	عملکرد ۹۶	عملکرد به مصوب (درصد)	سهم از مصوب (درصد)	سهم از عملکرد (درصد)
درآمد های استانی	۴۱۱۹	۳۶۳۰	۸۸,۱	۱۰۰	۱۰۰
درآمد های مالیاتی	۳۴۵۳	۳۱۱۹	۹۰,۳	۸۳,۸	۸۵,۹
درآمد جرائم و خسارات	۳۵۰	۱۲۵	۳۵,۷	۸,۵	۳,۵
سایر	۳۱۶	۳۸۶	۱۲۲,۱	۷,۷	۱۰,۶

ماخذ: سازمان امور اقتصاد و دارائی استان اردبیل

۲-۶- اعتبارات استانی

۱-۲-۶- اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای

بررسی عملکرد و مصوب اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استان در سال ۹۶ نشان می دهد که از مجموع ۶۶۱۴۹۲۷ میلیون ریال اعتبار مصوب، ۴۹,۵ درصد تحقق یافته است. این در حالی است که درصد تحقق اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استان در سال ۹۵ برابر ۳۹ درصد بوده است.

مقایسه عملکرد فصول عمرانی بودجه در سال ۹۶ نسبت به مصوب نشان می دهد که بیشترین میزان عملکرد نسبت به مصوب به فصل دفاع با ۱۰۰ درصد و کمترین میزان به فصل انرژی به میزان ۱۸,۱ درصد اختصاص داشته است. در سال ۹۶ بیشترین سهم از اعتبارات مصوب و عملکرد را فصل منابع آب با سهم های ۲۵ درصد و ۲۸,۳۶ درصد از کل به خود اختصاص داده است. در این خصوص کمترین سهم از اعتبارات مصوب شامل فصل مدیریت پسماند با ۰,۰۱ درصد از کل اعتبارات مصوب و کمترین سهم عملکرد شامل فصل مدیریت پسماند با ۰,۰۲ درصد می باشد. در سال ۱۳۹۶ مصوب اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای با اعتبار ۶۶۱۴۹۲۷ میلیون ریال نسبت به سال ۱۳۹۵ با اعتبار ۴۶۶۱۱۰۹ میلیون ریال دارای رشد ۴۱,۹ درصد بوده و همچنین عملکرد اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استانی به مبلغ ۳۲۷۴۹۰۴ میلیون ریال که نسبت به عملکرد سال ۱۳۹۵ به مبلغ ۱۸۱۷۳۴۴ میلیون ریال دارای رشد ۸۰,۲ درصد می باشد. (جدول ۶-۳)

جدول (۳-۶) وضعیت عملکرد اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

مبالغ به میلیون ریال

عنوان فصل	مصوب	عملکرد	نسبت عملکرد به مصوب (درصد)	سهم از مصوب (درصد)	سهم از عملکرد (درصد)
فصل اداره امور عمومی	۲۵۸۸۵۲	۲۱۵۳۸۱	۸۳.۲	۳.۹۱	۶.۵۸
فصل خدمات مالی و مالیاتی	۱۳۰۹۷	۹۸۱۷	۷۴.۹	۰.۲	۰.۲۹
فصل تحقیق و توسعه در امور خدمات عمومی	۱۶۱۰۵	۶۰۰۰	۳۷.۲	۰.۲۴	۰.۱۸
فصل دفاع	۲۲۵۱۳	۲۲۵۱۳	۱۰۰	۰.۳۴	۰.۶۸
فصل اداره امور قضایی	۴۲۷۸۰	۲۱۰۳۸	۴۹.۱	۰.۶۴	۰.۶۴
فصل انرژی	۴۱۱۲۰	۷۴۷۳	۱۸.۱	۰.۶۲	۰.۲۳
فصل حمل و نقل	۷۲۴۸۱۲	۳۱۹۱۲۳	۴۴	۱۰.۹۵	۹.۷۴
فصل صنعت و معدن	۴۱۸۹۴۲	۲۰۷۷۰۴	۴۹.۵	۶.۳۳	۶.۳۴
فصل کشاورزی و منابع طبیعی	۵۳۵۷۴۷	۲۱۰۷۴۱	۳۹.۳	۸.۱	۶.۴۳
فصل منابع آب	۱۶۵۳۱۳۴	۹۲۸۶۶۸	۵۶.۱	۲۵	۲۸.۳۶
فصل مدیریت پسماند	۹۵۰	۴۹۷	۵۲.۳	۰.۰۱	۰/۰۲
فصل کاهش آلودگی	۱۶۵۰	۱۱۵۵	۷۰	۰/۰۲	۰.۰۳
فصل حفاظت از گونه های زیستی	۱۳۳۲۰	۷۷۴۷	۵۸	۰.۲	۰.۲۴
فصل توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری	۶۶۶۷۰۶	۲۷۰۳۸۸	۴۰.۵	۱۰.۱	۸.۲۶
فصل آب و فاضلاب	۹۶۸۲۰۱	۴۴۸۰۷۵	۴۶.۲	۱۴.۶۴	۱۳.۶۸
فصل بهداشت	۴۹۷۶۰	۱۷۸۹۳	۳۵.۹	۰.۷۵	۰.۵۴
فصل درمان	۱۳۸۵۰	۶۹۰۲	۴۹.۸	۰.۲۱	۰/۲۱
فصل دین و مذهب	۱۵۴۴۳۷	۶۸۹۲۶	۴۴.۶	۲.۳۳	۲.۱۵
فصل ورزش و تفریحات	۲۹۷۲۳۱	۱۱۹۷۲۷	۴۰.۳	۴.۵	۳.۶۵
فصل فرهنگ و هنر	۹۱۰۴۸	۴۰۷۰۲	۴۴.۷	۱.۳۷	۱.۲۴
فصل میراث فرهنگی	۸۷۹۳۰	۴۹۸۱۰	۵۶.۶	۱.۳۲	۱.۵۲
فصل رسانه	۴۶۴۰۰	۱۸۳۶۵	۳۹.۵	۰.۷	۰.۵۶
فصل گردشگری	۱۳۱۷۰۰	۶۸۱۱۴	۵۱.۷	۲.۰۳	۲.۰۸
فصل صنایع دستی	۱۴۸۶۸	۵۶۳۴	۳۷.۸	۰.۲۲	۰.۱۷
فصل آموزش و پرورش عمومی	۱۹۹۸۸۱	۱۲۹۵۵۶	۶۴.۸	۳.۰۲	۳.۹۵
فصل آموزش فنی و حرفه ای و مهارت آموزی	۲۴۹۶۲	۶۷۹۹	۲۷.۲	۰.۳۷	۰.۲۱
فصل امداد و نجات	۲۹۸۵۰	۱۴۹۵۸	۵۰.۱	۰.۴۵	۰.۴۶
فصل حمایتی	۸۹۵۸۱	۴۹۴۹۸	۵۵.۲	۱/۳۵	۱.۵۱
فصل توانبخشی	۵۵۰۰	۱۷۰۰	۳۰.۹	۰.۰۸	۰.۰۵
جمع	۶۶۱۴۹۲۷	۳۲۷۴۹۰۴	۴۹.۵	۱۰۰	۱۰۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۶-۲-۲- اعتبارات هزینه ای:

در سال ۱۳۹۶ عملکرد اعتبارات هزینه ای استان ۲۴۸۴۱۹۴ میلیون ریال بوده که نسبت به عملکرد اعتبارات هزینه ای سال قبل ۱۲,۲ درصد افزایش نشان می دهد، بررسی سهم دستگاه های اجرایی از عملکرد اعتبارات هزینه ای استان در سال ۱۳۹۶ بیانگر آن است که بیشترین سهم با ۱۸,۱ درصد به سازمان جهاد کشاورزی و ۱۶,۳ درصد به استانداری و کمترین سهم با ۰,۳ درصد به حوزه هنری تبلیغات اسلامی استان تعلق داشته است.

مقایسه عملکرد اعتبارات هزینه ای سال ۹۶ نسبت به سال ۹۵ نشان می دهد که دستگاه های اجرایی صنعت، معدن و تجارت و تعاون، کار و رفاه اجتماعی به ترتیب با ۴۲,۱ درصد و ۳۷,۲ درصد بیشترین افزایش و دستگاه اجرایی استانداری اردبیل با ۵ درصد کمترین میزان افزایش را داشته اند. (جدول ۶-۴)

جدول (۴-۶) جدول عملکرد اعتبارات هزینه ای دستگاه های اجرایی استان در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

(میلیون ریال)

ردیف	نام دستگاه اجرایی	عملکرد ۹۵	عملکرد ۹۶	رشد عملکرد ۹۶ به ۹۵ (درصد)	سهم از ۹۵ (درصد)	سهم از ۹۶ (درصد)
۱	استانداری	۳۸۴۲۱۲	۴۰۳۵۴۶	۵	۱۷.۳	۱۶.۳
۲	اداره کل ثبت احوال*	۰	۰	۰	۰	۰
۳	اداره کل زندان ها، اقدامات تأمینی و تربیتی	۱۵۹۰۷۶	۱۸۵۳۰۲	۱۶.۵	۷.۳	۷.۵
۴	اداره کل بازرسی	۲۶۹۸۷	۳۲۶۳۲	۲۰.۹	۱.۲	۱.۴
۵	مرکز پزشکی قانونی	۲۹۲۳۷	۳۶۸۰۵	۲۵.۸	۱.۳	۱.۵
۶	بنیاد مسکن	۰	۴۳۳۰	۰	۰	۰.۲
۷	اداره کل اوقاف و امور خیریه	۱۳۵۱۳	۱۷۳۳۵	۲۸.۲	۰.۶	۰.۷
۸	اداره کل امور اقتصادی و دارایی	۴۸۵۰۷	۶۱۴۵۱	۲۶.۶	۲.۳	۲.۴
۹	اداره کل هواشناسی	۳۱۰۳۳	۴۱۱۴۲	۳۲.۵	۱.۴	۱.۶
۱۰	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	۵۷۰۵۱	۶۳۷۹۲	۱۱.۸	۲.۶	۲.۵
۱۱	اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی	۴۵۷۱۰	۵۴۴۵۷	۱۹.۱	۲.۱	۲.۲
۱۲	اداره کل تبلیغات اسلامی	۳۳۵۵۷	۴۰۴۸۴	۲۰.۶	۱.۵	۱.۶
۱۳	حوزه هنری تبلیغات اسلامی	۶۲۱۷	۸۲۱۰	۳۲	۰.۳	۰.۳
۱۴	راهداری و حمل و نقل جاده ای	۵۰۵۲۶	۰	۰	۲.۳	۰
۱۵	اداره کل نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس	۲۷۸۶۴	۳۰۷۳۵	۱۰.۳	۱.۲	۱.۳
۱۶	اداره کل ورزش و جوانان	۷۵۶۵۰	۹۶۸۹۲	۲۸.۱	۳.۴	۳.۹
۱۷	پایگاه انتقال خون	۳۹۴۴۱	۵۲۴۶۵	۳۳	۱.۸	۲.۱
۱۸	سازمان بهزیستی	۱۴۱۹۹۶	۱۶۶۲۳۴	۱۷.۱	۶.۴	۶.۷
۱۹	شبکه دامپزشکی	۹۷۲۵۷	۱۲۰۸۴۹	۲۴.۲	۴.۴	۴.۸
۲۰	اداره کل منابع طبیعی	۱۱۷۸۶۶	۱۳۰۵۵۳	۱۰.۷	۵.۴	۵.۳
۲۱	اداره کل حفاظت محیط زیست	۵۵۷۷۰	۷۱۰۹۴	۲۷.۴	۲.۵	۲.۸
۲۲	اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی	۱۵۴۸۳	۱۹۳۴۹	۲۴.۹	۰.۷	۰.۸
۲۳	اداره کل امور عشایر	۳۱۱۱۲	۴۲۳۶۹	۳۶.۱	۱.۴	۱.۷
۲۴	سازمان جهاد کشاورزی	۳۹۹۳۶۱	۴۴۷۸۰۳	۱۲.۱	۱۸	۱۸.۱
۲۵	اداره کل شیلات	۱۳۳۶۰	۱۵۱۶۶	۱۳.۵	۰.۶	۰.۶
۲۵	اداره کل راه و شهرسازی	۱۵۳۷۶۴	۱۳۲۶۱۵	-۱۳.۷	۶.۹	۵.۳
۲۶	اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۶۱۰۸۵	۸۳۸۳۱	۳۷.۲	۲.۷	۳.۴
۲۷	سازمان صنعت، معدن و تجارت	۶۶۶۰۶	۹۴۶۳۶	۴۲.۱	۳	۳.۸
۲۸	شرکت آب و فاضلاب روستایی	۳۱۴۳۰	۳۰۱۱۷	-۴.۲	۱.۴	۱.۲
	جمع	۲۲۱۳۶۷۱	۲۴۸۴۱۹۴	۱۲.۲	۱۰۰	۱۰۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

فصل هفتم

امور پیمانکاران، مشاوران و گزارش نظارتی پروژه‌ها

۷- امور پیمانکاران، مشاوران و گزارش نظارتی پروژه‌ها

۷-۱ - تعداد پیمانکاران به تفکیک حقیقی و حقوقی

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۴۰۱ شرکت پیمانکاری با ظرفیت پیمان ۶۲۷۶۴۵۶۲ میلیون ریال در ۱۱ رشته ابنیه و ساختمان، آب، راه و ترابری، صنعت و معدن، نیرو، تاسیسات و تجهیزات، کاوش های زمینی، کشاورزی، ارتباطات، نفت و گاز، مرمت آثار باستانی استان فعالیت داشتند.

جدول شماره (۷-۱) پیمانکاران استان اردبیل به تفکیک رشته، پایه و ظرفیت پیمان در سال ۱۳۹۵

رشته	پایه	تعداد پیمانکاران موجود در پایه	مجموع ظرفیت (پیمان) میلیون ریال
ابنیه و ساختمان	۱	۲	۲۹۳۰۲۰۰
	۲	۱	۷۳۲۵۵۰
	۳	۶	۲۲۰۲۴۸۰
	۴	۱۲	۲۲۰۲۴۸۰
	۵	۱۶۲	۱۰۴۳۲۸۰۰
آب	۱۰	۰	۰
	۲	۰	۰
	۳	۰	۰
	۴	۲	۵۵۰۶۲۰
	۵	۱۳۲	۱۲۷۵۱۲۰۰
راه و ترابری	۱	۰	۰
	۲	۰	۰
	۳	۱	۵۵۰۶۲۰
	۴	۵	۱۳۷۶۵۵۰
	۵	۱۴۳	۱۳۸۱۳۸۰۰
صنعت	۵	۰	۰
نیرو	۵	۶۵	۶۲۷۹۰۰۰
تاسیسات و تجهیزات	۱	۰	۰
	۲	۲	۱۰۲۵۵۷۰
	۳	۳	۷۷۰۸۶۸
	۴	۸	۱۰۲۷۸۲۴
	۵	۱۱۴	۵۱۳۹۱۲۰
کاوش های زمینی	۵	۰	۰
ارتباطات	۵	۰	۰
کشاورزی	۵	۴	۱۰۳۰۴۰
مرمت آثار باستانی	۵	۴	۱۰۳۰۴۰
نفت و گاز	۵	۸	۷۷۲۸۰۰
مجموع پایه های پیمانکاری		۶۷۴	۴۷۶۵۹۶۵۶
تعداد شرکتها		۳۵۵	

ماخذ: مدیریت نظام فنی و اجرایی سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۷-۲- گزارش نظارتی پروژه‌های عمرانی ملی

بر اساس اطلاعات دریافت شده از معاونت هماهنگی برنامه ریزی و بودجه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ تعداد کل پروژه‌های عمرانی ملی در استان اردبیل معادل ۲۴ پروژه با اعتباری بالغ بر ۷۷۷۲۵۲ میلیون ریال بوده است از این تعداد پروژه عمرانی ملی تعداد ۱۵ پروژه با مبلغ ۵۰۲۷۸۶ میلیون ریال مربوط به احداث، یک پروژه با اعتبار ۸۴۹ میلیون ریال مربوط به توسعه، ۵ پروژه با اعتبار ۱۵۰۲۴۸ میلیون ریال مربوط به تعمیر و تجهیز، ۳ پروژه با اعتبار ۴۹۷۷۵ میلیون ریال مربوط به مطالعه و طراحی و یک پروژه با اعتبار ۷۳۵۹۴ میلیون ریال مربوط به تعهدات پروژه‌های عمرانی ملی بوده است. در سال مذکور برای مطالعات بنیادی و خدمات از محل پروژه‌های عمرانی ملی اعتباری اختصاص نیافته است.

جدول شماره (۷-۲) تعداد و میزان اعتبار انواع پروژه‌های عمرانی ملی استان در سال ۱۳۹۶

مبالغ به میلیون ریال

موضوع	کل پروژه‌ها		احداث		توسعه	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
۱۳۹۶	۲۴	۷۷۷۲۵۲	۱۵	۵۰۲۷۸۶	۱	۸۴۹

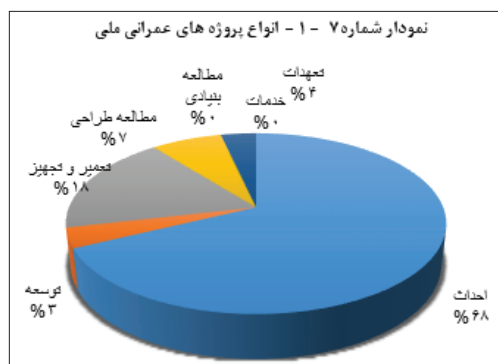
ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

دنباله جدول شماره (۷-۲) تعداد و میزان اعتبار انواع پروژه‌های عمرانی ملی استان در سال ۱۳۹۶

مبالغ به میلیون ریال

موضوع	تعمیر و تجهیز		مطالعه طراحی		مطالعه بنیادی	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
۱۳۹۶	۵	۱۵۰۲۴۸	۳	۴۹۷۷۵	۰	۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

دنباله جدول شماره (۷-۲) تعداد و میزان اعتبار انواع پروژه‌های عمرانی ملی استان در سال ۱۳۹۶

(واحد: میلیون ریال)

موضوع	خدمات		تعهدات	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
۱۳۹۶	۰	۰	۱	۷۳۵۹۴

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه

سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۷-۳- گزارش نظارتی پروژه‌های عمرانی استانی

تعداد کل پروژه های عمرانی (اعتبارات استانی) در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل معادل ۱۸۰۶ پروژه با اعتباری بالغ بر ۶۸۵۲۱۹۴ میلیون ریال بوده که از این تعداد پروژه معادل ۶۲۰ پروژه با اعتبار ۴۱۱۲۶۲۳ میلیون ریال احداثی، ۱۷۴ پروژه با اعتبار ۵۹۹۶۲۷ میلیون ریال توسعه ای بوده ، و ۶۸۳ پروژه با اعتبار ۱۲۰۶۷۸۴ میلیون ریال برای تعمیر و تجهیز پروژه پرداخت شده است .

در سال مذکور برای مطالعه طراحی ۴۴ پروژه مبلغ ۱۶۸۰۷۰ میلیون ریال، برای مطالعات بنیادی ۲۴ پروژه مبلغ ۲۷۲۵۳ میلیون ریال و برای تعهدات ۲۱ پروژه مبلغ ۸۱۱۸۶ میلیون ریال پرداخت شده است. و مبلغ ۶۵۶۶۵۱ میلیون ریال به ۲۴۰ پروژه عمرانی خدماتی اختصاص یافته است.

جدول شماره (۷-۴) تعداد و میزان اعتبار مبادله شده انواع پروژه‌های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۶

(اعتبار: میلیون ریال)

موضوع	کل پروژه ها		احداثی		توسعه	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۱۸۰۶	۶۸۵۲۱۹۴	۶۲۰	۴۱۱۲۶۲۳	۱۷۴	۵۹۹۶۲۷

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل

دنباله جدول شماره (۷-۴) تعداد و میزان اعتبار مبادله شده انواع پروژه‌های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۶

(اعتبار: میلیون ریال)

موضوع	تعمیر و تجهیز		خدمات	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۶۸۳	۱۲۰۶۷۸۴	۲۴۰	۶۵۶۶۵۱

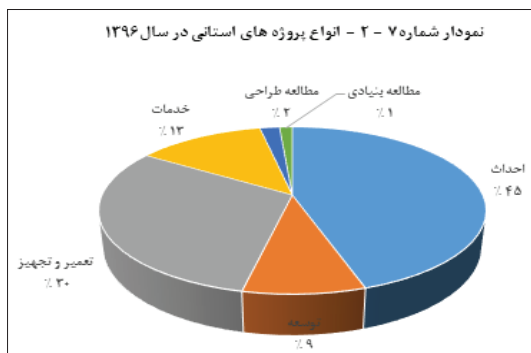
ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

دنباله جدول شماره (۷-۴) تعداد و میزان اعتبار مبادله شده انواع پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۶

(اعتبار: میلیون ریال)

موضوع	مطالعه طراحی		مطالعه بنیادی		تعهدات	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۴۴	۱۶۸۰۷۰	۲۴	۲۷۲۵۳	۲۱	۸۱۱۸۶

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول شماره (۷ - ۵) تعداد و میزان اعتبار پروژه های عمرانی در سال ۱۳۹۶

(مبالغ به میلیون ریال)

موضوع	کل پروژه ها		پروژه های جدید	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۱۸۰۶	۶۸۵۲۱۹۴	۶۴۴	۱,۵۸۶,۲۹۲

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

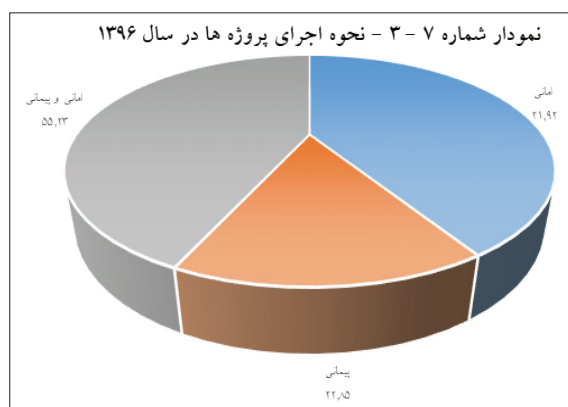
بررسی نحوه اجرای پروژه های عمرانی استان نشان می دهد که در سال ۱۳۹۶ معادل ۹۶۰ پروژه به صورت امانی و ۴۱۸ پروژه به صورت پیمانی و ۱۰۲۸ پروژه به صورت امانی - پیمانی اجرا شده است.

جدول شماره (۷ - ۶) نحوه اجرای پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۶

(واحد: درصد)

موضوع	امانی			پیمانی			امانی و پیمانی		
	تعداد	اعتبار	درصد	تعداد	اعتبار	درصد	تعداد	اعتبار	درصد
استان	۷۸۹	۹۲۷۲۲۷	۳۲۷	۲۰۶۲۳۲۶	۶۹۰	۳۸۶۲۶۴۱	۱۰۲۸	۲۳۲۹۵۰۸	۵۴.۹۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول شماره (۷-۸) میانگین وزنی پیشرفت فیزیکی پروژه ها بر حسب سال شروع

(واحد: درصد)

موضوع	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۲	سال ۱۳۹۳	سال ۱۳۹۴	سال ۱۳۹۵	سال ۱۳۹۶
استان	۲۸,۱۸	۱۹,۲۴	۱۸,۴۵	۳۲,۷۰	۱۶,۷۰	۲۶,۰۶۳	۲۷,۰۰۰

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

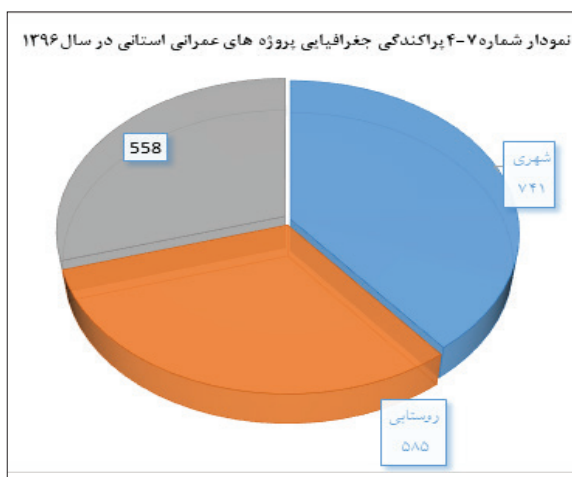
بررسی پراکندگی جغرافیایی پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۶ نشان می دهد که تعداد ۷۹۵ پروژه با اعتبار ۲۳۱۴۲۱۹ میلیون ریال در مناطق شهری و تعداد ۴۸۷ پروژه با اعتبار ۲۱۴۲۹۳۳ میلیون ریال در مناطق روستایی اجرا شده است و تعداد ۵۲۴ پروژه با اعتبار ۲۳۹۵۰۴۲ نیز به صورت منطقه ای بوده است. در جدول شماره (۷-۹) پراکندگی جغرافیایی پروژه های عمرانی استانی به تفکیک شهری، روستایی و منطقه ای آورده شده است.

جدول شماره (۷-۹) پراکندگی جغرافیایی پروژه های عمرانی استانی به تفکیک شهری، روستایی و منطقه ای

(مبالغ: میلیون ریال)

موضوع	کل		شهری		روستایی		منطقه ای	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۱۸۰۶	۶۸۵۲۱۹۴	۷۹۵	۲۳۱۴۲۱۹	۴۸۷	۲۱۴۲۹۳۳	۵۲۴	۲۳۹۵۰۴۲

ماخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

انرژی و سوخت

فصل هشتم

۸- انرژی و سوخت

۸-۱-۱- برق

۸-۱-۱-۱- تعداد مشترکین برق، انواع مصارف و سرانه آن

با توجه به کاربردهای مختلف انرژی تولید شده و اثرات گوناگون آن بر رشد اقتصادی جامعه، شناخت و گروه بندی مصرف کنندگان اهمیت زیادی دارد. گروه بندی مصرف کنندگان به همراه شناسایی سایر عوامل تأثیرگذار بر مصارف هر یک از بخش های مصرف کننده، برای مدیریت انرژی و بهینه سازی مصرف انرژی، اطلاعات ذی قیمتی را ارائه می نماید. از طرفی سهم مصرف انرژی در هر یک از بخش ها به عنوان شاخص مهم اقتصادی استان و کشور ایفای نقش می کند. به طوری که افزایش سهم بخش های تولیدی (صنعتی و کشاورزی) حاکی از بهبود وضعیت اقتصادی استان و کشور است.

در پایان سال ۱۳۹۶ مجموع کل مشترکین برق استان از ۵۲۰۰۰۰۰ مشترک در سال ۱۳۹۵ به ۵۴۲۹۵۲ مشترک رسیده است که نسبت به سال قبل حدود یک درصد افزایش داشته است.

مصرف انرژی برق توسط مشترکین برق در سال ۱۳۹۶ همانند سالهای قبل روندی صعودی داشته، به طوری که مقدار انرژی مصرف شده با ۳,۲ درصد افزایش، از ۱۵۸۵,۴ میلیون کیلو وات ساعت در سال ۱۳۹۵ به ۱۷۷۹ میلیون کیلو وات ساعت در سال ۱۳۹۶ رسیده است.

بدین ترتیب مصرف سرانه انرژی برق در سال ۱۳۹۶ برای هر مشترک به طور متوسط ۳۱۶۲,۷ کیلو وات ساعت بوده است که نسبت به سال گذشته حدود ۳۲,۷ کیلو وات ساعت افزایش نشان می دهد. در سال ۱۳۹۶ مصرف سرانه انرژی برق حدود ۳۰۲۴ کیلو وات ساعت برای هر مشترک بوده است.

طول شبکه توزیع برق استان اردبیل در ۱۰ شهرستان استان در سال ۱۳۹۶ با ۰,۹۴ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۱۴۲۵۱ کیلومتر بالغ گردیده است.

شبکه توزیع برق استان مجموعاً ۲۶ شهر و ۱۶۹۸ روستای بالای ۱۰ خانوار استان را تحت پوشش داشته و طی سال ۱۳۹۶ معادل ۱۴۰ کیلومتر گسترش یافته است. (جدول ۸-۱)

جدول (۱-۸) مشترکین و مصرف برق در شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل طی سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

شرح	واحد	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد رشد
تعداد کل مشترکین (شهری و روستایی)	مشترک	۵۲۰۰۰۰	۵۴۲۹۵۲	۰,۹۶
مصرف کل	میلیون کیلو وات ساعت	۱۵۷۷	۱۷۷۹	۰,۸۹
طول شبکه توزیع (۲۰ کیلو ولت و ۴۰۰ ولت هوایی و زمینی)	کیلومتر	۱۳۳۸۳,۵	۱۴۲۵۱	۰,۹۴
تعداد روستاهای برق دار شده	روستا	۱۶۹۸	۱۷۳۵	۰,۹۸

شرکت توزیع نیروی
برق اردبیل

طول شبکه انتقال و فوق توزیع در استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ معادل ۱۷۱۰ کیلو متر بوده که نسبت به سال قبل ۰,۹۸ درصد افزایش داشته است. همچنین ظرفیت ایستگاه های انتقال و فوق توزیع در سال ۱۳۹۶ برابر با ۲۰۲۱ مگاوات آمپر بوده است که نسبت به سال قبل رشدی ۰,۸۵ درصدی داشته است. (جدول ۲-۸)

جدول (۲-۸) شاخص های مشترکین و برق منطقه ای استان اردبیل طی سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

شرح	واحد اندازه گیری	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد رشد
طول شبکه انتقال و فوق توزیع	کیلومتر	۱۵۷۰	۱۷۱۰	۰,۹۸
ظرفیت ایستگاههای انتقال و فوق توزیع	مگاوات آمپر	۱۹۱۷,۵	۲۰۲۱	۰,۸۵

۱-۸-۲- منابع تأمین انرژی برق استان

محدودیت استفاده از سوخت های فسیلی (به صورت مایع یا گاز) و آب های سطحی در تأمین انرژی اولیه، انگیزه بهره گیری بیشتر از نیروگاه های گرمایشی را روز به روز بیشتر می سازد. در این راستا و در چند سال اخیر توسعه و احداث نیروگاه های گرمایشی در منطقه مورد توجه قرار گرفته است که می توان از نیروگاه های ترکیبی سبلان، نیروگاه دیزل اردبیل، نیروگاه آبی مغان و دیزلی مغان نام برد. کل انرژی تولید شده در استان توسط نیروگاه ها تأمین شده است. برای تأمین سوخت این نیروگاه ها و

برای کاهش آلودگی محیط زیست تأکید بیشتر بر استفاده از گاز طبیعی بوده و فرهنگ سازی برای گسترش استفاده از انرژی گاز در بخش های مختلف جهت کاهش مصرف سوخت های فسیلی ادامه دارد. حداکثر بار تولیدی در سال ۱۳۹۶ معادل ۸۸۰ مگاوات بوده که عمدتاً در نیروگاه ترکیبی سبلان تولید شده است. (جدول ۸-۳)

سوخت عمده این نیروگاه ها عمدتاً توسط گاز طبیعی تامین شده که در طول سال و متناسب با فصول سرد تغییر می نماید.

در سال ۱۳۹۶ ظرفیت عملی نیروگاه های تولیدی برق استان ۹۰۰ مگاوات بوده است. همچنین در سال مذکور مجموع ظرفیت اسمی نیروگاه های استان ۱۴۰۷,۶ مگاوات بوده که نسبت به سال قبل ۱۶,۰ درصد کاهش یافته است.

جدول (۸-۳) مشخصات نیروگاه های استان در سال ۱۳۹۶

شرح	قدرت نامی (MW)	حداکثر بار تولیدی در سال (MW)	تولید کل (MWh)	مصرف داخلی (MWh)	تولید خالص (MWh)	گازوئیل (هزار لیتر)	گاز طبیعی (هزار مترمکعب)	مازوت (هزار لیتر)	نسبت حداکثر بار تولیدی در سال به قدرت نامی
نیروگاه ترکیبی سیلان	۹۵۴	۸۰۹	۴۶۲۰۰۴	۹۸۶	۲۳۰۵۰۹	۱۱۸،۲۱	۴۲۳،۳۸	۰	۰،۸۵
نیروگاه دیزل اردبیل	۴۰	۵	۲،۳۴	۲۲۰	۱،۰۶	۰،۰۵	۰	۰	۰،۱۳۵
نیروگاه آبی معان	۱۳	۹	۴۶،۹۸	۴	۲۳،۴۷	-	-	-	۰،۶۹
دیزلی معان	-	-	-	-	-	-	-	-	-
بادی سرعین	۰،۶۶	-	-	-	-	-	-	-	-
جمع	۱۰۰۷،۶	۸۲۳	۴۶۶۹،۳۶	۱۲۱۰	۲۳۲۹،۶	۱۱۸،۳	۴۲۳،۳۸	-	-

مأخذ: شرکت برق منطقه ای آذربایجان

توضیح ۱- نیروگاه ترکیبی سیلان در راستای اصل ۴۴ قانون اساسی به قرارگاه خاتم الانبیاء واگذار شده است.
توضیح ۲- تاکنون فقط بخش گاز نیروگاه ترکیبی سیلان، نصب و راه اندازی شده است.

جدول (۴-۸) ظرفیت نیروگاه های استان و نسبت جمعیت برخوردار در سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

شرح		۱۳۹۵	۱۳۹۶
		سوخت گاز و مایع	سوخت گاز و مایع
ظرفیت عملی نیروگاه های تولیدی برق (MW)		۸۱۲	۸۱۱
ظرفیت اسمی نیروگاه های تولیدی برق (MW)		۱۰۰۹,۳	۱۰۰۷,۶
نسبت ظرفیت عملی به اسمی نیروگاههای برق استان		۰,۸	۰,۸۱
تولید خالص (MKWH)		۲۵۳۲,۲	۲۳۲۹,۶۲
نسبت جمعیت شهری برخوردار از برق		%۱۰۰	%۱۰۰

مأخذ: شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل

۱-۸-۳- تعداد و ظرفیت پست های انتقال نیروی برق

پست های انتقال و فوق توزیع، انرژی برق تولیدی را از نیروگاه ها دریافت و به شبکه توزیع منتقل می کنند. در سال ۱۳۹۶ تعداد پست انتقال نیروی برق ثابت بوده و ظرفیت آنها نیز ۱۹۱۷,۵ مگاوات آمپر برابر ظرفیت سال ۱۳۹۵ بوده است. (جدول ۵-۸)

جدول (۵-۸) وضعیت پست های انتقال و فوق توزیع در استان در پایان سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

۱۳۹۵		۱۳۹۶		شرح
تعداد پست (دستگاه)	ظرفیت (مگاوات آمپر)	تعداد پست (دستگاه)	ظرفیت (مگاوات آمپر)	
-	-	-	-	پست های ۱۳۲ کیلو وات
۱۶	۶۹۷/۵	۱۶	۶۹۷/۵	پست های ۶۳ کیلو وات
۱	۵۰۰	۱	۵۰۰	پست های ۴۰۰ کیلو ولت
۵	۷۲۰	۵	۷۲۰	پست های ۲۳۰ کیلو ولت
۲۲	۱۹۱۷/۵	۲۲	۱۹۱۷/۵	جمع

مأخذ - شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل

-تعداد پست های ۲۳۰ کیلوولت با احتساب پست نیروگاهی سبلان می باشد.
-ظرفیت پست های فوق توزیع با احتساب ظرفیت منصوب در بخش فوق توزیع پست های انتقال می باشد.

۸-۱-۴- فعالیت های برق رسانی به روستاها

در راستای رفع محرومیت از مناطق روستایی و ایجاد زمینه های توسعه اقتصادی، اجتماعی در روستاها و هم چنین برای کاهش مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ، در سال ۱۳۹۶ نیز کار برق رسانی به روستاها توسط شرکت توزیع برق استان ادامه داشته است.

در طی سال ۱۳۹۶ تعداد ۷ روستای جدید به جمع روستاهای برق دار منطقه اضافه شده و مجموع روستاهای برق دار به ۱۶۹۸ روستا رسیده است. در سال ۱۳۹۶ تعداد روستاهای برق دار استان ۱۷۰۵ روستا بوده است. (جدول ۸-۱)

۸-۲- نفت

۸-۲-۱- مصرف انواع فرآورده های نفتی

در سال ۱۳۹۶ در مجموع ۷۹۸۱۴۱ متر مکعب انواع فرآورده های نفتی (نفت سفید، نفت گاز، نفت کوره و بنزین موتور) در استان اردبیل مصرف شده است. این رقم ۵,۵ درصد نسبت به سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. به طوری که نرخ رشد مصرف بنزین، نفت سفید، نفت گاز و نفت کوره نسبت به سال قبل به ترتیب $+1/8$ ، -13 ، -10 ، $+10/4$ و $-5/5$ درصد بوده است.

جدول (۸-۶) مقادیر مصرف فرآورده های عمده نفتی استان در سال های ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۶

(ارقام به متر مکعب)

شرح	بنزین	نفت سفید	نفت گاز*	نفت کوره	جمع کل فرآورده های نفتی
۱۳۹۵	۲۹۹۸۹۴	۶۹۲۴۹	۴۷۲۱۵۳	۳۷۴۴	۸۴۵۰۴۰
۱۳۹۶	۳۰۵۳۶۰	۶۰۰۲۸	۴۲۵۱۱۱	۷۶۴۲	۷۹۸۱۴۱
درصد تغییرات	+۱,۸	-۱۳	-۱۰	+۱۰,۴	-۵,۵

مأخذ - شرکت پخش فرآورده های نفتی منطقه ای اردبیل

*آمار نفت گاز، سوخت تحویلی به نیروگاه اردبیل را هم شامل می شود.
براساس داده های جدول فوق، بیشترین کاهش مصرف نسبت به سال قبل مربوط به نفت کوره و کمترین کاهش مصرف مربوط به نفت گاز بوده است مصرف بنزین نیز نسبت به سال قبل افزایش داشته است.

۸-۲-۲- ذخیره سازی و پخش فرآورد ههای نفتی

در سال ۱۳۹۶ از ۲۷ مخزن برای ذخیره سازی مواد سوختی استفاده شده است همچنین در سال مذکور تعداد ۳ جایگاه فروش مواد سوختی دولتی و ۹۸ جایگاه فروش مواد سوختی خصوصی در استان مشغول فعالیت بوده اند.

جدول (۷-۸) شاخص های شرکت ملی پخش فرآورده های نفتی منطقه اردبیل
در طی سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

شرح	واحد	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد رشد
ذخیره سازی مواد سوختی	مخزن	۲۷	۲۷	۰
جایگاه فروش مواد سوختی	تعداد	جمع	۵۸	۶۲
		دولتی	۴	۳
		خصوصی	۵۴	۵۹
تعداد پمپ	تلمبه	بنزین	۲۳۸	۲۶۳
		نفت سفید	۸	۸
		نفت گاز	۱۱۵	۱۲۲
		CNG	۱۶۷	۱۶۸
	دیسپنسر			۰,۶

مأخذ: شرکت ملی پخش فرآورده های نفتی منطقه اردبیل

۳-۸- گاز

۱-۳-۸- گازرسانی به شهرها و روستاها

در سال ۱۳۹۶ تمامی ۲۶ نقطه شهری استان از نعمت گاز لوله کشی شهری برخوردار بوده اند این در حالی است که در همین سال به تعداد روستاهای گازرسانی شده، ۱۱ روستا اضافه شده است. روند رشد روستاهای بهره مند از گاز در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل معادل ۷,۳ درصد بوده است. با توجه به سردسیر بودن اکثر نقاط استان اردبیل و وجود زمستان های سرد و طولانی، تلاش در راستای گازرسانی به بقیه روستاهای استان می تواند گامی موثر در کاهش استفاده از سایر سوخت ها و هم چنین افزایش رفاه مردم منطقه باشد.

جدول (۸-۸) تعداد شهرها و روستاهای گاز رسانی شده طی سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

سال	۱۳۹۵	۱۳۹۶	میزان رشد (درصد)
شهرهای گاز رسانی شده	-	-	-
شهرهای بهره مند	۲۶	۲۶	۰
روستاهای گاز رسانی شده	۱۵۰	۱۶۱	۷,۳
روستاهای بهره مند	۷۱۷	۸۷۸	۲۲,۶

مأخذ: شرکت گاز استان

۸-۳-۲- تعداد مشترکان، انشعابات و سرانه مصرف گاز در استان

شرکت گاز استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ تعداد ۳۱۵۷۲۶ مشترک خانگی-شهری، تعداد ۳۲۴۸۵ مشترک تجاری-شهری، تعداد ۱۱۲۸ مشترک صنعتی-شهری و تعداد ۲۸۲۱۱۳ مشترک در مناطق روستایی را تحت پوشش قرار داده است.

جدول (۸-۹) تعداد مشترکان گاز به تفکیک خانگی، تجاری و صنعتی طی سال های ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۶

میزان رشد (درصد)	۱۳۹۶	۱۳۹۵	سال	
			شرح	
+۳,۵	۲۹۴۱۷۰	۲۸۴۲۷۷	خانگی - شهری	
+۵,۳	۲۸۴۴۲	۲۷۰۳۳	تجاری - شهری	
+۳,۸	۱۱۲۱	۱۰۸۰	صنعتی - شهری	
+۳,۷	۳۲۳۷۳۳	۳۱۲۳۹۰	کل	
+۱۰,۱	۱۰۲۹۶۲	۹۳۵۱۱	روستا	

ماخذ: شرکت گاز استان

میزان مصرف گاز طبیعی در سال ۱۳۹۶ حدود ۲۷۱۷ میلیون متر مکعب بوده است که نسبت به سال قبل معادل ۴,۵ درصد افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۶ مجموعاً ۳۴۳۸۰۰ خانوار در سطح استان از نعمت گاز طبیعی بهره مند بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ حدود ۱,۶ درصد افزایش نشان می دهد. سرانه مصرف گاز نیز از ۶,۴ متر مکعب در سال ۱۳۹۵ به ۶,۳ متر مکعب در سال ۱۳۹۶ کاهش یافته است.

جدول (۸-۱۰) تعداد خانوار و انشعابات و سرانه مصرف گاز طی سال های ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۶

میزان رشد (درصد)	۱۳۹۶	۱۳۹۵	سال	
			شرح	
+۲/۶	۳۱۶۰۰۰	۳۰۸۰۰۰	خانوارهای بهره مند (خانوار)	
+۵/۶	۴۲۶۶۱۱	۴۰۴۱۳۲	مصرف کننده	
+۴/۴	۱۲۹۰	۱۲۳۶	مصرف کننده صنعتی (مورد)	
+۳/۹	۲۰۹۵۴۲	۲۰۱۷۷۳	انشعاب نصب شده (عدد)	
+۸/۵	۲۲۱۷	۲۰۴۳	مصرف گاز (میلیون متر مکعب)	
-۱/۶	۶/۳	۶/۴	سرانه مصرف گاز (متر مکعب)	

ماخذ: شرکت گاز استان

فصل نهم

حمل و نقل

۹- حمل و نقل

واژه حمل و نقل به سیستم یا وسیله ای گفته می شود که جابه جایی انسان و کالا را از جایی به جای دیگر به عهده دارد، فعالیتهای این صنعت به سه روش زمینی (جاده ای و ریلی) آبی و هوایی انجام می گیرد. کارشناسان توسعه این صنعت، حمل و نقل را قلب جریان توسعه کشورها قلمداد می کنند که توزیع درآمدها و کاهش نابرابری های اقتصادی و اجتماعی و کاهش آثار فقر و اختلاف درآمد روستائینان و شهرنشینان را به عهده دارد.

بر این اساس، حمل و نقل از جمله بخش های زیربنایی اقتصاد است که فرآیند توسعه اقتصادی را به لحاظ مبادلات بازرگانی و هزینه تمام شده کالاها و خدمات تحت تاثیر مستقیم قرار می دهد. از سوی دیگر آثار اجتماعی و فرهنگی توسعه صنعت حمل و نقل چون؛ آثار آموزشی، بهداشتی، فرهنگی، سیاسی و زیارتی و گردشگری را نمی توان از نظر دور داشت.

توجه به شاخص های اقتصادی همچون به صرفه بودن از لحاظ زمانی در برگیرنده زمان کمتر و از لحاظ رفاه و آسایش دارای تجهیزات و امکانات مدرن برای راحتی بیشتر مسافرین و ایمنی آنها، مسوولین این صنعت را برآن می دارد تا در سرمایه گذاری های استانی و ملی و منطقه ای به سیستمهای حمل و نقل و صنایعی توجه نمایند که دارای مصرف سوخت کمتر، سازگاری بهتر با محیط زیست و ایمنی بالاتر و قابلیت انتقال انبوه کالا و مسافر همراه با امکانات رفاه بیشتر برای مسافران باشد.

در این راستا توجه به مشکلات و تنگناهای صنعت حمل و نقل مثل هزینه بر بودن سرمایه گذاری در این صنعت بلحاظ موانع طبیعی و صعب العبور بودن مسیرها، عدم وجود مدیریت واحد و هماهنگی در بخش های مختلف این صنعت (جاده ای، ریلی، هوایی و دریایی)؛ هزینه های سنگین حفظ و نگهداری و تجهیز ناوگان های این صنعت و دیگر کمبودها و مشکلات؛ از عمده ترین چالشهای پیش روی دست اندرکاران و مسوولین توسعه این صنعت در سطح ملی و استانی به شمار می آید.

۹-۱- حمل و نقل جاده ای

۹-۱-۱- وضعیت راههای استان

در سال ۱۳۹۶ استان اردبیل با وسعت حدود ۱۷۷۹۹ کیلومتر مربع (۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور) ۵۱۴۵ کیلومتر از انواع راه ها را تحت پوشش خود داشته است.

بر اساس جدول (۹-۱) مجموع راه های تحت پوشش اداره کل راه و ترابری استان در سال ۱۳۹۶ بر حسب نوع راه شامل، راه اصلی ۷۱۶/۵ کیلومتر (درصد ۱۳,۹)؛ فرعی آسفالت ۷۰۱/۷ کیلومتر (۱۳,۶ درصد)، راه روستایی آسفالت ۲۶۰,۶ کیلومتر (۵۰,۶ درصد) و راه روستایی شوسه ۱۱۲۱ کیلومتر (۲۱/۸ درصد) بوده است.

نگاهی به ارقام فوق در سال ۱۳۹۶ به خوبی نشان می دهد که ۷۲,۴ درصد از کل راه های استان راه روستایی بوده است.

جدول (۹-۱) طول انواع راه های تحت پوشش راه و شهرسازی استان و کشور به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۶

واحد: کیلومتر

سال	شهرستان	راه اصلی	راه بین شهری فرعی		روستایی		جمع	سهم از کل راههای استان (درصد)
			آسفالت	شوسه	آسفالت	شوسه		
۱	اردبیل	۷۴,۵	۱۳۳	۳۴۲	۴۷	۵۹۶,۵	۱۱,۶	
۲	بيله سوار	۶۱	۰	۲۲۴	۲۰۳	۴۸۱	۹,۴	
۳	پارس آباد	۱۲۰	۸	۲۰۴	۷۸	۴۱۰	۷,۹	
۴	خلخال	۱۶	۱۶۳	۲۶۶	۱۳۴	۵۷۹	۱۱,۲	
۵	سرعین	۰	۱,۵	۱۰۵	۳	۱۰۹,۵	۲,۳	
۶	کوثر	۱۰۰	۹۶	۱۹۴	۷۶	۴۶۶	۹	
۷	مشکین شهر	۱۶۵	۹۱	۴۹۹	۲۶۲	۱۰۱۷	۱۹,۹	
۸	مغان	۹۸	۸۷	۳۴۱	۲۰۵	۷۳۱	۱۴,۲	
۹	نمین	۴۳	۷۴,۲	۲۲۱	۵۸	۳۹۶,۲	۷,۷	
۱۰	نیر	۳۹	۴۸	۲۱۰	۵۵	۳۵۲	۶,۸	
۱۱	کل استان	۷۱۶,۵	۷۰۱,۷	۲۶۰,۶	۱۱۲۱	۵۱۴۵/۲	۱۰۰	
۱۲	سهام در استان (درصد)	۱۳,۹	۱۳,۶	۵۰,۶	۲۱/۸	۱۰۰	۱۰۰	

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۶

۹-۱-۲- وضعیت راهها به تفکیک شهرستانهای استان

بررسی سیمای شهرستانی راههای استان نشان می دهد که شهرستان مشگین شهر با اختصاص ۱۹,۹ درصد و شهرستان مغان ۱۴,۲ و اردبیل با ۱۱,۶ درصد بیشترین سهم و شهرستانهای سرعین با ۲,۳ و نیر با ۰,۸ درصد کمترین سهم از کل راههای استان را به خود اختصاص داده اند.

بررسی وضعیت شهرستانها به لحاظ راهها گویای آنست که در سال ۱۳۹۶ از مجموع ۷۱۶,۵ کیلومتر راه اصلی که مهمترین راه جاده ای می باشد شهرستان مشگین شهر با ۱۶۵ کیلومتر و پارس آباد با ۱۲۰ کیلومتر و کوثر با ۱۰۰ کیلومتر بیشترین میزان و شهرستان های خلخال با ۱۶ کیلومتر و نیر با ۳۹ کیلومتر کمترین میزان را شامل گردیده اند.

از مجموع ۷۰۱,۷ کیلومتر راههای فرعی بین شهری استان، شهرستان خلخال با ۱۶۳ کیلومتر بیشترین و شهرستان سرعین با ۱,۵ کیلومتر راه کمترین مقدار را نشان می دهند.

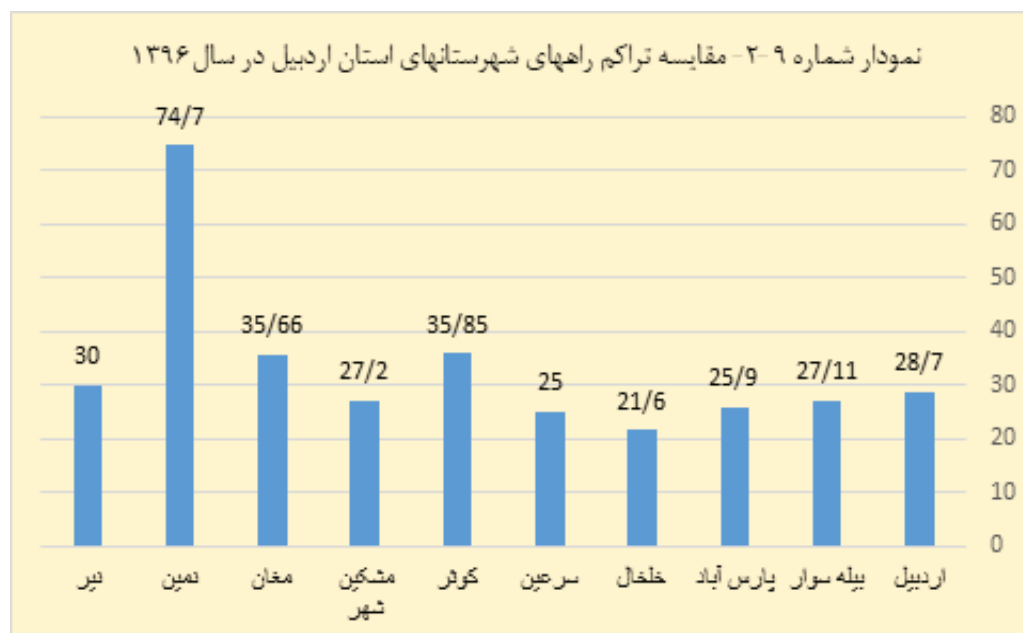
بررسی سیمای راههای روستایی شهرستان بیانگر آنست که از مجموع ۳۷۲۷ کیلومتر راه روستایی آسفالته و شوسه در استان، شهرستان مشگین شهر با ۷۶۱ کیلومتر، شهرستان مغان با ۵۴۶ کیلومتر و بيله سوار با ۴۲۷ کیلومتر بیشترین میزان و شهرستان سرعین با ۱۰۸ کیلومتر کمترین راه روستایی را به خود اختصاص داده اند. (جدول ۹-۱)

بر اساس جدول (۹-۲) شاخص تراکم که از مهمترین شاخص ها در بحث راه می باشد متوسط تراکم راهها در استان برابر با ۲۹,۶ کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر است. جایگاه شهرستان های استان در این شاخص بسیار نزدیک به شاخص استان بوده اند بطوریکه شهرستان های نمین، کوثر و مغان به ترتیب با (۷۴,۷)، (۳۵,۸۵)، (۳۵,۶۶) کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر بیشترین میزان تراکم و شهرستان های خلخال، سرعین به ترتیب با (۲۱,۶)، (۲۵) کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر کمترین میزان را شامل گردیده اند.

جدول (۹-۲) تراکم انواع راهها در سطح شهرستان های استان در سال ۱۳۹۶

ردیف	شهرستان	مجموع طول راهها (کیلومتر)	مساحت (کیلومتر مربع)	تراکم راهها (کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر مربع)
۱	اردبیل	۶۶۱	۲۳۰۰	۲۸.۷
۲	بيله سوار	۴۸۸	۱۸۰۰	۲۷.۱۱
۳	پارس آباد	۴۱۴	۱۶۰۰	۲۵.۹
۴	خلخال	۵۸۳	۲۷۰۰	۲۱.۶
۵	سرعین	۱۲۲.۵	۴۹۰	۲۵
۶	کوثر	۴۶۶	۱۳۰۰	۳۵.۸۵
۷	مشکین شهر	۱۰۳۲	۳۸۰۰	۲۷.۲
۸	مغان	۷۳۱	۲۰۵۰	۳۵.۶۶
۹	نمین	۴۱۸.۷	۵۶۰	۷۴.۷
۱۰	نیر	۳۶۰	۱۲۰۰	۳۰
۱۱	کل استان	۵۲۷۶.۲	۱۷۸۰۰	۲۹.۶

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل

۹-۱-۳- حمل و نقل مسافر در سیستم حمل و نقل جاده ای استان

حمل و نقل جاده ای بلحاظ ویژگی های استان و امکانات موجود حمل و نقل تنها و مهمترین سیستم حمل و نقل در استان می باشد؛ از این رو حمل و نقل مسافر بیشتر از طریق وسایل نقلیه جاده ای صورت می گیرد. بررسی وضعیت مسافرتها درون و برون استانی در سال ۱۳۹۶ نشان می دهد که از مجموع ۲۷۱۱۹۴ سفر؛ ۲۰۴۴۷۹۸ نفر از طریق وسایل نقلیه جاده ای جابه جا گردیده اند که از این تعداد سفر ۶۲,۵ درصد سفرها درون استانی و ۳۷,۵ درصد برون استانی بوده اند و شاخص مسافر جابه جا شده در هر سفر ۷,۵۳ نفر در هر سفر بوده است که بیشترین میزان مسافر جابه جا شده توسط اتوبوس و سواری جابه جا گردیده اند.

بررسی وضعیت حمل و نقل درون استانی در سال ۶۵ گویای آنست که اگر چه تعداد سفر نسبت به سال ۱۳۹۵ در حدود ۱۲,۱۱ درصد کاهش نشان می دهد با اینحال در سال ۱۳۹۶ بیشترین مسافر جابجا شده با سواری ۶۷ درصد و بیشترین میزان سفر نیز با ۸۶,۶ درصد توسط سواری انجام شده است. از سوی دیگر در مسافرتها برون استانی بیشترین میزان مسافر با ۸۶,۵ درصد و سفر با ۶۳ درصد توسط اتوبوس در استان صورت گرفته است. (جدول ۹-۳)

از این رو به نظر می رسد که در سفرهای درون استانی به لحاظ راحتی و زمان و به صرفه بودن مردم سواری را برای سفر ترجیح می دهند، در صورتیکه در مسافرت های برون استانی به لحاظ مدت زمان طولانی سفر، ایمنی و هزینه و راحتی اتوبوس وسیله مناسبتری را برای مسافرت این استان به شمار می آید.

جدول (۹-۳) شمار وسیله نقلیه، سفر و مسافر جابه جا شده درون و بیرون استانی از طریق پایانه های مسافری در سال ۱۳۹۶

شرح	شمار وسیله نقلیه سفر	درون استانی		بیرون استانی		سفر	جمع	
		مسافر جابه شده (تفر)	مسافر جابه شده (تفر)	مسافر جابه شده (تفر)	مسافر جابه شده در هر سفر			
۱۳۹۴	جمع	۱۹۲,۸۹۴	۹۹۸,۹۶۷	۱,۰۳۶,۹۰	۲۹,۶۵۸۴	۱۲۳,۵۷۰,۸	۲۳۳,۶۹۷۵	۷,۵۳
	اتوبوس	۱۲۱,۸۷	۱۸۰,۳۳۵	۶۵۱,۸۲	۷۷۳,۶۹	۱۰,۷۳۳,۸۱	۱۲,۵۳۷,۰۶	۱۶,۲۰
	مینیبوس	۹۳۷۴	۱۰,۳۷۷,۵	۲۳۶۵	۱۱,۷۳۹	۲۴۷,۵۶	۱۲,۸۵۳,۱	۱۰,۹۴
۱۳۹۵	سواری	۱۷۱,۳۳۳	۷۱۴,۸۶۷	۳۶۱,۴۳	۲۰,۷۳۷,۶	۱۳۷,۵۷۱	۸۵۲,۴۳۸	۴,۱۰
	جمع	۱۶۹,۵۲۱	۸۶۳,۳۳۶	۱۰,۱۶۷,۳	۲۷,۱۱۹,۴	۱۱۸,۲۴۵,۲	۲۰,۴۴۷,۹۸	۷,۵۳
	اتوبوس	۹۵۰,۷	۱۳۸,۹۲۲	۶۴۱,۲۲	۷۳,۶۲۹	۱۰,۲۳۱,۵۶	۱۱,۶۳۰,۷۸	۱۵,۷۸
۱۳۹۵	مینیبوس	۱۳۰,۹۲	۱۴۴,۴۷۵	۲۹۰,۲	۱۵۹,۹۴	۳۱,۰۹۸	۱۲,۵۵۷,۳	۱۰,۹۷
	سواری	۱۴۶,۹۲۲	۵۷۸,۹۴۹	۳۳۶,۴۹	۱۸۱,۵۷۱	۱۲۸,۱۹۸	۷۰,۷۱۴,۷	۳,۸۹

مانند: اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده ای استان

۹-۱-۴- نقاط حادثه خیز استان

استان اردبیل به لحاظ کوهستانی و صعب العبور بودن اکثر مناطق و نیز از نظر تعداد روزهای یخبندان در طول سال از جایگاه ویژه ای در برنامه های راه و ترابری برخوردار می باشد.

از جمله تنگناها و مشکلات عدیده ای که مسوولین اجرایی راه در این استان همواره با آن مواجه بوده اند، می توان به فصلی بودن عملیات عمرانی بلحاظ شرایط اقلیمی، بالا بودن هزینه اجرای پروژه در مناطق کوهستانی و صعب العبور، ناهموار و پریپیچ و خم بودن مسیرهای اجرای پروژه ها، بالا بودن هزینه نگهداری راهها و از همه مهمتر حادثه خیز بودن مسیرهای عبور و مرور خصوصاً در فصل زمستان اشاره کرد.

جدول شماره (۹-۴) نشان می دهد که از ۱۱ نقطه حادثه خیز در استان، اردبیل با ۵ نقطه بیشترین نقاط حادثه خیز در استان و پارس آباد و مغان کمترین نقاط حادثه خیز در استان را به خود اختصاص داده اند که البته قابل ذکر است که نقاط حادثه خیز استان نسبت به سال تغییری نکرده است.

همچنین بررسی مقاطع حادثه خیز در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ گویای آنست که مقاطع حادثه خیز استان نیز تغییری نکرده است و بر اساس آمار ۱۳۹۶ مقاطع موجود که بایستی در برنامه های آتی رفع گردد عبارتند از: شهرستان مشگین شهر ۴ مقطع و مغان، پارس آباد هر کدام ۳ مقطع و بیله سوار ۲ مقطع و کوثر و اردبیل هر کدام ۱ مقطع. بررسی وضعیت راهدارخانه های استان که مسوولیت حفظ و نگهداری راههای استان را به عهده دارند نشان می دهد که در سال ۱۳۹۶ جمعاً ۱۳ راهدارخانه مشغول بکار بوده که توزیع شهرستانی آن بیانگر آنست که در شهرستانهای نمین، کوثر، بیله سوار هر کدام یک راهدارخانه و اردبیل، مشگین شهر، مغان و نیر هر کدام ۲ راهدارخانه و تنها شهرستان خلخال دارای ۳ راهدارخانه بوده است. علاوه بر این ۶ پاسگاه پلیس راه حفظ امنیت جانی و مالی مسافران را در جاده های استان به صورت شبانه روزی بعهده دارند تا مسافران و هموطنان عزیز با رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی به سلامت به مقصد برسند.

جدول (۹-۴) برخی مشخصات شبکه راههای اصلی و فرعی استان

تعداد پاسگاه پلیس راه (۱۳۹۶)	تعداد راهدارخانه (۱۳۹۶)	تعداد نقاط حادثه خیز				شهرستان
		۱۳۹۶		۱۳۹۵		
		مقطع	نقطه	مقطع	نقطه	
۴	۲	۱	۵	۱	۵	اردبیل
-	۱	۲	-	۲	-	بیله سوار
۱	۱	۳	۱	۳	۱	پارس آباد
-	۳	-	-	-	-	خلخال
-	۱	۱	۲	۱	۲	کوثر
-	۲	۴	۲	۴	۲	مشگین شهر
۱	۲	۳	۱	۳	۱	مغان
-	۱	-	-	-	-	نمین
-	۲	-	-	-	-	نیر
۶	۱۳	۱۴	۱۱	۱۴	۱۱	جمع

ماخذ: اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده ای استان ۱۳۹۶

۹-۲- حمل و نقل هوایی

در دنیای امروز که زمان و راحتی و امنیت انسانها حرف اول را در سیستم جابه جایی انسانها و کالا بیان می کند، اهمیت حمل و نقل هوایی بیشتر روشن می شود. فرودگاه اردبیل بعد از حمل و نقل جاده ای دومین سیستم حمل و نقل موجود استان می باشد براساس اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۳۹۶ استان اردبیل، تعداد پروازهای ورودی استان در سال ۱۳۹۵ معادل ۷۹۰ پرواز بوده که در سال ۱۳۹۶ به ۹۷۷ پرواز افزایش یافته است. همچنین در سال ۱۳۹۵ تعداد پروازهای خروجی از فرودگاه اردبیل از ۷۸۸ پرواز به ۹۷۵ پرواز در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. بررسی مقدار بار ورودی و خروجی از طریق فرودگاه اردبیل نشان می دهد که در سال مذکور ۸۴۶ تن بار خروجی از طریق این سیستم در استان جابه جا گردیده است. (جدول ۹-۵) نگاهی به وضعیت پروازها در استان طی سال های مختلف گویای آنست که فرودگاه اردبیل و حمل و نقل هوایی اگرچه مورد دلخواه مسافران می باشد ولی متأسفانه بدلالی این سیستم حمل و نقل نتوانسته رضایت و کیفیت مناسب زمانی را برای مسافران فراهم کند و متأسفانه کنسلی پروازها و تاخیر در پرواز از جمله مشکلات مسافران در فصول سرد در این استان می باشد.

بررسی دلایل این مشکلات نشان می دهد که موقعیت نامناسب فرودگاه اردبیل در محل گردنه حیران و موقعیتی که مه دریاچه خزر مرتباً در پروازها اختلال ایجاد می کند، باعث گردیده که با کوچکترین مه، وزش باد و گرفتگی ابرها و بارش برف و باران پروازها با مشکلات روبرو شوند و این خود مشکلات عدیده ای را برای مسافران در تهران و اردبیل ایجاد می کند و مسافران درمانده برای رسیدن به مقصد مجبور به مسافرت های سه ساعته به استان های همجوار برای رسیدن به پرواز و مقصد می شوند.

به نظر می رسد جا به جایی فرودگاه و یا احداث یک فرودگاه جدید از مهمترین چالش های مسوولین در برنامه های توسعه آتی استان به شمار می آید.

جدول (۹-۵) تعداد پرواز و مسافر وارد و خارج شده استان

شرح	تعداد پرواز		تعداد مسافر (نفر)		وزن بار (تن)	
	ورودی	خروجی	ورودی	خروجی	ورودی	خروجی
سال ۱۳۹۱	۴۲	۴۲	۷۰۲۰	۱۰۶۹۳	۱,۹۱	-
سال ۱۳۹۲	۴۲	۴۲	۷۲۹۹	۸۱۷۵	۳۲۰۰	۴۲۲۷۲
سال ۱۳۹۳	۷۳۴	۷۳۴	۸۶۸۱۳	۸۷۱۱۲	-	۵۷۵
سال ۱۳۹۴	۷۹۰	۷۸۸	۹۶۷۴۳	۹۹۶۹۳	۷۱۰	۶۶۷
سال ۱۳۹۵	۹۷۷	۹۷۵	۱۲۳۳۹۰	۱۲۶۴۰۹	۹۳۵	۸۴۶
سال ۱۳۹۶	۹۸۵	۹۹۸۰	۱۲۷۳۴۰	۱۲۹۷۰۸	۹۶۲	۸۲۳

ماخذ: سالنامه آماری استان

۹-۳- حمل و نقل ریلی

راه آهن به عنوان سیستم حمل و نقل سبز، ایمن و ارزان، کارآیی و اثربخشی بسیار بالایی در جابه جایی کالا و انسان به شمار می آید.

در راستای توسعه شبکه ریلی کشور، طرح راه آهن میانه اردبیل در سال ۱۳۸۵ شروع گردیده که با دو بخش میانه- فیروزآباد به طول ۷۹ کیلومتر، شامل ۵ قطعه و بخش فیروزآباد- اردبیل به طول ۹۶ کیلومتر، شامل ۴ قطعه تاکنون ۴۱۰ میلیارد تومان و ۶۴/۸ درصد پیشرفت فیزیکی در زیرسازی طرح، در حال اجرا می باشد. برآورد می شود که ۱۱۴۵ میلیارد تومان اعتبار جهت زیرسازی، روسازی، ریل گذاری، علائم ساخت ایستگاه ها و ... مورد نیاز خواهد بود.

یکی از عمده ترین مشکلات اجرای این طرح کوهستانی بودن منطقه است که اجرای خطوط ریلی را ملزم به اجرای ۵۸ دستگاه تونل به طول ۲۳ کیلومتر و ۳۱ دستگاه پل به طول ۷ کیلومتر که ۴ کیلومتر پلهای دره ای بزرگ و ۳ کیلومتر پل آبرو نموده است.

بنابراین مسیر راه آهن میانه- اردبیل به طول ۱۷۵ کیلومتر با سرعت ۱۶۰ کیلومتر بر ساعت برای مسافربری و ۱۲۰ کیلومتر بر ساعت برای باری طراحی شده است که شامل ۸ ایستگاه خواهد بود که ۲ ایستگاه تشکیلاتی بنام های سبز و اردبیل ۳ ایستگاه مسافربری درجه ۲ به نام های فیروزآباد، گنجگاه و مهماندوست و ۳ ایستگاه بین راهی اجرا خواهد شد.

ارتباطات

فصل دهم

۱۰- ارتباطات

۱-۱-۱۰- پست

اهم فعالیتها در بخش پست شامل شناخت و تامین نیازهای پستی جامعه، تهیه، اجراء و نظارت برنامه های جامع به منظور انجام خدمات پستی، تأسیس، تجهیز و توسعه واحدهای پستی، واگذاری صندوقهای پستی شخصی، قبول مرسولات حاوی کالا و اشتراک روزنامه ها و سایر فعالیتهای مشابه می باشد.

۱-۱-۱۰- عملکرد شاخص های پستی استان در سال ۱۳۹۶

-تعداد مراسلات پستی جابجا شده از استان

تعداد مرسوله های داخلی پستی صادر شده از استان با ۳۳ درصد کاهش از ۳۹۱۲۰۰۰ عدد در سال ۱۳۹۵ به ۲۶۳۴۰۰۰ عدد در سال ۱۳۹۶ رسیده است.

تعداد مرسولات پستی وارد شده از مبادی خارج از کشور با ۹ درصد افزایش از ۲۸۵ عدد در سال ۱۳۹۵ به ۳۱۰ عدد در سال ۱۳۹۶ رسیده است.

-تعداد مراسلات پستی جابجا شده به استان

تعداد مرسوله های داخلی پستی (شامل نامه ها، مطبوعات، بسته های کوچک و امانات) وارد شده به استان با ۶ درصد افزایش از ۲۲۳۹۰۰۰ در سال ۱۳۹۵ به ۲۳۸۷۰۰۰ عدد در سال ۱۳۹۶ رسیده است.

تعداد مرسولات صادر شده به خارج از کشور با ۶ درصد کاهش از ۲۸۷ عدد در سال ۱۳۹۵ به ۲۷۰ عدد در سال ۱۳۹۶ رسیده است.

-نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست شهری و نمایندگی

هر چه مقدار این شاخص کاهش یابد به معنی افزایش پوشش جمعیتی دفاتر پست شهری و نمایندگی پستی می باشد.

مقایسه شاخص «نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست شهری و نمایندگی پستی» در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ نشان دهنده عدم افزایش این شاخص در طول سال های مورد بررسی می باشد. مقدار این شاخص در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ برابر با ۱۰۳۱۰ نفر می باشد.

-نسبت جمعیت روستایی به دفاتر پست روستایی و نمایندگی

مقدار این شاخص در سال ۱۳۹۵ بدون افزایش در سال ۱۳۹۶ حدود ۱۱۲۰ نفر می باشد.

۱۰-۱-۲- مرکز خدمات رسانی پستی استان

اداره کل پست استان اردبیل در سالهای ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ با برخورداری از تعداد ۳۹ دفتر و آژانس ثابت شهری اعم از دولتی و غیر دولتی، ۳۲۰ دفتر پست و مخابرات روستایی (ICT)، تعداد ۱۷۹ صندوق پست شهری و تعداد ۱۴۰ صندوق پست روستایی در سراسر استان توانسته است خدمات پستی مختلف اعم از خدمات پستی متعارف و جدید را در سطح استان ارائه نماید.

سهم نیروی انسانی با تحصیلات دانشگاهی به کل نیروی انسانی در سال ۱۳۹۵ معادل ۷۹ درصد بوده که در سال ۱۳۹۶ این نسبت ثابت مانده است.

۱۰-۱-۳- درآمد پستی استان

کل درآمد پستی استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ معادل ۶۴۳۵۱ میلیون ریال بوده که با ۱۱ درصد رشد به ۷۱۷۱۱ میلیون ریال در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. نسبت درآمد پستی استان به کشور در سال ۱۳۹۵ برابر با ۷۶ درصد بوده که با ۰,۱ درصد افزایش به ۷۷ درصد در سال ۱۳۹۶ رسیده است.

جدول (۱۰-۱) وضعیت شاخص های بخش پست استان اردبیل در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

عنوان	واحد	سال ۱۳۹۵	سال ۱۳۹۶	درصد تغییرات
تعداد دفاتر و آژانسهای ثابت شهری (دولتی و غیر دولتی)	دفتر	۳۹	۳۹	۰
روستاهای بهره مند از خدمات دولتی (نماینده)	دفتر	۴۱	۴۱	۰
تعداد دفاتر پست ومخابرات روستائی (ICT)	دفتر	۳۲۰	۳۲۰	۰
تعداد صندوقهای پست شهری	صندوق	۱۷۹	۱۷۹	۰
تعداد صندوقهای پست روستائی	صندوق	۱۴۰	۱۴۰	۰
صندوقهای شخصی	صندوق	۱۶۶	۱۶۶	۰
نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست شهری ونماینده پستی	نفر	۱۰۳۱۰	۱۰۳۱۰	۰
نسبت جمعیت روستایی به دفاتر روستائی ونماینده	نفر	۱۱۲۰	۱۱۲۰	۰
مرسولات استان به مرسولات کل کشور	درصد	۷۹	۷۵	۳۰
مرسولات جابجاشده از استان (داخلی)	مرسوله	۳۹۱۲۰۰۰	۲۶۳۴۰۰۰	-۳۳
مرسولات جابجاشده از استان (خارجی)	مرسوله	۲۸۵	۳۱۰	۹
مرسولات جابجاشده به استان (داخلی)	مرسوله	۲۲۳۹۰۰۰	۲۳۸۷۰۰۰	۶
مرسولات جابجاشده به استان (خارجی)	مرسوله	۲۸۷	۲۷۰	-۶
پوشش جمعیتی هر واحد پستی	نفر	۳۵۲۹	۳۵۲۹	۰
سهم نیروی انسانی با تحصیلات دانشگاهی به کل نیرو	درصد	۷۹	۷۹	۰
درآمد پستی استان	میلیون ریال	۶۴۳۵۱	۷۱۷۱۱	۱۱
نسبت درآمد استان به کل کشور	درصد	۷۶	۷۷	۰,۱
تعداد مرسولات به کل کارمند	مرسوله	۲۲۲۳۱	۱۴۸۷۱	-۳۳

ماخذ: اداره کل پست استان اردبیل-۱۳۹۷

۱۰-۲-مخابرات

اهم فعالیت ها در بخش مخابرات شامل ایجاد زیرساخت های مخابراتی و ارائه خدمات تلفن ثابت، همراه و مدیریت فضای فرکانس و شبکه های بی سیم می باشد که این خدمات در سطوح ارتباطات شهری، بین شهری و بین الملل و اتصال به شبکه جهانی (ایترنت) عرضه می شود.

۱۰-۲-۱-تلفن های ثابت مشغول به کار

بر اساس اطلاعات دریافت شده از شرکت مخابرات استان اردبیل جمع کل تلفن های مشغول به کار استان در سال ۱۳۹۵ برابر با ۴۱۳۷۴۱ شماره بوده است که با ۷۵ درصد رشد به ۴۱۶۸۳۵ شماره در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. این رقم شامل ۲۰۹۲۹ شماره در واحد های دولتی، ۵۳۷۳۱ شماره در واحد های تجاری و صنعتی و ۳۳۸۸۹۸ شماره در واحد های مسکونی در سال ۱۳۹۶ بوده است. در سال مذکور تعداد تلفن های منصوبه استان برابر با ۵۱۴۵۰۰ شماره بوده است تعداد تلفن های منصوبه استان در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل افزایش نداشته است.

۱۰-۲-۲-تلفن همراه

تعداد تلفن های همراه استان در سال ۱۳۹۶ معادل ۲۲۵۸۹۹۶ سیم کارت بوده که نسبت به سال قبل ۵,۵ درصد رشد داشته است در سال ۱۳۹۵ تعداد تلفن های همراه در استان برابر با ۲۱۴۰۹۰۸ سیم کارت بوده است.

۱۰-۲-۳-روستاهای دارای ارتباط تلفنی

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۰-۲) تعداد ۱۶۸۵ روستا در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ دارای ارتباط تلفنی بوده اند که این رقم در سال ۱۳۹۶ با ۱۸ درصد رشد به ۱۶۸۸ رسیده است.

۱۰-۲-۴-تلفن های همگانی، FCP، مراکز دارای ارتباط تلفن بین شهری

تعداد تلفن های همگانی مشغول به کار در سطح استان در سال ۱۳۹۶ برابر با ۳۲۷۷ دستگاه بوده است که نسبت به سال قبل بدون تغییر باقی مانده است. استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ دارای ۱۰ شهر که تمامی آنها دارای FCP بوده اند و تعداد FCP موجود در استان در سال ۱۳۹۵ به تعداد ۶ عدد می باشد که با رشد ۱۶,۶ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۷ عدد رسیده است.

۱۰-۲-۵-ضریب نفوذ تلفن

ضریب نفوذ تلفن ثابت

ضریب نفوذ تلفن ثابت کل استان در سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۳,۶۷ درصد بوده که با ۳۸ درصد رشد به ۳۴,۵۴ درصد در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. ضریب نفوذ تلفن ثابت شهری با ۳,۳۶ درصد در سال ۱۳۹۵

با همان ضریب در سال ۱۳۹۶ ثابت مانده است. در همین دوره ضریب نفوذ تلفن ثابت روستایی از ۲۴,۴ درصد به ۲۴,۵ درصد افزایش یافته و رشدی معادل ۲۷ درصد داشته است.

ضریب نفوذ تلفن همراه

ضریب نفوذ تلفن همراه استان در سال ۱۳۹۵ معادل ۵۸,۱۶ درصد بوده که با ۶,۲ درصد رشد به ۶۱,۷۷ درصد در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. تعداد خطوط منصوبه پرسرعت اینترنت ثابت (باسیم) در سال ۱۳۹۵ معادل ۱۶۵۲۳۷ خط با رشدی ۷,۵ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۱۷۷۵۶۷ خط رسیده است. ضریب نفوذ اینترنت در سال ۱۳۹۵ معادل ۴۳,۲۱ درصد که با رشد ۶۰ درصدی در سال ۱۳۹۶ به ۶۹,۰۴ درصد رسیده است.

جدول شماره (۱۰-۲) وضعیت شاخص های مخابراتی استان اردبیل در سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

عنوان	واحد	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات
تلفن منصوبه	شماره	۵۱۴۵۰۰	۵۱۴۵۰۰	۰
تلفن ثابت مشغول	واحد مسکونی	۳۳۶۲۶۱	۳۳۸۱۹۸	۰,۷۸
	واحد تجاری و صنعتی	۵۳۴۹۲	۵۳۷۳۱	۰,۴۵
	واحد دولتی	۲۰۷۱۱	۲۰۹۲۹	۱
	جمع	۴۱۳۷۴۱	۴۱۶۸۳۵	۰,۷۵
تلفن همراه	سیم کارت	۲۱۴۰۹۰۸	۲۲۵۸۹۹۶	۵,۵
روستاهای دارای ارتباط تلفنی	روستا	۱۶۸۵	۱۶۸۸	۰,۱۸
تلفن های همگانی مشغول به کار در سطح استان	دستگاه	۳۲۷۷	۳۲۷۷	۰
ضریب نفوذ تلفن ثابت شهری	درصد	۳,۳۶	۳,۳۶	۰
ضریب نفوذ تلفن ثابت روستایی	درصد	۲۴,۴	۲۴,۵	۰,۲۷
ضریب نفوذ تلفن ثابت کل استان	درصد	۳۳,۶۷	۳۴,۵۴	۰,۳۸
ضریب نفوذ تلفن همراه کل استان	درصد	۵۸,۱۶	۶۱,۷۷	۶,۲
تعداد FCP های موجود در استان	عدد	۶	۷	۱۶,۶
تعداد شهرهای دارای FCP	شهر	۱۰	۱۰	۰
مراکز دارای ارتباط بین شهری	مرکز	۴۱۷	۴۳۵	۴,۳
تعداد خطوط منصوبه پرسرعت اینترنت ثابت (باسیم ۹)	خط	۱۶۵۲۳۷	۱۷۷۵۶۷	۷,۵
ضریب نفوذ اینترنت	درصد	۴۳,۲۱	۶۹,۰۴	۶۰

ماخذ: شرکت مخابرات استان اردبیل- ۱۳۹۷

عمران شهری، روستایی و عشایری

فصل یازدهم

۱۱- عمران شهری، روستایی و عشایری

۱۱-۱ عمران شهری

بخش عمران شهری را می‌توان مجموعه فعالیت‌هایی شامل ایجاد تاسیسات، تجهیزات و تسهیلات زیربنایی در شهرها و نیز ارائه خدمات شهری دانست که به این مجموعه به طور خاص در سال‌های اخیر توجه بیشتر به بهبود مدیریت امور شهری و محلی نیز افزوده شده است. در جدول شماره (۱۱-۲) جمعیت ساکن در نقاط شهری استان اردبیل طی دوره‌های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵، ۱۳۹۰، ۱۳۹۵ و ۹۶ مورد بررسی قرار گرفته است. در فاصله این سال‌ها جمعیت شهری استان اردبیل رشد و افزایش قابل توجهی داشته است. در سال ۱۳۶۵ از مجموع ۱۰۳۳۵۶۸ نفر جمعیت استان اردبیل ۴۵۱۵۳۵ نفر معادل ۴۳٫۶۸ درصد ساکن نقاط شهری بوده‌اند. در مقطع آماری ۱۳۷۵ از کل جمعیت استان اردبیل که به ۱۱۶۸۰۱۱ نفر افزایش یافته است، ۵۸۸۷۹۹ نفر معادل ۵۰٫۴۱ درصد در نقاط شهری ساکن بوده‌اند. در این دوره تقریباً نسبت شهرنشینی و روستانشینی در استان اردبیل برابر بوده است. در مقطع آماری ۱۳۸۵ تعداد جمعیت استان اردبیل به ۱۲۲۸۱۵۵ نفر افزایش یافته است. در این مقطع جمعیت شهرنشین استان به ۵۸۷۲۶ درصد افزایش یافته است. در واقع از مجموع جمعیت استان در سال ۱۳۸۵ حدود ۷۱۵۵۹۷ نفر ساکن نقاط شهری استان بوده‌اند. براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ استان اردبیل شامل ده شهرستان با ۲۹ بخش و ۲۶ شهر بوده است که تعداد ۸۶۶۰۳۴ نفر جمعیت شهری ۶۸ درصد کل جمعیت استان) را در خود جای داده است.

بررسی توزیع و پراکنش جمعیت شهری استان اردبیل به تفکیک شهرستان در این مقطع نشان می‌دهد از مجموع ۸۶۶۰۳۴ نفر جمعیت شهری ساکن در نقاط شهری استان، ۶۰۵۹۹۹ نفر در شهرستان اردبیل، ۱۷۷۶۰۱ نفر در شهرستان پارس‌آباد، ۱۴۹۹۴۱ نفر در شهرستان مشکین‌شهر، ۸۶۷۳۱ نفر در شهرستان خلخال، ۷۶۹۰۱ نفر در شهرستان گرمی، ۶۰۶۵۹ نفر در شهرستان نمین، ۵۱۴۰۴ نفر در شهرستان بیله‌سوار، ۲۲۱۲۷ نفر در شهرستان کوثر، ۲۰۸۶۴ نفر در شهرستان نیر و ۱۸۲۰۰ نفر در شهرستان سرعین ساکن بوده‌اند.

در این مقطع همچنان شهرستان اردبیل بالاترین نسبت شهرنشینی را در میان شهرستان‌های استان به خود اختصاص داده است. از مجموع ۶۰۵۹۹۹ نفر جمعیت ساکن در این شهرستان ۸۵٫۹۶ درصد ساکن نقاط شهری بوده‌اند. پس از اردبیل شهرستان‌های پارس‌آباد و خلخال به ترتیب با نسبت شهرنشینی ۵۵٫۵۹ و ۵۱٫۸۲ درصد بیشترین تمرکز شهرنشینی را در استان داشته‌اند. در این مقطع شهرستان سرعین با نسبت ۲۴٫۳۵ درصد پایین‌ترین میزان شهرنشینی را در استان به خود اختصاص داده است. پس از سرعین شهرستان کوثر با نسبت شهرنشینی ۲۷٫۳۲ درصد قرار گرفته است.

جدول (۱۱-۱) جمعیت شهری شهرستان های استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

ساکن در نقاط شهری		استان		شهرستان
درصد جمعیت شهری شهرستان	جمعیت شهری	درصد جمعیت شهری شهرستان از کل جمعیت شهری استان	جمعیت استان	
۱۰۰	۸۶۶۰۳۴	۱۰۰	۱۲۷۰۴۲۰	کل استان.....
۸۷,۳۲	۵۳۱۴۵۴	۶۳,۷۲	۶۰۵۹۹۲	اردبیل.....
۴۴,۲۱	۲۳۴۱۴	۳,۸۶	۵۱۴۰۴	بيله سوار.....
۵۸,۱۴	۱۰۵۳۷۸	۱۳,۰۵	۱۷۷۶۰۱	پارس آباد.....
۵۳,۳۶	۴۷۳۷۶	۶,۷۹	۸۶۷۳۱	خلخال.....
۲۶,۱۲	۵۴۵۹	۰,۷۶	۱۸۲۰۰	سرعین.....
۲۹,۶۳	۷۱۰۱	۰,۹۰	۲۲۱۲۷	کوثر.....
۵۰,۲۷	۸۱۶۰۴	۱۰,۱۳	۱۴۹۹۴۱	مشکین شهر..
۳۹,۲۸	۳۱۶۱۲	۵,۹۴	۷۶۹۰۱	مغان.....
۴۱,۲۱	۲۵۹۳۲	۴,۰۱	۶۰۶۵۹	نمین.....
۲۹,۱۴	۶۷۰۴	۰,۹۴	۲۰۸۶۴	نیر.....

جدول (۱۱-۲) جمعیت شهری در شهرستانهای استان در طول سالهای ۱۳۶۵-۱۳۹۶

جمعیت					شهر
۱۳۹۵ - ۹۶	۱۳۹۰	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۶۵	
۸۶۶۰۳۴	۷۸۵۳۴۲	۷۱۵۵۹۷	۵۸۱۷۹۹	۴۵۱۵۳۵	کل استان
۵۳۱۴۴۴	۴۸۲۶۳۲	۴۱۸۲۶۲	۳۴۰۳۸۶	۲۸۱۹۷۳	اردبیل
۵۱۴۰۴	۱۵۱۸۳	۱۴۱۸۰	۱۳۲۵۳	۱۰۰۷۸	بيله سوار
۱۷۷۶۰۱	۸۸۹۲۴	۸۲۲۵۶	۶۰۴۸۵	۲۹۴۳۸	پارس آباد
۸۶۷۳۱	۴۱۱۶۵	۳۹۷۵۴	۳۵۶۱۲	۲۳۶۴۲	خلخال
۱۸۲۰۰	۴۴۴۰	۴۵۹۹	۳۵۸۳	۳۲۳۸	سرعین
۷۶۹۰۱	۲۸۹۵۳	۲۸۹۳۲	۲۸۱۶۶	۱۹۹۴۶	گرمی
۲۲۱۲۷	۷۱۵۸	۷۲۶۱	۶۸۰۵	۶۱۲۱	گیوی
۱۴۹۹۴۱	۶۶۸۸۳	۶۳۶۵۵	۴۹۷۸۷	۳۲۴۵۹	مشکین شهر
۶۰۶۵۹	۱۱۹۶۳	۱۰۴۵۶	۷۸۵۲	۵۱۳۸	نمین
۲۰۸۶۴	۵۸۲۰	۵۴۶۰	۵۰۹۱	۴۴۴۹	نیر

۱-۱-۱۱- آب و فاضلاب شهری

۱-۱-۱۱-۱- وضعیت آب شهری و میزان هدر رفت آن

معاونت آب و فاضلاب شهری با هدف سازماندهی امور آب و فاضلاب در وزارت نیرو در تاریخ ۱۳۶۹/۱۰/۱۱ در مجلس تصویب و برای اجرا به دولت ابلاغ گردید.

وظیفه این شرکت، ایجاد تاسیسات تامین و توزیع آب شهری و تاسیسات مرتبط با جمع آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب و همچنین بهره برداری از این امکانات می باشد.

بر اساس اطلاعات دریافت شده از شرکت آب و فاضلاب شهری استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ حدود ۹۹,۹۷ درصد جمعیت شهری استان تحت پوشش آب آشامیدنی سالم قرار داشته اند که این رقم نسبت به سال قبل تغییری نداشته است.

طبق تعریف، مخازن آب محل ذخیره آب به صورت سازه بتنی یا فلزی است که به صورت زمینی یا هوایی نصب می شود که مطابق با شاخص های استاندارد بایستی آب مورد نیاز شهر را ذخیره و یا تامین فشار نماید.

بر اساس اطلاعات شرکت آب و فاضلاب شهری حجم مخازن آب در مدار بهره برداری استان در سال ۱۳۹۶ حدود ۲۲۰ هزار متر مکعب بوده است. حجم آب تصفیه شده در تصفیه خانه های شهرهای استان در سال مذکور ۷۵۵۹۸ هزار متر مکعب و حداکثر ظرفیت تامین آب ۷۷۲۳۰ هزار متر مکعب بوده است.

بررسی شاخص نسبت آب به حساب نیامده در سال فوق در استان ۲۸,۶۷ درصد بوده است که با توجه به کمبود آب و مسئله توجه به حفظ و مدیریت مصرف بهینه آب قابل تامل می باشد.

شاخص مربوط به این فعالیت، نسبت تفاضل آب فروخته شده و آب ورودی به شبکه به کل آب ورودی به شبکه است. بررسی دلایل عمده این هدررفت آب نشانگر آنست که عواملی چون فرسودگی شبکه، استفاده غیر مجاز، مصارف عمومی که فاقد کنتور می باشند، از مهمترین علل این مشکل هستند.

بر این اساس کاهش میزان هدر رفت آب یکی از مهمترین اهداف در افزایش بهره وری از منابع آبی است از این رو سرمایه گذاری در نوسازی و بازسازی شبکه در سطح شهرهای استان و لزوم بازنگری و توجه به این امر با عنایت به هزینه بالای آماده سازی آب برای مصارف ضروری می باشد.

جدول (۱۱-۳) وضعیت منابع تامین کننده آب شرب مناطق شهری استان در سال ۱۳۹۶

واحد: هزار متر مکعب

ظرفیت تامین	حجم مخازن	نسبت آب به حساب نیامده	حجم سالانه آب فروخته شده	حجم آب تصفیه شده	حجم آب خام				سال
					منابع زیرزمینی		منابع سطحی		
					درصد	حجم	درصد	حجم	
۷۷۲۳۰	۲۲۰	۲۷/۶۷	۵۴۶۸۱	۷۵۵۹۸	۳۱	۲۳۲۶۴	۶۹	۵۲۳۳۴	۱۳۹۶

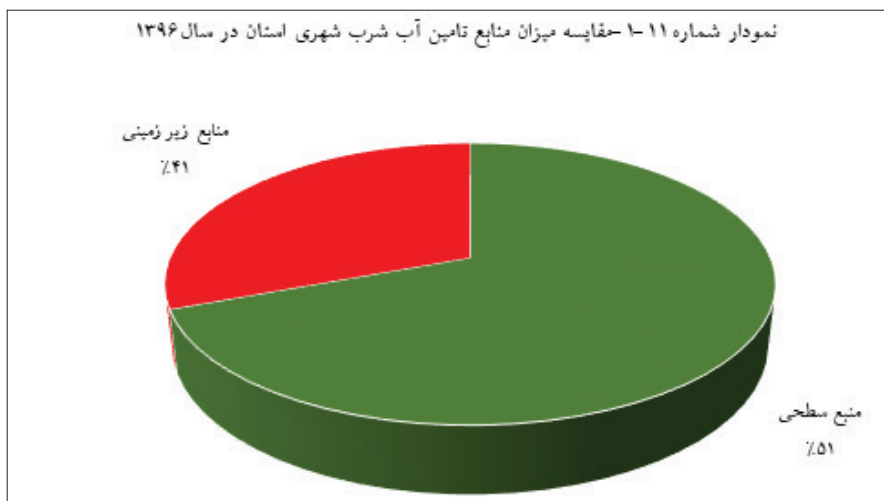
ماخذ: شرکت آب و فاضلاب شهری استان ۱۳۹۶

جدول (۱۱-۴) تعداد انشعاب مشترکین و مقدار فروش آب در مناطق شهری در سال ۱۳۹۶

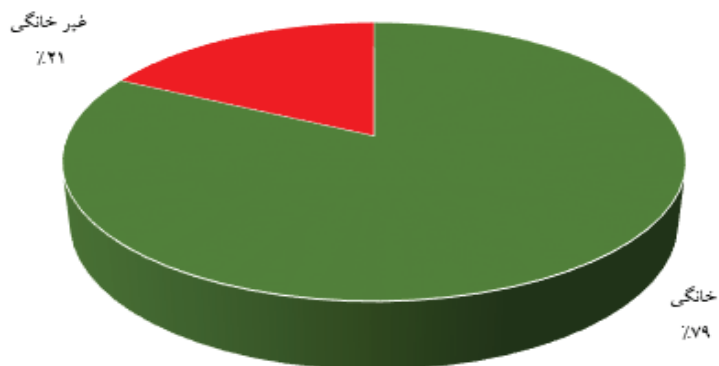
واحد: هزار مکعب

سال	کل		خانگی		غیر خانگی	
	تعداد مشترکین (فقره)	حجم فروش	تعداد مشترکین (فقره)	حجم فروش	تعداد مشترکین (فقره)	حجم فروش
۱۳۹۶	۲۹۵۷۳۹	۵۴۶۸۱	۲۶۲۱۲۳	۴۵۰۳۱	۳۳۶۱۶	۹۶۵۰

ماخذ: شرکت آب و فاضلاب شهری استان ۱۳۹۶

نمودار شماره ۱۱-۲- مقایسه حجم آب فروخته شده به مشترکین خانگی و مشترکین غیر خانگی در استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

۱۱-۱-۱-۲- منابع تامین آب شرب شهری

بررسی وضعیت منابع تامین آب خام استان در سال ۱۳۹۶ گویای آنست که ۵۹ درصد محل تامین آب از منابع سطحی و ۴۱ درصد از منابع زیرزمینی بوده است. از این رو مهمترین منبع تامین آب شرب شهری استان از محل آب سطحی بوده است. بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۱-۳) حجم آب تصفیه شده در استان در سال ۱۳۹۶ حدود ۷۵۵۹۸ هزار متر مکعب و حجم سالانه آب فروخته شده ۵۴۶۸۱ هزار متر مکعب بوده است.

۱۱-۱-۱-۳- وضعیت مصرف آب شرب شهری استان

بررسی شاخص تعداد انشعابات آب شرب شهری در استان در سال ۱۳۹۶ نشان می دهد که تعداد کل مشترکین آب شرب شهری استان برابر با ۲۹۵۷۳۹ فقره بوده که ۲۶۲۱۲۳ فقره آن مشترکین خانگی و ۳۳۶۱۶ فقره آن مشترکین غیر خانگی بوده اند.

در سال ۱۳۹۶ حجم فروش آب به مشترکین خانگی ۴۵۰۳۱ هزار متر مکعب بوده است و مشترکین غیر خانگی جمعا ۹۶۵۰ هزار متر مکعب آب مصرف نموده اند.

از این رو مصرف خانگی آب شرب شهری به لحاظ تعداد مشترکین و درصد آنها از مصرف کنندگان غیر خانگی در استان بالاتر بوده است و بیشتر مقدار آب فروخته شده توسط این گروه از مشترکین مورد استفاده قرار می گیرد.

۱۱-۱-۱-۴- وضعیت فاضلاب شهری استان

بر اساس آمار شرکت آب و فاضلاب شهری استان در سال ۱۳۹۶ حدود ۱۲۲۴٫۸۸ کیلومتر شبکه جمع آوری فاضلاب وجود داشته است که نسبت به سال ۱۳۹۵ معادل ۴٫۴۵ درصد افزایش نشان میدهد.

در سال مذکور تعداد انشعابات فاضلاب شهری در استان اردبیل ۱۴۹۳۱۰ فقره بوده که نسبت به سال قبل ۹٫۹۸ درصد افزایش نشان میدهد.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۱-۵) در سال ۱۳۹۶ جمعیت تحت پوشش فاضلاب شهری استان معادل ۵۸٫۶۲ درصد بوده است که نسبت به سال قبل ۳٫۶ درصد افزایش یافته است.

جدول (۱۱-۵) برخی شاخص های عمران شهری استان اردبیل در سال های ۱۳۹۶

ردیف	عنوان	واحد	۱۳۹۶	درصد رشد
۱	تعداد انشعابات آب شهری	انشعاب	۳۰۵۷۳۹	۳٫۷۴
۲	جمعیت تحت پوشش آب شهری	درصد	۹۹٫۹۷	-
۳	طول شبکه جمع آوری فاضلاب شهری	کیلومتر	۱۱۲۴٫۸۸	۲٫۴۴
۴	تعداد انشعابات فاضلاب شهری	انشعاب	۱۲۹۳۱۰	۷٫۹۸
۵	جمعیت تحت پوشش فاضلاب شهری	نفر	۳۹۹۴۸۶	۶
۶	جمعیت تحت پوشش فاضلاب شهری	درصد	۴۶٫۸۲	۱٫۶

ماخذ: شرکت آب فاضلاب شهری استان اردبیل ۱۳۹۶

۱۱-۱-۲- خدمات شهری

خدمات شهری در معنای عام خود می تواند بسیاری از فعالیتهای خدماتی مورد نیاز برای اداره امور شهری را در برگیرد. اما باید این نکته را در نظر داشت که شناخت و طبقه بندی فعالیتها در این زمینه به نحوه مدیریت شهری وابستگی دارد، چرا که تعیین «حوزه عملی» فعالیتها در خدمات شهری نیازمند تعیین نحوه مدیریت شهری و تعیین روابط بخشی و منطقه ای است. با توجه به اینکه آخرین اطلاعات ارائه شده در سالنامه آماری استان در حوزه خدمات شهری صرفا مربوط به مرکز استان میباشد، در این قسمت تحلیلها و آمار مورد بحث در ارتباط با شهر اردبیل صورت گرفته است.

۱۱-۱-۲-۱- خدمات حمل و نقل عمومی و ترافیک

حمل و نقل شهری در ایران از چهار بخش اصلی شامل حمل و نقل شهری از طریق اتوبوسرانی، مینی بوس رانی، تاکسیرانی و مترو تشکیل شده است که با توجه به سیاستهای حفاظت از محیط زیست و کاهش تصادفات رانندگی لزوم توجه به توسعه بخش حمل و نقل عمومی به عنوان یکی از ارکان اساسی توسعه یافتگی ضروری است.

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۴۳۴۷ دستگاه وسیله نقلیه عمومی شامل ۱۸۷ اتوبوس، ۴۳۲ مینی بوس، و ۳۷۲۸ تاکسی اعم از تاکسی خطی، تاکسی گردشی، تاکسی بیسیم و تاکسی فرودگاه در سطح شهر اردبیل مشغول فعالیت بوده اند.

لازم به توضیح میباشد که در استان اردبیل سیستم مترو جهت حمل و نقل هنوز راه اندازی نگردیده است.

با توجه به بارشهای سنگین برف در فصول پاییز و زمستان که مشکلات زیادی را در سیستم حمل و نقل درون شهری به وجود می آورد و هم چنین وجود تعداد قابل توجهی مسافر و گردشگر داخلی و همچنین خارجی در فصول بهار و تابستان که باعث ایجاد ترافیک های گاه بسیار سنگین می گردد لزوم برنامه ریزی و پی گیری جهت ایجاد سیستم حمل و نقل مترو حداقل در مرکز استان ضروری می نماید.

جدول (۱۱-۶) شمار وسیله نقلیه عمومی درون شهری شهر اردبیل و تعداد سفر و مسافر درون استانی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

درون استانی		شمار وسیله نقلیه عمومی*	شرح
مسافر جابجا شده	سفر		
۹۹۸۹۶	۱۹۲۸۹۴	۴۳۴۷	جمع
۱۸۰۳۲۵	۱۲۱۸۷	۱۸۷	اتوبوس
۱۰۳۷۷۵	۹۳۷۴	۴۳۲	مینی بوس
۷۱۴۸۶۷	۱۷۱۳۳۳	۳۷۲۸	تاکسی

۱۱-۲-۲-خدمات بهداشت شهری

به آن دسته از خدمات شهری گفته می شود که در جهت بهبود محیط شهری از نظر مسائل بهداشتی موثر می باشند که شامل آب آشامیدنی، کنترل بهداشتی و اماکن عمومی و ... می باشد.

بر اساس قانون پسماند ها که در سال ۱۳۸۴ آیین نامه اجرایی آن به تصویب رسیده، پسماندها به پنج گروه اصلی شامل: پسماندهای عادی، بیمارستانی (ویژه)، کشاورزی و صنعتی تقسیم می شوند.

بر اساس ماده (۷) قانون مدیریت پسماندها، مدیریت اجرایی تمام پسماندها غیر از صنعتی و بیمارستانی در شهرها و روستاها و حریم آنها به عهده شهرداریها و دهیاریها و در خارج از حوزه و وظایف شهرداری ها و دهیاری های به عهده بخشداری ها است. مدیریت اجرایی پسماندهای صنعتی و بیمارستانی به عهده تولید کننده خواهد بود و در صورت تبدیل آن به پسماندهای عادی به عهده شهرداری ها، دهیاری ها و بخشداری ها خواهد بود.

در سال ۱۳۹۶ در شهر اردبیل ۱۲۹۸۳۳ تن زباله توسط ۵۷ دستگاه خودرو حمل زباله جمع آوری و دفع گردیده است.

در سال مذکور تعداد ۲ میدان میوه و تره بار با وسعت ۸۰۰۰۰ متر مربع در استان وظیفه تامین میوه و سبزیجات شهروندان را به عهده داشته اند.

از نظر استاندارد می بایست به ازای هر پنجاه هزار نفر جمعیت برای خدمات دهی و دسترسی بهتر در سطح شهرها یک میدان میوه و تره بار فعال باشد که این شاخص در سطح شهر اردبیل به ازای هر پنجاه هزار نفر ۰/۲ می باشد که نشان دهنده فاصله زیاد تا مقدار استاندارد این شاخص است.

بررسی سایر خدمات بهداشت شهری در سال ۱۳۹۶ گویای آنست که تعداد ۶ گورستان با وسعت ۲۶۰۵۸۹ مترمربع، ۲۰ باب حمام عمومی و ۴۲ چشمه توالی عمومی در سطح شهرهای استان جهت ارائه خدمات به همشهریان فعال بوده اند.

جدول (۱۱-۷) وضعیت واحدهای ارائه دهنده خدمات بهداشتی در شهر اردبیل در سال ۱۳۹۶

سال	جمع آوری زباله		گورستان و غسل خانه		سرویس بهداشتی عمومی	
	تعداد خودرو حمل زباله (دستگاه)	زباله حمل شده (تن)	تعداد	وسعت (مترمربع)	حمام عمومی (باب)	توالی عمومی (چشمه)
۱۳۹۶	۵۰	۱۱۹۵۳۳	۶	۲۶۰۵۸۹	۲۰	۴۲

۱۱-۱-۲-۳- خدمات رفاهی و تفریحی و ایمنی

شامل آن دسته از خدمات شهری است که مربوط به ایجاد تمهیدات لازم برای گذراندن اوقات فراغت شهروندان شامل ایجاد و مدیریت فضاهای کالبدی برای انجام فعالیت های رفاهی و تفریحی چون؛ کتابخانه های عمومی، زمین های ورزشی، فضاهای باز و تفرجگاههای طبیعی پیرامون شهرها می باشد. همچنین خدمات حفاظتی و ایمنی در سطح شهرها شامل خدمات مربوط به آتش نشانی و ایمنی و حوادث مترقبه است.

با توجه به توسعه شهرنشینی و زندگی ماشینی انسان ها نیازمند ارتباط بیشتر با محیط طبیعی هستند این امر موجب لزوم توسعه فضاهای سبز شهری، پارک ها و محیط های طبیعی و تفریحی در داخل شهرها شده است.

در سال ۱۳۹۶ وسعت فضای سبز شهری در شهر اردبیل ۳۵۳۲۶۸۶ متر مربع و سرانه این شاخص ۷ متر مربع بوده است.

همچنین ۱۶۴ پارک عمومی با وسعت ۱۴۸۱۳۰۶ متر مربع در سطح شهر جهت ایجاد فضاهای مناسب برای تفریح و گذراندن اوقات فراغت شهروندان وجود داشته است.

جدول (۱۱-۸) وضعیت واحدهای ارائه دهنده خدمات رفاهی و تفریحی و ایمنی شهر اردبیل در سال ۱۳۹۶

تعداد ایستگاه آتش نشانی	پارک عمومی و فضای سبز					میدان میوه و تره بار			سال
	فضای سبز		پارک عمومی			تعداد به ازای هر پنجاه هزار نفر	وسعت (مترمربع)	تعداد	
	سرانه (مترمربع)	وسعت (مترمربع)	سرانه (مترمربع)	وسعت (مترمربع)	تعداد				
۲	۷	۳۵۳۲۶۸۶	۳,۰۶	۱۴۸۱۳۰۶	۱۶۴	۰,۲	۸۰۰۰۰	۲	۱۳۹۶

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۶

سازمان آتش نشانی به شکل سازمانی وابسته به شهرداری ها بوده و با شخصیت حقوقی مستقل و استقلال مالی و اداری در هر شهر تشکیل می شوند. مهمترین وظیفه این سازمان نجات جان افراد، مهار و اطفای آتش سوزی ها، حفاظت از سرمایه های ملی و ارائه آموزش های عمومی و تخصصی در جهت ارتقاء سطح فرهنگ ایمنی شهروندان می باشد.

با توجه به توسعه شهرنشینی و زندگی صنعتی در مراکز تولیدی و کارگاهی و نیز انبارهای نگهداری کالا و محصولات، احتمال بروز حوادث و خطرات را برای شهروندان افزایش داده است.

از این رو در سال ۱۳۹۶ در سطح شهر اردبیل ۲ ایستگاه آتش نشانی ارائه خدمات آتش نشانی را بعهده داشته اند. نکته قابل توجه در این زمینه ارائه خدمات آتش نشانی در کوتاه ترین زمان ممکن است تا از بروز خسارتهای مالی و جانی بیشتر جلوگیری بعمل آید. بنابراین فاصله مکانی و استقرار ایستگاه ها و توجه به

ترافیک مسیرهای داخل شهری نیازمند توجه به گسترش کمی و کیفی ایستگاه‌های آتش نشانی را با توجه به شاخص استاندارد یک ایستگاه برای هر ده هزار نفر اجتناب ناپذیر می‌کند.

۱۱-۱-۳- مسکن شهری

افزایش جمعیت، ارتقاء درآمدها و بالا رفتن سطح زندگی و فرهنگ مصرفی مردم در دهه های اخیر نیازمندی های مختلف شهری را به خصوص در زمینه مسکن ایجاد نموده است. از این رو عرضه کنندگان بخش مسکن در بخش های عمومی و خصوصی تلاش نموده اند با ایجاد پروژه های مختلف از جمله مسکن مهر به انواع تقاضاها در این بخش پاسخ دهند.

بر این اساس بررسی شاخص های کمی چون تراکم خانوار در واحد مسکونی، تراکم فرد در واحد مسکونی، سطح زیربنای واحد مسکونی، تعداد واحدهای مسکونی بر اساس سطح زیر بنا، و ... و نیز شاخص های کیفی از جمله نوع اسکلت و مصالح بکار رفته، نحوه تصرف مسکن و میزان برخورداری از تسهیلات؛ چهره بخش مسکن استان را نمایان خواهد کرد.

۱۱-۱-۳-۱- شاخص تراکم خانوار و نفر در واحد مسکونی در مناطق شهری

یکی از کاربردی ترین شاخص ها در بحث شاخص های کمی، تراکم خانوار در واحد مسکونی است که نشان دهنده تعداد خانوار هایی است که به طور متوسط در هر واحد مسکونی ساکن هستند. بزرگتر بودن این شاخص از عدد یک مبین عدم برابری بین تعداد واحدهای مسکونی و خانوار شهری است که هر چه این شکاف بیشتر باشد کمبود بیشتر خواهد بود.

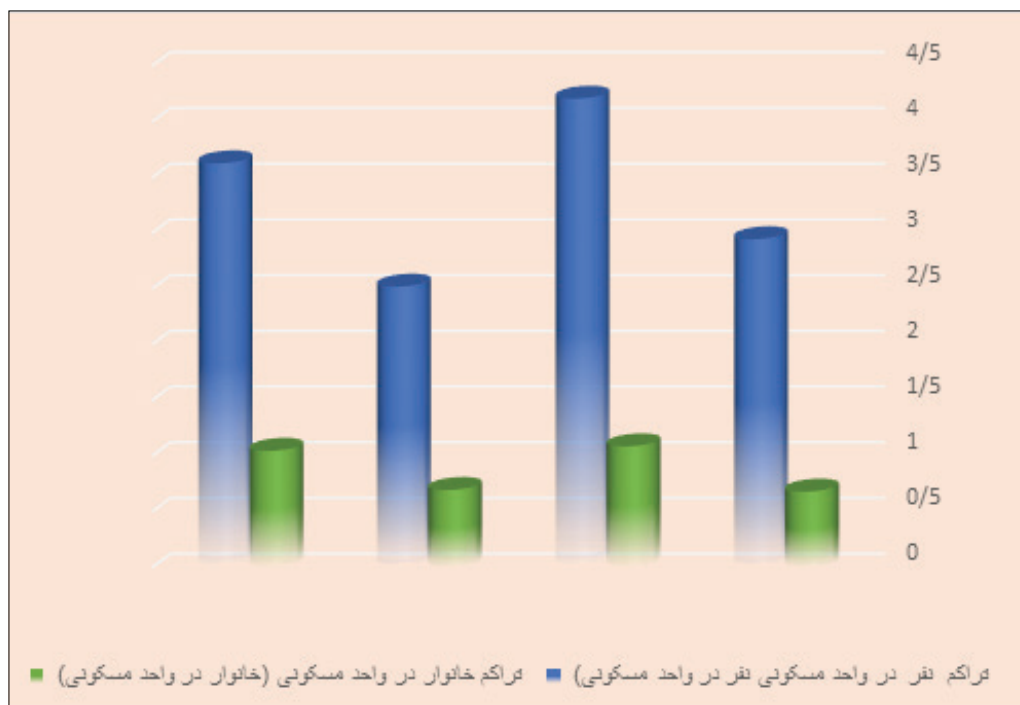
بر اساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ تعداد خانوارهای شهری ساکن در واحدهای مسکونی استان در حدود ۱۷۰۹۶۸ خانوار بوده که در سال ۱۳۹۶ به ۲۷۸۵۹۷ خانوار افزایش یافته است. طی همین دوره تعداد واحدهای مسکونی شهری استان از ۲۵۳۹۱۲ واحد به ۴۲۷۹۱۸ واحد مسکونی افزایش یافته است.

به طوری که رشد متوسط تعداد واحد مسکونی شهری استان طی سال های ۱۳۹۶-۱۳۸۵ در حدود ۷,۰۴ درصد و رشد متوسط سالیانه خانوارهای معمولی ساکنین در مناطق شهری استان ۶,۲۶ درصد بوده است. تراکم نفر در واحد مسکونی مناطق شهری در استان در سال ۱۳۸۵ حدود ۲,۹۴ نفر در واحد مسکونی بوده که این رقم در سال ۱۳۹۶ به ۳,۲۱ نفر در واحد مسکونی کاهش یافته است. (البته در این شاخص مساحت واحد مسکونی در نظر گرفته نشده است و صرفا به تعداد نفر در واحد مسکونی اشاره می شود) در صورتی که این شاخص در کشور در سال ۱۳۸۵ و ۱۳۹۶ به ترتیب ۴,۲ و ۳,۶۲ نفر در واحد مسکونی بوده است.

جدول (۱۱-۹) مقایسه شاخص تراکم خانوار و نفر در واحد مسکونی در مناطق شهری استان و کشور طی سال های ۱۳۸۵-۱۳۹۶

سال	شرح	شمار واحد مسکونی (واحد)	شمار خانوار (خانوار)	شمار جمعیت شهری	تراکم خانوار در واحد مسکونی	تراکم نفر در واحد مسکونی (نفر)
۱۳۸۵	استان	۲۵۳۹۱۲	۱۷۰۹۶۸	۷۴۶۲۲۶	۰٫۶۷	۲٫۹۴
	کشور	۱۱۴۳۱۸۰	۱۲۴۰۵۵۸۴	۴۸۲۵۹۹۶۴	۱٫۸۰	۴٫۲
۱۳۹۶	استان	۴۲۷۹۱۸	۲۷۸۵۹۷	۸۶۶۰۳۴	۰٫۶۹	۲٫۵۱
	کشور	۱۴۷۸۲۱۱۴	۱۵۴۲۷۸۴۸	۵۳۶۴۶۶۶۱	۱٫۴۰	۳٫۶۲

ماخذ: نتایج سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۰

نمودار (۱۱-۳) مقایسه تراکم نفر و خانوار در استان و کشور طی سال های ۱۳۸۵ و ۹۶

۱۱-۱-۳-۲-نوع استفاده از ساختمان ها

در سال ۱۳۹۶ در مناطق شهری استان ۲۳۸۴ فقره پروانه احداث بنا توسط شهرداری ها صادر شده است از این تعداد پروانه ۱۶۳۶ فقره صرفاً برای احداث ساختمان مسکونی، ۳۵۴ فقره برای ساختمان مسکونی و کارگاهی و ۲۶۳ فقره برای ساختمان بازرگانی و ۲۱ فقره برای ساختمان آموزشی، بهداشتی و صنعتی و ۷ فقره سایر بوده است. از این رو بیشترین تعداد پروانه های ساختمانی صادر شده با ۷۱،۷۲ درصد برای ساختمان های مسکونی و کمترین میزان با ۰،۳۰ درصد به سایر کاربریها اختصاص یافته است.

در مناطق شهری استان در سال ۱۳۹۶ بیشترین تعداد پروانه های ساختمانی صادر شده مربوط به ساختمان های چهار طبقه با ۲۵،۲۵ درصد بوده و کمترین میزان به ساختمان دو طبقه طبقه با ۹،۸۲ درصد اختصاص داشته است.

جدول (۱۱-۱۰) شمار پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا بر حسب نوع استفاده در نقاط شهری استان سال ۱۳۹۶

سال	کل پروانه	مسکونی	مسکونی و کارگاهی	بازرگانی	صنعتی، آموزشی و بهداشتی	سایر
۱۳۹۶	۲۲۸۱	۱۶۳۶	۳۵۴	۲۶۳	۲۱	۷
سهم (درصد)	۱۰۰	۷۱،۷۲	۱۵،۵۱	۱۱،۵۳	۰،۹۲	۰،۳۰

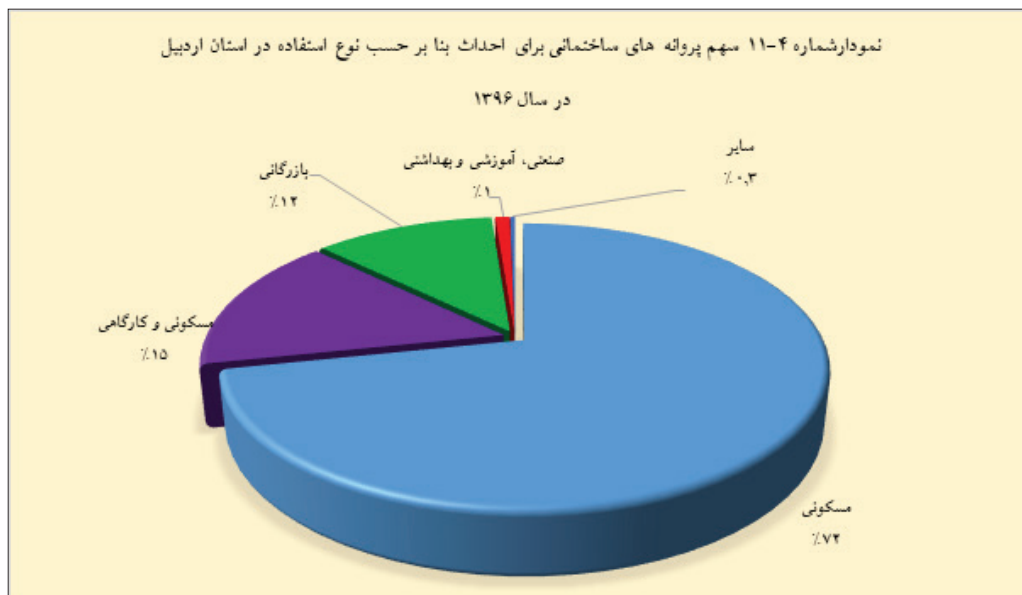
ماخذ: سالنامه آماری استان اردیبهیل ۱۳۹۴

جدول (۱۱-۱۱) شمار پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا بر حسب تعداد طبقات در نقاط شهری استان سال ۱۳۹۶

سال	کل پروانه	یک طبقه	دو طبقه	سه طبقه	چهار طبقه	پنج طبقه و بیشتر
۱۳۹۶	۲۲۸۱	۵۶۲	۲۲۴	۴۴۷	۵۷۶	۴۷۲
سهم (درصد)	۱۰۰	۲۴،۶۳	۹،۸۲	۱۹،۵۹	۲۵،۲۵	۲۰،۶۹

ماخذ: سالنامه آماری استان اردیبهیل ۱۳۹۴

نمودار شماره ۱۱-۴ سهم پروانه های ساختمانی برای احداث بنا بر حسب نوع استفاده در استان اردبیل

۱۱-۳-۳-۱-۱۱ زمین

عرضه زمین یکی از مهمترین و اثر گذارترین عوامل در عرضه واحدهای مسکونی در مناطق شهری محسوب می شود. بر اساس مطالعات صورت گرفته در طرح جامع مسکن طی دو دهه گذشته دولت سهمی معادل ۴۹ درصد در تامین زمین مسکونی در سطح کشور داشته است. ضمن اینکه سهم هزینه زمین در تولید مسکن طی همین مدت ۴۰ درصد برآورد شده است (فصل نامه اقتصاد مسکن شماره ۳۹). در سال ۱۳۹۶ از کل ۵۹۴۰۶۲ مترمربع زمین اختصاص یافته برای احداث بنا در مناطق شهری استان اردبیل حدود ۶۱،۶۴ درصد آن زمین بایر، ۳۶،۴۰ درصد ساختمان تخریبی و ۲،۱۲ درصد جزء باغ یا مزرعه بوده است.

جدول (۱۱-۱۱) شمار پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا در نقاط شهری بر حسب وضعیت قبلی زمین در سال ۱۳۹۶

شرح	جمع		زمین بایر		باغ یا مزرعه		ساختمان تخریبی	
	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)
تعداد	۲۲۸۱	۵۹۴۰۶۲	۱۵۶۲	۳۶۵۱۶۱	۸	۱۲۶۲۴	۷۱۱	۲۱۶۲۷۷
سهم (درصد)	۱۰۰	۱۰۰	۶۸،۴۷	۶۱،۶۴	۰،۳۵	۲،۱۲	۳۱،۱۷	۳۶،۴۰

ماخذ: سالنامه آماری استان - ۱۳۹۶

از این رو بالا بودن نقش زمین بایر در میزان مجوزهای صادره برای احداث بنا حکایت از افزایش شهرکها و بزرگتر شدن شهرهای استان دارد، همچنین پروانه های صادر شده برای ساختمان تخریبی گویای گرایش مردم به بازسازی و نوسازی بافت های فرسوده شهری و نیز بالا بودن قیمت زمین می باشد.

۱۱-۱-۳-۴- ساختمان و اسکلت ساختمان

بنا به تعریف ساخت واحدهای مسکونی با بتن آرمه، اسکلت فلزی، آجر و آهن و سنگ و آهن را واحدهای مسکونی بادوام و ساخت واحدهای مسکونی با مصالح عمده آجر و چوب، سنگ و چوب، بلوک سیمانی، تمام آجر سنگ و آجر و تمام چوب را واحدهای مسکونی نیمه بادوام و واحدهای مسکونی با مصالح عمده خشت و چوب، خشت و گل و نظایر آن واحدهای مسکونی کم دوام و واحدهای مسکونی به صورت کپر، زاغه و نظایر آن در قالب واحدهای مسکونی بی دوام طبقه بندی می شود.

با مطالعات صورت گرفته در طرح جامع مسکن کشور به طور کلی سهم واحدهای مسکونی کم دوام و قدیمی در نقاط شهری کشور ۳۰ درصد و در مناطق روستایی حدود ۶۸ درصد می باشد. بر اساس همین مطالعات ۷۶ درصد واحدهای مسکونی در پهنه پرخطر شهرهای ایران، ۲۰ درصد واحدهای مسکونی در پهنه خطر متوسط و ۴ درصد واحدهای مسکونی در پهنه کم خطر شهرهای ایران کم دوام می باشند.

توجه به پروانه های صادر شده برای احداث بنا در سال ۱۳۹۵ نشان می دهد که در مناطق شهری استان اردبیل ۹۳/۶۴ درصد از پروانه های صادره اختصاص به اسکلت فلزی یا بتون آرمه دارد همچنین دومین نوع مصالح استفاده شده در استان در احداث بنا آجر و آهن با ۵/۸ درصد بوده که بیانگر ترکیب مناسب مصالح در احداث بنا در استان می باشد.

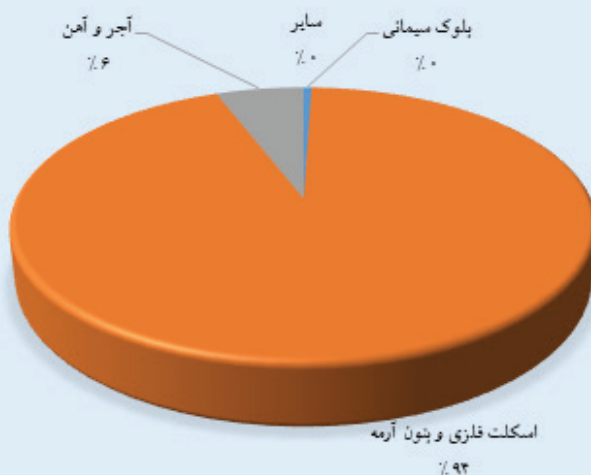
جدول (۱۱-۱۲) وضعیت پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا بر حسب نوع در نقاط شهری استان سال ۱۳۹۶

سهم نسبی (درصد)				شمار پروانه های صادره بر حسب نوع مصالح به کار رفته (فقره)					
آجر و آهن	اسکلت فلزی با بتون آرمه	بلوک سیمانی	آجر و چوب	جمع کل	سایر	آجر و آهن	اسکلت فلزی و بتون آرمه	بلوک سیمانی	آجر و چوب
۵.۸	۹۳.۶۴	۰.۵۲	۰	۲۲۸۱	۰	۱۳۳	۲۱۳۶	۱۲	۰

ماخذ: سالنامه آماری استان-۱۳۹۴

نمودار شماره ۱۱-۵ سهم پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا در نقاط شهری استان اردبیل بر حسب نوع مصالح

ساختمانی در سال ۱۳۹۶

۱۱-۲- عمران روستایی

توسعه روستا به معنی حفظ و گسترش روستا نیست به عبارت دیگر این به معنی حفظ روستاهای موجود و گسترش آنها نیست بلکه توسعه روستا به معنی بازسازی روستا است. بازسازی روستا از دیدگاه اندیشه ای، آموزشی، تکنولوژی و تولید. پس هدف، بازسازی کامل جامعه روستایی است. لذا توسعه روستایی را باید به مفهوم بازسازی جامعه روستایی در نظر گرفت.

امروزه در مبحث توسعه روستایی، توسعه پایدار روستایی مطرح است که بتواند نیازهای کنونی بشر را تامین کند بدون آن که توان های محیطی و زیستی نسلهای آینده در تامین نیازهایشان به مخاطره اندازد. از این رو ضرورت توجه به توسعه پایدار روستایی بدلائیل ذیل اجتناب ناپذیر می باشد.

۱۱-۲-۱- آب و فاضلاب روستایی

آب آشامیدنی سالم یکی از ضروری ترین نیاز روستائیان به شمار می آید. از آنجا که آلودگی منابع آب شرایط امکان انتقال بیماریها در بین تعداد زیاد مصرف کنندگان را تسهیل می نماید، بدین لحاظ پالایش آب از آلودگی ها از مهمترین اقدامات بهداشتی و زیر بنایی می باشد.

بر اساس جدول شماره (۱۱-۱۳) در سال ۱۳۹۶ از کل ۱۸۵۲ روستا در استان ۹۰۷ روستا دارای آب آشامیدنی سالم بوده اند که نسبت به سال قبل ۲,۱ درصد افزایش داشته است. همچنین میزان برخورداری جمعیت روستایی از آب لوله کشی شده در سال مذکور ۹۹,۴ درصد بوده که نسبت به سال قبل ثابت مانده است.

بررسی وضعیت خانوارهای برخوردار از آب آشامیدنی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۶ حدود ۹۰۷۲۰ خانوار از آب آشامیدنی سالم بهره مند بوده‌اند. این تعداد خانوار جمعیتی معادل ۳۴۰۲۰۵ نفر را در بر می‌گیرد.

بر اساس آمار گزارش شده از شرکت آب و فاضلاب روستایی استان در سال ۱۳۹۵ حجم مخازن آب تحت پوشش این شرکت ۹۸۲۱۹ متر مکعب در شبانه روز و حجم تولید سالیانه آب ۲۴ میلیون متر مکعب بوده است.

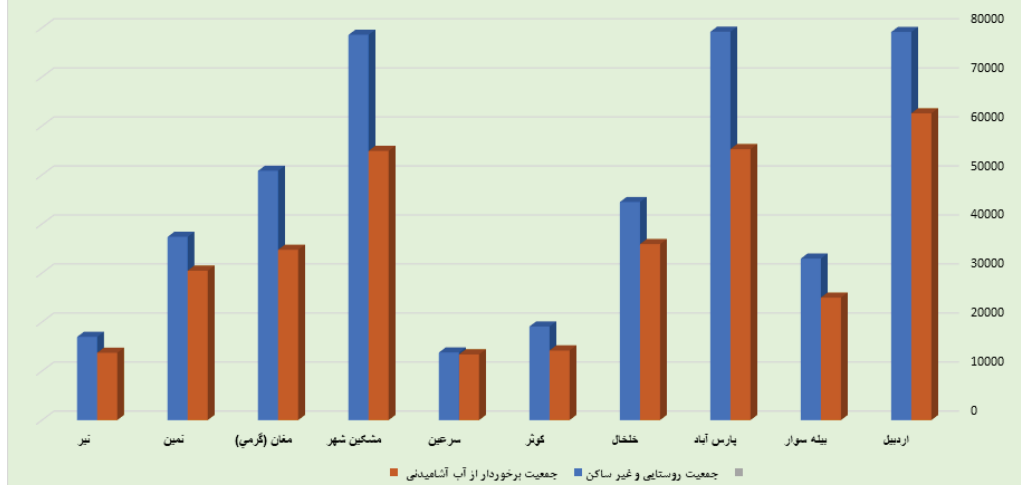
همچنین در سال ۱۳۹۶ شهرستان خلخال با ۶۱,۸۸ درصد کمترین میزان برخورداری جمعیت روستایی از آب لوله کشی شده و شهرستان سرعین با ۹۹,۴ درصد بیشترین مقدار این شاخص را دارا بوده‌اند. بررسی طول شبکه توزیع آب در سال ۹۶ نشان می‌دهد که ۳۳۸۰,۸ کیلومتر شبکه توزیع آب و ۲۲۶۶,۹ کیلومتر خط انتقال آب، جهت بهره‌مندی روستائیان این استان از آب سالم، شبکه گذاری و لوله گذاری شده است.

جدول شماره (۱۱-۱۳) وضعیت برخورداری روستاهای استان از آب آشامیدنی سالم در سالهای ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

ردیف	شهرستان	جمعیت روستایی و غیر ساکن	تعداد روستاهای برخورداری از آب آشامیدنی		تعداد خانوارهای برخورداری از آب آشامیدنی	جمعیت برخورداری از آب آشامیدنی	حجم مخازن آب تحت پوشش شرکت (مترمکعب)	حجم سالانه شیر (میلیون متر مکعب)	طول آب شبکه توزیع آب (کیلومتر)	طول خط انتقال آب (کیلومتر)	میزان جمعیت روستایی از آب لوله کشی شده (درصد)
			۱۳۹۶	۱۳۹۵							
۱	اردبیل	۷۹۱۶۸	۷۹	۸۲	۱۵۲۳۷	۱۶۲۳۷	۵۸۰۳۸	۴۳۸	۳۶۵	۲۳۱۰۹	۷۴۰۲
۲	بيله سوار	۳۲۹۴۲	۱۳۰	۱۲۴	۶۱۵۶	۶۴۰۰	۲۴۰۱۰	۱۰۰۹۰	۱۷	۲۶۷	۶۲۰۱۴
۳	پارس آباد	۷۹۲۱۱	۱۳۴	۱۳۶	۱۳۸۷۵	۱۳۹۰۸	۵۲۷۰۹	۱۶۳۲۵	۲۷۹	۲۹۸	۷۱۰۸
۴	خلخال	۴۲۴۶۷	۸۶	۸۸	۹۷۳۴	۱۰۳۳۷	۳۲۸۰۴	۱۰۳۶۲	۲۵۳۶	۲۷۶	۶۰۰۳
۵	کوثر	۱۹۰۹۰	۵۰	۵۱	۳۶۵۲	۳۷۰۷	۱۳۹۹۸	۴۲۹۰	۱۰۶۶	۱۲۱	۷۵۰۲
۶	سرعین	۱۳۷۹۸	۲۴	۲۴	۳۵۷۲	۳۷۶۰	۱۳۳۱۰	۳۳۲۰	۱۱۳۰۳	۱۲۳	۹۹۰۴
۷	مشكين شهر	۷۸۵۸۴	۱۱۶	۱۱۶	۱۵۱۱۹	۱۵۱۱۹	۵۴۹۱۳	۱۶۴۹۶	۲۹۳۷	۳۱۳	۷۳۰۱۱
۸	مغان (گره)	۵۰۸۵۱	۱۵۹	۱۶۱	۸۳۸۹	۸۵۶۹	۳۴۰۱۰	۱۲۰۹۶	۲۷۰۱۳	۳۳۶	۶۷۰۲۱
۹	نمین	۳۲۳۷۹	۵۴	۵۶	۸۳۷۴	۸۴۹۱	۲۹۹۸۰	۶۷۷۵	۱۵۳	۱۵۳	۶۶۰۸
۱۰	نیر	۱۶۹۸۲	۶۵	۶۶	۳۸۰۷	۳۹۰۲	۱۳۳۳۳	۷۱۱۰	۱۳۸	۱۴۸	۸۷۰۸
	جمع	۴۵۲۲۲	۸۸۷	۹۰۴	۸۷۹۵۱	۹۰۷۳۰	۳۳۰۳۶۵	۹۸۱۹	۲۰۳۶۶۳	۲۲۶۶۹	۲۳۰۷۱
	پایین ترین سهم (درصد)	۱۷	۱۸	۱۷	۱۸	۱۷	۱۸	۲۱	۱۸/۶۰	۱۵	۹۹۰۳
	پایین ترین سهم (درصد)	۱۷	۱۸	۱۷	۱۸	۱۷	۲۱	۲۱	۱۸/۶۰	۱۵	۹۹۰۳

ماخذ: شرکت آب و فاضلاب روستایی

نمودار شماره ۱۱-۶ مقایسه میزان دسترسی جمعیت روستایی و غیر ساکن شهرستانهای استان اردبیل به آب آشامیدنی در سال ۱۳۹۶

۱۱-۲-۲- امکانات و خدمات روستایی

بر اساس نتایج سرشماری فرهنگ آبادیها در سال ۱۳۹۶ وضعیت روستاهای استان به جهت امکانات بهداشتی حکایت از آن دارد که ۴۶ روستا دارای خانه بهداشت و ۳۷ روستا دارای مراکز بهداشتی و درمانی بوده و ۴۸۳ بهورز و بهداشت یار به ارائه خدمات بهداشتی و درمانی برای روستائیان مشغول بوده اند. بررسی وضعیت زیربنایی روستاها نشان می دهد که در سال مذکور ۱۲۶۱ روستا دارای راه آسفalte و شوسه بوده اند که از این مقدار ۷۱ درصد آسفalte و ۲۹ درصد شوسه بوده است و سایر روستاها دارای مسیر خاکی و مال رو بوده اند.

علاوه بر این ۱۶۱۵ روستا دارای برق و ۴۹۱ روستا دارای دفاتر خدمات مخابراتی و ICT بوده است. به عبارت دیگر ۸۷٫۱ درصد روستاهای استان از امکانات زیربنایی برق برخوردار بوده اند. نگاهی به وضعیت امکانات آموزشی روستاهای استان در سال ۱۳۹۶ گویای آنست که مدارس ابتدایی در ۶۲٫۴ درصد روستاهای استان برقرار بوده و ۵۹۱ روستا از مدارس راهنمایی و ۱۷۲ روستا از مدارس دبیرستان و ۷۴ روستا از مدارس کار و دانش و هنرستان اعم از دخترانه و پسرانه بهره مند بوده اند.

جدول (۱۱-۱۴) وضعیت امکانات بهداشتی زیربنایی، آموزشی روستاهای استان سال ۱۳۹۶

مدارس کار و دانش و ...	مدارس دبیرستان	مدارس راهنمایی	مدارس ابتدایی	تعداد روستای پر خوردار	تعداد روستای پر خوردار از برق	تعداد روستای دارای راه سوسه	تعداد روستای دارای راه	کل راههای روستایی	مراکز بهداشتی و دارمائی	تجهیز و بهداشت بار	خانه بهداشت	کل روستاهای استان	سال
۷۴	۱۷۲	۵۹۱	۱۱۵۷	۴۹۱	۱۶۱۵	۳۶۵	۸۹۶	۱۲۶۱	۳۴	۴۸۳	۴۳	۱۸۸۵	۱۳۹۶

۱۱-۳-جامعه عشایری استان

جامعه عشایری استان اردبیل را طوایف مختلف ایل شاهسون تشکیل داده اند قشر بندی اجتماعی عشایر شاهسون به قرن ۱۲ هجری قمری مربوط می شود. شاهسونان در دو اتحادیه ایلی یا ال (طوایف مشکین شهر و اردبیل) متشکل شده بودند. در راس هر یک (ال بیگی) از سوی دولت مرکزی، مسئولیت حفظ نظام، وصول مالیات و تامین افواج ایلی را بر عهده داشت. ال یا ایل به چند طایفه تقسیم می شد. اداره طایفه به عهده بگ یا بیگ بود که از سوی ال بیگی منسوب می شد. هر طایفه به چند تیره تقسیم می شد. در وضع کنونی، تیره یک تقسیم بندی سیاسی و اداری است و در راس آن به جای بیگ آق سقل (ریش سفید) قرار دارد. ممکن است یک تیره چند آق سقل داشته باشد. هسته مرکزی تیره یک گروه نسبتاً بزرگی به نام (گوبک) است. گوبک معمولاً از ۲۰ تا ۳۰ خانوار که از سه تا شش پشت به نیای مشترکی می رسند، تشکیل شده است. گوبک یک اصطلاح درون تیره است و در تقسیمات ایلی مطرح نیست. نام تیره معمولاً از همین مبنای مشترک اشتقاق می یابد.

در استان اردبیل، اغلب روستاهای دشت مغان (شامل شهرستان های پارس آباد، بیله سوار و گرمی) قلمرو قشلاقی جامعه عشایر بوده اند، روستاهای قشلاقی بنا به تحولاتی که در منطقه بوجود آمده است (مانند احداث سد میل مغان، شبکه آبیاری و زهکشی، دریاچه مصنوعی شرکت آب منطقه ای و...) زمینه را برای اسکان عشایر و تبدیل اوبه ها به قشلاق و نهایتاً به روستا فراهم نموده است.

به طور کلی مشخصه اصلی جامعه عشایر وابستگی آنها به دام و مرتع است عشایر به عنوان جامعه ای متمایز از جوامع شهری و روستایی از دیر باز در کشور ما حائز اهمیت بوده و همواره در زمینه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ایفای نقش نموده است.*

بر اساس نتایج سرشماری عشایر کوچنده کشور در سال ۱۳۸۷ تعداد خانوارهای عشایر استان در دوره بیلاقی برابر با ۸۱۸۶ خانواده با جمعیت ۴۳۲۹۶ نفر و تعداد خانوارهای عشایر استان در دوره قشلاقی ۱۲۸۱۸ خانوار با جمعیت ۶۶۵۳۲ نفر بوده است.

جدول (۱۱-۱۵) اطلاعات جمعیت عشایر استان اردبیل

دوره قشلاقی		دوره ییلاقی		سرشماری عشایر کوچنده
جمعیت	خانوار	جمعیت	خانوار	
۶۶۵۳۲	۱۲۸۱۸	۴۳۲۹۶	۸۱۸۶	سال ۱۳۸۷

ماخذ: مدیریت امور عشایر استان اردبیل - ۱۳۹۶

در سال ۱۳۹۶ تعداد خانوارهای بهره مند از آب آشامیدنی در جامعه عشایری استان اردبیل ۷۰۲۳ خانوار بوده که ۵۴,۷۹ درصد کل جمعیت عشایری استان را شامل میگردند. در سال مذکور نسبت جمعیت اسکان یافته در کانون های توسعه به کل جمعیت عشایری استان ۳,۴۳ درصد بوده که ۴۴۰ خانوار را شامل می گردد. همچنین تعداد ۶۳۶۶ خانوار از راه مناسب برخوردار بوده اند که این تعداد خانوار معادل ۴۹,۶۶ درصد کل جمعیت عشایر استان میباشد.

جدول (۱۱-۱۶) برخی شاخص های مربوط به امور عشایر استان اردبیل در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

۱۳۹۶	۱۳۹۵	واحد	شاخص
۴۴۰	۴۴۰	خانوار	نسبت جمعیت اسکان یافته در کانونهای توسعه به کل جمعیت عشایر استان
۳,۴۳	۳,۴۳	درصد	
۷۰۲۳	۶۹۶۳	خانوار	تعداد خانوارهای بهره مند از آب آشامیدنی
۵۴,۷۹	۵۴,۳۲	درصد	نسبت خانوارهای عشایر بهره مند از آب آشامیدنی به کل جمعیت عشایر استان
۶۶۹۱	۵۸۰۳	خانوار	نسبت جمعیت عشایر تحت پوشش خدمات پشتیبانی به کل جمعیت عشایر استان
۵۲,۲	۴۵,۲۷	درصد	
۶۳۶۶	۶۲۴۶	خانوار	تعداد خانوارهای بهره مند از راه مناسب
۴۹,۶۶	۴۸,۷۳	درصد	نسبت خانوارهای عشایری بهره مند از راه مناسب به کل عشایر استان

ماخذ: مدیریت امور عشایر استان اردبیل ۱۳۹۶

آب، کشاورزی و منابع طبیعی

فصل دوازدهم

۱۲- آب، کشاورزی و منابع طبیعی

۱۲-۱ بخش آب استان

بررسی وضع موجود

استان اردبیل در محدوده دو حوزه آبریز سفید رود و ارس قرار گرفته است. از نظر تقسیم بندی زیرحوزه ای، استان اردبیل تمام یا بخشی از زیرحوزه های آی دوغوموش، قزل اوزن، مرداب، تالش، آجی چای، ارس و سطی، دره رود و ارس سفلی را در بر می گیرد. مهمترین رودخانه های استان شامل قزل اوزن، بالهارود، آریاچای، هیرچای، قره سو، گرمی چای، آزادلوچای، بالخلوچای، قوری چای و نمین چای است.

(الف): حوزه آبریز رودخانه ارس

این حوزه در منتهی الیه غربی حوزه آبریز دریای خزر قرار داشته و قسمتهایی از خاک ترکیه، جمهوری آذربایجان و قسمتهای شمالی استان های آذربایجان شرقی و اردبیل ایران را در بر می گیرد. وسعت حوزه آبریز آن به حدود ۳۸۶۰۰ کیلومتر مربع بالغ می گردد که تقریباً ۳۲۵۰۰ کیلومتر مربع آن را مناطق کوهستانی و مرتفع و مابقی آن را مناطق هموار و کوهپایه ها تشکیل می دهد. این حوزه در تقسیم بندی هیدرولوژیکی ایران جزو سیستم آبریز بزرگ دریای خزر بوده و شهرهای ماکو، خوی، جلفا، مرند، مشکین شهر و اردبیل از کانونهای مهم شهری آن می باشند.

رودخانه ارس زهکش اصلی این منطقه بوده و در حدود ۴۳۰ کیلومتر از مرز مشترک ایران و جمهوری های آذربایجان و ارمنستان را تشکیل می دهد.

(ب): حوزه آبریز سفیدرود

حوزه آبریز سفیدرود بخشی از سیستم آبریز بزرگ دریای خزر بوده و در محدوده استان های آذربایجان (شرقی-غربی)، کردستان، همدان، زنجان، تهران و گیلان قرار داشته و شامل مناطق مرتفع و پرشیب، تپه های کم ارتفاع (تپه ماهوری) و دره های عمیق می باشد. قله های مرتفع تخت سلیمان و سهند با ارتفاع ۴۸۲۱ و ۳۷۰۷ متر در منتهی الیه شرقی و شمال کوه های کردستان در غرب آن قرار دارد. مساحت حوزه آبریز حدود ۶۷۰۰۰ کیلومتر مربع بوده و رودخانه سفیدرود، قزل اوزن و شاهرود و شاخه های دیگر این رودخانه ها، زهکشی آب های سطحی این منطقه نسبتاً پهناور را انجام می دهند.

از سطح این حوزه، حدود ۵۱۶۰۰ کیلومتر مربع آن را مناطق کوهستانی و ۱۵۴۰۰ کیلومتر مربع باقی مانده را دشت ها و کوهپایه ها تشکیل می دهند.

شهرهای زنجان، میانه، رودبار، منجیل، طالقان، خلخال، هشترود، ماه نشان، بیجار و دیواندره از شهرهای مهم واقع در این حوزه به حساب می آیند.

ج): حوزه مستقل دریای خزر

برخی از جریانات سطحی واقع در محدوده شهرستان گرمی در شمال شرقی استان اردبیل به صورت مستقل از رودخانه ارس وارد دریای خزر می شوند. *

۱۲-۱-۱- بیان منابع و مصارف آب در استان اردبیل

منابع

با توجه به اطلاعات دریافت شده از شرکت آب منطقه ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ ظرفیت بالقوه منابع آب استان بر اساس میانگین بارش های ۱۰ سال اخیر و بازنگری پس از تغییر اقلیم در حدود ۲۳۳۶ میلیون متر مکعب بوده که از این مقدار ۱۶۷۰ میلیون متر مکعب بهره برداری شده است. از کل ظرفیت بالقوه آب استان در سال مذکور ۳۰۰ میلیون متر مکعب مربوط به آب های زیر زمینی و ۲۰۳۶ میلیون متر مکعب مربوط به آب های سطحی بوده است.

مصارف

از کل ظرفیت بالقوه شناخته شده منابع آب استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ در حدود ۱۶۷۰ میلیون متر مکعب در بخش های مختلف مورد استفاده قرار میگیرد که میزان مصارف در این بخش ها به شرح ذیل می باشد:

میزان مصرف بخش کشاورزی از منابع آب زیر زمینی ۲۲۲ میلیون متر مکعب، از منابع آب سطحی ۱۳۱۵ میلیون متر مکعب، و در کل میزان مصرف این بخش در حدود ۱۵۳۷ میلیون متر مکعب بوده است. میزان مصرف بخش صنعت از منابع آب زیر زمینی ۱۳ میلیون متر مکعب، از منابع آب سطحی ۱۵ میلیون متر مکعب، و در کل میزان مصرف این بخش در حدود ۲۸ میلیون متر مکعب بوده است. میزان مصرف شرب عمومی از منابع آب زیر زمینی ۴۰ میلیون متر مکعب، از منابع آب سطحی ۶۵ میلیون متر مکعب و در کل میزان مصرف این بخش در حدود ۱۰۵ میلیون متر مکعب بوده است.

*مطالعات آمایش استان اردبیل- منابع ارضی ۱۳۹۲

جدول (۱۲-۱) میزان آب بالقوه و میزان بهره برداری آب های استان به تفکیک نوع آن

(میلیون متر مکعب)

۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	شرح	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	ظرفیت بالقوه شناخته شده	آب زیرزمینی
۲۷۵	۲۷۵	۲۷۵	میزان بهره برداری	
۲۰۳۶	۲۰۳۶	۲۰۳۶	ظرفیت بالقوه شناخته شده	آب سطحی
۱۳۹۵	۱۳۹۵	۱۳۹۵	میزان بهره برداری	
۲۳۳۶	۲۳۳۶	۲۳۳۶	ظرفیت بالقوه شناخته شده	کل
۱۶۷۰	۱۶۷۰	۱۶۷۰	میزان بهره برداری	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

جدول (۱۲-۲) میزان مصارف آب استان به تفکیک نوع مصرف و نوع تامین آن

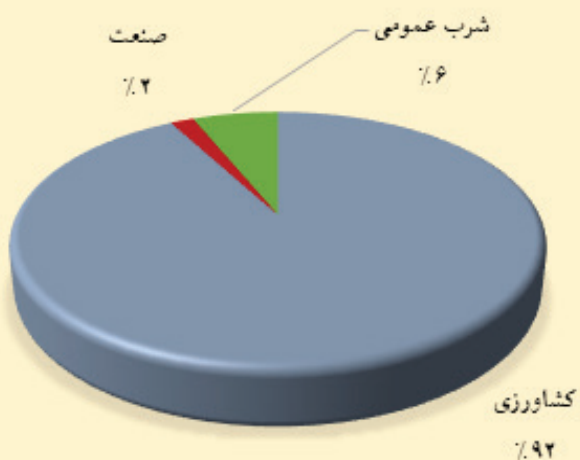
(میلیون متر مکعب)

۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	شرح	
۲۲۲	۳۱۷	۲۱۳	کشاورزی	آب زیرزمینی
۱۳	۱۸	۱۳	صنعت	
۴۰	۳۹	۵۰	شرب عمومی	
۲۷۵	۳۷۴	۲۷۶	جمع	
۱۳۱۵	۱۱۸۷	۱۱۵۶	کشاورزی	آب سطحی
۱	۱۱	۱۱	صنعت	
۶۵	۶۱	۵۹	شرب عمومی	
۱۳۹۵	۱۲۵۹	۱۲۲۶	جمع	
۱۵۳۷	۱۵۰۴	۱۳۶۹	کشاورزی	کل
۲۸	۲۹	۲۴	صنعت	
۱۰۵	۱۰۰	۱۰۹	شرب عمومی	
۱۶۷۰	۱۶۳۳	۱۵۰۲	جمع	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

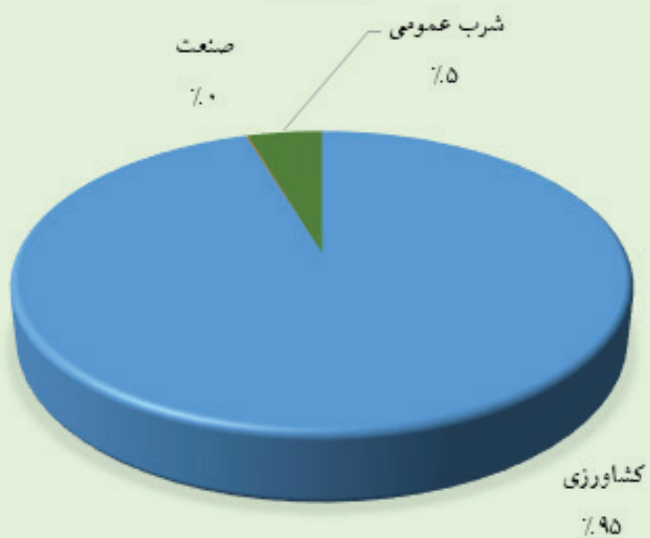
نمودار شماره ۱۲-۱- مقایسه مصارف آب در استان به تفکیک نوع مصرف در سال

۱۳۹۶

نمودار شماره ۱۲-۲- مقایسه میزان استفاده از آبهای سطحی استان به تفکیک نوع مصرف در

سال ۱۳۹۶

۱۲-۱-۲- منابع آب های سطحی استان

رودخانه های اصلی جاری در استان اردبیل، شامل: ارس چای، قره سو، بالخلوچای، قوری چای، قزل اوزن، بلغارچای و اهرچای است.

بخش جنوبی استان که شامل واحد هیدرولوژیک آرپاچای است در محدوده حوزه آبریز قزل اوزن قرار گرفته است. بخش های مرکزی استان که شامل واحدهای هیدرولوژیک اهرچای، قره سوی علیا و قره سوی سفلی است، در محدوده حوزه آبریز دره رود قرار دارد. بخش های شمالی استان که مشتمل بر واحدهای هیدرولوژیک بالهارود، دره رود و مغان است، در محدوده حوزه های آبریز ارس و دره رود قرار گرفته است.*

بر اساس آمار ارایه شده از طرف شرکت آب منطقه ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ مصرف آب های سطحی استان از طریق ۴ سد مهم، ۵ شبکه آبیاری و زهکشی و ۱۲ ایستگاه پمپاژ آب تامین می شود. به منظور استفاده از ظرفیت بالقوه آب های سطحی استان در سال ۱۳۹۶ تعداد ۶ دهانه سد و ۵ شبکه آبیاری و زهکشی و ۴ طرح پمپاژ آب در دست مطالعه و یا در حال اجرا میباشند که با بهره برداری رسیدن این طرحها ضریب بهره برداری از منابع آب های استان بالاتر رفته و از فشار بر سفره های آب زیر زمینی کاسته خواهد شد.

جدول (۱۲-۳) مشخصات شبکه های آبیاری و زهکشی در حال اجرای استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

ردیف	نام طرح (اجرایی)	نام شهرستان	منبع نامین آب	سطح اراضی خالص (هکتار)	وضعیت اجرای طرح
۱	شبکه خداآفرین	پارس آباد	ارس	۳۶۵۰۰	در حال اجرا
۲	شبکه احمد بیگلو	مشگین شهر	سد احمد بیگلو	۲۰۳۵	در حال اجرا
۳	شبکه سبلان	مشگین شهر	سد سبلان	۷۷۰۰	در حال اجرا
۴	شبکه عمارت	پارس آباد گرمی	سد عمارت	۱۱۱۵۰	در حال اجرا
۵	شبکه گیوی	کوثر	سد گیوی	۴۰۰۰	در حال اجرا
جمع				۶۱۳۸۵	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

جدول (۱۲-۴) مشخصات شبکه های آبیاری و زهکشی در حال بهره برداری استان در سال ۱۳۹۶

ردیف	نام شبکه	محل اجرای طرح	منبع نامین آب	اراضی تحت پوشش (هکتار)	وضعیت اجرای طرح
۱	شبکه مغان	پارس آباد	ردوخانه ارس	۸۹۴۰۱	در حال بهره برداری
۲	شبکه یامچی	اردبیل	سد یامچی	۵۷۷۷	در حال بهره برداری
۳	شبکه قوریچای	اردبیل	سد قوریچای	۱۸۹۱	در حال بهره برداری
۴	شبکه سفزچی	نمین	سد سفزچی	۴۶۲	در حال بهره برداری
۵	شبکه سبلان	مشگین شهر	سد سبلان	۸۹۵	در حال بهره برداری
	جمع			۹۸۴۲۶	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

جدول (۱۲-۵) وضعیت کلی سد های مهم در حال بهره برداری در سال ۱۳۹۶

ردیف	نام سد	نام محل	میزان ظرفیت تنظیمی سالانه آب (م.م.م)	سال ساخت (طبق موافقتنامه)		میزان سطح اراضی پائین سد (هکتار)	وضعیت شبکه درجه ۱ و ۲ (هکتار)			وضعیت شبکه درجه ۳ و ۴ (هکتار)		
				شروع	خاتمه		در حال اجرا	در حال اجرا	در حال بهره برداری	در حال اجرا	در حال بهره برداری	
۱	اردبیل	اردبیل	۱۰۱۵	۷۵	۸۲	۱۱۵۰۰۰	۷	۷				
۲	سیلان	مشگین شهر	۱۰۵	۷۵	۸۵	۱۵۰۰۰	۷	۷				
۳	قورچجای	اردبیل	۱۸	۶۹	۷۵	۲۲۰۰					۷	
۴	سد تفر	اردبیل	۲۰	۶۲	۶۶	۱۲۰۰					۷	

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

جدول (۱۲-۴) وضعیت کلی سدهای مهم در حال اجرای استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

ردیف	نام طرح	نام شهرستان	سال ساخت (طبق موافقتنامه)		میزان سطح اراضی (هکتار)	در حال مطالعه	وضعیت شبکه درجه ۱ و ۲ (هکتار)		وضعیت شبکه درجه ۳ و ۴ (هکتار)			ملاحظات (پیشرفت فیزیکی - سد)
			شروع	خاتمه			در حال اجرا	در حال بهره برداری	اجرا	در حال اجرا	در حال بهره برداری	
۱	سد عمارت	گرمی	۸۶		۱۱۱۵۰	*						
۲	سد احمد بیگلر	مشگین شهر	۸۹		۲۰۳۵		*					
۳	سد عنبران	نمین	۹۷		ندارد							
۴	سد بفرآجرد	خلخال	۸۷		ندارد							
۵	سد گبوی	کوشک	۸۲		۴۰۰۰	*						
۶	سد تازه کند	گرمی	۹۱		ندارد							

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

جدول (۷-۱۲) مشخصات طرح های پمپاژ استان در سال ۱۳۹۶

توضیحات	وضعیت اجرای طرح			اراضی تحت پوشش (هکتار)	آب قابل تنظیم (متر مکعب در ثانیه)	محل اجرای طرح (نام شهرستان)	نام طرح
	در دست بهره برداری	در دست اجرا	در دست مطالعه				
	*			۱۲۰۰	۱٫۲	اصفهان	ایستگاه پمپاژ شماره یک معان
	*			۵۰۰۰	۳	پارس آباد	ایستگاه پمپاژ شماره دو معان (فتحعلی)
	*			۴۴۰۰	۳٫۶	پارس آباد	ایستگاه پمپاژ شماره سه معان
	*			۲۰۰۰	۱٫۶	پارس آباد	ایستگاه پمپاژ شماره چهار معان
	*			۱۴۰۰	۲٫۴	بيله سوار	ایستگاه پمپاژ شماره پنج معان
	*			۳۰۰۰	۲٫۸	بيله سوار	ایستگاه پمپاژ شماره شش معان
	*			۲۸۰۰	۲	بيله سوار	ایستگاه پمپاژ شماره هفت معان
	*			۳۳۰۰	۲	بيله سوار	ایستگاه پمپاژ شماره هشت معان
		*		۶۰۰۰	۵	اصفهان	ایستگاه پمپاژ پنج متر مکعبی معان
		*		۱۱۰	۰٫۰۶	اصفهان	ایستگاه پمپاژ نهمین
		*		۷۰	۰٫۰۷	اصفهان	ایستگاه پمپاژ کارور
		*		۱۰۰	۰٫۰۹	اصفهان	ایستگاه پمپاژ مزرعه
		*		۷۵	۰٫۰۹	اصفهان	ایستگاه پمپاژ گنجگاه
		*		۱۸۷۰		اصفهان	ایستگاه پمپاژ شبکه احمدیگل
		*		۵۰۵۰		اصفهان	ایستگاه پمپاژ شبکه سبلان
		*		۱۳۶۸		اصفهان	ایستگاه پمپاژ شبکه گوری

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

۱۲-۱-۳- منابع آب های زیر زمینی

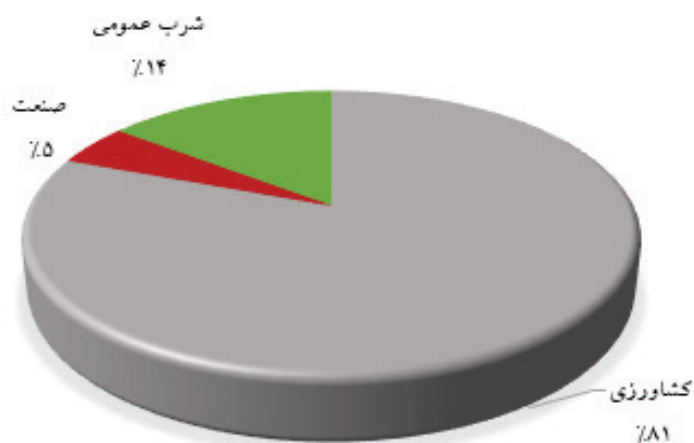
براساس آمارارایه شده توسط شرکت آب منطقه ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ در حدود ۲۷۵ متر مکعب آب از سفره های زیر زمینی آب استان بهره برداری شده است و ظرفیت بالقوه منابع آب های زیر زمینی که در محدوده سیاسی استان اردبیل قرار دارد برابر با ۳۰۰ میلیون متر مکعب می باشد.

در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل تعداد ۱۴۴۶ حلقه چاه عمیق با تخلیه سالانه ۵۳۴.۵۳۱ هزار متر مکعب، ۵۳۱۴ حلقه چاه نیمه عمیق با تخلیه سالانه ۱۵۹۹۷۲.۵۰۶ هزار متر مکعب، ۲۶۰ رشته قنات با تخلیه سالانه ۱۲۷۷۶ هزار متر مکعب و ۴۰۹۰ دهنه چشمه با تخلیه سالانه ۱۸,۲۵۳,۱۰۴ هزار متر مکعب وجود داشته است.

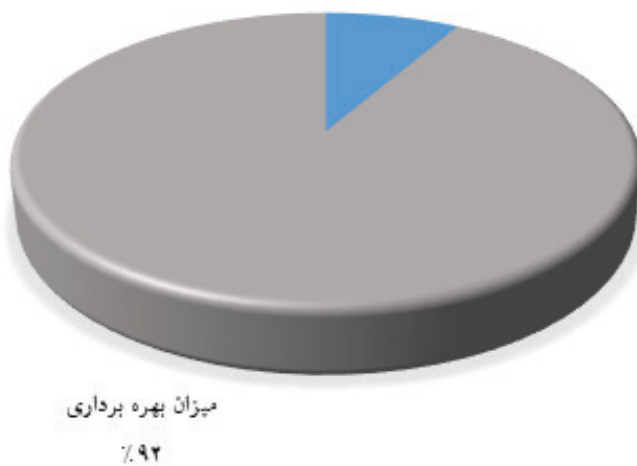
در جدول شماره (۱۲-۲) انواع مصرف منابع آب های زیر زمینی استان اردبیل نشان داده شده است. در سال ۱۳۹۶ براساس بررسیهای انجام شده از مجموع ۳۰۰ میلیون متر مکعب حجم بهره برداری سالیانه از منابع آب های زیر زمینی استان اردبیل، در حدود ۱۵۳۷ میلیون متر مکعب در سال به مصارف کشاورزی، ۲۸ میلیون متر مکعب در سال به مصارف صنعتی و ۱۰۵ میلیون متر مکعب در سال به مصارف شرب عمومی تخصیص یافته است.

بنابراین، می توان اذعان داشت که در سال ۱۳۹۶ در حدود ۸۱ درصد از حجم آب مصرفی منابع آب های زیر زمینی استان به مصارف کشاورزی، ۵ درصد به مصارف صنعتی و ۱۴ درصد نیز به مصارف شرب عمومی تخصیص یافته است.

نمودار شماره ۱۲-۳ مقایسه میزان استفاده از منابع آبهای زیر زمینی به تفکیک نوع مصرف در استان در سال ۱۳۹۶

نمودار شماره ۱۲-۴ میزان بهره برداری از آبهای زیر زمینی استان در سال ۱۳۹۶

جدول (۸-۱۲) منابع آب زیر زمینی استان

تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	چشمه (دهانه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	فقات (رشته)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	چاه نیمه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	چاه عمیق (حلقه)	سال	صنوع
۱۲۹۰۰۰۷۵	۴۲۴۲	۱۷۸۴۰	۲۷۸	۱۱۱۹۹۰	۲۵۰۳	۱۳۳۵۰۰	۱۱۸۱	۱۳۹۴	استان
۱۲۹۰۰۰۷۵	۴۲۴۲	۱۷۸۴۰	۲۷۸	۱۱۲۲۷۸	۲۵۲۹	۱۳۴۱۱۴	۱۱۹۱	۱۳۹۵	
۱۰۴۰۱۸۲۵۳	۴۰۹۰	۱۲۷۷۶	۲۶۰	۱۵۹۹۷۲۵۰۶	۵۳۱۴	۹۰۸۳۱۳۳	۱۴۴۶	۱۳۹۶	

منابع: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

جدول (۹-۱۲) وضعیت منابع آب زیر زمینی استان به تفکیک شهرستان در پایان سال ۱۳۹۶

تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	تعداد چشمه (دهانه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	تعداد فقات (رشته)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	تعداد چاه نیمه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	تعداد چاه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	تعداد چاه عمیق (حلقه)
۱۰۲۹۳	۲۲۶	۴۹۶	۴۹	۵۲۵۰۹	۱۳۷۵	۷۸۶۲۵	۹۱۱		
۶	۰	۰	۰	۰۰۰۸۲	۳۵	۰۰۳۷۷	۱۹		
	۸۴	۱۴۸۸	۲۹	۱۵۷۹۳	۷۹۵	۱۰۲۵۳	۱۷۱		
۲۰۱۷۴	۲۹۷	۱۲۹	۵	۲۲۷۴	۳۳۲	۰۰۱۱۹	۶		
۳۲۳۹۴	۱۳۸۰	۰	۰	۷۰۷۹۱	۲۲۲	۰۰۹۵۶	۹		
۱۲۲۲۴	۱۰۰۷	۱۲۴۷	۱۷	۵۷۰۲	۳۲۲	۰۰۱۱۴	۱		
۲۵۰۸۵	۷۷۷	۶۱۵۲	۱۴۰	۲۳۲۶	۱۲۸۵	۶۱۳	۲۹۹		
۳۹۱۳	۲۶۳	۳۲۶۴	۲۰	۳۴۷۷	۵۰۶	۱۳۳۹	۲۶		
۱۲۸	۵۶	۰	۰	۰۰۴۲۴	۳۴۲	۰۰۰۶۸	۴		
۱۰۴۰۱۸۲۵۳	۴۰۹۰	۱۲۷۷۶	۲۶۰	۱۵۹۹۷۲۵۰۶	۵۳۱۴	۹۰۸۳۱۵۳۴	۱۴۴۶		

منابع: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

نوار ارقام فرق شامل تمامی چاههای عمیق و نیمه عمیق استان اعم از فعال و غیر فعال می باشد به طوری که از مجموع ۱۴۴۶ حلقه چاه عمیق استان ۱۱۰۰ حلقه چاه و از مجموع ۵۳۱۴ حلقه چاه نیمه عمیق در استان ۳۴۰۰ حلقه چاه فعال می باشند.

جدول شماره (۱۰-۱۲): شاخص های عمومی بخش آب استان در سال ۱۳۹۶

سال	نسبت آبهای ذخیره شده به سطحی	شاخص بهره برداری از آبهای سطحی	شاخص بهره برداری از آبهای زیرزمینی
۱۳۹۴	۰,۶۳	۰,۵۴	۰,۹
۱۳۹۵	۰,۶۲	۰,۴۷	۰,۹۲
۱۳۹۶	۰,۶۲	۰,۵۳	۰,۹۲

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

جدول (۱۱-۱۲) مشخصات محدوده های مطالعاتی و وضعیت سفره های آب زیرزمینی استان در سال ۱۳۹۶

ردیف	نام محدوده های مطالعاتی	کد محدوده مطالعاتی	وسعت (کیلومتر مربع)	میزان برداشت سالانه (میلیون متر مکعب)	افت متوسط سالانه (میلی متر)
۱	اردبیل	۱۱۰۳	۴۸۰۴	۲۰۱,۹۶۵	-۰,۲۵
۲	خلخال و طارم	۱۳۰۲	۸۸۳۶	۱۱,۴۱۴	۰,۰۰
۳	مشگین شهر	۱۱۰۲	۳۵۵۸	۲۶,۸۲۹	-۰,۰۶۶
۴	پارس آباد - مغان	۱۱۰۱	۷۸۹۲	۶,۳۸۴	۰,۱۳۲

ماخذ: شرکت آب منطقه ای استان اردبیل - ۱۳۹۸

نقشه وسعت استان در محدوده مطالعات فومناات و طالش واقع شده است . وسعت استان در قالب محدوده ها ۱۷۷۷۳ کیلومتر مربع براساس نقشه های وزارت نیرو میزان برداشت مربوط به چشمه، قنات و چاه می باشد.

۱۲-۲- کشاورزی و منابع طبیعی

۱۲-۲-۱- وضعیت کلی کشاورزی استان

بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل برخورداری از پتانسیل صادرات محصولات و نقش حیاتی در تامین غذایی جمعیت کشور با اتکا به منابع داخلی از مهم ترین بخش های اقتصادی کشور می باشد. این بخش در استان به لحاظ دارا بودن توانمندی های قابل توجه در منابع و عوامل تولید از جمله وجود بیش از ۷۷۸۶۵۵ هکتار اراضی مستعد کشاورزی، نزولات آسمانی مناسب و منابع آب های قابل استحصال، اقلیم های متنوع آب و هوایی با قابلیت تولید محصولات گرمسیری و سردسیری، منابع طبیعی تجدید شونده شامل جنگلها و مراتع، تنوع ذخایر ژنتیکی، داشتن منابع طبیعی و مصنوعی مستعد برای آبی پروری، کارشناسان مجرب و بهره برداران و تولید کنندگان پرکار و متعهد توانسته است با تکیه بر رشد مستمر، جایگاه مناسبی در کشور کسب نماید. این منابع و عوامل تولید امکان فعالیت در اکثریت زیر بخش های کشاورزی اعم از زراعت، باغبانی، دام و طیور، زنبور عسل و شیلات را در استان فراهم ساخته است. قابلیت های بخش کشاورزی و منابع طبیعی استان را می توان وجود دشتهای حاصلخیز و مستعد مغان، اردبیل و مشکین شهر و وجود تنوع آب و هوایی و منابع آب و خاک و مراتع برای انواع فعالیت های کشاورزی و دامداری و پرورش آبزیان و زنبور عسل و نژادهای مستعد دام بومی در منطقه و نیز وجود مردمان سختکوش و با تجربه در زمینه های مختلف کشاورزی بر شمرد.

استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ در شاخص تولید عدس رتبه اول، تولید سیب زمینی رتبه دوم، تولید کلزا رتبه سوم، تولید سویا رتبه دوم، تولید گندم آبی رتبه نهم، تولید ذرت دانه ای رتبه هفتم و تولید یونجه رتبه ششم کشور را به خود اختصاص داده است.

در زمینه تولیدات دامی نیز این استان در سال ۱۳۹۶ جایگاه مناسبی در سطح کشور داشته است به طوری که در شاخص تعداد کندوی عسل مدرن رتبه سوم، کندوی عسل بومی رتبه هفتم و در شاخص تعداد جمعیت دامی گاو میش رتبه سوم و گاو بومی رتبه ششم کشور را دارا بوده است.

جدول (۱۲ - ۱۳) مقایسه سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات عمده کشاورزی در استان اردبیل و کشور در سال ۱۳۹۶

میزان تولید (تن)			سطح زیر کشت (هکتار)			محصول
رتبه در کشور	سهم از کشور (درصد)	میزان تولید (تن)	رتبه در کشور	سهم از کشور (درصد)	مساحت	
۶	۴,۲	۳۷۳۶۴۹	۸	۳,۶	۷۴۵۶۷	گندم آبی
۴	۸,۷	۳۰۷۹۴۸	۷	۷	۲۳۷۷۷۵	گندم دیم
۱۰	۴,۴	۹۱۵۴۲	۱۱	۳,۷	۲۳۸۱۴	جو آبی
۴	۸,۳	۷۵۵۵۸	۵	۹,۱	۷۷۳۶۴	جو دیم
۱۲	۱,۲	۳۳۷۶/۳	۱۳	۰,۸	۴۳۱۸	نخود
۱	۲۵,۱	۲۰۶۹۰	۱	۲۰,۴	۲۷۸۹۶	عدس
۲	۱۴,۱	۷۱۱۰۶۴	۲	۱۳,۵	۱۹۸۰۲	سیب زمینی
۲۹	۰,۷	۱۸۴۰	۲۹	۰,۲	۱۱۱	پیاز
۱۱	۵,۴	۳۴۶۵۴۷	۳	۷,۸	۵۱۱۴۶	یونجه
۸	۰,۱	۱۱۲۵۳	۶	۰,۸	۱۶۳۴	ذرت دانه ای
۱	۴۹,۷	۴۵۴۲۸	۲	۴۸,۲	۱۹۰۷۸	سویا
۵	۸,۷	۱۵۷۹۷,۵	۵	۷	۷۲۴۱	کلزا

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

جدول (۱۲ - ۱۴) مقایسه ارقام دامی استان و کشور در سال ۱۳۹۶

رتبه	درصد به کشور	تعداد	عنوان
۷	۳,۷۴	۱۷۵۷۰۰۰	گوسفند و بره (راس)
۲۲	۱,۲۳	۲۲۶۵۰۰	بز و بزغاله (راس)
۱۴	۱,۹۸	۲۳۵۰۰	گاو اصیل (راس)
۱۴	۱,۸۷	۱۳۰۰۰۰	گاو دورگ (راس)
۷	۶,۳۷	۱۶۲۰۰۰	گاو بومی (راس)
۳	۱۶,۷	۳۵۵۰۰	گاو میش (راس)
۴	۰,۵۲	۱۵۹۰	کندوی عسل بومی
۳	۱۰	۳۰۸۳۱۴	کندوی عسل مدرن
۲۰	۰,۸۴	۶۶۸۱۸۰	ظرفیت مرغداری تخم گذار

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

۱۲-۲-۲- اراضی کشاورزی

بر اساس داده های سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل مساحت اراضی زیر کشت محصولات سالانه و دائمی استان در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۷۷۸۶۵۵ هکتار بوده که حدود ۴,۳۶ درصد از کل وسعت استان را تشکیل می دهد. از کل مساحت اراضی زیر کشت در استان حدود ۲۶۴۶۳۳ هکتار (۳۳,۹۸ درصد) به صورت آبی و ۵۱۴۰۲۲ هکتار (۶۶,۰۲ درصد) به صورت دیم کشت شده است. با توجه به سهم بالای اراضی کشاورزی زیر کشت دیم در استان از کل اراضی کشاورزی بدیهی است که زمان، نحوه و میزان نزولات آسمانی در طول سال تاثیر زیادی را بر مجموع عملکرد کشاورزی استان خواهد داشت.

در سال ۱۳۹۶ حدود ۶۳۹,۰۶۰ هکتار از اراضی کشاورزی استان به محصولات زراعی ۳۸۶,۷۳ هکتار از اراضی کشاورزی استان به محصولات باغی شامل باغات مثمر و باغات غیر مثمر اختصاص یافته است. به عبارت دیگر ۸۲,۱ درصد از اراضی کشاورزی استان به محصولات زراعی و ۴,۹ درصد کل اراضی کشاورزی استان به محصولات باغی اختصاص یافته است. ۱۳ درصد از زمینهای زراعی استان نیز به صورت آیش باقی مانده است.

جدول (۱۲ - ۱۵) مقایسه اراضی کشاورزی آبی و دیم طی سال های ۹۵ و ۹۶

درصد تغییرات سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل	۱۳۹۶	۱۳۹۵	سال زراعی	
۰,۲	۲۲۶۲۰۰	۲۲۵۷۵۰	اراضی زراعی	اراضی آبی (هکتار)
۰	۰	۰	آیش	
۲,۲	۳۵۴۸۴	۳۴۷۲۱	باغات مثمر	
۵,۵	۲۹۴۹	۲۷۹۴	باغات غیر مثمر	
۰,۵۲	۲۶۴۶۳۳	۲۶۳۲۶۵	جمع	
-۰,۲۷	۴۱۲۸۶۰	۴۱۳۹۸۰	اراضی زراعی	اراضی دیم (هکتار)
-۱,۲۵	۱۰۹۲۲	۱۰۱۲۰۰	آیش	
۱۴	۲۴۰	۲۱۰	باغات مثمر	
-۰,۲۷	۵۱۴۰۲۲	۵۱۵۳۹۰	جمع	
۰	۷۷۸۶۵۵	۷۷۸۶۵۵	جمع کل اراضی آبی و دیم	
-۷,۹	۲۸۸۱	۳۱۲۸	زراعی	تولیدات (هزار تن)
۱۲۶,۶	۴۲۶	۱۸۸	باغی	
-۰,۲۷	۳۳۰۷	۳۳۱۶	جمع	

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

۱۲-۲-۳- محصولات زراعی و باغی

۱۲-۲-۳-۱- محصولات زراعی

محصولات عمده کشت شده در استان شامل غلاتی نظیر گندم، جو، شلتوک، ذرت دانه ای و علوفه ای، سیب زمینی، پیاز، حبوبات (عدس، نخود و لوبیا) سبزیجات، محصولات جالیزی، چغندر قند، پنبه، دانه های روغنی و نباتات علوفه ای می باشد.

براساس اطلاعات دریافت شده از سازمان جهاد کشاورزی استان، مجموع محصولات زراعی استان در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۲۸۵۹ هزار تن بوده است.

گندم، جو و ذرت دانه ای و بذری از مهمترین غلات کشت شده در استان می باشد. میزان تولید گندم در استان در سال ۱۳۹۶ در حدود ۶۸۱۵۹۷ تن بوده که ۳۷۳۶۴۹ تن آن به صورت آبی ۳۰۷۹۴۸ تن آن به صورت دیم کشت شده است. برای تولید این مقدار گندم ۷۴۵۶۷ هکتار زمین به صورت آبی و ۲۳۷۷۷۵ هکتار زمین به صورت دیم و در مجموع ۳۱۲۳۴۲ هکتار زمین به زیر کشت رفته است. با توجه به اطلاعات فوق عملکرد گندم آبی ۵ تن در هکتار و عملکرد گندم دیم ۱,۳ تن در هکتار و متوسط عملکرد گندم ۲,۱۸۲ تن در هکتار بوده است.

همانگونه که اشاره گردید از دیگر غلات عمده کشت شده در استان جو و ذرت دانه ای و بذری می باشد. در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل ۱۶۷۱۰۰ تن جو و ۱۹۸۰۸ تن ذرت دانه ای و بذری تولید شده است.

عدس از مهمترین حبوبات تولید شده در استان می باشد به طوری که در سال مذکور با ۲۰۶۹۰ تن ۲۵ درصد عدس تولیدی کشور در استان اردبیل تولید شده و رتبه دوم کشور را به خود اختصاص داده است. از مهمترین سبزیجات و صیفی جات تولید شده در استان سیب زمینی می باشد که در سال ۱۳۹۶ استان اردبیل توانسته است با تولید ۷۱۱۰۶۴ تن سیب زمینی که معادل ۱۴ درصد سیب زمینی تولید شده در کشور می باشد رتبه دوم کشور را به خود اختصاص دهد.

ذرت علوفه ای و یونجه و اسپرس نیز از مهمترین نباتات علوفه ای کشت شده در استان می باشد به طوری که در سال ۱۳۹۶ در حدود ۵/۳ درصد یونجه و اسپرس و ۴,۹ درصد ذرت علوفه ای تولید شده کشور در استان اردبیل تولید شده است.

از محصولات صنعتی تولید شده در استان می توان به پنبه، چغندر قند و کلزا و آفتابگردان اشاره نمود. در سال ۱۳۹۶ در حدود ۱۰۴۷۶ تن پنبه، ۱۷۷۷۴۵ تن چغندر قند، ۱۵۷۹۷,۵ تن کلزا و ۲۴۳ تن دانه آفتابگردان در استان تولید شده است.

بررسی مساحت زیر کشت محصولات زراعی استان به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۶ نشان می دهد که شهرستان بیله سوار با ۱۶,۸۳ درصد از مساحت زیر کشت محصولات زراعی استان بیشترین و شهرستان سرعین با ۲,۲۵ درصد، کمترین مساحت زیر کشت محصولات زراعی را در استان داشته اند. شهرستان اردبیل با ۱۴,۷۲ درصد در رتبه دوم و شهرستان مغان با ۱۴,۲۷ درصد در رتبه سوم قرار گرفته است.

بررسی میزان تولید محصولات زراعی به تفکیک شهرستان نشان می دهد که شهرستان پارس آباد با ۳۰,۴ درصد از کل تولید محصولات زراعی استان در ردیف اول قرار گرفته است. بعد از آن شهرستان اردبیل با ۲۶,۷ درصد در ردیف دوم و شهرستان بیله سوار با ۱۴,۶۶ درصد در جایگاه سوم قرار گرفته اند. کمترین میزان تولید محصولات زراعی استان مربوط به شهرستان سرعین با ۱,۰۳ درصد بوده است.

جدول (۱۲- ۱۶) برآورد سطح، تولید و عملکرد محصولات زراعی استان اردبیل در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۵

نام محصول	سطح (هکتار)		تولید (تن)		معموره (تن)		جمع
	جمع	آبی	جمع	آبی	جمع	آبی	
غلات	گندم	۷۴۵۶۷	۳۱۲۳۲	۳۳۳۶۴۹	۳۰۱۷۲۸	۶۸۱۵۹۷	۱۳
	جو	۲۳۸۱۴	۱۰۱۱۷۸	۹۱۵۴۲	۷۵۵۵۸	۱۶۷۱۰۰	۵
	ذرت دانه ای	۲۹۸۲	۳۹۸۲	۱۹۸۰۸	۰	۱۹۸۰۸	۳۸
	برنج صدری (شلتوک)	۲۱۸۸	۲۱۸۸	۹۶۸۹	۰	۹۶۸۹	۴۴
	برنج محلی (شلتوک)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	چاودار	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	نخود سفید	۴۰۹	۷۳۱۸	۴۵۹	۲۹۱۷۰۳	۳۳۷۶۰۳	۱،۱
	نخود سیاه (په)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	انواع لوبیا	۲۲۴۳	۲۲۴۳	۲۸۶۹	۰	۲۸۶۹	۱،۳
	عدس	۳۵	۲۷۸۹۶	۵۳	۲۰۶۳۷	۲۰۶۹۰	۱،۵
حیوانات	سایر حیوانات (۱)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	پنجه	۳۴۹۳	۳۴۹۳	۱۰۴۷۶	۰	۱۰۴۷۶	۳
	چغندر قند	۳۱۸۹	۳۱۸۹	۱۷۷۷۴۵	۰	۱۷۷۷۴۵	۵۵،۷
	کلزا	۵۴۳۸	۷۲۴۱	۱۳۹۰۸	۱۸۸۹،۵	۱۵۷۹۷،۵	۲،۶
	آفتابگردان	۱۸۴	۱۸۴	۲۴۳	۰	۲۴۳	۱،۳
محصولات صنعتی	زیره	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	سایر (۲)	۱۹۱۳۳	۱۹۱۳۳	۴۵۵۲۹	۰	۴۵۵۲۹	۲،۳

سایر (۱): باقلا سبز - نخود قرنگی - ماش
سایر (۲): بزرک - کنبند - تخم کدو - گلرنگ - سویا

ادامه جدول شماره (۱۲-۱۶) برآورد سطح، تولید و عملکرد محصولات زراعی استان اردبیل در سال ۹۶-۱۳۹۵

نام محصول	سطح (هکتار)		تولید (تن)		عملکرد (تن)		آبی
	جمع	آبی	جمع	آبی	جمع	آبی	
سبزی و صیفی	سبب زمینی	۱۹۸۰۲	۰	۷۱۱۰۶۴	۰	۷۱۱۰۶۴	۲۵۰۹
	پیاز	۱۱۱	۰	۱۸۴۰	۰	۱۸۴۰	۱۶۶
	گوجه فرنگی	۲۸۴۹	۰	۱۰۶۹۵۷	۰	۱۰۶۹۵۷	۳۷۵
	سیر	۳۵۸	۰	۶۹۹۲	۰	۶۹۹۲	۱۹۰۵
	هویج	۰۰۵	۰	۰۰۵	۰	۰۰۵	۱
سبزیجات (۳)	سبزیجات (۳)	۱۵۹۱۶۵	۰	۴۶۲۲۶	۰	۴۶۲۲۶	۲۹
	یونجه	۳۸۸۱۶	۱۲۶۰	۳۲۲۷۰	۲۲۲۷۷	۳۴۵۴۷	۸۳
	یونجه باغات	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	اسیرس	۹۳۰	۳۰۱	۵۳۵۵۵	۶۳۸۱۲	۵۳۱۹۳۰۲	۵۶
	یونجه بذری	۰	۰	۰	۰	۰	۰
نباتات علوفه ای	ذرت علوفه ای	۵۹۲۵	۰	۳۳۵۳۷۵	۰	۳۳۵۳۷۵	۵۴۹
	سایر (۴)	۱۰۸۳	۰	۱۸۰۸	۰	۱۸۰۸	۱۶۷
	هندوانه	۱۹۸۸	۰	۸۱۲۷۸	۰	۸۱۲۷۸	۴۰۹
	خربزه	۱۹۳	۰	۴۶۱۸	۰	۴۶۱۸	۲۳۹
	خیار	۲۶۰	۰	۴۵۵۸	۰	۴۵۵۸	۱۷۰۵
محصولات جایزی	سایر (۵)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع							

{سبزی (۳): سبزیجات برگی - هویج بذری - پیاز بذری} {سبزی (۴): گاو دانه - سوسورگوم جارویی - چغندر علوفه ای - جازوی زرد علی - شنبدر - تربتیگانه} {سبزی (۵): کلو - بادنجان - گرمک - کیمپوزه - طالبی}

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل- ۱۳۹۶

جدول شماره (۱۲ - ۱۷) برآورد سطح، تولید و عملکرد محصولات زراعی در شهرستان های استان در سال ۹۵-۹۴

شهرستان	سطح (هکتار)			تولید (تن)		
	آبی	دیم	جمع	آبی	دیم	جمع
اردبیل	۵۶۴۵۵,۳	۵۴۵۰۰	۱۱۰۶۵۵,۳	۷۳۹۰۸۰,۸	۲۴۶۲۷,۴	۷۶۳۷۰۸,۲
بيله سوار	۲۹۵۰۴	۹۷۰۳۲	۱۲۶۵۳۶	۲۳۱۳۳۹,۵	۱۸۱۰۶۵,۵	۴۱۹۴۰۵
پارس آباد	۷۱۸۸۵	۶۲۲۲	۷۸۱۰۷	۸۵۸۹۵۲,۵	۱۰۴۶۷,۶	۸۶۹۴۲۰,۱
خلخال	۴۱۰۲	۳۵۱۰۰	۳۹۲۰۲	۱۹۷۶۶,۳	۱۹۱۱۳	۳۸۱۷۹,۳
کوثر	۸۰۰۱	۴۲۴۵۰	۵۰۴۵۱	۵۶۳۳۴	۲۷۳۱۱,۶	۸۳۶۴۵,۶
سرعین	۷۲۲۱	۹۷۳۲	۱۶۹۵۳	۲۴۶۰۵,۱	۴۸۷۵,۶	۲۹۴۸۰,۲
مشکین شهر	۱۷۹۵۳	۸۸۳۲۸	۱۰۶۲۸۱	۱۱۴۳۸۱	۳۴۲۱۵,۱	۱۴۸۵۹۶,۱
مغان	۸۱۸۱	۹۹۱۳۸	۱۰۷۳۱۹	۴۱۲۹۹	۹۲۱۴۴,۶	۱۳۳۴۴۳,۶
نمین	۱۸۹۷۶	۴۶۸۵۱	۶۵۸۲۷	۲۴۹۳۸۱,۶	۳۲۴۲۵,۲	۲۸۱۸۰۶,۸
نیر	۹۲۱۸	۴۱۰۹۲	۵۰۳۱۰	۷۲۳۷۲,۲	۱۸۸۹۷,۲	۹۱۲۶۹,۴
جمع کل	۲۳۱۱۹۶,۳	۵۲۰۴۴۵	۷۵۱۶۴۱,۳	۲۴۰۷۵۱۲	۴۵۲۱۴۳	۲۸۵۹۶۵۵

آمار اراضی آیش نیز در جدول فوق ملحوظ گردیده است
 ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

محصولات عمده زیر بخش باغبانی استان عبارتند از: سیب، هلو، انگور، زردآلو، گیلان، آلبالو، شلیل و گردو. بر اساس اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ در حدود ۹۰۶,۹۰۰,۴۲۶ تن انواع محصولات باغی در استان تولید شده است.

بر اساس اطلاعات مذکور سطح کشت باغات با احتساب درختان پراکنده در حدود ۳۸۴۳۳,۶ هکتار می باشد که ۲۹۸۹۵,۶۳ هکتار از آن مربوط به درختان بارور ۸۵۳۷,۹۷ هکتار از آن مربوط به درختان غیر بارور بوده است. در سال ۱۳۹۶ محصولات باغی استان شامل حدود ۲۵۵۳۴۸,۵ تن میوه های دانه دار، ۱۳۴۶۰۹,۸۲۶ تن میوه های هسته دار، ۲۷۱۵۹,۴۷ تن میوه های دانه ریز، ۷۰۸۶,۱۶ تن میوه های خشک، ۴۶,۷ تن سایر میوه های سردسیری و ۱۸۵۰,۵ تن میوه های نیمه گرمسیری بوده است. به بیان دیگر حدود ۵۹,۹ درصد محصولات باغی استان را میوه های دانه دار و ۳۱,۶ درصد آن را میوه های هسته دار تشکیل داده است. سایر گروه میوه ها درصد بسیار اندکی از محصولات باغی استان را به خود اختصاص داده اند.

درختان میوه در استان در مقابل سرمای بهاره حساس و آسیب پذیر می باشند و ضروری است که مسئولین امر نسبت به جایگزینی واریته های مقاوم و دیرگل بجای گونه های بومی حساس در سطح باغداران استان اقدام نمایند تا در سال های آینده اثرات منفی سرمازدگی های احتمالی کاهش یابد.

علاوه بر این موضوع، نکته دیگری که به نظر می رسد باید تاکید و توجه خاصی روی آن صورت بگیرد، کاهش استفاده از کودها و سموم شیمیایی است. با عنایت به زیان های جانبی این سموم و تاثیر منفی آن در استانداردهای غذایی محصولات تولید شده و با توجه به تاکید کارشناسان بر توسعه کشاورزی پایدار و بهره وری بیشتر از منابع آب و خاک و جلوگیری از آلودگی محیط زیست، لازم است در خصوص کاهش هرچه بیشتر سموم و آفت کش های کشاورزی و بهره گیری از سایر روش های مکانیکی و طبیعی کم ضرر، تحقیقات و پژوهش های لازم به عمل آید و روش های علمی و نوین چگونگی استفاده از کودها و سموم شیمیایی در میان کشاورزان و دامداران استان ترویج گردد و استفاده از روش های جایگزین نیز به آنها آموخته شود.

جدول (۱۲ - ۱۸) آمار محصولات باغی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ به تفکیک محصول

میزان تولید (تن)	متوسط عملکرد عملکرد (کیلوگرم)	سطح کشت باغات با احتساب درختان پراکنده (هکتار)			نام محصول	
		جمع	بارور	غیر بارور		
۲۴۰۶۲۴,۶۷	۲۴۶۶۹	۱۰۸۹۷,۵	۹۷۵۴	۱۱۴۳,۵	سیب	میوه‌های دانه دار
۱۰۵۸۰,۱	۱۰۶۶۸	۱۲۷۵,۱۷	۹۹۱,۷	۲۸۳,۴۷	گلابی	
۴۱۴۳,۵	۱۱۷۱۵	۵۹۶,۲	۳۵۳,۷	۲۴۲,۵	به	
۵۴۰۰,۶۶	۴۴۶۲	۱۵۳۷,۲۳	۱۲۱۰,۴۳	۳۲۶,۸	آلبالو	میوه‌های هسته‌دار
۹۳۱۷,۴۲۶	۵۵۲۲	۲۲۱۸,۵	۱۶۸۷,۴	۵۳۱,۱	گیلاس	
۱۵۲۳,۷۲	۶۰۱۵	۳۱۴,۴	۲۵۳,۳	۶۱,۱	گوجه	
۶۴۰۶,۰۵	۱۱۳۳۰	۷۶۵,۱	۵۶۵,۴	۱۹۹,۷	آلو	
۵۸۴۰۸,۶۹	۱۸۲۵۱	۳۸۱۹,۶۵	۳۲۰۰,۲۵	۶۱۹,۴	هلو	
۱۶۸	۲۴۷۰	۸۹	۶۸	۲۱	شفتالو	
۱۴۵۹۴,۵۴	۹۳۵۳	۱۸۰۲,۹	۱۵۶۰,۵	۲۴۲,۴	زردالو و قیسی	
۳۸۶۳۱,۸۴	۱۶۸۶۹	۳۴۶۱,۷	۲۲۹۰,۱	۱۱۷۱,۶	شلیل	
۱۵۷,۹	۵۴۲۶	۴۲	۲۹,۱	۱۲,۹	آلوقطره طلا	
۲۶۷۲۰,۵	۱۲۲۰۹	۲۲۳۶	۲۱۸۸,۵	۴۷,۵	انگور	
۴۳۶,۵	۴۰۲۳	۱۲۱	۱۰۸,۵	۱۲,۵	توت درختی	
۲,۴۵	۱۵۳۱	۱,۶	۱,۶	۰	توت فرنگی	
۲۰,۴	۱۳۰۰	۱۵۵,۵	۱۵,۵	۱۴۰	پسته	میوه‌های خشک
۳۰۸	۱۴۵۶	۳۲۱	۲۱۱,۵	۱۰۹,۵	بادام	
۶۴۶۰,۷۹	۲۱۰۰	۴۵۱۰,۵۵	۳۰۹۹/۲۵	۱۴۱۱,۳	گردو	
۲۶۶,۹۷	۱۲۶۲	۳۳۸,۸	۲۱۱,۵	۱۲۷,۳	فندق	
۳۰	۲	۳۷	۱۵	۲۲	سنجد	
۱۲,۵	۲۵۰۰	۵	۵	۰	زالزالک	سایر میوه‌های سردسیری
۱,۵	۳۰۰۰	۷	۰,۵	۶,۵	زرشک	
۳۲/۷	۰/۵	۱۳۳,۳	۵۵,۹	۷۷,۴	گل محمدی	
۱۵۵	۳۹۷,۴	۵۷۹,۵	۳۹۰	۱۸۹,۵	زیتون	میوه‌های نیمه گرمسیری
۱۳۴۷	۱۴۴۸۴	۱۳۲	۹۳	۳۹	انار	
۳۳۸,۵	۸۶۷۹	۶۴	۳۹	۲۵	انجیر	
۱۰	۵۰۰۰	۴	۲	۲	خرمالو	
۴۲۶۱۰۰,۹۰۶	۰	۳۵۴۸۴,۶	۲۸۴۰۰,۶۳	۷۰۸۳,۹۷	جمع درختان مشمره	
۰	۰	۲۹۴۹	۱۴۹۵	۱۴۵۴	درختان غیر مشمره	
۴۲۶۱۰۰,۹۰۶	۰	۳۸۴۳۳,۶	۲۹۸۹۵,۶۳	۸۵۳۷,۹۷	جمع کل	

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل ۱۳۹۶-

توضیح اینک:

بمنظور توسعه باغات مدرن و اقتصادی توصیه به استفاده از نهالهای پیوندی بر روی پایه های رویشی مرسوم بمنظور استفاده بهینه از منابع آبی توسعه کشت زعفران و بمنظور جلوگیری از پایین آمدن قیمت محصولات تولیدی در زمان عرضه (بخصوص هلو و شلیل) توصیه به استفاده از واریته های متنوع با زمان رسیدگی متفاوت می شود.

۱۲-۲-۴- دام و طیور

در این بخش بحث کلی پیرامون دام های اقتصادی و چهار پایانی است که تولیدات و فرآورده های ناشی از پرورش و نگهداری آنها مورد نیاز و احتیاج انسان است و نگهداری آنها برای دامداران ایجاد درآمد می کند. دام های اقتصادی استان در این زیر مجموعه شامل گوسفند و بره، بز و بزغاله، گاو و گاو میش و شتر و بچه شتر می باشد و هدف از پرورش یا نگهداری آنها تولید شیر، گوشت، پشم و پوست و فرآورده های لبنی و غیره است.

۱۲-۲-۴-۱- جمعیت دام های استان

جمعیت دام های استان بر اساس آمارهای ارائه شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۲۳۳۴۸۰۰ راس بوده که از این تعداد حدود ۱۷۵۷۰۰۰ راس گوسفند و بره، ۲۲۶۵۰۰ راس بز و بزغاله، ۳۱۵۵۰۰ راس گاو و گوساله (بومی، دو رگ و اصیل) و ۳۵۵۰۰ راس گاو میش و بچه گاو میش و ۳۰۰ نفر شتر بوده است. شهرستان پارس آباد با ۷۲۱۶۹۳ راس دام (۳۰،۹ درصد از مجموع کل دام استان) بیشترین تعداد دام استان و شهرستان سرعین با ۴۹۰۱۰ راس دام (۲،۱ درصد از مجموع کل دام استان) کمترین تعداد دام را در استان داشته است.

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۱۲-۱۹) بیشترین تعداد جمعیت دامی استان را گوسفند و بره تشکیل می دهد. تعداد گوسفند و بره در استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ در حدود ۱۷۵۷۰۰۰ راس بوده که این رقم معادل ۷۵،۲ درصد کل جمعیت دامی استان می باشد که در حدود ۳،۷۴ درصد گوسفند و بره موجود در کشور است و از این لحاظ استان اردبیل رتبه هفتم را در کشور به خود اختصاص داده است.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۲-۱۴) تعداد دام مربوط به گاو بومی در استان ۱۶۲۰۰۰ راس بوده که این تعداد ۶،۳۷ درصد کل گاو بومی در کشور می باشد و استان اردبیل در این شاخص در جایگاه هفتم کشور قرار گرفته است. همچنین در سال مذکور در حدود ۱۶،۷ درصد جمعیت دام های مربوط به گاو میش کل کشور در استان اردبیل بوده و رتبه استان در این شاخص ۳ بوده است.

جدول شماره (۱۲-۱۹) جمعیت دامهای استان در سالهای ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ به تفکیک شهرستان

شهرستان	سال	مجموع انواع دام استان و شهرستان	گوسفند و بره	بز و بزغاله	گاو و گوساله	گاو میش و بچه گاو میش	شتر و بچه شتر
استان	۱۳۹۶	۲۳۳۴۸۰۰	۱۷۵۷۰۰۰	۲۲۶۵۰۰	۳۱۵۵۰۰	۳۵۵۰۰	۳۰۰
	۱۳۹۵	۲۳۸۳۲۲۹	۱۷۹۱۲۶۹	۲۳۳۲۱۶	۳۲۴۵۸۶	۳۳۹۵۸	۳۰۰
اردبیل	۱۳۹۶	۲۵۱۵۶۰	۱۸۰۵۰۰	۱۱۲۵۰	۵۰۸۰۰	۹۰۱۰	۰
	۱۳۹۵	۲۵۶۴۷۸	۱۸۴۶۰۰	۱۱۸۰۰	۵۱۴۲۰	۸۶۵۸	۰
بيله سوار	۱۳۹۶	۳۱۱۵۸۹	۲۵۰۲۰۰	۳۳۷۰۰	۲۲۷۰۰	۴۹۰۰	۸۹
	۱۳۹۵	۳۱۷۶۶۷	۲۵۴۵۰۰	۳۴۶۰۰	۲۳۹۷۸	۴۵۰۰	۸۹
پارس آباد	۱۳۹۶	۷۲۱۶۹۳	۵۹۳۰۵۰	۷۶۸۵۰	۴۸۱۰۰	۲۹۰۰	۹۳
	۱۳۹۵	۷۳۳۲۴۱	۶۰۲۷۰۰	۷۸۸۱۶	۴۸۷۳۲	۲۹۰۰	۹۳
خلخال	۱۳۹۶	۱۲۸۸۵۰	۷۲۴۰۰	۳۷۹۵۰	۱۸۵۰۰	۰	۰
	۱۳۹۵	۱۳۳۰۶۱	۷۵۰۰۰	۳۸۶۰۰	۱۹۴۶۱	۰	۰
کوثر	۱۳۹۶	۷۶۵۶۰	۴۷۲۵۰	۱۵۵۰۰	۱۳۸۰۰	۱۰	۰
	۱۳۹۵	۷۸۵۵۷	۴۸۷۰۰	۱۵۸۰۰	۱۴۰۵۷	۰	۰
مشکین شهر	۱۳۹۶	۳۲۲۲۱۸	۲۴۴۸۰۰	۱۶۸۵۰	۵۵۷۵۰	۴۷۰۰	۱۱۸
	۱۳۹۵	۳۲۸۸۵۱	۲۴۸۵۰۰	۱۷۷۰۰	۵۸۲۳۳	۴۳۰۰	۱۱۸
مغان	۱۳۹۶	۲۰۷۹۷۰	۱۴۳۳۰۰	۱۸۱۰۰	۴۳۸۲۰	۲۷۵۰	۰
	۱۳۹۵	۲۱۲۳۸۸	۱۴۶۱۰۰	۱۸۷۰۰	۴۴۷۸۸	۲۸۰۰	۰
نمین	۱۳۹۶	۱۲۲۱۰۰	۹۶۵۰۰	۶۵۵۰	۱۱۷۵۰	۷۳۰۰	۰
	۱۳۹۵	۱۲۵۵۰۰	۹۹۴۰۰	۶۹۰۰	۱۲۴۰۰	۶۸۰۰	۰
نیر	۱۳۹۶	۱۴۳۲۵۰	۹۹۵۰۰	۷۴۵۰	۳۲۵۰۰	۳۸۰۰	۰
	۱۳۹۵	۱۴۷۱۸۷	۱۰۱۴۰۰	۷۹۰۰	۳۳۹۸۷	۳۹۰۰	۰
سرعین	۱۳۹۶	۴۹۰۱۰	۲۹۵۰۰	۲۳۰۰	۱۷۰۸۰	۱۳۰	۰
	۱۳۹۵	۵۰۳۹۹	۳۰۳۶۹	۲۴۰۰	۱۷۵۳۰	۱۰۰	۰

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

۱۲-۲-۴-۲- تولیدات دامی استان

باتوجه به اطلاعات جدول شماره (۱۲-۲۰) میزان تولید گوشت قرمز در استان در سال ۱۳۹۶ در حدود ۲۹,۷ هزارتن و میزان تولید شیر خام در حدود ۲۶۵,۳ هزارتن بوده است. همانگونه که ملاحظه می گردد استان اردبیل در زمینه تولید گوشت قرمز و شیر خام علاوه بر تامین نیاز و مصرف داخلی استان در سال ۱۳۹۶ در حدود ۱۵,۹ هزار تن گوشت قرمز، ۱۲۳,۳ هزارتن شیرخام مازاد برنیاز و مصرف داخلی استان تولید کرده است.

میزان تولید گوشت قرمز استان در سال ۱۳۹۶ در حدود ۳,۵۵ درصد کل گوشت قرمز تولید شده در کشور و رتبه استان در این شاخص در کل کشور ۸ بوده است. میزان تولید شیر خام نیز در حدود ۲,۶۱ درصد کل شیر خام تولید شده در کشور بوده و استان اردبیل در این شاخص در جایگاه سیزدهم کشور قرار گرفته است.

با توجه به مازاد تولید محصولات دامی می توان گفت که استان می تواند در زمینه کارخانجات صنایع تبدیلی فرآورده های دامی سرمایه گذاری نموده و با صادرات محصولات دامی بصورت محصول نهایی قدمهای موثری در اشتغال زایی و حصول ارزش افزوده در این بخش بر دارد. این امر مهم نیازمند برنامه ریزی دقیق و تشویق دستگاه های برنامه ریز و تصمیم گیرنده و حمایت از سرمایه گذاران علاقمند می باشد. با توجه به اطلاعات جدول (۱۲-۲۰) مشاهده می گردد که تولید تخم مرغ در استان نیاز و مصرف داخلی استان را تامین نمی نماید. در سال ۱۳۹۶ تولید تخم مرغ ۵,۷۲ هزارتن کمتر از نیاز و مصرف داخلی استان بوده است. با توجه به شرایط و استعداد های موجود در استان اردبیل و در صورت حمایت و توسعه صنعت مرغداری، این استان می تواند به عنوان یکی از صادرکنندگان مهم گوشت مرغ و تخم مرغ در کشور مطرح گردد. در زمینه تولید گوشت سفید (مرغ) استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ با تولید ۱,۸۹ درصد از گوشت مرغ تولیدی کشور توانسته است علاوه بر تامین نیاز و مصرف داخلی استان در حدود ۹,۸ هزارتن نیز به سایر استان ها صادر نماید.

در سال ۱۳۹۶ جمعاً ۱۱۱۱ واحد صنعتی دام و طیور شامل تعداد ۳۹۵ واحد مرغداری گوشتی، ۲۸ واحد مرغداری تخمگذار، ۴۱ واحد مرغداری مادر گوشتی، ۵ واحد کارخانه جوجه کشی، ۹۷ واحد پرورش گاو شیری، ۳۷۳ واحد پروراندی گوساله، ۱۱۴ واحد پروراندی بره، ۹ واحد پرورش گوسفند داشتی، ۵ واحد پرورش شتر داشتی، ۵ میدان عرضه دام و ۳۲ مرکز جمع آوری شیر و ۷ واحد پرورش بوقلمون جمعاً با ۵۸۰۲ نفر شاغل به امر تولید و عرضه محصولات غذایی مشغول بوده اند و توانسته اند بخش عظیمی از محصولات غذایی استان را تامین نمایند و در تامین محصولات غذایی کشور نیز سهم بسزایی داشته باشند. اطلاعات بیشتر در این خصوص در جدول (۱۲-۲۱) آمده است.

شرح عملیات	تولید کشور		تولید استان		سهم استان از کشور (درصد)		میان نیاز و مصرف داخلی استان		مازاد بر نیاز و مصرف داخلی استان		رتبه داخلی استان در کشور	
	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵
محصولات دامی	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵
گوشت قرمز	۸۲۳	۸۳۵.۱	۲۹.۲۳۷	۲۹.۲	۳.۵۵	۳.۵۵	۱۳۲.۷	۱۳۸	۱۵۵.۹	۱۵۵.۹	۸	۸
گوشت سفید(مرغ)	۲۰۶۹	۲۳۳۷	۴۳.۳	۳۹.۱	۱.۸۹	۱.۸۹	۳۳.۵	۳۳.۵	۶.۲	۹.۸	۲۰	۱۹
شیر خام	۹۶۵۳	۱۰۱۸۳۷	۲۶۵.۳	۲۵۳.۶	۲.۶۳	۲.۶۳	۱۴۲	۱۴۲	۱۱۱.۶	۱۲۳.۳	۱۴	۱۳
تخم مرغ	۹۴۰	۸۸۷.۷	۸.۲۸	۸.۷۸	-۵.۷	-۵.۷	۱۴	۱۴	-۵.۲۲	-۵.۷۲	۲۲	۲۱

توضیح: با توجه به واقعی سازی آمار تعداد دام و تولیدات دامی توسط معاونت امور دامی وزرات جهاد کشاورزی ، آمار تولیدات دامی تمامی استانها اعم از شیر خام و گوشت قرمز دستخوش تغییرات اساسی گردیده است .

جدول (۱۲-۲۱) تعداد واحدهای صنعتی دام و طیور استان اردبیل در سالهای ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

ردیف	عنوان فعالیت	تعداد		واحد سجیش (ظرفیت)	ظرفیت سایانه		اشتغالزایی (نفر)	
		۱۳۹۶	۱۳۹۵		۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵
۱	مرغزاری گوشتی	۲۹۰	۲۹۵	قطعه	۶۶۵۰۷۸۰	۶۸۹۹۸۰	۱۳۲۹	۱۳۷۸
۲	مرغزاری تخمگذار	۲۷	۲۷	قطعه	۶۸۳۱۸۰	۶۶۸۱۸۰	۲۲۷	۲۲۲
۳	مرغزاری مادر گوشتی	۲۸	۴۱	قطعه	۱۸۳۱۴۱۲	۱۷۳۳۵۷۱	۷۹۲	۷۴۹
۴	کارخانه جوجه کشی	۵	۵	عدد تخم در هر دوره	۳۷۳۵۱۷۵	۴۴۷۷۶۰۰	۲۶	۳۱
۵	پرورش گاو شیری	۹۷	۹۸	راس	۱۴۵۸۹	۱۴۶۰۹	۱۸۲۳	۱۸۲۵
۶	پرورش بیدی گوساله	۳۷۱	۳۷۳	راس	۵۵۳۳۴	۵۵۵۳۴	۱۱۰۶	۱۱۱۰
۷	پرورش گاو میش	۰	۰	راس	۰	۰	۰	۰
۸	پرورش بیدی بره	۱۱۲	۱۱۴	راس	۴۳۷۷۵	۴۴۰۷۵	۲۴۶	۲۵۳
۹	گوسفند داشتی	۸	۹	راس	۲۹۳۵	۳۱۳۵	۴۶	۴۹
۱۰	شتر داشتی	۵	۵	نفر	۵۵۰	۵۵۰	۶۰	۶۰
۱۱	میدان عرضه دام	۵	۵	راس در روز	۱۵۷۰	۱۵۷۰	۱۹	۱۹
۱۲	مرکز جمع آوری شیر	۳۳	۳۲	تن در روز	۱۶۰	۱۵۷	۹۶	۹۴
۱۳	پرورش بوقلمون	۷	۷	قطعه	۲۶۳۵۰	۲۶۳۵۰	۱۲	۱۴
	جمع	۱۰۹۸	۱۱۱۱	-	-	-	۵۷۸۲	۵۸۰۲

مانند: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل - ۱۳۹۶

۱۲-۲-۵-شیلات و آبزیان

زیر مجموعه شیلات و آبزیان استان شامل، منابع استحصال متشکل از کارگاهها یا مزارع یا واحدهای پرورش ماهیان سردآبی و گرم آبی، منابع آب های طبیعی و آزاد (رودخانه ها و برکه ها، دریاچه ها و غیره) و استخراجهای مصنوعی می باشد.

براساس اطلاعات جدول شماره (۱۲-۲۲) در سال ۱۳۹۶ تعداد ۴۴ مزرعه پرورش ماهیان سردآبی ۲۲۸ منبع سردابی خرد شامل چشمه و چاه ۲۰ مزرعه پرورش ماهیان گرم آبی و ۶۷ منبع گرم آبی شامل سد و کانال و ۱۵۱ منبع گرم آبی خرد به امر تولید و پرورش آبزیان در استان مشغول بوده اند و در مجموع توانسته اند ۹۰۰۷ تن ماهی تولید و به بازارهای مصرف عرضه نمایند.

براساس اطلاعات جدول مذکور در سال ۱۳۹۶ در استان تعداد ۱۷۲۰۰ هزار قطعه بچه ماهی، ۶۴۰۰ هزار قطعه ماهیان سرد آبی تخم چشم زده و ۱۲۵۰ هزار قطعه ماهی زیتنی تولید گردیده است.

جدول شماره (۱۲-۲۲) عملکرد تکثیر و پرورش آبزیان در استان اردبیل به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۶

ردیف	شهرستان	سودانی				گرم آبی				جمع		تکثیر سرد آبی		زینتی				
		مزارع		منابع آبی (سد) - کانال		مزارع		منابع آبی خرد		تولید (تن)	تعداد	تولید (تن)	تعداد	تعداد تولید تخم چشم زده (ه-ق)	تولید بچه ماهی (ه-ق)	تولید (تن)	تعداد	مساحت (م-م)
۱	اردبیل	۶	۲۶۶۷	۱۰۶	۱۴	۵۷۱	۰	۰	۷	۳۲	۷۵۹	۱۸	۰	۰	۱۸	۱۱۰۰	۶۳۰	
۲	بيله سوار	۰	۰	۰	۲	۴۷۷	۱	۴	۴	۱۵	۵۳۵	۲	۰	۰	۲	۸۰	۴۰	
۳	پارس آباد	۰	۰	۰	۹	۱۲۶۸	۱۷	۱۲۰	۴	۳۱	۱۸۱۷	۲	۰	۰	۲	۹۰	۸۰	
۴	خلخال	۷	۳۷۱۵	۱۶۶	۵	۴۶۴	۲	۹	۰	۲۵	۷۰۹	۲	۱۸۳۰	۸۰۰	۲	۸۵	۸۰	
۵	سرعین	۲	۱۱۴۰	۱۶	۱	۹۲	۰	۰	۰	۴	۸۴	۲	۰	۰	۲	۴۵	۶۵	
۶	کوتلر	۰	۰	۰	۶	۲۱۱	۰	۰	۴	۱۲	۲۳۳	۲	۰	۰	۲	۳۰	۴۰	
۷	گرمی	۵	۷۸۵۰	۱۲۲	۲	۲۶۶	۰	۰	۹	۱۱۲	۶۱۷	۲	۰	۰	۲	۳۰	۵۰	
۸	مشگین شهر	۱۹	۱۳۰۳۸	۳۴۶	۱۱	۶۸۹	۰	۰	۸	۲۷۰	۲۰۵۵	۲	۱۵۳۷۰	۵۶۰۰	۲	۱۹۰	۱۲۵	
۹	نمین	۱	۲۷۵	۳۰	۹	۲۳۲	۰	۰	۲	۳۶	۵۰۰	۲	۰	۰	۲	۸۵	۱۰۰	
۱۰	تبر	۴	۳۳۰۰	۲۰۸	۸	۳۷۶	۰	۰	۰	۱۷	۵۹۸	۲	۰	۰	۲	۵۰	۳۰	
	جمع	۴۴	۲۷۹۸۵	۱۱۰۴	۶۷	۴۷۹۶	۲۰	۱۳۳	۱۵۱	۵۱۵	۹۰۰۷	۳۶	۶۴۰۰	۱۷۳۰۰	۳۶	۱۷۸۵	۱۲۵۰	

ماخذ: اداره کل شیلات استان اردبیل- ۱۳۹۶

۱۲-۲-۶- تولید عسل

بر اساس اطلاعات اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ تعداد واحدهای بهره برداری پرورش زنبور عسل در سطح استان بالغ بر ۳۱۹۹۰۴ کندو شامل ۳۱۸۳۱۴ کندوی مدرن و ۱۵۹۰ کندوی نوع قدیم بوده است که کندوهای مدرن ۶۰۳۰۳۱ کیلو گرم و کندوهای بومی ۱۷۰۵۵ کیلو گرم و در مجموع ۶۰۳۰۰۸۶ کیلو گرم عسل با موم تولید داشته‌اند. بدین ترتیب مشاهده می‌گردد که ۹۹/۷۰ درصد تولید عسل در استان از طریق کندوهای مدرن و ۰/۳۰ درصد از طریق کندوهای بومی بوده است.

در این سال بیشترین تعداد کندوی عسل در شهرستان اردبیل با ۱۸۰۳۹۱ کندو و پس از آن در شهرستان خلخال با ۳۹۸۶۸ کندو بوده است. بیشترین میزان تولید عسل نیز به ترتیب در شهرستان های اردبیل با ۴۰۰۳۹۷۵ کیلوگرم و مشکین شهر با ۶۳۱۸۲۱ کیلوگرم بوده است.

جدول (۱۲ - ۲۳) وضعیت زیر بخش زنبورداری استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

شهرستان	تعداد کندوی مدرن	تعداد کندوی بومی	جمع	تولید مدرن (کیلوگرم)	تولید بومی (کیلوگرم)	جمع (کیلوگرم)
اردبیل	۱۸۰۳۹۱	۰	۱۸۰۳۹۱	۴۰۰۳۹۷۵	۰	۴۰۰۳۹۷۵
بيله سوار	۲۳۸۰	۰	۲۳۸۰	۲۱۱۴۰	۰	۲۱۱۴۰
پارس آباد	۱۱۹۲۵	۰	۱۱۹۲۵	۲۳۸۷۴۰	۰	۲۳۸۷۴۰
خلخال	۳۹۰۹۰	۷۷۸	۳۹۸۶۸	۵۶۶۴۶۳	۶۰۷۸	۵۷۲۵۴۱
کوثر	۱۵۶۳۶	۷۰۷	۱۶۳۴۳	۱۴۳۳۸۸	۱۰۳۷۷	۱۵۳۷۶۵
سرعین	۲۷۲۷	۰	۲۷۲۷	۵۳۰۹۲	۰	۵۳۰۹۲
مشکین شهر	۳۸۵۴۳	۰	۳۸۵۴۳	۶۳۱۸۲۱	۰	۶۳۱۸۲۱
مغان	۷۳۹۴	۰	۷۳۹۴	۷۰۲۵۸	۰	۷۰۲۵۸
نمین	۹۶۰۶	۰	۹۶۰۶	۱۳۲۰۸۴	۰	۱۳۲۰۸۴
نیر	۱۰۶۲۲	۱۰۵	۱۰۷۲۷	۱۵۲۶۷۰	۶۰۰	۱۵۳۲۷۰
جمع	۳۱۸۳۱۴	۱۵۹۰	۳۱۹۹۰۴	۶۰۳۰۳۱	۱۷۰۵۵	۶۰۳۰۰۸۶

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل - ۱۳۹۶

۱۲-۲-۷- جنگل و مرتع

جنگل به ناحیه ای که از درخت های انبوه پوشیده باشد اطلاق می گردد در جنگل طبیعی معمولاً درختان کوچک و بزرگ و تنومند به طور نامنظم و همچنین علف های خودرو فراوانند جنگل مجموعه ای است از درختان، درختچه ها، پوشش گیاهی، جانوران و میکروارگانیسم ها (قارچها، باکتریها، ویروسها) که به همراه عوامل طبیعی غیر حیاتی مانند خاک، آب، دما، باد و ... محیط و رویشگاه مشخص و معلومی را به وجود آورده اند.

تنوع اقلیمی و وجود ارتفاعات در قلمرو استان، موجب پیدایش زیستگاه های گسترده در استان شده است. ارزش جنگل های استان اردبیل بیشتر بعد زیست محیطی داشته و نقش مهمی در حفاظت آب و خاک ایفا نموده و در حفاظت خاک، پیشگیری از سیلاب ها و فرسایش های سالانه اهمیت فراوان دارد همچنین رویشگاه جنگل فندقلو که در استان اردبیل واقع شده جز رویشگاه های منحصر به فرد در ایران بوده و علاوه بر آن جنگل ها و گونه ارزشمند ارس نیز در شهرستان خلخال از رویشگاه های برتر ارس در سطح کشور می باشد. بر اساس اطلاعات دریافت شده از اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ مساحت جنگل های طبیعی استان ۲,۲۹۴۳,۶۹۳ هکتار و مساحت جنگل های مصنوعی ۱۳۷۹ هکتار می باشد. گونه غالب جنگل های استان شامل فندق، ارس، بلوط، زبان گنجشک، افرا، راش و بند می باشد.

مرتع زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرای دارای پوششی از نباتات علوفه ای خودرو بوده و با توجه به سابقه چرای عرفاً مرتع شناخته شود. اراضی آیش علی رغم آن که دارای پوشش علوفه ای خودرو باشند مشمول تعریف مرتع نمی شوند.

چنانچه مرتع دارای درختان جنگلی خودرو باشد مرتع مشجر نامیده می شود. مراتع یکی از مهمترین و با ارزش ترین منابع خدادادی و موهبت الهی می باشد که با بهره برداری صحیح و اصولی توأم با عملیات اصلاح و احیای آن می توان ضمن حفظ منابع پایه از جمله آب و خاک از نظر تولید پوشش گیاهی و ارزش اکولوژیکی و زیست محیطی، نیازمندی های کشور در زمینه فرآورده های پروتئینی را با تولید علوفه تامین کرد.

بر اساس اطلاعات اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان در سال ۱۳۹۶ مجموع مساحت مراتع استان بالغ بر ۱۰۱۵۰۰۰ هکتار می باشد. در بررسی وضعیت مراتع استان اردبیل از نظر طبقه بندی کیفی مشاهده می شود که از مجموع مراتع استان به طور تقریبی ۲۵۲۴۰۰ هکتار از نوع درجه یک (خوب)، ۵۰۷۶۰۰ هکتار از نوع درجه دو (متوسط) و ۲۵۵۰۰۰ هکتار نیز از نوع درجه سه (فقیر) می باشد.

از نظر زمان رویش و فصل بهره برداری مراتع استان به سه دسته مراتع بیلاقی، روستایی و قشلاقی تقسیم می شوند که مراتع بیلاقی اکثراً در ارتفاعات سبلان، بزقوش و باغرو واقع گردیده و در فصل تابستان مورد بهره برداری قرار می گیرد.

مراتع روستایی و یا کوهپایه ای نیز در مناطق روستائی استان قرار دارند و مراتع قشلاقی استان در منطقه مغان واقع شده است. از نظر تنوع گونه های گیاهی بیش از ۱۲۰۰ گونه گیاهی در نظام اکولوژیک گیاهی استان شناسایی شده است. بهره برداری بی رویه از مراتع استان، وجود دام مازاد بر ظرفیت آنها و عدم وجود ساختار مناسب بهره برداری از دلایل عمده افزایش تخریب مراتع استان می باشد. بر اساس اطلاعات ارائه شده در «سند توسعه منابع طبیعی و آبخیزداری استان اردبیل در افق ۱۴۰۴» در حال حاضر بیش از سه برابر ظرفیت مجاز از مراتع استان بهره برداری می شود.

جدول (۱۲-۲۴) مساحت جنگل ها و مراتع استان اردبیل به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۶ (هکتار)

شهرستان	مراتع			جنگل ها				
	مساحت مراتع خوب	مساحت مراتع متوسط	مساحت مراتع فقیر	جمع کل مراتع	مساحت جنگل های حفاظتی	مساحت ذخیره گاهها	مساحت جنگل مصنوعی	مساحت جنگل طبیعی
اردبیل	۳۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۳۹۹,۹۹۱۱	۰	۷۱	۳۲۸,۹۹۱۱
بيله سوار	۰	۶۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۳۹۵,۱۷۵۷	۰	۱۴	۳۸۱,۱۷۵۷
پارس آباد	۱۲۴۰۰	۵۰۰۰۰	۱۲۶۰۰	۷۵۰۰۰	۱۰۰۲,۵۱۸۳	۰	۳۸۶	۶۱۶,۵۱۸۳
خلخال	۷۰۰۰۰	۱۳۲۶۰۰	۷۴۰۰	۲۱۰۰۰۰	۴۵۴۷۷,۹۸۶۱	۲۳۰۲۷	۳۳۲	۴۵۴۷۷,۹۸۶۱
کوثر	۲۵۰۰۰	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۷۵۰۰۰	۶۰۷۸,۶۳۲	۱۹۷۳	۵۴	۶۰۷۸,۶۳۲
گرمی	۳۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱۱۴۴,۶۰۸۵	۰	۲۴	۱۱۲۰,۶۰۸۵
مشکین شهر	۵۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	۲۴۰۰۰۰	۱۰۲۴۰,۸۶۸۸	۲۰۰	۶۰	۱۰۰۴۰,۸۶۸۸
نمین	۱۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	۵۰۰۰	۳۰۰۰۰	۵۵۶۵,۶۹۶۹	۱۰۰۰	۴۰۸	۵۱۵۷,۶۹۶۹
نیر	۲۰۰۰۰	۳۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	۶۵۰۰۰	۱۲۹,۱۱۶۹	-	۳۰	۹۹,۱۱۶۹
کل استان	۲۵۲۴۰۰	۵۰۷۶۰۰	۲۵۵۰۰۰	۱۰۱۵۰۰۰	۷۰۶۸۱,۲۹۴۳	۲۶۲۰۰	۱۳۷۹	۶۹۳۰۲,۲۹۴۳

ماخذ: اداره کل منابع طبیعی استان اردبیل - ۱۳۹۶

صنعت و معدن

فصل سیزدهم

۱۳- صنعت و معدن

۱۳-۱-صنعت

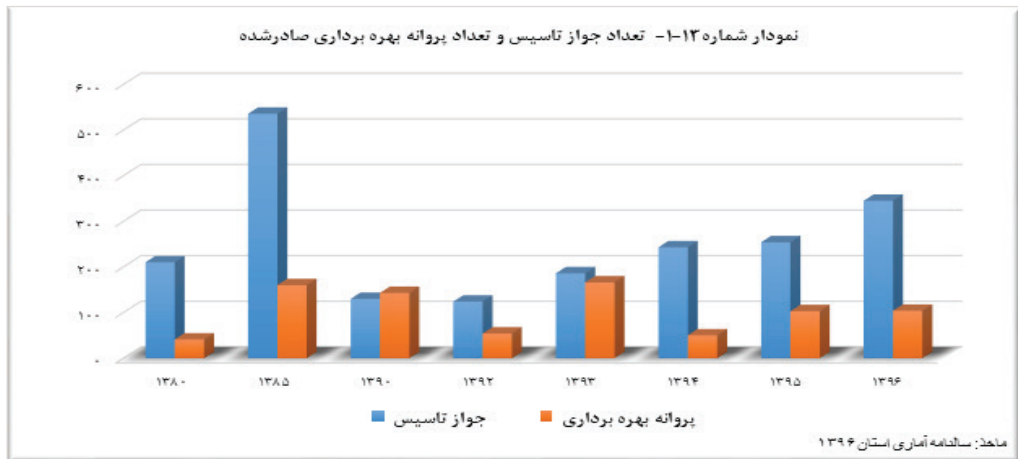
۱۳-۱-۱- جواز تاسیس و پروانه بهره برداری صادر شده برای کارگاههای صنعتی

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۳۴۸ مجوز برای تاسیس کارگاه صنعتی در استان صادر شده است که نسبت به سال قبل ۳۴,۷۶ درصد افزایش داشته است.

بررسی تعداد پروانه بهره برداری های صادر شده در سال ۱۳۹۶ نشان دهنده افزایش ۰,۹۷ درصدی این شاخص می باشد. در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۰۴ فقره و در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۰۳ فقره پروانه بهره برداری در استان صادر گردیده است.

در سال ۱۳۹۶ تولید سایر محصولات کانی غیر فلزی با ۴۹ فقره بیشترین جواز تاسیس را به خود اختصاص داده است.

بررسی تعداد پروانه های بهره برداری صادر شده به تفکیک نوع فعالیت نشان می دهد که در سال ۱۳۹۶ بیشترین تعداد این شاخص به محصولات غذایی و آشامیدنی با ۱۷ فقره، اختصاص یافته است.

جدول ۱۳-۱- تعداد جواز تاسیس صادر شده و پروانه بهره برداری صادر شده توسط سازمان صنعت، معدن و تجارت برای ایجاد کارگاههای صنعتی برحسب نوع فعالیت (فقره)

پروانه بهره برداری صادر شده		جواز تاسیس صادر شده		فعالیت/سال
۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
۱۰۴	۱۰۳	۳۴۵	۲۵۴	جمع
۱۷	۱۲	۴۶	۲۹	محصولات غذائی و آشامیدنی
۰	۰	۰	۰	تولید محصولات از توتون و تنباکو - سیگار
۴	۲	۱۲	۹	تولید منسوجات
۲	۳	۶	۱۵	تولید پوشاک و عمل آوردن و رنگ کردن پوست خردار
۴	۱	۵	۳	دباغی و عمل آوردن چرم، ساخت کیف، چمدان، زین و یراق و تولید کفش
۵	۶	۱۷	۸	تولید چوب و محصولات چوبی و چوب پنبه (غیر از مبلمان) و ساخت کالا از نی و مواد حصیری
۰	۲	۱۲	۳	تولید کاغذ و محصولات کاغذی
۲	۰	۰	۳	انتشار، چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده
۰	۱	۲	۱	صنایع تولید زغال کک، پالایشگاه های نفت و سوخت های هسته ای
۷	۸	۱۶	۸	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی
۱۴	۶	۴۸	۱۸	تولید محصولات لاستیکی و پلاستیکی
۹	۱۲	۴۹	۲۴	تولید سایر محصولات کانی غیر فلزی
۵	۲	۵	۴	تولید فلزات اساسی
۹	۷	۲۲	۲۹	تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات
۶	۵	۲۰	۲۱	تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر
۰	۲	۱	۱	تولید ماشین آلات اداری و حسابگر محاسباتی
۲	۳	۹	۸	تولید ماشین آلات مولد و انتقال برق و دستگاههای برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر
۱	۲	۳	۱	تولید رادیو و تلویزیون و دستگاه ها و وسایل ارتباطی
۱	۰	۷	۴	تولید ابزار پزشکی و ابزار اپتیکی و ابزار دقیق و ساعت های مچی و انواع دیگر ساعت
۰	۳	۷	۱۴	تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر
۱	۰	۲	۰	تولید سایر وسایل حمل و نقل
۴	۱۳	۱۹	۱۲	تولید مبلمان و مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر
۱	۰	۵	۷	بازیافت
۰	۰	۰	۴	تولید انرژی
۰	۰	۰	۰	فعالیت های پشتیبانی و کمکی حمل و نقل و اژانس های مسافرتی
۰	۰	۰	۰	کامپیوتر و فعالیت های مربوط
۰	۰	۰	۰	تحقیق و توسعه
۴	۶	۱۶	۲۱	سایر فعالیت های خدمات مهندسی
۶	۷	۱۶	۷	سایر

مآخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۶

۱۳-۱-۲- میزان اشتغال و سرمایه گذاری و ارزش افزوده کارگاههای صنعتی استان

میزان سرمایه گذاری کارگاههای صنعتی دارای پروانه بهره برداری صادر شده استان در سال ۱۳۹۶ در حدود ۴۰۷۶۲۸۲ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل ۲۲۲٫۶ درصد افزایش داشته است. در ازای این مقدار افزایش سرمایه، تعداد شاغلین بخش صنعت استان در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل ۱۴٫۵۴ درصد افزایش نشان می دهد. میزان اشتغال صنعتی استان در سال ۱۳۹۶ معادل ۲۳۵۴ نفر و در سال ۱۳۹۵ معادل ۲۰۵۵ نفر بوده است.

بیشترین میزان سرمایه گذاری با مبلغ ۲۵۱۱۵۱۰ میلیون ریال در رشته فعالیت تولید منسوجات صورت گرفته است که نسبت به سال قبل ۱۲۳۰۲ درصد افزایش داشته است. میزان اشتغال ایجاد شده در این رشته فعالیت معادل ۶۵۶ نفر بوده است که نسبت به سال قبل ۹٫۵ درصد افزایش داشته است. مقایسه درصد افزایش در سرمایه و میزان اشتغال ایجاد شده در این رشته فعالیت، نشان دهنده سرمایه بر بودن تولیدات این رشته فعالیت می باشد.

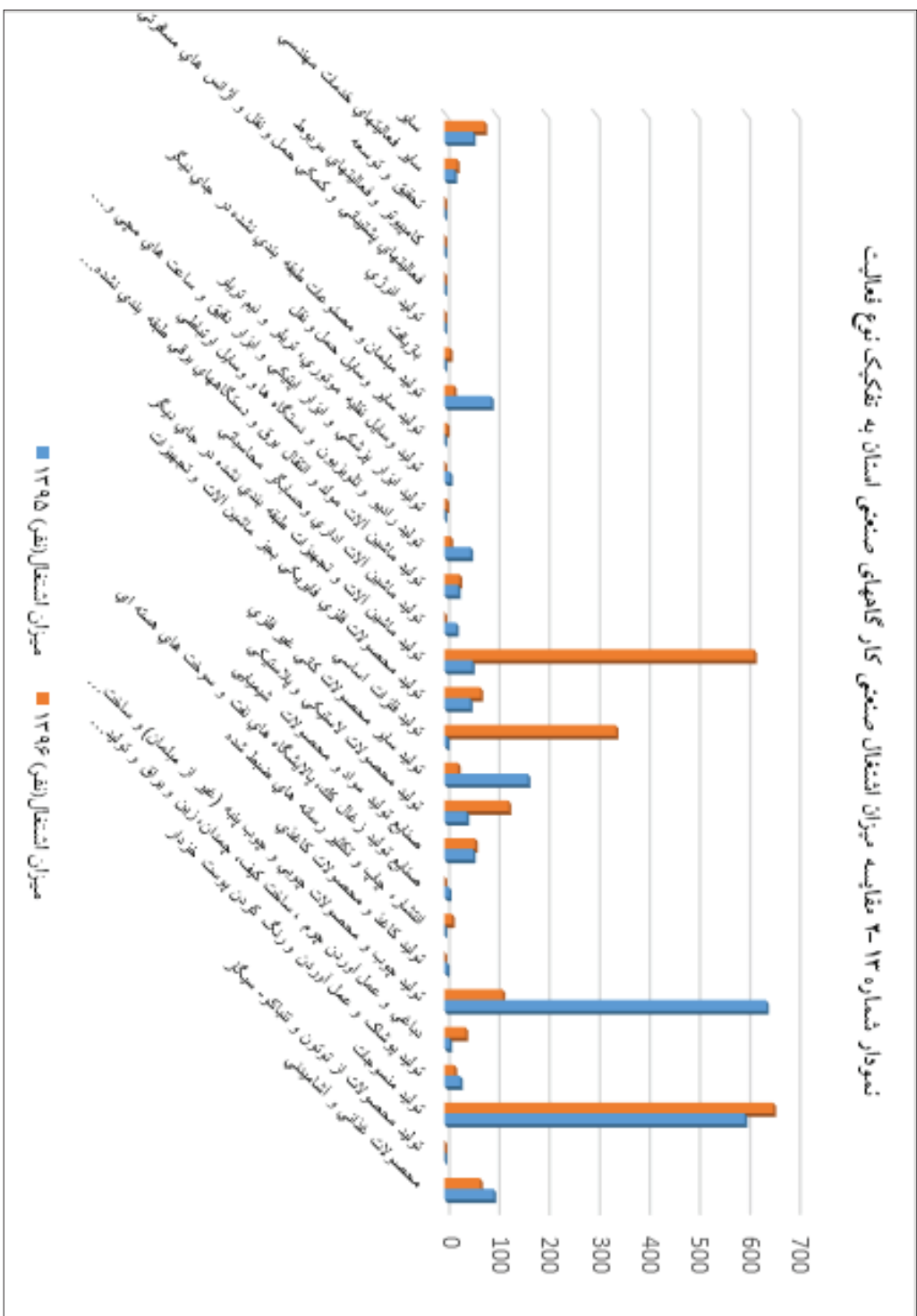
بعد از تولید منسوجات بیشترین میزان سرمایه گذاری مربوط به رشته فعالیت تولید چوب و محصولات چوبی و چوب پنبه (غیر از مبلمان) و ساخت کالا از نی و مواد حصیری، با مبلغ ۴۴۱۱۰۶ میلیون ریال بوده است. میزان اشتغال این رشته فعالیت در سال ۱۳۹۶ برابر با ۱۱۶ نفر بوده است که علیرغم افزایش میزان سرمایه گذاری نسبت به سال قبل در حدود ۸۲ درصد کاهش داشته است.

مقایسه میزان اشتغال ایجاد شده به تفکیک نوع فعالیت صنعتی در سال ۱۳۹۶ نشان می دهد که بیشترین اشتغال ایجاد شده در سطح استان به رشته فعالیت تولید منسوجات با ۶۵۶ نفر و بعد از آن به تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر، با ۶۱۸ نفر اختصاص دارد. در سال مذکور میزان سرمایه گذاری در رشته فعالیت تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر، معادل ۲۷۴۲۶۱ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل ۳۶۶ درصد افزایش داشته است. میزان افزایش اشتغال در این رشته فعالیت نسبت به سال قبل ۱۰۲۳ درصد بوده است.

نمودار شماره ۱۳-۳ مقایسه میزان سرمایه‌گذاری کارگاههای صنعتی استان به تفکیک نوع فعالیت

شماره ۱۳-۲ مقایسه میزان اشتغال صنعتی کارگاههای صنعتی استان به تفکیک نوع فعالیت

۱۳-۱-۳- ارزش افزوده بخش صنعت

یکی از جنبه های مهمی که در هر بخش اقتصادی باید به آن توجه شود ارزش افزوده ایجاد شده توسط آن بخش می باشد. براساس اطلاعات جدول شماره (۱۳-۳) ارزش افزوده بخش صنعت کل کشور در سال ۱۳۹۳ برابر با ۲۴۲۹۷۰۳۱۵۸ میلیون ریال بوده است ه در سال ۱۳۹۴ با ۹,۴۲ درصد کاهش به ۲۲۰۰۸۰۷۲۷۱ میلیون ریال رسیده است. در سال ۱۳۹۴ این رقم برای استان اردبیل ۱۶۲۲۴۶۰۷ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل در حدود ۳,۹۷ درصد کاهش داشته است. سهم ارزش افزوده بخش صنعت استان اردبیل از تولید ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۹۴ برابر با ۱۲,۶۸ درصد بوده است که نسبت به سال قبل ۵,۰۷ درصد کاهش نشان می دهد.

راههای متفاوتی برای محاسبه مزیت نسبی وجود دارد از جمله معیار هایی که دامنه کاربرد وسیعی در تعیین مزیت نسبی یک صنعت دارد شاخص معروف بالاسا می باشد که از رابطه زیر به دست می آید:

ارزش افزوده بخش مورد نظر در استان

محصول ناخالص داخلی استان

ارزش افزوده بخش مورد نظر در کشور

محصول ناخالص داخل کشور

اگر این شاخص کوچک تر از یک باشد به این معنی است که بخش یا فعالیت مورد نظر فاقد مزیت نسبی می باشد. چنانچه ملاحظه می گردد بخش صنعت استان اردبیل فاقد مزیت نسبی می باشد البته این اعداد مربوط به کل بخش صنعت استان می باشد، در صورتی که این شاخص برای فعالیت های صنعتی به طور جداگانه محاسبه گردد مشخص می شود که استان اردبیل در کدام فعالیت صنعتی دارای مزیت نسبی هست و در کدام فعالیتها مزیت نسبی ندارد لذا در خصوص نحوه تصمیم گیری در مورد گسترش صنایع در استان بهتر و دقیقتر می توان تصمیم گیری نمود.

جدول (۱۳-۳) تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار، ارزش افزوده و مزیت نسبی بخش صنعت در کشور و استان مبالغ به میلیون ریال

عنوان	سال	تولید ناخالص داخلی	ارزش افزوده کل فعالیتهای اقتصادی	ارزش افزوده بخش صنعت	مزیت نسبی	سهم ارزش افزوده بخش صنعت استان در تولید ناخالص داخلی استان (درصد)	سهم ارزش افزوده بخش صنعت کشور در تولید ناخالص داخلی کشور (درصد)
کشور	۱۳۹۳	۱۲۸۷۲۹۱۶۸۵۴	۱۲۸۸۱۹۴۰۲۳۳	۲۴۲۹۷۰۳۱۵۸	-	-	۱۸,۸۷
	۱۳۹۴	۱۲۳۱۴۲۲۰۲۸۴	۱۲۲۶۶۰۲۰۷۳۳	۲۲۰۰۸۰۷۲۷۱	-	-	۱۷,۸۷
درصد تغییرات		-۴,۳۴	-۴,۷۸	-۹,۴۲	-	-	-
استان	۱۳۹۳	۱۲۶۴۴۹۷۸۷	۱۲۶۵۲۵۳۵۳	۱۶۸۹۵۸۰۰	۰,۴۱	۱۳,۳۶	-
	۱۳۹۴	۱۲۷۹۱۷۴۵۰	۱۲۷۴۸۹۵۲۹	۱۶۲۲۴۶۰۷	۰,۴۰	۱۲,۶۸	-
درصد تغییرات		۱,۱۶	۰,۷۶	-۳,۹۷	-	-	-

ماخذ: محاسبه شده از سری زمانی حسابهای منطقه ای

۱۳-۲- معادن

اگر بخواهیم پتانسیل های معدنی استان را به زبان ساده گروه بندی نماییم آن را در سه گروه بررسی خواهیم نمود.

۱- گروه مواد معدنی فلزی: استان تقریباً فاقد معادن فلزی در حال بهره برداری می باشد ولی اندیس های بالقوه ای از فلزات آهن - مس - سرب و روی - منگنز - آنتیموان - طلا و ... در استان شناسایی شده که قابلیت مطالعات اکتشافی دارند. تنها معدن فلزی قابل بهره برداری استان، معدن آهن موئیل مشکین شهر می باشد.

۲- گروه مواد معدنی غیر فلزی: استان از نظر دارا بودن ذخایر قطعی و شناسایی شده مواد معدنی غیر فلزی در سطح متوسط به پائین کشوری قرار دارد و ذخایری از سیلیس - سنگ های زینتی - فلدسپات - کائولن - بتونیت - پرلیت - دیاتومیت و ... شناسایی شده و برخی نیز در حال بهره برداری می باشند مثل معدن عقیق پیرجواد - معدن سیلیس سردابه - معدن پرلیت عرصه دوگاه و ...

۳- گروه مواد معدنی مصالح ساختمانی: استان به لحاظ دارا بودن مواد معدنی طبقه یک (مصالح ساختمانی) از رتبه ممتاز کشوری برخوردار است. به طوری که از نظر مواد پوزولانی و پوکه معدنی در کشور سرآمد می باشد. ذخایر سنگ لاشه و مالون - مارن - شیل - آهک - دولومیت - سنگ های تزئینی (تراورتن - مرمریت) گچ - شن و ماسه کوهی و ... از دیگر ذخایر این گروه محسوب می شوند که غالباً در استان ذخایر خوبی را از آنها شاهد هستیم.

بطور کلی مهمترین مواد معدنی که در استان بطور بالقوه و یا بالفعل وجود دارند عبارتند از:

- ۱- اندیس های فلزی شامل (طلا-مس-سرب و روی- منگنز- آهن- مولیبدن- آنتیموان) که در این میان ذخایر آهن قابلیت استخراج و بهره برداری دارند.
- ۲- مواد معدنی غیر فلزی شامل (بنتونیت - کائولینیت - دیاتومیت - کربنات کلسیم - پرلیت - نفلین سینیت - سیلیس - فلدسپات - گوگرد - عقیق و ...).
- ۳- مواد معدنی ساختمانی شامل (سنگهای ساختمانی - شن و ماسه - رس - شیل و مارن - آهک - دولومیت - سنگ های تزئینی (تراورتن - مرمریت) - پوکه معدنی - مواد پوزولانی و ...).

براساس مطالعات انجام شده از مجموع ۲۰ زون اولویت دار کشوری (زونهای کانی ساز) تعداد ۳ زون از استان اردبیل می گذرد که عبارتند از:

- ۱- زون طارم - زنجان: این زون ناحیه قزل اوزن خلخال را در بخش هایی از منطقه خورش رستم خلخال شامل می شود که حاوی عناصر فلزی منگنز - طلا - مس و سرب و روی و ... می باشد.
- ۲- زون طالش: این زون ناحیه کوههای باغرو داغ را شامل می شود که حاوی عناصر فلزی مس - طلا و ... می باشد.
- ۳- زون ارسباران: این زون ناحیه رودقره سو و اهرچای در شمال مشکین شهر را شامل می شود که حاوی عناصر طلا - مس - آنتیموان - مولیبدن و ... می باشد.

جدول (۱۳-۴) کانسارهای شناسایی شده استان اردبیل به تفکیک ماده معدنی و شهرستان

ردیف	نام ماده معدنی	نوع ماده معدنی	نام کانسار	شهرستان
۱	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	آق برون	گرمی
۲	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	دیکداش	گرمی
۳	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	اورنج	نمین
۴	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	سلوط	نمین
۵	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	سمید	گرمی
۶	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قره باغلار	مشکین شهر
۷	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	جید	نمین
۸	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خانقاه علیا	نمین
۹	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	داشلوجا	اردبیل
۱۰	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلاندرق بالا	نمین
۱۱	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	بایرام بدن	اردبیل
۱۲	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	گرده	نمین
۱۳	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	چای قوشان	نمین
۱۴	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	چنار	گرمی
۱۵	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قوش قیه سی	اردبیل
۱۶	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	نیاخرم	خلخال
۱۷	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	ایمیرا	اردبیل
۱۸	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	شمال گرده	نمین
۱۹	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلندر ق علیا ۲	نمین
۲۰	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خلفلو	کوثر
۲۱	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خمس	خلخال
۲۲	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	اندزق	مشکین شهر
۲۳	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قره بایر قاسم قشلاقی	اردبیل
۲۴	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قلی بیگلر ۲	مشکین شهر
۲۵	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلاندرق ۳	نمین
۲۶	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	امین جان ۲	نمین
۲۷	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلور	خلخال
۲۸	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	بنماران (وجین)	کوثر
۲۹	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خمس ۲	خلخال
۳۰	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	سواره	مشکین شهر
۳۱	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	لاشه عنبران	نمین
۳۲	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	دویل	اردبیل
۳۳	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلاندرق پائین ۲	نمین
۳۴	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	آلدرق - گرمی	گرمی

ادامه جدول (۱۳-۴) کانسارهای شناسایی شده استان اردبیل به تفکیک ماده معدنی و شهرستان

ردیف	نام ماده معدنی	نوع ماده معدنی	نام کانسار	شهرستان
۳۵	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	اسکستان	خلخال
۳۶	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	باغشلو	گرمی
۳۷	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	ایریل	نمین
۳۸	شن و ماسه کوهی	مصالح ساختمانی	جوراب	نیر
۳۹	شن و ماسه کوهی	مصالح ساختمانی	ایاق ایری	پارس آباد
۴۰	واریزه کوهی	مصالح ساختمانی	طالب قشلاقی	اردبیل
۴۱	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	ولهبزیر	مشکین شهر
۴۲	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	صائین	نیر
۴۳	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	صائین ۲	نیر
۴۴	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	آق قلعه	سرعین
۴۵	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	چای صغرلو	نیر
۴۶	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	جمادی	اردبیل
۴۷	مرمریت	سنگ تزئینی	سیف آباد ۱	نمین
۴۸	مرمریت	سنگ تزئینی	سیف آباد ۲	نمین
۴۹	مرمریت	سنگ تزئینی	سیف آباد ۳	نمین
۵۰	تراورتن	سنگ تزئینی	آق بلاغ	خلخال
۵۱	تراورتن	سنگ تزئینی	لمعه دشت	خلخال
۵۲	تراورتن	سنگ تزئینی	پروچ	خلخال
۵۳	تراورتن	سنگ تزئینی	کوثر	کوثر
۵۴	تراورتن	سنگ تزئینی	آقبلاغ لمعه دشت	خلخال
۵۵	گرانیت	سنگ تزئینی	نوری کندی	مشکین شهر
۵۶	سیلیس	طبقه دو	مستان آباد	نیر
۵۷	پوزولان	طبقه دو	چای صغرلو	سرعین
۵۸	پوزولان	طبقه دو	یامچی پائین	نیر
۵۹	آهک	طبقه یک	گرده	نمین
۶۰	آهک	طبقه یک	قشلاق چای	نمین
۶۱	خاک رس	طبقه یک	سلوط	نمین
۶۲	شیل	طبقه یک	عنبران	نمین
۶۳	شیل	طبقه یک	عنبران ۲	نمین
۶۴	شیل	طبقه یک	عنبران ۳	نمین
۶۵	شیل	طبقه یک	سروآباد	نمین
۶۶	عقیق	سنگ نیمه قیمتی	پیر جواد	نمین
۶۷	آهن	فلزی	موویل	مشکین شهر
۶۸	سنگ آهن	فلزی	سوغانلو	نیر
۶۹	پرلیت	طبقه دو	عرصه دوگاه	کوثر

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل

۱۳-۲-۳- جایگاه اقتصادی معادن استان اردبیل

بررسی ارزش افزوده بخش معدن استان نشان می دهد که سهم ارزش افزوده بخش معدن در تولید ناخالص داخلی استان به قیمت بازار در سال ۱۳۹۴ در حدود ۰,۰۸۳ درصد بوده که نسبت به سال قبل در حدود ۴۵,۹۶ درصد کاهش داشته است.

سهم ارزش افزوده بخش معدن کشور در تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۴ معادل ۱۱,۵۳ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۳۴,۹۶ درصد کاهش داشته است.

اعداد محاسبه شده در بخش معدن نیز نشان دهنده عدم مزیت نسبی این بخش در استان می باشد.

جدول (۱۳-۵) تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار، ارزش افزوده و مزیت نسبی بخش معدن در کشور و استان

(ارقام به میلیون ریال)

عنوان	سال	تولید ناخالص داخلی	ارزش افزوده کل فعالیت های اقتصادی	ارزش افزوده بخش معدن	مزیت نسبی	سهم ارزش افزوده معدن استان در تولید ناخالص داخلی استان (درصد)	سهم ارزش افزوده بخش معدن کشور در تولید ناخالص داخلی کشور (درصد)
کشور	۱۳۹۳	۱۲۸۷۲۹۱۶۸۵۴	۱۲۸۸۱۹۴۰۲۳۳	۲۲۸۲۹۸۱۸۹۹	-	-	۱۷,۷۳
	۱۳۹۴	۱۲۳۱۴۲۲۰۲۸۴	۱۲۲۶۶۰۲۰۷۳۳	۱۴۲۰۹۵۵۷۰۴	-	-	۱۱,۵۳
درصد تغییرات		-۴,۳۴	-۴,۷۸	-۳۷,۷۵	-	-	-
استان	۱۳۹۳	۱۲۶۴۴۹۷۸۷	۱۲۶۵۲۵۳۵۳	۱۹۶۰۸۳	۰,۰۰۸	۰,۱۵۵	-
	۱۳۹۴	۱۲۷۹۱۷۴۵۰	۱۲۷۴۸۹۵۲۹	۱۰۷۱۸۹	۰,۰۰۷	۰,۰۸۳	-
درصد تغییرات		۱,۱۶	۰,۷۶	-۴۵,۳۳	-۱۶,۹۴	-۴۵,۹۶	-

ماخذ: محاسبه شده از سری زمانی حسابهای منطقه ای

جدول (۱۳-۶) اطلاعات معادن فعال استان (دارای پروانه بهره برداری) در سال ۱۳۹۶

سال	تعداد معادن	تعداد شاغلان	مقدار تولید سالانه (هزار تن)	ارزش تولید (میلیون ریال)	سرمایه گذاری (میلیون ریال)
۱۳۹۵	۱۹۷	۱۰۶۰	۷۱۸۳	-	۴۶۸۳۲۷
۱۳۹۶	۲۰۶	۱۰۲۱	۷۸۸۸	-	۵۴۱۸۵۱

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان - سال ۱۳۹۷

جدول شماره (۱۳-۷) عملکرد مجوزهای صادره بخش معدن استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

پروانه بهره برداری			گواهی کشف			پروانه اکتشاف			
تعداد (فقره)	سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	اشتغال (نفر)	استخراج (هزار تن)	تعداد (فقره)	سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	مساحت (کیلومتر مربع)	تعداد (فقره)	سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	مساحت (کیلومتر مربع)
۲۶	۷۹/۲	۱۰۴	۱۱۲۰	۱۷	۴/۳	۱/۴۳	۲۵	۵۲	۱۲۷/۵

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان - سال ۱۳۹۷

بازرگانی

فصل چهاردهم

۱۴- بازرگانی

۱۴-۱- بازرگانی داخلی

بازرگانی مجموعه فعالیت هایی است که وظیفه تبادل کالا و خدمات و مواد اولیه مورد نیاز مصرف کنندگان را از مبادی عرضه به مراکز تقاضا، مصرف و نگهداری کالا بر عهده دارد. تنظیم بازار کالاهای اساسی و توسعه و بهبود صادرات، حمایت از تولید کنندگان، رفع کمبودهای داخلی و کاهش فشارهای تورمی از راه تهیه و توزیع عادلانه کالاها قلمرو فعالیت بخش بازرگانی را تشکیل می دهد.

۱۴-۱-۱- مراکز نگهداری و ذخیره سازی کالا

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل، در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۵ مکان ذخیره سازی کالا های اساسی در استان با ظرفیت ۳۵۰ هزار تن مشغول فعالیت بوده است. امکانات ذخیره سازی کالا یا انبار، مکان یا محوطه محصور است که تمام یا قسمتی از آن برای نگهداری کالا در نظر گرفته شده است و بر حسب نوع ساختمان (سر باز و سر پوشیده) و نوع بهره برداری (اختصاصی و عمومی) و نوع تجهیزات (مکانیزه، سیلو، سردخانه، انبار غله و مخزن) و سایر ویژگی ها تقسیم بندی می شوند.

در سال ۱۳۹۶ از مجموع ۶۳۱ هزار تن ظرفیت امکانات ذخیره سازی کالا های اساسی استان، ۶۷،۶۴ هزار تن مربوط به ۱۶ سردخانه فعال، ۱۹۵ هزار تن مربوط به ۷ سیلوی فعال، ۱۶،۵۴ هزار تن مربوط به ۶ انبار چند منظوره کالا بوده است.

۱۴-۱-۲- مراکز توزیع کالا (اتحادیه ها و اصناف)

این مراکز وظیفه در اختیار قرار دادن کالا و مواد اولیه را بین تولید کنندگان و مصرف کنندگان بر عهده دارند. بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل، در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۱۹ اتحادیه صنفی در سطح استان مشغول فعالیت بوده اند که وظیفه هماهنگی ۶۶۱۷ واحد صنفی را بر عهده داشته اند.

از این تعداد صنوف ۴۹۳۱ واحد صنفی دارای پروانه کسب و ۱۶۸۶ واحد صنفی فاقد پروانه کسب بوده اند. همچنین در سطح استان در سال ۱۳۹۶ تعداد ۳۶۳۲ نفر به کار قالبیافی مشغول بوده اند.

جدول (۱۴-۱) عمده گروه بازرگانی داخلی، اتحادیه و اصناف استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

عنوان	واحد	۱۳۹۶
*ذخیره سازی کالاهای اساسی (تامین و توزیع)	هزار تن	۲
*تعداد امکانات ذخیره سازی کالاهای اساسی (سیل، انبار و...)	تعداد	۱۵
*ظرفیت امکانات ذخیره سازی کالاهای اساسی (سیلو، انبار و...)	هزار تن	۳۵۰
*سردخانه فعال	تعداد	۱۶
	هزار تن	۶۷,۶۴
*سیلوی فعال	تعداد	۷
	هزار تن	۱۹۵
*انبارهای چند منظوره	تعداد	۶
	هزار تن	۱۶,۵۴
**تعداد اتحادیه های صنفی	تعداد	۱۱۹
**تعداد کل صنوف (شامل: دارا + فاقد + منقضى)	تعداد	۶۶۱۷
**تعداد صنوف دارای پروانه کسب	تعداد	۴۹۳۱
**تعداد صنوف فاقد پروانه کسب	تعداد	۱۶۸۶
**پروانه های کسب صادر شده در یک سال+تمدیدی	فقره	۶۵۵۰
**تعداد قالیبافان	تعداد	۳۶۳۲
**تعداد قالیبافان بیمه شده	تعداد	۰

ماخذ:

* سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۷

** سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل-۱۳۹۷

*** براساس گزارش سازمان صنعت، معدن و تجارت استان، بدلیل عدم تامین اعتبار، از شهریور سال ۱۳۹۳ تا کنون امکان معرفی

قالیبافان به بیمه تامین اجتماعی مقدور نگردیده است. فعلا بیمه شده استان اردبیل در کارگاههای قالیبافی به تعداد ۱۲۰۶۸ نفر می باشد.

۱۴-۲-بازرگانی خارجی

۱۴-۲-۱-صادرات غیر نفتی استان

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۴-۲) در سال ۱۳۹۶ حدود ۵۵,۰۸ درصد از صادرات غیر نفتی استان را کالاهای صنعتی تشکیل داده است. پس از آن کالاهای کشاورزی با ۳۴,۴۰ درصد، محصولات شیمیایی و پتروشیمی با ۱۰,۰۸ درصد، معدن و فلزات با ۰,۴۴ درصد و در رتبه های بعدی قرار دارند. در سال ۱۳۹۶ میزان صادرات غیر نفتی استان حدود ۴۴ میلیون دلار بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ حدود ۲,۳ درصد افزایش داشته است.

جدول (۱۴-۲) مقایسه عملکرد صادرات غیر نفتی استان اردبیل در سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

۱۳۹۶		۱۳۹۵		گروه کالایی
درصد رشد	سهم (درصد)	سهم (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	
-۹	۵۵,۰۸	۶۲,۶۷	۲۶,۹	کالاهای صنعتی
-۲	۳۴,۴۰	۳۶	۱۵,۵	کالاهای کشاورزی
۲۰۳۵	۱۰,۰۸	۰,۴۹	۰,۲۰۶	محصولات شیمیایی و پتروشیمی
-۴۹	۰,۴۴	۰,۱۹۷	۰,۳۵۷	معدن و فلزات
-	-	-	-	فرش و صنایع دستی و نساجی
-	-	-	-	بازارچه های مرزی
-	-	-	-	شرکت تعاونی مرزنشینان
۲,۳	-	۴۴	۴۳	جمع
۱۴۴	۴۲	۳۲,۸	۲۳	تجارت چمدانی (کالاهای همراه مسافر)*

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل-۱۳۹۷

*در آمار صادرات گمرک، تجارت چمدانی به صورت جداگانه و منفک از صادرات بخش ها آورده می شود

۱۴-۲-۲-عملکرد گمرکات

۱۴-۲-۲-۱-صادرات

در سال ۱۳۹۶ میزان صادرات از گمرکات استان اردبیل ۱۰۸۳۱۷ تن به ارزش ۴۴۲۰۰۵۱۶ دلار بوده است که نسبت به سال گذشته از نظر وزنی ۰,۴۶ درصد و از نظر ارزش دلاری ۰,۳ درصد افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۶ سیب زمینی ۳۸,۷۳ درصد ارزش دلاری کل صادرات استان را تشکیل داده است. پس از آن مصنوعات پلاستیکی با ۲۱,۸۱ درصد در ردیف بعدی قرار گرفته است. در این سال از لحاظ وزنی سیب زمینی ۹۱,۲ درصد وزن کل صادرات از گمرکات استان را به خود اختصاص داده و در ردیف اول قرار دارد بعد از آن مصنوعات پلاستیکی با ۲,۹۱ درصد رتبه دوم را به خود اختصاص داده است. همچنین حدود ۲۷۰۳۲ تن کالا به ارزش ۱۷,۱۸۶۸۴۹ میلیون دلار از طریق گمرک اردبیل و ۸۱۲۸۵ تن کالا به ارزش ۴۴,۲۰۰۵۱۶ میلیون دلار از طریق گمرک بیله سوار به کشورهای دیگر صادر شده است.

جدول (۱۴-۳) آمار مقایسه ای صادرات گمرکات استان اردبیل در سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

عنوان	وزن(تن)	ارزش دلاری
سال ۱۳۹۵	۷۴۰۸۸	۴۳۰۰۳۷۹۲
سال ۱۳۹۶	۱۰۸۳۱۷	۴۴۲۰۰۵۱۶
درصد تغییرات سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵ (درصد)	۰,۴۶	۰,۳

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۷

جدول (۱۴-۴) آمار صادرات گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

نام گمرک	وزن(تن)	ارزش دلاری	ارزش (هزار ریال)
اردبیل	۲۷۰۳۲	۱۷۱۸۶۸۴۹	۵۶۷۱۶۶۰۱۷
بیله سوار	۸۱۲۸۵	۲۷۰۱۳۶۶۷	۸۹۱۴۵۱۰۱۱
جمع	۱۰۸۳۱۷	۴۴۲۰۰۵۱۶	۱۴۵۸۶۱۷۰۲۸

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۷

جدول (۱۴-۵) عمده گروه کالاهای صادراتی گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

شرح کالا	وزن (تن)	ارزش (دلاری)
سیب زمینی	۶۱۲۵۲	۹۵۲۸۱۵۵
مصنوعات پلاستیکی	۱۹۵۶	۵۳۶۵۹۲۵
پروپیلن	۶۷۹	۲۲۶۱۱۹۰
بیسکویت	۱۱۵۹	۲۰۰۷۰۲۵
لاستیک	۳۷۴	۱۴۹۹۶۴۰
سایر کالاهای صنعتی	۱۳۳۳	۱۳۹۴۹۸۱
توپ ورزشی	۱۳۶	۱۲۹۸۲۶۴
جوجه	۲۶۱	۱۲۴۶۶۱۶
جمع	۶۷۱۵۴	۲۴۶۰۲۵۰۳

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۷

۱۴-۲-۲-۱۴ واردات

در سال ۱۳۹۶ در حدود ۱۲۸۰۸ تن کالا به ارزش ۲۵۸۶۸۳۴۳ دلار از طریق گمرکات استان اردبیل به کشور وارد شده است. که از نظر وزنی در حدود ۱٪ درصد کاهش و از لحاظ ارزش دلاری ۰,۳۸ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشته است.

در سال ۱۳۹۶ در حدود ۳۳,۲ درصد از وزن کل کالاهای وارداتی از طریق گمرکات استان، مربوط به سایر محصولات کشاورزی بوده است. پس از آن کنجاله پنبه دانه با ۲۱,۹ درصد در ردیف بعدی قرار دارد. از لحاظ ارزش دلاری ماشین آلات خط تولید با ۴۷,۶۶ درصد در رتبه اول قرار دارد و پس از آن ماشین آلات با ۲۷,۱۷ درصد و سایر محصولات کشاورزی با ۷,۰۵ درصد در ردیف های بعدی قرار گرفته اند.

در سال مذکور از کل واردات از طریق گمرکات استان اردبیل، ۱۰۴۸۷ تن کالا به ارزش ۲۵,۲۸۴۶۸۸ میلیون دلار از طریق گمرک اردبیل و ۲۳۲۱ تن کالا به ارزش ۵۸۳۶۵۵ دلار از طریق گمرک بیله سوار وارد کشور شده است.

جدول (۱۴-۶) آمار مقایسه ای واردات گمرکات استان اردبیل در سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

عنوان	وزن(تن)	ارزش دلاری
سال ۱۳۹۵	۱۲۸۷۵	۱۸۶۷۶۳۰۸
سال ۱۳۹۶	۱۲۸۰۸	۲۵۸۶۸۳۴۳
درصد تغییرات سال ۱۳۹۶نسبت به سال ۱۳۹۵	-٪۱	۰,۳۸

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۷

جدول (۱۴-۷) آمار واردات گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

نام گمرک	وزن(تن)	ارزش دلاری	ارزش (هزار ریال)
اردبیل	۱۰۴۸۷	۲۵۲۸۴۶۸۸	۸۳۴۳۹۴۷۰۴
بیله سوار	۲۳۲۱	۵۸۳۶۵۵	۱۹۲۶۰۶۱۵
جمع	۱۲۸۰۸	۲۵۸۶۸۳۴۳	۸۵۳۶۵۵۳۱۹

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۷

جدول (۱۴-۸) عمده گروه کالاهای وارداتی گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۶

شرح کالا	وزن (تن)	ارزش (دلاری)
قسمتی از ماشین آلات خط تولید	۱۸۲۰	۹۴۱۵۸۷۷
ماشین آلات	۱۲۲۰	۵۳۶۷۸۶۱
سایر محصولات کشاورزی	۳۴۴۸	۱۳۹۲۷۶۹
انواع کاغذ	۲۷۰	۹۹۵۳۶۵
مواد شیمیایی	۴۶۹	۷۳۱۴۲۴
تجهیزات سالن پرورش طیور	۲۶۴	۷۱۳۴۲۵
کنجاله پنبه دانه	۲۲۸۲	۵۷۳۹۵۶
برنج	۶۰۰	۵۶۱۷۹۲
جمع	۱۰۳۷۳	۱۹۷۵۲۴۶۹

ماخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۷

آموزش و پرورش << فصل پانزدهم

امروزه نظام آموزش و پرورش بنا به ضرورت تغییرات اجتماعی یکی از سازمان های پیچیده و بزرگ اجتماعی در هر کشوری محسوب می شود و با رشد و توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی پیوند ناگسستنی دارد و به تدریج از یک حالت ساده ابتدائی به یک حالت پیچیده درآمده است. تمربخشی این نظام از یک سو تبدیل کردن انسان های مستعد به انسان های سالم، بالنده، متعادل و رشد یافته است و از سوی دیگر تأمین کننده نیازهای انسانی جامعه در بخش متفاوت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است.

نظر به چنین اهمیتی است که در عصر کنونی، همه دولت های جهانی از کوچک و بزرگ، قدرتمند و ناتوان و صنعتی و در حال توسعه، پرداختن به آموزش و پرورش مردم خود را در شمار وظایف اساسی می دانند و برای همگانی، سراسری و حتی اجباری کردن آن، تعهدات سنگینی در قانون های اساسی و بنیادی خود می گنجانند و درصد زیادی از تولید ناخالص ملی و بودجه جاری و عمرانی کشور را به این امر مهم اختصاص می دهند.

امروزه به دلیل گسترش علوم و تجارب بشری و توسعه فناوری و پیشرفت های صنعتی، گرایش به سازمان های آموزش و پرورش امری فراگیر و جهانی شده است به حدی که یکی از شاخص های مهم رشد هر جامعه را، وسعت دامنه وظایفی می دانند که نظام آموزش و پرورش آن به عهده گرفته است.

نظام آموزش و پرورش در جهان کنونی، وظایف و کارکردهای مختلفی را به طور آشکار و نهان بر عهده دارد و ابزار تحقق اهداف و مقاصد اجتماعی به شمار می رود. کارکردهای آن به حدی است که جوامع مختلف انتظار دارند، این سازمان باید پاسخگوی نیازهای معنوی و مادی آنان باشد و به عنوان یک عامل تحقق نیازهای فردی و اجتماعی و رشد و توسعه فرهنگی سیاسی و اقتصادی جامعه را ممکن کند.

۱۵-۲- آموزش و پرورش استان در یک نگاه (در سال تحصیلی ۹۵-۹۶)

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ تعداد کل دانش آموزان استان در دوره های مختلف تحصیلی با احتساب مقطع کودکستان (به جز بزرگسالان) ۲۱۹۷۷۹ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ با ۲۱۶۱۰۵ نفر، ۱,۷۰ درصد افزایش داشته است.

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ سهم دانش آموزان عادی- دولتی از کل دانش آموزان استان ۶۹,۸۱ درصد بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل افزایش نشان می دهد. (جداول ۱۵-۳ و ۱۵-۴) همچنین سهم دانش آموزان مدارس غیر دولتی از کل دانش آموزان استان در سال تحصیلی مورد بررسی، ۱۴,۲۲ درصد بوده که نسبت به سال قبل افزایش یافته است.

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ بالغ بر ۵۴۸۷ نفر دانش آموز در مدارس نمونه دولتی تحصیل می کردند. که نسبت به سال تحصیلی کاهش نشان می دهد. (جداول ۱۵-۳ و ۱۵-۴).

تعداد دانش آموزان تیزهوش استان در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ معادل ۳۵۳۱ نفر بوده که نسبت به سال قبل کاهش نشان می دهد.

تعداد پسران و دختران از دانش آموزان تیزهوش به ترتیب ۱۷۸۰ و ۱۷۵۱ نفر بوده است، همچنین سهم دانش آموزان تیزهوش از کل دانش آموزان استان ۱,۶۱ درصد بوده است.

جدول (۱-۱۵) تغییرات سالانه کل در استان در دوره های مختلف تحصیلی (بدون بزرگسال) طی سال های ۱۳۹۶-۱۳۹۵

ردیف	دوره تحصیلی	شهری		روستا		شهری و روستایی	
		۱۳۹۴-۱۳۹۵	۱۳۹۵-۱۳۹۶	۱۳۹۴-۱۳۹۵	۱۳۹۵-۱۳۹۶	۱۳۹۴-۱۳۹۵	۱۳۹۵-۱۳۹۶
۱	کودکستان	۹۸۴۴	۱۰۸۰۲	۴۰۹۹	۴۳۲۷	۶۰۰۵	۱۲۹۲۳
۲	ابتدایی	۸۲۰۷۴	۸۴۵۳۴	۲۵۳۷۷	۳۷۸۶۹	-۱,۲۴۴	۱۱۷۴۵۱
۳	راهمنامی	۳۸۵۶۷	۳۹۴۴۴	۱۱۶۸۲	۱۱۶۴۳	-۰,۲۳۳	۵۰۲۴۹
۴	متوسطه نظری	۲۱۶۳۴	۲۲۷۰۲	۱۱۰۹	۱۱۵۱	۳۷۹	۲۲۷۴۳
۵	هنرستان فنی و حرفه ای	۴۸۴۴	۴۷۹۳	۳۱۶	۲۵۰	-۲۰,۸۹	۵۰۲۳
۷	کارداش	۵۲۱۵	۴۰۸۴	-۲۱,۶۹	۱۱۶۰	-۱۳,۶۹	۶۵۵۹
	جمع کل	۱۶۲۱۷۸	۱۶۶۳۵۹	۲,۵۸	۵۳۴۲۰	-۰,۹۴	۲۱۶۱۰۵
							۲۱۹۷۷۹
							۱,۷۰

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

- شایان ذکر است دوره های تحصیلی «کشاوری» و «حرفه ای» در سال ۱۳۹۵ تغییر کرده و در دوره تحصیلی فنی و حرفه ای ادغام گردیده است. بنابراین ردیف های مربوط به این دوره ها از جداول حذف شده و آمار آنها در ردیف هنرستان فنی و حرفه ای گنجانده شده است.
- دوره های تحصیلی «پیش دانشگاهی» از مقاطع تحصیلی آموزش و پرورش حذف گردیده است. بنابراین ردیف های مربوط به این دوره ها از جداول ذیل حذف شده است.

جدول (۲-۱۵) بررسی وضعیت دانش آموزان به تفکیک شهری و روستایی
 در دوره های مختلف تحصیلی (بدون بزرگسال) (دولتی و غیر دولتی) در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵

ردیف	دوره تحصیلی	شهری						روستایی					
		پسر	دختر	کل	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از کل دانش آموزان شهری	درصد دانش آموزان هر دوره شهری از کل دانش آموزان شهری و روستایی	کل دانش آموزان شهری و روستایی	پسر	دختر	کل	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از کل دانش آموزان روستایی	درصد دانش آموزان هر دوره روستایی از کل دانش آموزان روستایی و شهری	
													جمع کل
۱	کودکستان	۵۶۰۴	۵۱۹۸	۱۰۸۰۲	۶۰۴۹	۴۰۹۱	۱۵۱۴۹	۲۲۸۰	۲۰۶۷	۴۳۴۷	۸۰۱۴	۱۰۹۸	
۲	ابتدایی	۴۳۷۵۰	۴۰۷۸۴	۸۴۵۳۴	۵۰۸۱	۳۸۰۴۶	۱۱۹۴۰۳	۱۸۱۴۷	۱۶۷۲۲	۳۴۸۶۹	۶۵۰۲۷	۱۵۸۸۷	
۳	راهمایی	۲۰۰۲۹	۱۹۴۱۵	۳۹۴۴۴	۳۳۰۷۱	۱۷۰۹۵	۵۱۰۸۷	۶۷۴۲	۴۹۰۱	۱۱۶۴۳	۲۱۰۸۰	۵۳۰	
۴	متوسطه نظری هنرستان فنی و حرفه ای	۱۰۱۰۸	۱۲۵۹۴	۲۲۷۰۲	۱۳۶۶۵	۱۰۰۳۳	۲۳۸۵۳	۶۵۵	۴۹۶	۱۱۶۶۱	۲۱۱۵	۰۰۵۲	
۵	کارداانش	۳۲۴۳	۱۵۵۰	۴۷۹۳	۲۰۸۸	۲۰۱۸	۵۰۴۳	۱۵۰	۱۰۰	۲۵۰	۰۰۴۷	۰۰۱۱	
۶	جمع کل	۲۷۲۴	۱۳۶۰	۴۰۴۸	۲۰۴۵	۱۸۶	۵۲۴۴	۹۳۲	۲۷۸	۱۱۶۰	۲۰۱۷	۰۰۵۳	
		۸۵۴۵۸	۸۰۹۰۱	۱۶۶۳۵۹	۱۰۰	۷۵۶۹۹	۲۱۹۱۷۷۹	۲۸۹۰۶	۲۴۵۱۴	۵۳۴۲۰	۱۰۰	۲۴۳۱	

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۳) تعداد کل دانش آموزان (بدون بزرگسالان) (دولتی و غیر دولتی) استان به تفکیک نوع آموزش در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵

ردیف	نوع آموزش	شهری		روستا			جمع کل			درصد کل
		پسر	دختر	جمع	پسر	دختر	جمع	پسر	دختر	
۱	ایثارگران	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲	تیرهوشان	۱۷۰۸	۱۷۵۱	۳۴۵۹	۷۲	۷۲	۱۷۸۰	۱۷۵۱	۲۵۳۱	۱۶۱
۳	شاهد	۳۹۴۶	۳۴۰۴	۷۳۵۰	۰	۰	۳۹۴۶	۳۴۰۴	۷۳۵۰	۳۱۳۴
۴	عادی - دولتی	۵۵۵۳۹	۵۴۳۲۷	۱۰۹۸۶۶	۳۳۵۵۹	۲۰۰۱۳	۱۹۰۹۸۱	۷۴۳۴۰	۱۵۳۴۳۸	۶۹۸۱۱
۵	غیر دولتی	۱۵۵۹۸	۱۲۸۰۲	۲۸۴۰۰	۱۴۹۹	۱۳۵۶	۱۷۰۹۷	۱۴۱۵۸	۳۱۲۵۵	۱۴۲۲۲
۶	نمونه دولتی	۲۵۶۷	۲۶۲۶	۵۱۹۳	۲۹۴	۰	۲۸۶۱	۲۶۲۶	۵۴۸۷	۲۵۰
۷	وابسته	۴۹	۷۳	۱۲۲	۰	۰	۴۹	۷۳	۱۲۲	۰,۰۰۶
۸	هیات امنایی	۵۱۴۱	۵۱۹۹	۱۰۳۴۰	۱۴۱	۷۱	۵۲۸۲	۵۲۷۰	۱۰۵۵۲	۴۸۰
۹	عشائری	۷۰	۲۴۲	۳۱۲	۳۳۲۶	۳۰۷۴	۳۳۹۶	۳۳۱۶	۶۷۱۲	۳۰۵
۱۰	استثنایی	۸۴۰	۴۷۷	۱۳۱۷	۱۵	۰	۸۵۵	۴۷۷	۱۳۳۲	۰,۰۶۱
	جمع کل	۸۵۴۵۸	۸۰۹۰۱	۱۶۶۳۵۹	۷۸۹۰۶	۲۴۵۱۴	۱۱۲۳۶۴	۱۰۵۴۱۵	۲۱۹۱۷۹	۱۰۰

منابع: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۴) بررسی وضعیت دانش آموزان استان به تفکیک شهری و روستایی و جنسیت در دوره های مختلف تحصیلی دولتی و غیر دولتی (بدون بزرگسال) در سال ۱۳۹۶-۱۳۹۵

ردیف	دوره تحصیلی	شهری				روستایی				کل (شهری و روستایی)					
		پسر	دختر	کل	درصد دانش آموزان مختلف از کل شهری	پسر	دختر	کل	درصد دانش آموزان مختلف از کل روستایی	پسر	دختر	کل	درصد دانش آموزان مختلف از کل		
۱	۱	۵۶۰۴	۵۱۹۸	۱۰۸۰۲	۶۰۴۹	۲۷۸۰	۴۳۳۷	۸۰۱۴	۱۹۸	۷۸۸۴	۶۸۹	۳۰۵۹	۷۳۶۵	۶۸۹	۱۵۱۴۹
۲	۲	۳۳۷۵۰	۴۰۷۸۴	۷۴۵۳۴	۵۰۸۱	۱۸۱۲۷	۳۴۸۶۹	۶۵۰۲۷	۱۵۸۸۷	۶۱۸۹۷	۵۴۰۱۲	۷۸۰۱۶	۵۷۵۰۶	۲۶۰۱۷	۱۱۹۷۰۳
۳	۳	۲۰۰۲۹	۱۹۴۱۵	۳۹۴۴۴	۲۳۳۷۱	۶۷۳۲	۴۹۰۱	۱۱۶۶۳	۵۳۰	۲۶۷۷۱	۲۳۳۹۱	۱۲۰۱۸	۲۳۰۷	۱۱۰۰۶	۲۳۰۲۴
۴	۴	۱۰۱۰۸	۱۲۵۹۴	۲۲۷۰۲	۱۳۶۵	۶۵۵	۴۹۶	۱۱۶۱	۰۰۵۲	۱۰۱۶۳۳	۹۰۴۱	۴۹۰	۱۳۰۹۰	۵۹۶	۲۳۷۵۳
۵	۵	۳۳۲۳	۱۵۵۰	۴۸۷۳	۲۸۸	۱۵۰	۱۰۰	۲۵۰	۰۰۱۱	۳۳۹۳	۲۹۷	۱۵۴	۱۶۵۰	۰۷۵	۵۰۲۳
۶	۶	۲۷۲۴	۳۶۰	۴۰۸۴	۲۴۵	۹۳۲	۲۷۸	۱۱۶۰	۰۰۵۳	۳۶۵۶	۳۳۰	۱۶۶	۱۵۸۸	۰۷۳	۵۲۲۴
	جمع کل	۸۵۴۵۸	۸۰۹۰۱	۱۶۶۳۵۹	۱۰۰	۲۸۸۱۴	۵۳۴۲۰	۱۰۰	۲۶۳۱	۱۱۳۳۶۳	۱۰۰	۵۳۰۴	۱۰۵۲۱۵	۲۷۰۹۶	۲۱۹۷۷۹

منبع: اداره کل آموزش و پرورش استان

۱۵-۳-بررسی وضعیت آموزشگاه و کلاس در استان در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ و ۱۳۹۳-۱۳۹۵

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶، تعداد آموزشگاه و تعداد کلاس ۱۲۰۷۵ و ۳۳۹۵ آموزشگاه و کلاس در استان وجود داشته، که نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ به ترتیب ۳,۰۳ و ۰,۹۳ درصد افزایش داشته است. بیشترین کاهش در تعداد آموزشگاهها در مقطع دوره هنرستان فنی و حرفه ای با ۱۳,۰۴ درصد و ۵,۴۸ درصد کاهش در تعداد کلاس بوده است.

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ نسبت به سال تحصیلی قبل، بیشترین افزایش تعداد آموزشگاه و تعداد کلاس مربوط به دوره کودکستان به ترتیب با ۱۵,۹۹ درصد و ۱۳,۲۵ درصد بوده است.

جدول شماره (۱۵-۵) تعداد آموزشگاه و کلاس تشکیل شده به تفکیک دوره های مختلف تحصیلی در سال های تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ و ۱۳۹۵-۱۳۹۶ با احتساب بزرگسالان

ردیف	دوره تحصیلی	سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶		سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵		درصد تغییرات	
		آموزشگاه	کلاس	آموزشگاه	کلاس	آموزشگاه	کلاس
۱	کودکستان	۶۶۹	۱۰۱۱	۷۷۶	۱۱۴۵	۱۵,۹۹	۱۳,۲۵
۲	ابتدایی	۱۴۸۰	۵۷۰۵	۱۴۸۴	۵۷۹۹	۰,۲۷	۱,۶۵
۳	دوره متوسطه اول	۵۷۸	۲۴۹۷	۵۸۳	۲۵۱۲	۰,۸۷	۰,۶۰
۴	متوسطه نظری	۲۸۰	۱۶۰۵	۲۸۶	۱۵۲۷	۲,۱۴	-۴,۸۶
۵	هنرستان فنی و حرفه ای	۹۲	۴۲۰	۸۰	۳۹۷	-۱۳,۰۴	-۵,۴۸
۶	هنرستان کاردانش	۱۹۶	۷۲۶	۱۸۶	۶۹۵	-۵,۱۰	-۴,۲۷
	جمع کل	۳۲۹۵	۱۱۹۶۴	۳۳۹۵	۱۲۰۷۵	۳,۰۳	۰,۹۳

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

۱- مقطع ابتدایی

در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵، شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در مقطع ابتدایی ۱۴,۰۹ نفر در کلاس بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با ۱۹,۵۰ نفر در کلاس، ۲۷,۷۴ درصد کاهش یافته است. در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ تراکم دانش آموز در کلاس در دوره ابتدایی در مناطق شهری، ۲۶,۴۸ و در مناطق روستایی ۱۴,۰۹ نفر در کلاس بوده که به این ترتیب نسبت به سال تحصیلی قبل، تراکم دانش آموز در کلاس در دوره تحصیلی مذکور در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۰,۱۵ و ۹,۴۸ درصد افزایش یافته است.

۲- دوره اول متوسطه

در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵، تراکم دانش آموز در کلاس دایر در مقطع دوره اول متوسطه به رقم ۱۱,۴۰ نفر در کلاس رسیده است که نسبت به سال تحصیلی قبل (۲۰,۱۹ نفر)، ۴۳,۵۴ درصد کاهش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری، ۲۷,۴۰ نفر و در مناطق روستایی ۱۱,۴۰ نفر در کلاس بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۱,۷۸ درصد افزایش در مناطق شهری و ۰,۴۴ درصد کاهش در مناطق روستایی را نشان می دهد.

۳- مقطع متوسطه نظری

در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵، تراکم دانش آموز در مقطع متوسطه نظری (بدون احتساب بزرگسالان، راه دور، غیر دولتی و غیر انتفاعی) ۱۱,۷۷ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با تراکم ۲۰,۱۶ نفر در کلاس، ۴۱,۶۲ درصد کاهش نشان می دهد.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۲۰,۵۹ و ۱۱,۷۷ نفر در کلاس بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۸,۱۴ درصد و ۲,۹۷ درصد افزایش یافته است.

۴- هنرستان فنی و حرفه ای

در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ تراکم دانش آموز در مقطع هنرستان فنی و حرفه ای (بدون احتساب بزرگسالان، راه دور، غیر دولتی و غیر انتفاعی) ۹,۷۹ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با تراکم ۱۳,۶۱ نفر در کلاس، ۲۸,۰۷ درصد کاهش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۱۴,۷۴ و ۹,۷۹ نفر در کلاس بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۶,۲۷ درصد افزایش در مناطق شهری و ۷,۰۳ درصد کاهش در مناطق روستایی نشان می دهد.

جدول (۱۵-۶) تراکم دانش آموز در کلاس به تفکیک دوره های مختلف تحصیلی (بدون بزرگسالان و راه دور غیر دولتی و غیر انتفاعی)

ردیف	دوره تحصیلی	سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵		سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶		درصد تغییرات		
		شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی	کل	
۱	ابتدایی	۲۶,۲۴۴	۱۲,۸۱۷	۱۹,۵۵۰	۲۶,۳۷۸	۱۴,۰۰۹	۹,۲۴۸	-۲۷,۷۷۴
۲	دوره اول متوسطه	۲۶,۹۹۲	۱۱,۴۳۵	۲۰,۱۹	۲۷,۳۰	۱۱,۴۰	-۰,۴۴	-۲۳,۵۵۴
۳	متوسطه نظری	۲۰,۸۹	۱۱,۳۳۳	۲۰,۱۶	۲۲,۵۵۹	۱۱,۷۷	۲,۹۷	-۴۱,۶۲
۴	هنرستان فنی و حرفه ای	۱۳,۸۷	۱۰,۵۳	۱۳,۶۱	۱۴,۷۴	۹,۷۹	-۷,۰۳	-۲۸,۰۷
۵	هنرستان کار دانش	۱۲,۵۹	۱۲,۸۰	۱۲,۶۳	۱۳,۳۱	۱۲,۲۱	-۴,۶۱	-۳,۳۳

منبع: اداره کل آموزش و پرورش استان

۱۵-۴-نرخ پوشش تحصیلی (اشتغال به تحصیل)

هدف آموزش و پرورش، تحت پوشش قرار دادن کلیه افراد لازم‌التعلیم در دوره‌های مختلف تحصیلی است و برای کنترل آمار افراد بازمانده از تحصیل که بعدها مشکلات زیادی را برای جامعه به وجود می‌آورند، از نرخ پوشش تحصیلی استفاده می‌شود.

$$\text{نرخ پوشش تحصیلی} = \frac{\text{تعداد دانش آموز دوره تحصیلی در سال تحصیلی } t}{\text{آمار جمعیت در سن متعارف همان سال تحصیلی}} \times 100$$

وجود دانش آموزان خارج از گروه سنی متعارف (مردودی‌ها و...) تحت پوشش دوره تحصیلی مورد نظر، سبب می‌شود که نرخ پوشش ظاهری گاهی از عدد ۱۰۰ هم بالاتر باشد.

$$\text{نرخ پوشش واقعی} = \frac{\text{تعداد دانش آموزان واقع در سن متعارف دوره تحصیلی در سال تحصیلی } t}{\text{آمار جمعیت در سن متعارف همان دوره در همان سال تحصیلی}} \times 100$$

براساس این شاخص می‌توان تعداد افراد محروم از تحصیل را مشخص نموده و برای جذب و نگهداشت ایشان در نظام آموزشی برنامه ریزی کرد.

$$\text{نرخ پوشش ویژه سنی} = \frac{\text{تعداد دانش آموزان } n \text{ ساله در سال تحصیلی } t}{\text{تعداد جمعیت } n \text{ ساله در سال تحصیلی } t}} \times 100$$

نشان می‌دهد چند درصد از جمعیت در یک سن یا گروه سنی به تحصیل اشتغال داشته و چند درصد از تحصیل بازمانده و محروم می‌باشند.

جدول (۷-۱۵) پوشش تحصیلی ظاهری مقاطع مختلف استان به تفکیک جنسیت

مقطع تحصیلی	سال تحصیلی ۹۴-۹۵			سال تحصیلی ۹۵-۹۶			درصد تغییرات		
	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر
ابتدایی	۱۰۰,۷۷	۱۰۰,۲۱	۱۰۱,۰۸	۹۹,۷	۱۰۰,۰۹	۹۹,۹	-۰,۸۶	-۰,۱۲	-۱,۳۷
متوسطه اول	۹۲,۹۴	۹۳,۲۱	۹۱,۷۳	۹۳,۲۵	۹۷,۲۴	۹۵,۳	۲,۵۴	۴,۳۲	۱,۶۶
متوسطه دوم	۷۶,۳۶	۸۰,۴۸	۷۲,۸۷	۷۲,۴	۸۰,۳۵	۷۶,۱۶	-۰,۲۶	-۰,۱۶	-۰,۶۴

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

پوشش تحصیلی ظاهری استان به تفکیک جنسیت در مقطع متوسطه دوره اول و دوم در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ به ترتیب معادل ۹۲,۹۴ درصد و ۷۶,۳۶ درصد بوده است که متوسطه دور اول با ۲,۵۴ درصد افزایش و متوسطه دور دوم با ۰,۲۶ درصد کاهش نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ به ۹۵,۳ و ۷۶,۱۶ درصد رسیده است.

درحالت کلی بالا بودن ضریب پوشش تحصیلی از ۱۰۰ را می توان با ثبت نام دانش آموزان با سن بالاتر، مخصوصاً در مناطق روستایی و یا افزایش مردودین و یا مهاجرت خانواده هایی با کودکان دوره ابتدایی از استان های دیگر مرتبط دانست.

۱۵-۵- نرخ گذر تحصیلی

منظور از نرخ گذر تحصیلی تعداد دانش آموزانی است که از یک دوره آموزشی به دوره آموزشی بالاتر عبور می کنند.

تعداد دانش آموز(ثبت جدید) اول راهنمایی در سال تحصیلی ۱ t+

=نرخ گذر دوره ابتدایی به دوره راهنمایی

تعداد قبول شدگان سال پنجم ابتدایی در سال تحصیلی t

۱- نرخ گذر از مقطع ابتدایی به راهنمایی

نرخ گذر از ابتدایی به راهنمایی در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ معادل ۹۸,۱۳ درصد بوده است. به عبارتی ۹۸,۱۳ درصد از کل دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی در سال تحصیلی مذکور توانسته اند به پایه اول راهنمایی صعود کنند.

۲- نرخ گذر مقطع راهنمایی به متوسطه

نرخ گذر از راهنمایی به متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ معادل ۹۰,۹۸ درصد بوده است.

جدول شماره (۱۵-۸) نرخ گذر تحصیلی در دوره های مختلف تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵

ردیف	دوره تحصیلی	سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵
۱	نرخ گذر ابتدایی به راهنمایی	۹۸,۱۳
۲	نرخ گذر راهنمایی به متوسطه	۹۰,۹۸

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

۱۵-۶- بررسی وضعیت کارمندان آموزش و پرورش استان در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵

در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ آموزش و پرورش استان دارای ۱۷۷۶۱ نفر کارمند بوده که از این تعداد ۱۵۷۵۲ نفر کادر آموزشی و ۲۰۰۹ نفر کادر غیر آموزشی بودند.

در سال تحصیلی ۹۶-۹۵، ۴۳,۴۶ درصد کادر آموزشی در دوره تحصیلی ابتدایی، ۲۸,۷۳ درصد در دوره تحصیلی راهنمایی عادی، ۱۵,۲۲ درصد در دوره تحصیلی متوسطه عمومی و ۵,۷۵ درصد در دوره تحصیلی هنرستان فنی و ۴,۸۹ درصد در دوره تحصیلی کار دانش و ۱,۹۶ درصد در سایر گروههای آموزشی مشغول خدمت بوده اند.

جدول (۹-۱۵) توزیع کادر آموزشی و غیر آموزشی رسمی و پیمانی (شهری و روستایی دولتی و اعزامی به غیر دولتی)
به تفکیک میزان تحصیلات و دوره های مختلف تحصیلی (۱۳۹۶-۱۳۹۵)

ردیف	دوره تحصیلی	لیسانس و بالاتر		فوق دیپلم		دیپلم		کمتر از دیپلم		جمع	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
۱	ابتدایی	۳۶,۵۹	۱۲۲۷	۵۶۹	۵۱,۵۹	۱۲۵	۳۵,۰۱	۱۲۵	۷۱۵۷	۴۰,۳۰	۲۶,۷۳
۲	راهمایی	۲۷,۷۸	۵۲۵	۱۶۰	۱۴,۵۱	۲۹,۳۱	۱۷,۰۹	۱۰۵	۲۷۵۰	۲۶,۷۳	۲۶,۷۳
۳	متوسطه عمومی	۱۶,۳۹	۵۵	۲,۶۹	۶۶۳	۱۲,۱۵	۹۸۷	۶۱	۵,۵۶	۱۴,۶۴	۱۴,۶۴
۴	هنرستان فنی	۵,۸۳	۶۵	۳,۱۸	۷۳	۶,۶۳	۸۸	۱۸	۴,۸۶	۵,۵۶	۵,۵۶
۵	کاردانش	۵,۰۳	۷۳	۲,۵۷	۵۹	۵,۳۵	۱۵	۱۵	۸۶۴	۴,۸۶	۴,۸۶
۶	اداری	۶,۳۰	۶۲	۳,۰۳	۹۲	۸,۳۴	۳۰	۳۰	۱,۹۷	۶,۱۸	۶,۱۸
۷	اداری استثنایی	۹,۰۸	۱	۱,۰۵	۰	۰	۰	۰	۱۳	۹,۰۷	۹,۰۷
۸	کودکستان استثنایی	۹,۰۸	۰	۰	۱	۰,۰۹	۰	۰	۱۲	۹,۰۷	۹,۰۷
۹	ابتدایی استثنایی	۱,۲۵	۱۴	۰,۶۸	۱۱	۱	۳	۳	۲۰۶	۱,۱۶	۱,۱۶
۱۰	راهمایی استثنایی	۹,۰۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۹,۰۱	۹,۰۱
۱۱	راهمایی پیش حرفه ای استثنایی	۰,۳۳	۲	۰,۱۰	۲	۰,۱۸	۰	۰	۵۳	۰,۳۰	۰,۳۰
۱۲	متوسطه استثنایی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳	متوسطه حرفه ای استثنایی	۰,۱۱	۱	۰,۰۵	۲	۰,۱۸	۰	۰	۱۹	۰,۱۱	۰,۱۱
۱۴	کاردانش استثنایی	۹,۰۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۹,۰۱	۹,۰۱
	جمع کل	۱۰۰	۲۰۳۵	۱۰۰	۱۱۰۳	۱۰۰	۳۵۷	۱۰۰	۱۷۷۶۱	۱۰۰	۱۷۷۶۱

منبع: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۱۰) توزیع کادر آموزشی و غیر آموزشی رسمی و پیمانی (شهری و روستایی دولتی و اعزامی به غیر دولتی) به تفکیک میزان تحصیلات و مقاطع مختلف تحصیلی (۱۳۹۵-۱۳۹۶)

ردیف	دوره تحصیلی	لیسانس و بالاتر		فوق دیپلم		دیپلم		کمتر از دیپلم		جمع
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱	کودکستان استثنایی	۰.۰۰۸	۰	۰.۱۰	۰	۰	۰	۰.۰۰۷	۱۲	۰.۰۰۷
۲	پیش دبستانی، ابتدایی و ابتدایی استثنایی	۴۰.۳۶	۱۲۶۱	۵۷.۳۷	۵۸۰	۱۲.۸	۱۲۸	۳۹.۱۴	۷۳۶۳	۴۴.۳۲
۳	راهنمایی عالی، استثنایی و پیش حرفه ای	۳۰.۰۸	۵۲۷	۱۶.۰۲	۱۶۲	۱۰.۵	۱۰۵	۳۲.۱۱	۴۸۰۴	۲۸.۸۵
۴	متوسط عمومی و استثنایی	۱۷.۶۴	۵۵	۱۳.۲۵	۱۳۴	۶۱	۶۱	۱۸.۶۵	۲۶۰۱	۱۵.۶۲
۵	هنرستان فنی و حرفه ای و استثنایی	۶.۳۵	۶۶	۷.۴۲	۷۵	۱۸	۱۸	۵.۵۰	۱۰۰۶	۶.۰۴
۶	کاردانش و کاردانش استثنایی	۵.۳۹	۷۳	۵.۸۴	۵۹	۱۵	۱۵	۴.۵۹	۸۶۵	۵.۱۹
	جمع کل	۱۰۰	۱۹۸۲	۱۰۰	۱۰۱۱	۱۰۰	۳۲۷	۱۰۰	۱۶۶۵۱	۱۰۰

منبع: اداره کل آموزش و پرورش

جدول (۱۱-۱۵) کادر آموزشی و غیر آموزشی (بدون کادر خدماتی) رسمی و پیمانی

ساخته‌شده ۱۳۹۶-۱۳۹۵						دوره تحصیلی	ردیف
جمع	درصد کادر غیر آموزشی هر دوره تحصیلی به کل	کادر غیر آموزشی	درصد کادر آموزشی هر دوره تحصیلی به کل	کادر آموزشی	دوره تحصیلی		
۷۱۵۷	۱۵,۴۸	۳۱۱	۴۳,۴۶	۶۸۴۶	ابتدایی	۱	
۴۷۵۰	۱۱,۲۰	۲۲۵	۲۸,۷۳	۴۵۲۵	راهنمایی	۲	
۲۶۰۱	۱۰,۱۰	۲۰۳	۱۵,۲۲	۳۳۹۸	متوسطه عمومی	۳	
۹۸۷	۴,۰۸	۸۲	۵,۷۵	۹۰۵	هنرستان فنی	۴	
۸۶۴	۴,۶۸	۹۴	۴,۸۹	۷۷۰	کاردانش	۵	
۱۰۹۷	۵۳,۱۱	۱۰۶۷	۰,۱۹	۳۰	اداری	۶	
۱۳	۰,۶۵	۱۳	۰	۰	اداری استثنایی	۷	
۱۲	۰	۰	۰,۰۸	۱۲	کودکستان استثنایی	۸	
۲۰۶	۰,۵۵	۱۱	۱,۳۴	۱۹۵	ابتدایی استثنایی	۹	
۱	۰	۰	۰,۰۱	۱	راهنمایی استثنایی	۱۰	
۵۳	۰,۱۰	۲	۰,۳۲	۵۱	راهنمایی پیش حرفه ای استثنایی	۱۱	
۰	۰	۰	۰	۰	متوسطه استثنایی	۱۲	
۱۹	۰,۱۵	۱	۰,۱۱	۱۸	متوسطه حرفه ای استثنایی	۱۳	
۱	۰	۰	۰,۰۱	۱	کاردانش استثنایی	۱۴	
۱۷۷۶۱	۱۰۰	۲۰۰۹	۱۰۰	۱۵۷۵۲	جمع کل		

ساخته: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۱۲) توزیع کارمندان آموزشی (دولتی و اعزامی به غیر دولتی) رسمی و نیمه رسمی به تفکیک سمت و مدرک تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵

ردیف	دوره تحصیلی	معلم				مدیر معلم				معلم تربیت بدنی				جمع کل
		جمع کل	کمتر از دیپلم	دیپلم	فوق دیپلم	جمع کل	کمتر از دیپلم	دیپلم	فوق دیپلم	جمع کل	کمتر از دیپلم	دیپلم	فوق دیپلم	
۱	ابتدایی	۳۶۱۳	۱۰۷۴	۳۲۶	۱	۵۰۱۴	۳۳۶	۹	۵	۲۵۰	۲۵۲	۲	۲۸۶	۵۷۵۰
۲	راهمنامی	۲۷۲۴	۴۳۱	۴	۴	۳۱۵۹	۲۵۸	۵	۰	۲۶۳	۱۷۶	۲	۲۰۰	۳۶۲۲
۳	متوسطه عمومی	۱۶۲۳	۷	۲	۲	۱۶۳۲	۱۷۷	۱	۰	۱۷۸	۳۶	۰	۳۹	۱۸۴۹
۴	هنرستان فنی	۵۵۶	۳۶	۸	۸	۶۰۰	۴۲	۰	۰	۴۲	۱۴	۰	۱۵	۶۵۷
۵	کاردانش	۴۲۸	۳۷	۲	۲	۴۶۷	۶۶	۰	۰	۶۶	۱۱	۰	۱۱	۵۴۴
۶	اداری	۶	۰	۰	۰	۶	۹	۰	۱	۱۰	۰	۰	۰	۱۶
۷	اداری استثنایی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۸	کودکستان استثنایی	۱۱	۰	۱	۱	۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲
۹	ابتدایی استثنایی	۱۲۰	۱۰	۲	۲	۱۳۲	۲۳	۰	۰	۲۳	۰	۰	۰	۱۵۵
۱۰	راهمنامی استثنایی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۱	راهمنامی پیش حرفه ای استثنایی	۳۸	۱	۰	۰	۳۹	۲	۱	۰	۳	۲	۰	۲	۴۴
۱۲	متوسطه استثنایی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳	متوسطه حرفه ای استثنایی	۱۱	۱	۰	۰	۱۲	۲	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۱۴
۱۴	کاردانش استثنایی	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱
	جمع کل	۹۱۳۰	۱۵۹۷	۳۴۵	۱	۱۱۰۷۳	۱۰۱۶	۱۶	۶	۱۰۳۸	۴۹۱	۴	۵۵۳	۱۲۶۶۴

مآخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

نرخ دسترسی مدارس به فناوری اطلاعات و ارتباطات، نرخ هوشمند سازی کلاس های مدارس دولتی به تفکیک شهری و روستایی و نرخ قبولی دانش آموزان در کنکور سراسری سازمان سنجش آموزش کشور، به شرح جداول (۱۳-۱۵)، (۱۴-۱۵) و (۱۵-۱۵) می باشد.

جدول الف (۱۳-۱۵) نرخ هوشمند سازی کلاس های مدارس دولتی (شهری)

مقطع تحصیلی	سال تحصیلی ۹۴-۹۵				سال تحصیلی ۹۵-۹۶				درصد تغییرات			
	کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	
ابتدایی	۶۴۸	۲۲۵	۲۰۸	۲۱۵	۶۷۰	۲۳۰	۲۱۵	۲۲۵	۳,۴۰	۲,۲۲	۳,۳۷	۴,۶۵
متوسطه اول	۱۳۰	۰	۷۰	۶۰	۱۳۵	۰	۷۳	۶۲	۳,۸۵	۰	۴,۲۹	۳,۳۳
متوسطه دوم	۱۰۳	۰	۵۳	۵۰	۱۰۷	۰	۵۵	۵۲	۳,۸۸	۰	۳,۷۷	۴,۰۰

جدول ب (۱۴-۱۵) نرخ هوشمند سازی کلاس های مدارس دولتی روستایی

مقطع تحصیلی	سال تحصیلی ۹۴-۹۵				سال تحصیلی ۹۵-۹۶				درصد تغییرات			
	کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	
ابتدایی	۷۵۶	۰	۳۷۱	۳۸۵	۷۸۵	۰	۳۹۰	۳۹۵	۳,۸۴	۰	۵,۱۲	۲,۶۰
متوسطه اول	۳۹۶	۰	۲۱۵	۱۸۱	۴۰۳	۰	۲۱۸	۱۸۵	۱,۷۷	۰	۱,۴۰	۲,۲۱
متوسطه دوم	۴۵۸	۰	۲۳۶	۲۲۲	۴۷۵	۰	۲۴۵	۲۳۰	۳,۷۱	۰	۳,۶۱	۳,۶۰

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۱۵) نرخ قبولی دانش آموزان در کنکور سراسری سازمان سنجش آموزش کشور

مقطع تحصیلی	کنکور سراسری سال ۹۴-۹۵	کنکور سراسری سال ۹۵-۹۶	درصد تغییرات
درصد دانش آموزان پذیرفته شده در کنکور	۳۳,۱۰	۲۹,۵۲	-۱۰,۸۲
رتبه استان	۲۰	۲۰	۰
حائزین رتبه های زیر ۱۰۰۰	۴۸,۰۰	۵۳,۰۰	۱۰,۴۲
کشور	۳۷,۱۰	۳۲,۸۹	-۱۱,۳۵

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

- در جدول فوق یک ردیف برای نمایش آمار کشوری اضافه گردیده است، علت کاهش درصد قبولی استان به دنبال کاهش پذیرش کنکور در سطح کشوری می باشد.

آموزش فنی و حرفه ای استان فصل شانزدهم

۱۶- آموزش فنی و حرفه ای استان

یکی از عوامل و پارامترهای عمده رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی هر جامعه تربیت نیروی انسانی کارآمد می باشد و آموزشگاههای فنی و حرفه ای یکی از مراکز مهم تربیت نیروی انسانی ماهر و نیمه ماهر به شمار میآید. از این رو ایجاد پل های ارتباطی بین مراکز آموزشی و مراکز صنعتی جامعه از مهمترین اقدامات در توسعه فعالیت های آموزش فنی و حرفه ای در ایجاد هماهنگی و همسویی بین مهارت های آموزش دیدگان این مراکز و نیازمندی های بازار کار میباشد.

بر اساس جدول (۱۶-۱) در سال ۱۳۹۶ تعداد ۲۵ مرکز آموزش فنی و حرفه ای ثابت و ۳۳۵ مرکز فنی و حرفه ای سیار در استان وجود داشته که مراکز سیار نسبت به سال قبل ۳۵٫۸ درصد افزایش نشان می دهد. هم چنین در سال مذکور ۱۹۱ آموزشگاه آزاد تحت پوشش مراکز آموزش فنی و حرفه ای در استان مشغول فعالیت بوده اند.

در سال ۱۳۹۶ از تعداد ۲۴۴ نفر مربی این سازمان تعداد ۱۰۳ نفر زن و ۱۴۱ نفر مرد بوده اند که نسبت به سال قبل ۱۱٫۹۷ درصد کاهش نشان می دهد.

تعداد آموزش دیدگان در مراکز ثابت ۸۴۰۳ نفر و تعداد آموزش دیدگان در مراکز سیار ۵۹۴۰ نفر و تعداد ۱۱۷۹ نفر نیز آموزش دیدگان صنایع و اصناف بوده اند. تعداد آموزش دیدگان سیار در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل ۲٫۷۷ درصد کاهش داشته است. تعداد آموزش دیدگان ثابت نیز نسبت به سال قبل ۲۲٫۵۲ درصد کاهش نشان میدهد.

بررسی تعداد آموزش دیدگان به تفکیک مرد و زن نشان میدهد که در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۳۱۵۴ زن و تعداد ۱۵۱۶۳ مرد در مراکز آموزش فنی و حرفه ای اعم از دولتی و خصوصی آموزش دیده اند.

جدول (۱۶-۱) شاخص های مراکز آموزش فنی و حرفه ای استان اردبیل
طی سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

ردیف	عنوان شاخص	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییرات
۱	تعداد مراکز آموزش فنی و حرفه ای ثابت (مرکز)	۲۵	۲۵	۰
۲	تعداد مراکز آموزش فنی و حرفه ای سیار (مرکز)	۲۴۸	۲۳۵	۳۵,۰۸
۳	تعداد مراکز آموزش جوار و بین کارگاهی (مرکز)	۰	۰	۰
۴	تعداد مربیان مراکز آموزشی (نفر)	زن	۱۱۷	۱۰,۹۷-
		مرد	۱۴۱	۰
۵	تعداد آموزش دیدگان ثابت (نفر)	۱۰۸۴۵	۸۴۰۳	۲۲,۵۲-
۶	تعداد آموزش دیدگان سیار (شهری، روستایی، عشایر) (نفر)	۶۱۰۹	۵۹۴۰	۲,۷۷-
۷	تعداد آموزش دیدگان صنایع و اصناف (نفر)	۱۱۳۸	۱۱۷۹	۳,۶۰
۸	تعداد کل آموزش دیدگان (دولتی) (نفر)	۱۸۰۹۲	۱۵۵۲۲	۱۴,۲۱-
۹	تعداد آموزش دیدگان مرد در مراکز آموزش دولتی و غیر دولتی (نفر)	۱۹۱۳۴	۱۵۱۶۳	۲۰,۷۵-
۱۰	تعداد آموزش دیدگان زن در مراکز آموزش دولتی و غیر دولتی (نفر)	۲۱۱۰۸	۱۳۱۵۴	۳۷,۶۸-
۱۱	تعداد آموزشگاه های آزاد تحت پوشش مراکز آموزش فنی و حرفه ای (مرکز)	۱۸۹	۱۹۱	۱,۰۶
۱۲	تعداد رشته های آموزشی در سطح مهارت درجه دو، یک و بدون استاندارد (تخصصی)	۷۰۴	۵۲۰	۲۶,۱۴-
۱۳	تعداد رشته های آموزش در سطح مهارت درجه سه و پایه ای	۴۸	۴۲	۱۲,۵۰-

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان

آموزش عالی

فصل هفدهم

۱۷- آموزش عالی *

در دهه های اخیر، نظام آموزش عالی به علل مواجه شدن با رشد فزاینده فناوری، تغییرات وسیع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و نیز تامین نیازهای جامعه با موضوعات اساسی روبرو بوده است. از این رو آموزش عالی به عنوان بخشی از امور اجتماعی نقش بسیار مهمی در برنامه ریزی های ملی و منطقه ای بعهده دارد. از وظایف مهم مجموعه آموزش عالی، پرورش نیروی انسانی کارآمد برای اشتغال در بخش های گوناگون مورد نیاز جامعه است و هدف اصلی و نهایی دانشگاه ها تولید دانش، تامین نیازهای جامعه، تربیت متخصصان و ارائه راهکار برای حل معضلات اجتماعی در همه زمینه هاست.

به نظر اندیشمندان و صاحب نظران علم مدیریت و منابع انسانی؛ کارکنان مجرب و کارآمد در کنار منابع مالی، تجهیزات و بودجه از مهمترین منابع سازمان به شمار می روند که می توانند در مجموعه نظم اداری در راستای توسعه و پیشرفت فعالیت های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تاثیر بنیادین داشته باشند.

۱۷-۱- بررسی وضعیت دانشجویان موسسات آموزش عالی استان بر حسب گروه ها و دوره های مختلف تحصیلی در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵

بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان اردبیل در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ تعداد دانشجویان دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی استان ۵۰۶۹۳ نفر بوده است که از این تعداد ۴۳,۶ درصد را زنان و ۵۶,۴ درصد را مردان تشکیل داده اند.

بررسی وضعیت دانشجویان استان بر حسب مقطع تحصیلی گویای آنست که بیشترین تعداد دانشجویان این دانشگاه ها در مقطع کارشناسی با ۶۱,۷ درصد و کمترین آن در مقطع دکتری تخصصی با ۲,۴ درصد بوده است.

بررسی وضعیت دانشجویان بر حسب گروه ها و رشته های تحصیلی بیانگر آنست که در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ بیشترین تعداد دانشجویان در رشته های علوم انسانی با ۴۹,۱ درصد و کمترین تعداد دانشجویان در رشته کشاورزی و دامپزشکی با ۶,۲ درصد بوده است.

*اطلاعات آورده شده بخش آموزش عالی صرفاً مربوط به آن دسته از دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان میباشد که آمار آرسال گردیده است

در ضمن در سال مذکور ۲۱,۲ درصد دانشجویان در رشته فنی و مهندسی، ۷,۱ درصد در رشته علوم پایه، ۸,۹ درصد در رشته پزشکی و ۷,۶ درصد در رشته های هنر مشغول تحصیل بوده اند.

جدول (۱-۱۷) دانشجویان موسسات آموزش عالی استان بر حسب گروه ها و دوره های مختلف تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶

گروه های صنعه	کاردانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری حرفه ای			دکتری تخصصی			جمع کل			نسبت گروه های تحصیلی به کل (درصد)
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	
پریشکی	۱۴۹	۱۳۴	۱۵	۷۵۷	۷۵۷	۱۷۶۹	۸۷	۲۰	۶۷	۱۶۵۵	۱۶۵۵	۷۲۴	۹۵	۵۵	۴۵۱۲	۱۶۹۵	۲۸۱۷	۱۰۰	۶۲۵
علوم انسانی	۴۰۴۰	۲۶۸۶	۱۳۵۸	۷۵۷۱	۷۵۷۱	۸۳۵۲	۲۴۹۷	۲۵۳۷	۱۸۶۰	۰	۰	۰	۵۷۱	۲۳۴	۲۴۹۱۵	۱۳۱۱۱	۱۱۸۰۴	۱۰۰	۲۷۴
علوم پایه	۰	۰	۰	۱۱۰۲	۱۱۰۲	۱۷۱۳	۶۰۰	۱۸۰	۲۲۰	۰	۰	۰	۱۶۷	۴۳	۲۵۸۲	۱۳۵۶	۲۲۲۶	۱۰۰	۶۲۳
فنی و مهندسی	۳۰۸۹	۲۷۷۴	۳۵۱	۴۸۵۲	۴۸۵۲	۱۵۱۷	۱۲۰۳	۱۹۸	۳۰۴	۰	۰	۰	۵۰	۹	۱۰۷۱۰	۸۵۶۵	۲۱۴۵	۱۰۰	۲۰۱
کشاورزی و دامپریشکی	۱۹۹	۱۷۰	۲۹	۹۲۴	۹۲۴	۹۴۱	۷۷۴	۴۵۳	۳۲۱	۰	۰	۰	۲۹۳	۱۲۴	۳۱۳۱	۱۷۱۶	۱۴۱۵	۱۰۰	۴۵۲
هنر	۱۶۸۰	۱۰۰۳	۹۷۷	۹۶۳	۹۶۳	۸۶۱	۳۰۸	۱۶۷	۱۴۱	۰	۰	۰	۳۱	۱۶	۳۸۴۳	۲۱۴۸	۱۶۹۵	۱۰۰	۲۴۲
جمع	۱۶۱۶	۸۶۸۶	۴۶۸۱	۶۸۱۶۱	۶۸۱۶۱	۳۵۱۵۱	۷۶۸۸	۵۲۶۵	۲۱۱۲	۵۵۶۱	۵۵۶۱	۴۸۸	۸۰۲۱	۶۸۶	۳۶۰۶۵	۲۱۶۵۷۱	۲۲۱۲۱	۱۰۰	۶۴۴

منبع: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۶

۱۷-۲- بررسی وضعیت دانش آموختگان موسسات آموزش عالی استان بر حسب گروه ها و دوره های مختلف تحصیلی در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵

تعداد دانش آموختگان دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی استان در سال مذکور ۱۲۰۲۵ نفر بوده است که از این تعداد ۳۹,۴ درصد را زنان و ۶۰,۶ درصد را مردان تشکیل داده اند.

بررسی وضعیت دانش آموختگان استان بر حسب مقطع تحصیلی گویای آنست که بیشترین تعداد دانش آموختگان این دانشگاه ها در مقطع کارشناسی با ۶۰,۶ درصد و کمترین آن در مقاطع دکتری حرفه ای و تخصصی با ۱,۰۱ درصد بوده است.

نگاهی به وضعیت دانشجویان بر حسب گروه ها و رشته های تحصیلی نشان میدهد که در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۶ بیشترین تعداد دانش آموختگان در رشته های علوم انسانی با ۵۴,۹ درصد و کمترین تعداد دانش آموختگان در رشته علوم پایه با ۴,۹ درصد بوده است.

در ضمن در سال مذکور درصد فارغ التحصیلان در سایر گروههای تحصیلی عبارت بودند از: ۲۱,۸ درصد در رشته فنی و مهندسی، ۵,۷ درصد در رشته کشاورزی و دامپزشکی و ۶,۶ درصد در رشته های هنر و ۶,۱ درصد رشته پزشکی .

جدول (۱۷-۲) دانش آموختگان موسسات آموزش عالی استان بر حسب گروه ها و مقاطع تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵

گروه های عمده	جمع کل			کارهانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری حرفه ای و تخصصی			نسبت گروه های تحصیلی به کل (درصد)			
	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	
پزشکی	۷۲۴	۱۹۸	۹۲۲	۴۸	۴۸	۹۶	۵۹۱	۱۱۸	۷۰۹	۱۷	۷	۲۴	۶۸	۲۵	۹۳	۱۰	۲۷۳	۲۸۳	
علوم انسانی	۶۶۰۲	۳۹۵۹	۱۰۵۶۱	۷۸۹	۱۱۷۲	۱۹۶۱	۳۸۳	۲۲۴۷	۱۶۹۵	۱۴۶۹	۹۰۹	۵۴۰	۱۹	۱۴	۳۳	۵	۶۰	۳۹۸	۶۰۲
علوم پایه	۵۹۵	۲۲۷	۸۲۲	۷	۱۱	۱۸	۴	۱۸۷	۲۴۶	۱۴۳	۴۰	۱۰۳	۸	۳	۱۱	۵	۷۹	۲۱	۲۱
فنی و مهندسی	۲۶۲۳	۲۰۷۲	۴۶۹۵	۶۳۷	۷۸۵	۱۴۲۲	۱۴۸	۱۲۱۹	۳۴۰	۲۷۵	۶۱۳	۶۲	۶۲	۴	۳	۱	۷۹	۴۴	۴۴
کشاورزی و دامپزشکی	۶۸۴	۳۸۳	۱۰۶۷	۱۴	۱۶	۳۰	۲	۳۲۲	۲۰۸	۱۹۶	۴۰۴	۸۴	۲۲	۱۵	۷	۵۶	۴۴	۴۴	۴۴
هنر	۷۹۷	۳۳۶	۱۱۳۳	۲۰۴	۴۲۷	۶۳۱	۲۲۳	۱۹۴	۱۱۶	۶۰	۳۸	۲۲	۰	۰	۰	۵۵	۴۵	۴۵	۴۵
جمع	۱۲۰۲۵	۷۲۸۵	۱۹۳۱۰	۱۶۹۹	۳۴۵۹	۵۱۵۸	۷۶۰	۷۲۸۵	۳۰۷۸	۲۱۶۰	۱۳۱۹	۸۴۱	۱۲۱	۶۰	۶۱	۱۰۰	۶۰۶	۳۹۱۴	۳۹۱۴

منبع: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۶

۱۷-۳- بررسی وضعیت ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی استان بر حسب مقاطع تحصیلی، جنس و شهرستان در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶

در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بیشترین تعداد ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی استان با ۶۸,۵ درصد در شهرستان اردبیل و کمترین تعداد با ۱,۴ درصد در شهرستان نیر بوده است. از سوی دیگر شهرستانهای پارس آباد و خلخال به ترتیب با ۱۰,۲ درصد و ۵,۶ درصد مهمترین شهرستانهای استان به لحاظ درصد ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی بعد از شهرستان اردبیل بوده اند.

بررسی جنسیت ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی در استان بیانگر آنست که سهم ثبت نام شدگان زن در استان ۴۱,۴ درصد و سهم ثبت نام شدگان مرد ۵۸,۶ درصد بوده است

نگاهی به وضعیت ثبت نام شدگان بر حسب مقاطع تحصیلی نشان میدهد که مقطع کارشناسی با ۵۶,۳ درصد بیشترین و مقطع دکتری حرفه ای و تخصصی با ۳,۶ درصد کمترین سهم ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی در استان را داشته است.

لازم به توضیح میباشد که کلیه تحلیلهای صورت گرفته در این فصل بر اساس اطلاعات دانشگاهها و مراکز آموزش عالی مستقر در استان میباشد که آمار و اطلاعات آنها در سالنامه آماری استان در سال ۱۳۹۶ درج گردیده است.

جدول (۱۷-۴) ثبت نام شدگان موسسات آموزش عالی استان بر حسب مقاطع تحصیلی، جنس و شهرستان
در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵

شهرستان	جمع کل		کارفانی			کارشناسی			کارشناسی ارشد			دکتری حرفه ای و تخصصی			سهم زنان و مردان از کل ثبت نام شدگان				
	جمع	مرد	زنان	جمع	مرد	زنان	جمع	مرد	زنان	جمع	مرد	زنان	جمع	مرد	زنان	جمع	مرد	زنان	
اردبیل	۱۰۷۵۶	۵۷۷۸	۴۹۷۸	۲۲۹۹	۱۵۳۳	۷۶۶	۵۷۰	۲۸۰۶	۲۹۶۴	۲۱۵۱	۱۱۴۵	۱۰۰۶	۵۳۶	۲۹۴	۲۴۲	۱۰۰	۵۳۷	۵۳۰	۴۳۰
بيله سوار	۲۴۲	۱۸۸	۵۴	۵۹	۵۳	۶	۱۱۳	۱۲۷	۴۶	۱۰	۸	۲	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۷۷	۷۷۷	۲۲۳
پارس آباد	۱۶۰۲	۱۱۵۳	۴۴۹	۵۶۸	۴۵۸	۱۱۰	۸۹۳	۵۹۵	۲۹۸	۱۳۸	۹۸	۴۰	۳	۲	۱	۱۰۰	۷۲	۷۲	۲۸
خلخال	۸۸۲	۵۳۸	۳۴۴	۲۶۱	۲۲۶	۳۵	۵۰۰	۳۲۹	۲۶۱	۹۸	۶۳	۴۵	۲۳	۱۰	۱۳	۱۰۰	۶۱	۶۱	۲۹
سرعین	۲۵۶	۲۱۲	۴۴	۸۱	۷۵	۶	۱۷۵	۱۳۷	۳۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۸۲۸	۸۲۸	۱۷۲
کوثر	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مشگین شهر	۷۱۵	۴۳۱	۲۸۴	۱۵۰	۱۱۲	۳۸	۵۱۰	۲۷۱	۳۳۹	۵۵	۴۸	۷	۰	۰	۰	۱۰۰	۶۰۳	۶۰۳	۲۹۳
مغان	۸۱۵	۶۲۶	۱۸۹	۲۷۰	۲۲۵	۴۵	۴۲۴	۲۹۹	۱۲۵	۱۲۱	۱۰۲	۱۹	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۶۸	۷۶۸	۲۳۲
نمین	۲۶۳	۱۴۴	۱۱۹	۰	۰	۰	۲۶۳	۱۴۴	۱۱۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۵۴۸	۵۴۸	۴۵۲
نیر	۱۶۴	۱۲۵	۳۹	۳۷	۳۵	۲	۱۲۷	۹۰	۳۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۷۶۲	۷۶۲	۲۳۸
جمع	۱۵۶۹۵	۹۱۹۵	۶۵۰۰	۳۷۲۵	۲۷۱۷	۱۰۰۸	۸۳۳۵	۴۷۰۸	۴۱۲۷	۲۵۷۳	۱۴۶۴	۱۱۰۹	۵۶۲	۳۰۶	۲۵۶	۱۰۰	۵۸۶	۵۸۶	۴۱۴

منبع: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۶

۱۷-۵ عملکرد برخی از شاخصهای آموزش عالی استان در سال ۱۳۹۶-۱۳۹۵

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ تعداد دانشجو در یک صد هزار نفر جمعیت در استان اردبیل ۳۹۹۰ نفر دانشجو بوده است.

نگاهی به وضعیت رتبه هیات علمی دانشگاههای استان نشان می دهد که سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه استاد به کل هیات علمی ۴,۸ درصد، سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه دانشیار به کل هیات علمی ۱۳,۴ درصد، سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه استادیار به کل هیات علمی ۴۹,۸ درصد و سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه مربی به کل هیات علمی ۲۹,۲ درصد بوده است و سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه آموزش یار به کل هیات علمی ۲,۶ درصد بوده است.

لازم به ذکر است که سهم آموزشگران دانشگاهی غیر هیات علمی در استان در سال مذکور ۰,۲ درصد بوده است.

جدول (۱۷-۵) عملکرد برخی از شاخصهای آموزش عالی استان در سال ۱۳۹۶

ردیف	شاخص	واحد متعارف	۱۳۹۶
۱	تعداد دانشجو در یک صد هزار نفر جمعیت	دانشجو	۳۹۹۰
۲	نسبت دانشجو به جمعیت ۲۰ تا ۲۴ سال	درصد	۴۶,۶
۳	سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه استاد به کل هیات علمی	درصد	۴,۸
۴	سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه ادانشیار به کل هیات علمی	درصد	۱۳,۴
۵	سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه استادیار به کل هیات علمی	درصد	۴۹,۸
۶	سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه مربی به کل هیات علمی	درصد	۲۹,۲
۷	سهم هیات علمی تمام وقت با مرتبه آموزش یار به کل هیات علمی	درصد	۲,۶
۸	سهم آموزشگران دانشگاهی غیر هیات علمی	درصد	۰,۲

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۶

بهداشت و درمان

فصل هیجدهم

۱۸- بهداشت و درمان

بخش بهداشت و درمان به منظور تأمین و ارتقاء سطح سلامت جسمی، روانی و اجتماعی جامعه، در چارچوب سیاست ها و خط مشی های تعیین شده، مجموعه ای نظام یافته از فعالیت ها و عملیات اجرایی است که مهمترین آنها، شامل آموزش بهداشت و پیشگیری و ایمن سازی بر علیه بیماریهای واگیر، بهداشت خانواده و مدارس، بهداشت و سالم سازی محیط زیست، مبارزه با بیماری ها، تأمین و تدارک داروهای اساسی، تغذیه، ایجاد و راه اندازی مراکز و واحدهای ارائه خدمات درمانی سرپایی و بستری و تأمین و آموزش نیروی انسانی پزشکی و پیراپزشکی در زمینه های مختلف پزشکی می باشد.

۱-۱۸- شاخص های بهداشتی

۱-۱-۱۸- جمعیت سرشماری اول سال بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان

زیج حیاتی یکی از ابزارهای ساده و کارآمد نظام اطلاعات مراقبت های اولیه بهداشتی بوده که در سطح خانه های بهداشت مورد استفاده قرار می گیرد. این فرم از ابتدا تا پایان سال باید به دیوار خانه بهداشت در روستا نصب و فرم سال بعد بر روی آن قرار گیرد. ارائه دهندگان خدمات اولیه بهداشتی، وقایع حیاتی اتفاق افتاده در جمعیت تحت پوشش خود را در آن ثبت نموده و در پایان سال پس از جمع بندی به مرکز بهداشت شهرستان و در نهایت به مرکز بهداشت استان ارسال می نمایند.

زیج حیاتی وسیله مناسب برای ثبت داده هایی است که از نظر برنامه ریزی، پایش عملیات و نظارت بر نحوه پیشرفت کارها اساسی می باشند. تجربه نشان داده است که بهورزان در ثبت کردن داده ها بر زیج حیاتی با مشکل رو به رو نیستند و هر گاه که نظارت بر کار آنان به درستی انجام گرفته، دقت اطلاعات ثبت شده نیز قابل اعتماد بوده است.

جمعیت سرشماری اول سال ۱۳۹۶ بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان، تعداد ۱۲۶۷۹۸۹ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ با ۱۳۱۷۹۲۰ نفر با ۳,۷ درصد کاهش نشان می دهد.

۲-۱-۱۸- میانگین بعد خانوار بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان

میانگین بعد خانوار در سال ۱۳۹۶ بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان، برابر ۳,۷ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ معادل ۲,۶ درصد کاهش نشان می دهد.

۳-۱-۱۸- رشد طبیعی جمعیت بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان

رشد طبیعی جمعیت در سال ۱۳۹۶ بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان برابر با ۱,۳ بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ معادل ۶,۴ درصد کاهش نشان می دهد.

۱۸-۱-۴- میزان باروری کلی

میزان باروری کلی یا (TFR) عبارتست از تعداد فرزندان زنده متولد شده ای که یک زن بطور متوسط در سال های زناشویی خود (از سن قانونی ازدواج تا یائسگی) به دنیا می آورد. میزان باروری کلی در سال ۱۳۹۶ برابر با ۱,۷۲ بوده که نسبت به میزان سال قبل ۹,۹ درصد کاهش را نشان می دهد.

۱۸-۱-۵- میزان مرگ و میر نوزادان زیر یک ماه (در هر هزار تولد زنده)

میزان مرگ و میر نوزادان زیر یک ماه که معمولاً در هر هزار تولد زنده بیان می شود از شاخص هایی است که وضعیت بهداشتی و مراقبتهای حیاتی نسبت به نوزادان را نشان می دهد. این شاخص در سال ۱۳۹۶ حدود ۸ نفر در هزار تولد زنده بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ (که برابر ۸/۶ نفر در هزار تولد بوده) ۶,۹ درصد کاهش یافته است. مسلماً توجه بیشتر به مادران باردار مانند انجام آزمایشات پزشکی لازم قبل و در طول دوران بارداری، توجه به تغذیه مادران و مراقبت های بهداشتی آنان، مراقبت های پزشکی در هفته های اول تولد نوزاد و اموری از این قبیل می تواند وضعیت شاخص را بهبود بخشد.

۱۸-۱-۶- میزان مرگ و میر اطفال زیر یک سال (در هزار)

میزان مرگ و میر اطفال زیر یک سال که در هر هزار تولد بیان می شود یکی از اساسی ترین شاخص هایی است که امید به زندگی در جامعه را نشان می دهد. افزایش یا کاهش این شاخص به طور محسوس در شاخص امید به زندگی جامعه مؤثر است میزان مرگ و میر اطفال زیر یک سال در سال ۱۳۹۶ برابر با ۱۱,۳ نفر در هزار تولد بوده که نسبت به میزان سال ۱۳۹۵ که برابر ۱۱,۶ نفر در هزار تولد بوده به میزان ۲,۶ درصد کاهش یافته است که این کاهش نشان دهنده بهبود در وضعیت بهداشتی اطفال زیر یکسال است.

۱۸-۱-۷- میزان مرگ و میر کودکان زیر ۵ سال

این شاخص نیز در هر هزار تولد زنده محاسبه می شود. این شاخص بعد از میزان مرگ و میر کودکان زیر یک سال، دومین شاخص مهم در محاسبه امید به زندگی است. هرچند که اثر آن به اندازه میزان مرگ و میر کودکان زیر یک سال نمی تواند باشد، اما می تواند نشان دهنده مراقبت های اولیه کودکان، وضعیت تغذیه و بهداشت کودکان و همچنین میزان پیشگیری ها باشد. این شاخص در سال ۱۳۹۶ در استان برابر ۱۳,۶ مرگ و میر در هزار تولد زنده بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ (با ۱۳,۹ مرگ و میر در هزار تولد زنده) حدود ۲,۱ درصد کاهش یافته است.

۱۸-۱-۸- میزان زایمان ایمن

میزان زایمان ایمن در سال ۱۳۹۶ برابر ۹۹/۹ درصد بوده که نسبت به سال قبل ثابت مانده است.

۱۸-۱-۹- نرخ خام مولید (در هزار)

میزان خام تولد یا میزان ناخالص مولید گویای تعداد مولید در هر هزار نفر جمعیت در یک سال معین است.

میزان خام مولید استان در سال ۱۳۹۶ برابر ۱۷,۶ نفر در هزار تولد بوده که نسبت به سال قبل (با ۱۹,۷ تولد در هر هزار نفر) حدود ۱۰,۶ درصد کاهش یافته است.

۱۸-۱-۱۰- امید به زندگی

امید به زندگی در سال ۱۳۹۶ در زنان استان ۷۷/۷ بوده که نسبت به سال قبل ۰,۱ درصد افزایش نشان می دهد.

امید به زندگی مردان در استان در سال ۱۳۹۶ در حدود ۷۴,۸ درصد بوده که آن هم نسبت به سال قبل ۰,۱ درصد افزایش نشان می دهد.

۱۸-۱-۱۱- میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم در روستاها

میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم در روستاها در سال ۱۳۹۶ برابر ۹۸,۵ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۰,۳ درصد افزایش داشته است.

۱۸-۱-۱۲- میزان پوشش واکسیناسیون کودکان (درصد)

میزان پوشش واکسیناسیون کودکان استان در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و درصد تغییرات آن، طبق جدول زیر گزارش شده است.

۱۸-۱-۱۳- تعداد مراکز بهداشت روستایی

در سال ۱۳۹۶ از طریق تعداد ۵۰۹ مرکز بهداشت روستایی در استان خدمات بهداشتی به روستاییان ارائه می شده است. که نسبت به سال قبل تغییری نداشته است.

جدول (۱۸-۱) شاخص های بهداشتی درمانی استان اردبیل در سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

ردیف	سال		شاخص	
	۱۳۹۶	۱۳۹۵		
۱	۱۲۶۷۹۸۹	۱۳۱۷۹۲۰	جمعیت سرشماری اول سال بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	
۲	۳,۷	۳,۸	میانگین بعد خانوار بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	
۳	۴۴,۱	۴۵,۷	درصد سرباری بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	
۴	۱,۳	۱,۳۹	رشد طبیعی جمعیت بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	
۵	۱,۷۲	۱,۹۱	میزان باروری کلی	
۶	۸	۸,۶	میزان مرگ و میر نوزادان (در هزار)	
۷	۱۱,۳	۱۱,۶	میزان مرگ و میر اطفال زیر یکسال (در هزار)	
۸	۱۴,۱۶	۱۲,۴	مرگ و میر مادران به دلیل عوارض زایمان (درصد هزار تولد)	
۹	۱۳,۶	۱۳,۹	میزان مرگ و میر اطفال زیر ۵ سال (در هزار)	
۱۰	۹۹,۹	۹۹,۹	میزان زایمان ایمن (درصد)	
۱۱	۱۷,۶	۱۹,۷	نرخ خام تولد (در هزار)	
۱۲	-	-	شهری	امید به زندگی
			روستایی	
			کل	
	-	-	شهری	
			روستایی	
			کل	
۱۳	۹۵	۹۵	ب.ث.ژ	میزان پوشش واکسیناسیون کودکان (درصد)
	-۵	۹۴	ثلاث ۳	
	-۵	۹۴	پرل یو ۳	
	-۵	۹۴	هیپاتیت ۳	
	-۲	۹۸	Mmr1	
	۳,۱	۹۹	Mmr2	
۱۴	۹۸۵	۹۸,۲	میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم در روستاها (درصد)	
۱۵	-	۶۸,۷	میزان تغذیه انحصاری با شیر مادر تا شش ماهگی (درصد)	
۱۶	-	-	میزان استفاده از کل روش های پیشگیری از بارداری در زنان ۱۵-۴۹ ساله استان در مناطق شهری (درصد)	
۱۷	۱۱۱	۱۰۴	تعداد مراکز بهداشتی درمانی دولتی در استان	
۱۸	۵۰۹	۵۰۹	تعداد خانه های بهداشت روستایی	

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اردبیل

۱۸-۲- شاخص های درمانی استان

۱۸-۲-۱- نسبت پزشک به جمعیت (در هزار نفر)

در سال ۱۳۹۶ به ازای هر هزار نفر جمعیت در استان حدود ۰,۸۵ پزشک، (عمومی و متخصص) وجود داشته است که این رقم در سال ۱۳۹۵ نیز ۰,۸۰ نفر بوده است و رشدی حدود ۰,۰۵ درصد داشته است. هم چنین نسبت دندانپزشکان (عمومی و متخصص) به ازاء هر هزار نفر در استان در سال ۱۳۹۶ برابر ۰/۱ نفر بوده است که نسبت به سال قبل ثابت مانده است.

۱۸-۲-۲- تعداد بیمارستان

در سال ۱۳۹۶ تعداد بیمارستان های استان ۱۶ باب بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ معادل ۶,۶ افزایش داشته است.

۱۸-۲-۳- ضریب اشغال تخت ثابت

در سال ۱۳۹۶ ضریب اشغال تخت ثابت در استان ۷۵,۲ درصد بوده که در مقایسه با سال قبل (با ۷۳,۸ درصد) ۱,۴ درصد افزایش یافته است.

۱۸-۲-۴- تعداد تخت فعال

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۹۰۵ تخت فعال در استان وجود داشته که در مقایسه با سال قبل ۶,۲ درصد افزایش یافته است.

ضریب اشغال تخت فعال در سال ۱۳۹۶ حدود ۷۵,۲ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۱,۴ درصد افزایش داشته است.

۱۸-۲-۵- تعداد آزمایشگاه ها

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۵۳ آزمایشگاه در استان اردبیل فعال بودند که نسبت به سال قبل ۱۰,۴ درصد افزایش نشان میدهد.

۱۸-۲-۶- درمانگاه

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۵۴ درمانگاه در استان وجود داشته که نسبت به سال قبل ۷,۴ درصد کاهش نشان می دهد.

از دیگر مراکزی که در سال ۱۳۹۶ به ارائه خدمات درمانی در استان مشغول بوده اند میتوان به ۴ مرکز MRI، و ۹ مرکز CTscan، و وجود ۲ دستگاه آنژیوگرافی، ۱ دستگاه سنگ شکن برون اندامی و ۲ دستگاه پمپ قلب اشاره نمود.

جدول (۱۸-۲) شاخص های عمده درمان در طول سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶

ردیف	عناوین برنامه و شاخص هدف	واحد	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییرات
۱	نسبت کل پزشک به جمعیت	در هزار نفر	۰,۸۰	۰,۸۵	۰,۰۵
۲	نسبت دندانپزشک به جمعیت	در هزار نفر	۰,۱	۰,۱	۰
۳	ضریب اشغال تخت ثابت	درصد	۷۳,۸	۷۵,۲	۱,۴
۴	ضریب اشغال تخت فعال	درصد	۷۳,۸	۷۵,۲	۱,۴
۵	تعداد تخت فعال	تخت	۱۷۹۳	۱۹۰۵	۶,۲
۶	تعداد تخت ویژه، (ICU، NICU، CCU)	تخت	۱۸۳	۱۸۶	۳
۷	نسبت تخت بیمارستانی به جمعیت	در هزار نفر	۱,۳۵	۱,۴۹	۰,۱۴
۸	تعداد آزمایشگاه	باب	۴۸	۵۳	۱۰,۴
۹	تعداد مراکز توانبخشی	باب	۲۸	۳۳	۱۷,۹
۱۰	تعداد مراکز رادیولوژی	باب	۴۸	۵۵	۱۴,۶
۱۱	تعداد بیمارستان	باب	۱۵	۱۶	۶,۶
۱۲	تعداد درمانگاه	باب	۵۸	۵۴	-۷,۴
۱۳	تعداد مراکز (MRI)	باب	۳	۴	۳,۳
۱۴	تعداد مراکز (Ctscan)	باب	۹	۹	۰
۱۵	آنژیوگرافی	دستگاه	۲	۲	۰
۱۶	سنگ شکن برون اندامی	دستگاه	۱	۱	۰
۱۷	پمپ قلب	دستگاه	۲	۲	۰

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اردبیل

رفاه و تامین اجتماعی

فصل نوزدهم

۱۹- رفاه و تأمین اجتماعی

۱۹-۱- تأمین اجتماعی

سازمان تأمین اجتماعی یکی از بزرگترین سازمان های بیمه ای استان است که با توجه به تنوع کاری و گستردگی مخاطبین نقش مهمی در تحقق عدالت اجتماعی و توسعه پایدار کشور ایفاء می نماید. این سازمان ضامن امنیت خاطر، امید به آینده و پویایی مولدین جامعه است و در سال ۱۳۹۶، تعداد ۱۸۲۸۷۸ نفر بیمه شده اصلی و ۳۲۵۹۲ نفر مستمری بگیر را زیر پوشش داشته است.

۱۹-۱-۱- عملکرد شاخص های کلیدی سازمان تأمین اجتماعی

تعداد کل بیمه شدگان اصلی و تبعی تأمین اجتماعی استان در سال ۱۳۹۶ به ۵۱۲۶۲۱ نفر بالغ شده است. تعداد کل بیمه شدگان اصلی تأمین اجتماعی استان در سال ۱۳۹۶ معادل ۱۸۲۸۷۸ نفر بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۵ (با ۱۷۸۳۷۸ نفر تحت پوشش) ۳ درصد افزایش نشان می دهد. در سال ۱۳۹۶ تعداد کارگاه های فعال تحت پوشش تأمین اجتماعی ۲۲۰۵۶ باب بوده است که نسبت به سال قبل (با ۲۱۳۵۷ کارگاه) ۳ درصد افزایش یافته است. همچنین در این سال تعداد کارگاههای نیمه فعال تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی استان اردبیل ۱۰۹۰۶ باب بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ معادل ۵۸۲ درصد افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۶، تعداد دفترچه های درمانی ۲۸۹۹۲۳ جلد بوده که نسبت به سال قبل ۳۲۱۹۷۳ جلد دفترچه معادل ۹ درصد کاهش نشان می دهد. در سال ۱۳۹۶، مقرری بگیران بیکاری در استان ۱۹۶۵ نفر بوده اند که نسبت به سال ۱۳۹۵ (با ۱۸۰۲ نفر) ۹ درصد افزایش داشته است.

جدول (۱-۱۹) عملکرد شاخص های کلیدی سازمان تأمین اجتماعی استان در سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

ردیف	عنوان شاخص کلیدی	واحد اندازه گیری	۱۳۹۵	۱۳۹۶	نرخ رشد عملکرد	
۱	تعداد بیمه شدگان اصلی	نفر	۱۷۸۳۷۸	۱۸۲۸۷۸	۳٪	
۲	تعداد بیمه شدگان اصلی و تبعی	نفر	۵۰۱۸۴۴	۵۱۲۶۲۱	۲٪	
۳	مقرری بگیران بیکاری	نفر	۱۸۰۲	۱۹۶۵	۹٪	
۴	تعداد دفترچه های درمانی	جلد	۳۲۱۹۷۳	۲۸۹۹۲۳	-۹٪	
۵	تعداد بازرسی های انجام شده از کارگاه ها	مورد	۳۱۷۸۱	۳۴۵۳۶	۹٪	
۶	تعداد مستمری بگیران	پرونده	۳۰۱۱۷	۴۲۵۹۲	۸٪	
۷	ضریب وابستگی مستمری بگیران به بیمه شدگان اصلی	نسبت	۵٫۹۲	۵٫۶۱	-	
۸	جمع کل تعهدات	میلیون ریال	۴۲۴۸۳۳۷	۵۳۵۴۸۹۶	۲۶٪	
۹	حداقل مستمری	ماهانه (ریال)	۱۱۲۱۶۶۰	۹۲۹۹۳۱۰	۱۵٪	
۱۰	تعداد کارگاه های تحت پوشش	باب	فعال	۲۱۳۵۷	۲۲۰۵۶	۳٪
			نیمه فعال	۱۵۹۹	۱۰۹۰۶	۵۸۲٪

ماخذ: اداره کل تأمین اجتماعی استان اردبیل

۱۹-۲- اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره)

کمیته امداد یکی از نهادهای حمایتی است که در سطح کشور به صورت گسترده فعالیت می کند. این نهاد در سال ۱۳۹۵ دارای ۶۹ واحد بوده که با ۱۰,۱ درصد کاهش در سال ۱۳۹۶ به ۶۲ واحد رسیده است. کمیته امداد استان در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۱۷۳ روستا را تحت پوشش خود قرار داده است که نسبت به سال ۱۳۹۵ معادل ۰,۳ درصد افزایش داشته است. تعداد کل خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد در سال ۱۳۹۶ معادل ۳۳۹۶۰ خانوار بوده که نسبت به سال قبل (با ۳۳۳۸۶ خانوار تحت پوشش کمیته امداد) ۱,۷ درصد افزایش داشته است.

میزان مستمری پرداختی کمیته امداد به مددجویان تحت حمایت عادی و طرح در سال ۱۳۹۶ معادل ۳۰۹۷۶۵ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل با ۲۱۵۶۰۸ میلیون ریال، ۴۳,۷ درصد افزایش داشته است. تعداد حامیان ایتم و محسنین کمیته امداد در سال ۱۳۹۶ معادل ۱۴۸۴۳ نفر بوده که نسبت به سال قبل با ۱۴۲۶۳ نفر حامی ۴,۱ درصد افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۶ تعداد ۴۶۳۶ نفر ایتم و فرزندان محسنین دارای حامی بوده است و کل مبلغ کمک حامیان به ایتم ۷۴۸۴۹ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل ۲۶,۳ درصد افزایش داشته است.

کل درآمدهای اختصاصی جمع آوری شده کمیته امداد در سال ۱۳۹۶ معادل ۳۱۳۱۰۲ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل ۵۰,۴ درصد افزایش داشته است.

در سال ۱۳۹۶ کمیته امداد در کل استان، ۱۸۱۲۰۳ صندوق صدقه فعال داشته که مبلغ جمع آوری شده از این صندوق ها، ۳۸۴۷۱ میلیون ریال بوده است.

در سال مذکور تعداد افراد تحت پوشش بیمه درمانی کمیته امداد ۲۳۹۳۲ نفر بوده است که نسبت به سال قبل با ۲۲۸۳۱ نفر، ۴,۸ درصد افزایش داشته است.

در همین سال این نهاد ۵۵۱۱ دانش آموز و ۶۸۲ دانشجو را تحت حمایت خود داشته است که نسبت به سال قبل تعداد دانش آموزان تحت حمایت ۱۱,۵ درصد افزایش و تعداد دانشجویان تحت حمایت ۲۱,۷ درصد کاهش داشته است.

جدول (۸-۱۹) شاخص های کلیدی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان طی سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

ردیف	عنوان شاخص	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییرات
۱	تعداد واحدهای کمیته امداد	۶۹	۶۲	-۱۰,۱
۲	تعداد روستاهای تحت پوشش	۱۱۷۰	۱۱۷۳	۰,۳
۳	تعداد کل خانوار کمک معیشت بگیر	۲۶۲۰۸	۲۵۵۲۶	-۲,۶
۴	تعداد کل نفرات کمک معیشت بگیر	۴۶۷۱۵	۴۴۹۳۴	-۳,۸
۵	میزان پرداختی به مددجویان تحت حمایت (عادی و طرح) «میلیون ریال»	۶۳۹۶۶۴	۱۱۰۱۰۲۰	۷۲
۶	تعداد خانوار تحت پوشش زندانی	۳۵۹	۴۵۱	۲۵,۶
۷	تعداد نفرات تحت پوشش موردی	۳۱۴۵۵	۲۳۷۹۵	-۲۴,۴
۸	تعداد افراد بیمه شده درمانی	۲۲۸۳۱	۲۳۹۳۲	۴,۸
۹	هزینه بیمه و خدمات بهداشتی و درمانی و سوء تغذیه «میلیون ریال»	۹۸۰۳۷	۱۱۳۴۱۴	۱۵,۷
۱۰	تعداد مراکز درمانی طرف قرارداد	۱۷۷	۱۸۰	۱,۷
۱۱	تعداد دانش آموزان تحت حمایت	۴۹۳۳	۵۵۱۱	۱۱,۷
۱۲	تعداد دانشجویان تحت حمایت	۸۶۰	۶۸۲	-۲۰,۷
۱۳	هزینه خدمات فرهنگی «میلیون ریال»	۲۴۷۷۲	۲۸۶۲۶	۱۵,۶
۱۴	تعداد کل فعالیتهای عمرانی	۲۶۰۹	۲۸۵۷	۹,۵
۱۵	هزینه فعالیتهای عمرانی «میلیون ریال»	۴۹۵۴۰	۴۹۴۶۰	-۰,۲
۱۶	طرح نوسازی و بهسازی مسکن روستایی	۷۲	۹۰	۲۵
۱۷	مبلغ وام نوسازی و بهسازی مسکن روستایی «میلیون ریال»	۱۰۸۰۰	۱۳۳۶۰	۲۳,۷
۱۸	تعداد فضای خودکفائی (احداثی و تعمیری)	۱۱۶	۱۴۸	۲۷,۶
۱۹	هزینه بابت فضای خودکفائی «میلیون ریال»	۲۰۳۰	۲۸۸۰	۴۱,۹
۲۰	تعداد کمک هزینه تجهیزیه پرداختی	۲۴۳۴	۱۲۰۳	-۵۰,۹
۲۱	مبلغ تجهیزیه پرداختی «میلیون ریال»	۵۹۳۷۰	۲۵۱۴۶	-۵۷,۶

جدول (۸-۱۹) شاخص های کلیدی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان طی سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

ردیف	عنوان شاخص	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییرات
۲۲	تعداد ایتم دارای حامی	۲۰۹۷	۱۹۰۴	-۹,۲
۲۳	تعداد حامیان در پایان دوره	۱۰۲۸۱	۸۹۸۶	-۱۲,۶
۲۴	کل مبلغ کمک حامیان به ایتم « میلیون ریال »	۵۸۵۴۶	۷۴۸۴۹	۲۷,۸
۲۵	تعداد وامهای خودکفایی پرداخت شده از محل منابع امداد	۶۲۵	۷۵۷	۲۱,۱
۲۶	مبلغ وام خودکفائی پرداختی از محل منابع امدادی « میلیون ریال »	۷۳۲۰۷	۸۷۵۶۶	۱۹,۶
۲۷	تعداد وامهای خودکفایی پرداخت شده از محل تسهیلات بانکی	۱۵۷۵	۱۵۳۴	-۲,۶
۲۸	مبلغ وام خودکفائی پرداختی از محل تسهیلات بانکی « میلیون ریال »	۱۸۵۷۰۷	۲۴۳۳۳۰	۳۱
۲۹	تعداد کل خانوار تحت پوشش طرحهای خودکفایی (طرحهای جاری)	۱۴۳۳۰	۹۵۸۹	-۳۳,۱
۳۰	تعداد وام قرض الحسنه پرداختی	۵۳۴۵	۵۱۸۶	-۳
۳۱	مبلغ وام قرض الحسنه پرداختی « میلیون ریال »	۶۷۸۹۰	۱۰۰۷۵۳	۴۸,۴
۳۲	تعداد وام محکومین	۲۲	۸	-۶۳,۶
۳۳	مبلغ وام محکومین « میلیون ریال »	۱۶۰۰	۷۱۹	-۵۵,۱
۳۴	تعداد موارد خدمات حقوقی و قضایی	۱۵۹۲	۲۳۶۵	۴۸,۶
۳۵	کل درآمدهای اختصاصی جمع آوری شده « میلیون ریال »	۲۰۸۳۷۴	۳۱۳۱۰۲	۵۰,۳
۳۶	تعداد صندوق صدقات فعال	۱۷۸۵۹۹	۱۸۱۲۰۳	۱,۵
۳۷	مبلغ جمع آوری صندوق صدقات « میلیون ریال »	۳۵۲۹۰	۳۸۴۷۱	۹

ماخذ: کمیته امداد امام خمینی (ره) استان اردبیل

الف: بررسی وضع موجود

مهمترین هدف در امور حمایتی توجه به نیازمندان، اقشار آسیب پذیر، معلولان و آسیب دیدگان اجتماعی است. افراد و گروه های تحت پوشش این بخش شامل خانواده های نیازمند فاقد سرپرست و یا بد سرپرست، معلولان جسمی، سالمندان، بیماران روانی مزمن، کودکان خیابانی، دختران فراری و زنان ویژه است.

در سال ۱۳۹۶ تعداد جمعیت تحت پوشش سازمان بهزیستی (اعم از توانبخشی، امور اجتماعی و پیشگیری) ۴۰۱۶۱۷۵ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ (با ۴۰۷۰۰۲۲ نفر تحت پوشش) ۲,۲۵ درصد افزایش داشته است. از کل افراد تحت پوشش بهزیستی، ۳۵۹۴۱ نفر در بخش توانبخشی، ۱۹۰۱۱ نفر مددجوی تحت پوشش خدمات امور اجتماعی و ۳۶۱۲۲۳ نفر تحت پوشش خدمات پیشگیری سازمان بهزیستی قرار گرفته اند.

در سال ۱۳۹۶ سرانه پرداختی به مستمری بگیران به طور متوسط ۶۶۴ هزار ریال بوده که نسبت به سال قبل با ۲۵۳ هزار ریال، ۱۶۲ درصد افزایش داشته است.

در سال مذکور، ۳۶۷ مهد کودک زیر نظر بهزیستی به صورت دولتی و خصوصی وجود داشت و تعداد ۹۵۳۲ کودک در این مهد کودک ها نگهداری شده اند اما در سال ۱۳۹۵ تعداد مهد کودک های زیر نظر بهزیستی، ۳۳۱ مرکز بوده است. در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۹ مرکز نگهداری روزانه و شبانه روزی معلولین ذهنی ۴۸۰ معلول را تحت پوشش خدمات خود قرار داده است تعداد معلولین ذهنی نسبت به سال قبل ۴۸ درصد کاهش داشته است.

در سال مذکور طرح های پیشگیری از آسیب های اجتماعی (امور پیشگیری) ۹ طرح بوده که ۲۱۸۰۰ نفر را تحت پوشش خود قرار داده است. تعداد افراد تحت پوشش طرح نسبت به سال قبل، ۱۹,۷ درصد افزایش نشان می دهد.

جدول (۱۹-۴) عملکرد بهزیستی استان در سال های ۱۳۹۶-۱۳۹۵

ردیف	عنوان	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییرات
۱	تعداد کل جمعیت تحت پوشش بهزیستی (کل خدمت گیرندگان) توانبخشی	۳۳۰۵۱	۳۵۹۴۱	۹
۲	تعداد کل جمعیت تحت پوشش بهزیستی (کل خدمت گیرندگان) امور اجتماعی	۱۷۱۱۴	۱۹۰۱۱	۱۱
۳	تعداد کل جمعیت تحت پوشش بهزیستی (کل خدمت گیرندگان) پیشگیری	۳۵۶۸۳۷	۳۶۱۲۲۳	۱
۴	تعداد معلولان تحت مراقبت بهزیستی (شبانه روزی)	۸۴۷	۸۲۰	-۳
۵	تعداد مراکز نگهداری روزانه و شبانه معلولین ذهنی	۱۷	۱۹	۱۲
۶	تعداد افراد تحت پوشش در مراکز نگهداری معلولین ذهنی روزانه و شبانه روزی	۹۲۹	۴۸۰	-۴۸
۷	تعداد مراکز فیزیوتراپی تحت پوشش بهزیستی	۳	۲	-۳۳
۸	تعداد افراد تحت پوشش مراکز فیزیوتراپی	۹۳۵	۸۲۷	-۱۲
۹	تعداد مراکز شنوایی سنجی	۱	۱	۰
۱۰	تعداد افراد تحت پوشش شنوایی سنجی	۹۳۵	۹۹۶	۷
۱۱	تعداد مراکز گفتار درمانی	۲	۱	-۵۰
۱۲	تعداد افراد سرویس گرفته گفتار درمانی	۵۲۲	۴۹۰	-۶
۱۳	تعداد مراکز بینایی سنجی	-	-	-
۱۴	تعداد افراد سرویس گرفته بینایی سنجی	-	-	-
۱۵	تعداد مراکز سالمندان	۶	۷	۱۷
۱۶	تعداد سالمندان سرویس گرفته از مراکز سالمندان	۲۳۶	۳۳۶	۴۲
۱۷	تعداد سواد آموزان و آموزش معلولین	۱۸۴۰	۱۸۵۰	۱
۱۸	تعداد معلولین اشتغال یافته	۲۶۸	۲۲۲	-۱۷
۱۹	تعداد مهد کودکهای زیر نظر بهزیستی	۳۳۱	۳۶۷	۱۱
۲۰	تعداد سرویس گرفتگان مهد کودکهای زیر نظر بهزیستی	۸۵۶۲	۹۵۳۲	۱۱
۲۱	تعداد شیرخوارگاه ها و مراکز نگهداری کودکان بی سرپرست زیر نظر بهزیستی	۷	۷	۰
۲۲	تعداد کودکان بی سرپرست و بدسرپرست	۲۵۰	۲۵۵	۲

ادامه جدول (۱۹-۴) عملکرد بهزیستی استان در سال های ۱۳۹۶-۱۳۹۵

ردیف	عنوان	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییرات
۲۳	تعداد خانوارهای بی سرپرست تحت پوشش بهزیستی (مستمری بگیر امور اجتماعی)	۳۸۵۱	۴۲۲۰	۱۰
۲۴	تعداد افراد مستمری بگیر زیر نظر بهزیستی (مستمری بگیر امور توانبخشی)	۵۵۱۳	۱۲۷۱۵	۱۳۱
۲۵	متوسط پرداختی سرانه (هزار ریال)	۲۵۳	۶۶۴	۱۶۲
۲۶	طرح های پیشگیری از آسیب های اجتماعی (امور اجتماعی)	۲۵	۲۶	۴
۲۷	تعداد افراد تحت پوشش طرح پیگیری از آسیب های اجتماعی	۱۸۲۰۰	۲۱۸۰۰	۲۰
۲۸	تعداد مراکز مشاوره (پیشگیری)	۵۸	۶۰	۳
۲۹	تعداد خدمت گیرندگان از مراکز مشاوره حضوری	۲۸۰۳۹	۳۲۲۷۱	۱۵
۳۰	تعداد مراکز بازتوانی معتادین	۲۵	۲۶	۴
۳۱	تعداد خدمت گیرندگان از مراکز بازتوانی معتادین	۶۰۰۰	۷۲۲۳	۲۰
۳۲	تعداد خدمت گیرندگان از مراکز مشاوره ژنتیک	۸۴۸۳	۹۳۲۸	۱۰
۳۳	تعداد افراد تحت پوشش سنجش بینایی کودکان	۶۳۸۰۸	۶۹۲۱۸	۸
۳۴	تعداد طرحهای پیشگیری از آسیب های اجتماعی (امور پیشگیری)	۷	۹	۲۹
۳۵	تعداد افراد تحت پوشش طرح های پیشگیری و آگاه سازی و مهارتهای زندگی	۹۹۱۴۲	۱۱۸۲۴۴	۱۹
۳۶	امور فرهنگی و ورزشی و جوانان (فوق برنامه)	۸۶۴	۹۱۶	۶

ماخذ: اداره کل بهزیستی استان اردبیل

فصل بیستم

تربیت بدنی

۲۰- تربیت بدنی

۱-۲۰- وضعیت استادیوم ها و زمین های ورزشی

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۲ استادیوم ورزشی در استان اردبیل وجود داشته و مورد بهره برداری قرار می گرفته است که نسبت به سال ۱۳۹۵ تغییری نداشته است. ضمناً، ۵۶ زمین ورزشی نیز در سال ۱۳۹۶ وجود داشته که نسبت به سال قبل تغییری نکرده است.

جدول (۱-۲۰) تعداد استادیوم ها و زمین های ورزشی اداره کل ورزش و جوانان استان

ردیف	عنوان	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد رشد
۱	تعداد استادیوم ها	۲	۲	۰
۲	تعداد زمین های ورزشی	۵۶	۵۶	۰

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان- ۱۳۹۷

ب- وضعیت سالن های ورزشی

در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل، تعداد ۵۳۸ باب سالن ورزشی دایر بوده است که ۳۲۹ باب آن سالن خصوصی و ۲۰۹ باب سالن ورزشی دولتی بوده اند. تعداد کل سالن های ورزشی استان نسبت به سال قبل ۲۱,۴۴ درصد افزایش داشته است. این افزایش شامل ۰,۴۸ درصد در تعداد سالن های دولتی و ۴۰ درصد در تعداد سالن های خصوصی می باشد.

کل مساحت سالن های ورزشی دولتی و خصوصی متعلق به وزارت ورزش و جوانان و یا دارای مجوز از آن در استان در سال ۱۳۹۶ برابر ۶۴۴۹۸۵ مترمربع می باشد که نسبت به سال قبل با ۶۲۵۹۶۲ متر مربع معادل ۳,۰۴ درصد افزایش یافته است.

ضمناً، سهم بخش خصوصی از مساحت کل تعداد سالن های ورزشی استان در سال ۱۳۹۶ حدود ۱۰,۲۰ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ معادل ۷,۵۱ درصد افزایش داشته است.

جدول (۲۰-۲) تعداد و مساحت سالن های ورزشی اداره کل ورزش و جوانان استان طی سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

ردیف	عنوان	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد رشد
۱	تعداد سالن های ورزشی دولتی	۲۰۸	۲۰۹	۰,۴۸
۲	تعداد سالن های ورزشی خصوصی	۲۳۵	۳۲۹	۴۰
۳	تعداد کل سالن های ورزشی دولتی و خصوصی	۴۴۳	۵۳۸	۲۱,۴۴
۴	سهم بخش خصوصی از کل تعداد سالن های ورزشی (درصد)	۵۳,۰۵	۶۱,۱۵	۱۵,۲۷
۵	مساحت سالن های ورزشی دولتی (متر مربع)	۵۷۱۹۶۲	۵۷۹۱۸۵	۰,۰۴
۶	مساحت سالن های ورزشی خصوصی (متر مربع)	۴۷۰۰۰	۶۵۸۰۰	۴۰
۷	مساحت سالن های ورزشی دولتی و خصوصی (متر مربع)	۶۲۵۹۶۲	۶۴۴۹۸۵	۳,۰۴
۸	سهم بخش خصوصی از کل مساحت سالن های ورزشی (درصد)	۷,۵۱	۱۰,۲۰	۳۵,۸۲

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان- ۱۳۹۷

- وضعیت مکان های ورزشی

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۲۰۹ مکان ورزشی در استان وجود داشته است که نسبت به سال قبل با ۲۰۸ مکان ورزشی، معادل ۰,۴۸ درصد رشد داشته است.

از کل ۲۰۹ مکان ورزشی در سطح استان در سال ۱۳۹۶، تعداد ۱۵۳ مکان ورزشی سرپوشیده و ۵۶ مکان ورزشی روباز می باشد. تعداد مکانهای ورزشی سرپوشیده استان نسبت به سال ۱۳۹۵ معادل ۰,۶۶ درصد افزایش داشته است اما تعداد مکانهای ورزشی روباز نسبت به سال ۱۳۹۵ تغییری نیافته است.

مساحت کل مکان های ورزشی استان در سال ۱۳۹۶ به میزان ۵۷۹۱۸۵ متر مربع بوده که نسبت به سال قبل، ۰,۰۴ درصد رشد داشته است.

در سال ۱۳۹۶ سهم مساحت مکان های ورزشی سرپوشیده از مساحت کل مکان های ورزشی در استان ۲۹,۵۶ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۰,۱۰ درصد رشد داشته است. با توجه به سردسیر بودن آب و هوای استان اردبیل و طولانی بودن دوره سرما در این استان، توسعه، احداث و حمایت از احداث مکانهای ورزشی سرپوشیده باید یکی از الویتهای اول سازمان ورزش و جوانان استان باشد تا افراد بتوانند در فصول سرد سال نیز از امکانات ورزشی بهره مند گردند.

جدول (۲۰-۳) تعداد و مساحت مکان های ورزشی اداره کل ورزش و جوانان استان

ردیف	عنوان	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد رشد
۱	تعداد مکان های ورزشی سرپوشیده	۱۵۲	۱۵۳	۰,۶۶
۲	تعداد مکان های ورزشی سرباز	۵۶	۵۶	۰
۳	تعداد مکان های ورزشی	۲۰۸	۲۰۹	۰,۴۸
۴	سهم تعداد مکان های ورزشی سرپوشیده از کل مکان های ورزشی (درصد)	۷۳,۰۸	۷۳,۲۱	۰,۱۸
۵	مساحت مکان های ورزشی سرباز (مترمربع)	۴۰۸۰۰۲	۴۰۸۰۰۲	۰
۶	مساحت مکان های ورزشی سرپوشیده (مترمربع)	۱۷۰۹۶۰	۱۷۱۱۸۳	۰,۱۳
۷	مساحت مکان های ورزشی	۵۷۸۹۶۲	۵۷۹۱۸۵	۰,۰۴
۸	سهم مساحت مکان های ورزشی سرپوشیده از مساحت کل مکانهای ورزشی (درصد)	۲۹,۵۳	۲۹,۵۶	۰,۱۰

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان-۱۳۹۷

جدول (۲۰-۴) تعداد اماکن ورزشی روباز استان در سال ۱۳۹۶

ردیف	تعداد اماکن ورزشی روباز			جمع کل
	متعلق به وزارت ورزش و جوانان	متعلق به بخش دولتی	متعلق به بخش خصوصی	
استان	۵۶	۱۰	۱۰	۷۶

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان-۱۳۹۷

جدول (۲۰-۵) تعداد اماکن ورزشی سرپوشیده استان در سال ۱۳۹۶

ردیف	تعداد اماکن ورزشی سرپوشیده			جمع کل
	متعلق به وزارت ورزش و جوانان	متعلق به بخش دولتی	متعلق به بخش خصوصی	
استان	۱۵۳	۸۷	۲۲۴	۴۶۴

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان-۱۳۹۷

جدول (۲۰-۶) تعداد مجموعه های ورزشی استان در سال ۱۳۹۶

ردیف	تعداد مجموعه های ورزشی			جمع کل
	متعلق به وزارت ورزش و جوانان	متعلق به بخش دولتی	متعلق به بخش خصوصی	
استان	۱۶	۲۰	۳	۳۹

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان-۱۳۹۷

۲۰-۲- وضعیت ورزشکاران، مربیان و داوران

در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل، تعداد ۹۷۲۲۷ نفر ورزشکار به صورت سازمان یافته ورزش می کردند که نسبت به سال ۱۳۹۵ با ۸۶۰۵۶ نفر ورزشکار، ۱۲،۹۸ درصد افزایش داشته است .
در سال ۱۳۹۶ معادل ۴۰،۸۲ درصد از ورزشکاران را زنان تشکیل داده اند که نسبت به سال قبل ۱،۶۶ درصد کاهش داشته است.
همچنین تعداد ۴۹۳۷ مربی در سال ۱۳۹۶ در سطح استان فعالیت می کرده اند که نسبت به سال قبل با ۴۵۸۷ مربی، ۷،۶۳ درصد رشد داشته است.
در سال مذکور سرانه کل فضای ورزشی استان برای هر نفر، ۰/۴۶ متر مربع بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ ثابت مانده است.
از دیگر شاخص های مهمی که در این بخش مطرح است شاخص نسبت ورزشکار به مربی می باشد که این شاخص در سطح استان در سال ۱۳۹۶ برابر ۱۹،۷۰ نفر ورزشکار به ازای هر مربی می باشد.
در سال ۱۳۹۶ نسبت ورزشکاران به جمعیت ۷،۶۵ درصد بوده است به عبارتی، از هر ۱۰۰ نفر جمعیت استان تنها ۷،۶۵ نفر به صورت سازمان یافته ورزش می کرده اند و این نسبت در مقایسه با سال قبل ۱۳ درصد افزایش داشته است.

جدول (۲۰-۷) وضعیت تعداد ورزشکاران، مربیان و داوران اداره کل ورزش و جوانان استان

ردیف	عنوان	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد رشد
۱	ورزشکاران مرد	۵۰۳۳۱	۵۷۵۴۳	۱۴،۳۳
۲	ورزشکاران زن	۳۵۷۲۵	۳۹۶۸۴	۱۱،۰۸
۳	ورزشکاران (مرد و زن)	۸۶۰۵۶	۹۷۲۲۷	۱۲،۹۸
۴	سهم ورزشکاران زن از کل ورزشکاران (درصد)	۴۱،۵۱	۴۰،۸۲	-۱،۶۶
۵	تعداد کل مربیان فعال ورزشی (زن و مرد)	۴۵۸۷	۴۹۳۷	۷،۶۳
۶	داوران ورزشی	۲۶۲۷	۲۷۵۷	۴،۹۵
۷	ناجی غریق	۶۴۰	۷۴۶	۱۶،۵۶
۸	نسبت ورزشکاران به مربیان (نفر)	۱۸،۷۶	۱۹،۷۰	۵،۰۱
۹	سرانه فضای ورزشی سرباز و پوشیده تربیت بدنی استان (متر مربع برای هر نفر)	۰،۴۶	۰،۴۶	۰
۱۰	نسبت ورزشکاران به جمعیت (درصد)	۶،۷۷	۷،۶۵	۱۳

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان - ۷۹۳۱

فرهنگ و هنر

فصل بیست و یکم

۲۱- فرهنگ و هنر

۲۱-۱- فرهنگ

فرهنگ و هنر عبارتست از ارزش هایی که اعضای یک گروه معین دارند، هنجارهایی که از آن پیروی می کنند و کالاهای مادی که تولید می کنند. به طور خلاصه فرهنگ را می توان مجموعه دستاوردهای معرفتی انسان در عرصه های عقلی- عملی و هنری دانست که قدرت نقادی، پرورش ذوق و خلاقیت انسانی را ارتقاء می بخشد.

فعالیت های بخش فرهنگ به مجموعه فعالیت هایی اطلاق می شود که دستگاه های اجرایی خاص در دولت، هدایت و اداره و حمایت از آنها را برعهده دارد. مجموعه فعالیت هایی که بخش فرهنگ را شکل می دهد، در تمام کشورها مشابه و شامل اموری همچون کتاب و کتابخوانی، اداره کتابخانه های عمومی و مراکز فرهنگی و هنری و میراث فرهنگی، سینما و تئاتر، رسانه های جمعی به ویژه مطبوعات، فعالیت های دینی و غیره است.

۲۱-۱-۱- بررسی وضعیت کتاب و کتابخانه های استان

بر اساس اطلاعات دریافت شده از اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ معادل ۴۹۳۵۵۰ نسخه کتاب در استان اردبیل منتشر شده است که این رقم در سال ۱۳۹۵ معادل ۵۶۴۵۴۰ نسخه بوده است که کاهشی معادل ۱۲ درصد را نشان می دهد.

همچنین در سال ۱۳۹۶ در سطح استان ۴۹۰ عنوان کتاب منتشر شده است که نسبت به سال ۱۳۹۵ با ۴۶۸ عنوان ۵ درصد افزایش داشته است.

۲۱-۱-۲- نشریات

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۲۱-۱) در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۰۵ عنوان نشریه در استان اردبیل انتشار یافته است که نسبت به سال قبل ۲ درصد کاهش داشته است. در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۷۶ باب چاپخانه در استان فعالیت داشته است که نسبت به سال قبل ۲۶ درصد افزایش نشان می دهد. در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۴۰ چاپخانه در استان فعالیت داشته است.

۲۱-۱-۳- موسسات فرهنگی و هنری

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل، تعداد ۷۳ موسسه فرهنگی و هنری در سال ۱۳۹۶ در استان اردبیل فعال بوده اند و در همان سال تعداد ۸۷ نمایشگاه فرهنگی و هنری در استان برگزار شده است.

تعداد سینماهای فعال استان در سال ۱۳۹۶ معادل ۸ باب با ظرفیت ۳۰۵۹ نفر بوده است. بررسی توزیع شهرستانی سینماها در استان نشان می‌دهد که اکثر شهرستان‌های استان فاقد سالن سینما می‌باشند که لازم است در خصوص احداث و راه اندازی سالن‌های سینما در این شهرستان‌ها برنامه ریزی و اقدامات لازم انجام گیرد.

جدول (۲۱-۱) عملکرد بخش فرهنگ و هنر استانی در طول سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

ردیف	عنوان	واحد	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییرات
۱	هفته نامه عمومی مجوز داده شده	تعداد	۳۱	۴۲	۳۵,۵
۲	شمارگان کتب منتشر شده	نسخه	۵۶۴۵۴۰	۴۹۳۵۵۰	-۱۲,۶
۳	تعداد عناوین کتاب‌های منتشر شده	عنوان	۴۶۸	۴۸۰	۲,۶
۴	تعداد عناوین نشریات استان	عنوان	۱۰۷	۱۰۵	-۱,۸
۵	چاپخانه‌های استان	باب	۱۴۰	۱۷۶	۲۵,۷
۶	سالن‌های تئاتر و نمایش	سالن	۱۳	۱۳	-
۷	موسسات فرهنگی و هنری فعال	باب	۷۶	۷۳	-۳,۹
۸	سینما	باب	۸	۸	-
۹	ظرفیت سینماهای استان	نفر	۳۰۵۹	۳۰۵۹	-
۱۰	نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری برپا شده	نمایشگاه	۴۹	۸۷	-۷۷,۵
۱۱	تیراژ روزنامه‌های محلی به ازای هر هزار نفر	هزار نفر	۵۲	۵۴	۳,۸

مأخذ: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان-۱۳۹۷

۲-۲۱- میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

۲-۲۱-۱- امکانات گردشگری در استان

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ تعداد ۲۱۸ واحد اقامتی (از قبیل: هتل، هتل آپارتمان و مهمانپذیر و بوم گردی) در استان اردبیل فعال بوده است. ظرفیت این واحدهای اقامتی ۱۲۱۹۱ نفر بوده و ضریب اشتغال تخت واحدهای اقامتی در سال مذکور ۵۰ درصد بوده است.

۲-۲-۲۱- جاذبه های تاریخی و گردشگری استان

استان اردبیل به لحاظ برخورداری از اقلیم مناسب به بیلاق ایران شهرت یافته و ظرفیت های بسیار و گاهاً بی نظیری در حوزه طبیعی، تاریخی و فرهنگی دارد و گردشگری به عنوان یکی از مهمترین محورهای توسعه استان می باشد.

مجموعه جهانی شیخ صفی الدین اردبیلی به عنوان یکی از ۲۱ اثر تاریخی ثبت شده در یونسکو در استان اردبیل قرار دارد.

علاوه بر مجموعه جهانی بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی، آثار متعدد تاریخی دیگری از جمله: بقعه شیخ جبرائیل کلخوران، بقعه شیخ حیدر مشگین شهر و محوطه تاریخی شهر یری، قلعه اولتان پارس آباد، مجموعه بازار اردبیل، کاروانسرای شاه عباسی نیر، خانه صارم السلطنه نمین، مساجد، قلعه ها، پل ها، خانه های تاریخی و کاروانسراها نشان دهنده اهمیت تاریخی این استان می باشد.

توده کوهستانی سبلان با ۴۸۱۱ متر ارتفاع به عنوان یکی از هفت قطب گردشگری کشور، منشاء چشمه های آب گرم و سرد است و دریاچه واقع در قله آن و شیروان دره سی به عنوان ژئوپارک در استان اردبیل قرار دارد. این استان ۱۱۰ چشمه معدنی دارد که ۷۵ چشمه آن آب گرم ۳۵ چشمه آن آب سرد است که به همین جهت شعار گردشگری استان "اردبیل، سرزمین چشمه های بهشتی" انتخاب گردیده است.

آب گرم قینرجه با ۸۴ درجه سانتیگراد به عنوان گرم ترین، آب گرم قوتور سویی با ph برابر با ۲,۷ به عنوان اسیدی ترین آب گرم و آب گرم گاو میش گلی با دبی ۶۵ لیتر در ثانیه به عنوان پر آب ترین آب گرم در استان اردبیل قرار دارد.

۲۶ مجتمع آب درمانی از جمله آب درمانی رویال پارک، سبلان، ارشاد، خاتم کوهستان، دره لرسوی، ایرانیان، شهر آفتاب، سردابه، قیه سویی، قینرجه مشگین شهر، شابیل، وله زیر، ژنرال، قهوه سویی، پهنلو، قینرجه نیر، بش باجیلار، گیوی و ... در شهرستان های اردبیل، سرعین، مشگین شهر، نیر، و کوثر قرار داشته و توسعه توریسم سلامت در استان را رونق می بخشد.

استان اردبیل دارای ۳۷ منطقه نمونه گردشگری در سطح بین المللی، ملی، منطقه ای و محلی و ۱۶ روستای هدف گردشگری و ۳۶۴ روستای دارای جاذبه تاریخی و فرهنگی می باشد.

تله کابین مجموعه گردشگری حیران، پیست اسکی روی برف و تله سیژ آلوارس شهرستان سرعین و مجموعه پل معلق در منطقه نمونه گردشگری خیابو تا گردولی در شهرستان مشگین شهر در استان اردبیل قرار دارد.

تنوع تولید صنایع دستی، استان اردبیل را در زمره استان های مهم و فعال تولید کننده محصولات صنایع دستی کشور قرار داده است. بیش از ۵۰ نوع محصول صنایع دستی در مناطق روستائی، عشایری و شهری استان اردبیل تولید و به بازارهای داخل و خارج از کشور عرضه می شود. قالی، ورنی، گلیم، مسند، جاجیم، انواع محصولات چرمی و... از جمله تولیدات مهم صادراتی به خارج از کشور به شمار می آیند. ساوالان بالی (عسل سبلان)، آیران آشی (آش دوغ) و قارا حلوا (حلوا سیاه) از سوغاتی های استان اردبیل بوده و اغلب گردشگران در مسافرت به استان اردبیل از گوشت و لبنیات در کنار دیگر سوغاتی های استان خریداری می کنند.

استان اردبیل دارای ۷۵ هزار نفر جمعیت عشایری با ۴۳ طایفه است که از نظر جمعیت رتبه سوم کشوری را داشته و توسعه عشایری در استان را رونق می بخشد. کشت و صنعت مغان و پارس آباد در شهرستان پارس آباد با زمین های مکانیزه زراعی و باغی و دامپروری و صنایع تبدیلی عاملی برای توسعه توریسم کشاورزی در استان می باشد.

به طور کلی از جاذبه های تاریخی و گردشگری استان اردبیل در سال ۱۳۹۶ میتوان به موارد زیر اشاره نمود:

۱- تعداد بناهای تاریخی استان ۱۶۱ اثر می باشد این بناها شامل مساجد، مدارس، گرمابه ها، آرامگاهها، بازارها، تکایا، کاروانسراها، پلها، کلیساها، خانقاه ها، قلعه ها، امامزاده ها، خانه ها و سایر بناهای تاریخی می باشد.

۲- این استان دارای یک بنای تاریخی واجد ارزش بین المللی می باشد. بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی به عنوان یک بنای تاریخی بین المللی به ثبت رسیده است.

۳- همانگونه که در بالا نیز اشاره شد محیط طبیعی این استان با چشم اندازهای زیبا و بکر و منحصر به فردش که با شرایط اقلیمی مساعد نیز همراه گردیده است که یکی از جاذبه های گردشگری این استان می باشد همراه شدن این دو با چشمه های آب های گرم و سرد معدنی در نقاط مختلف استان علی الخصوص شهرستان سرعین که در نوع خود بی نظیر و کم نظیر هستند جذابیتی صد چندان برای گردشگران به وجود آورده است. به طوری که سالیانه میلیونها نفر از سراسر کشور و حتی از سایر کشورها به این استان مسافرت می کنند.

جدول (۲۱-۲) عملکرد شاخص های بخش میراث فرهنگی و گردشگری استان
 طی در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

درصد تغییرات	۱۳۹۶	۱۳۹۵	واحد	عنوان
-	۸	۸	باب	تعداد موزه ها
۶,۵	۲۴۸۱۹۵	۲۳۲۹۷۹	نفر	تعداد بازدید کنندگان از موزه ها
-	۱/۱۵۰۰۰۰	-	نفر	نسبت جمعیت به موزه در استان
۱,۸	۱۶۴	۱۶۱	اثر	تعداد بناهای تاریخی
-	-	-	نفر	تعداد بازدید کنندگان از بناهای تاریخی
-۷,۱	۳۴	۱۱۸	تعداد	هتل
-	۶۰	۶۰	درصد	ضریب اشتغال تخت هتل
-۳۴	۶۶	۱۰۰	تعداد	مهمانپذیر
۲۵,۸	۳۱۴۸	۲۵۰۲	نفر	ظرفیت هتل ها
-۳۱,۶	۳۱۴۸	۴۶۰۶	نفر	ظرفیت مهمانپذیرها
۴۰	۲۸	۲۰	تعداد	رستوران ها و چلوکبابی های بین راهی
-	۲۲۳۰۰۰۰	۲۲۳۰۰۰۰	نفر	مسافران اقامتی در استان
-	۱۵۴۴۳	۱۵۴۴۳	نفر	جهانگردان اقامتی در استان
۴۸,۸	۸۷۵	۵۸۸	تعداد	کارت شناسایی و پروانه تولید انفرادی
۲۱۶	۱۹	۶	تعداد	پروانه تولید کارگاهی
-	۹	۹	تعداد	تعداد دفترهای آموزشی
۱	۷۰۷	۷۰۰	نفر	تعداد هنرآموزان مراکز آموزشی
۳۷,۵	۱۱	۸	تعداد	برگزاری نمایشگاه های صنایع دستی
-	۶۱	۶۱	درصد	تعداد رشته های صنایع دستی رایج استان

مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان-۱۳۹۷

۲۱-۳- صدا و سیما

بر اساس اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل، درصد پوشش جمعیتی شبکه های سراسری سیما، در استان اردبیل به تفکیک شهرستان نشان می دهد که در سال ۱۳۹۶ شاخص مذکور در شهرستان اردبیل ۹۹,۹ درصد، شهرستان بيله سوار ۹۹,۸ درصد، شهرستان پارس آباد ۹۹,۸ درصد، شهرستان سرعین ۹۸ درصد، شهرستان مشکین شهر ۹۰ درصد، شهرستان نمین ۹۵ درصد، شهرستان نیر ۹۰ درصد، شهرستان خلخال ۶۵ درصد، شهرستان کوثر ۷۲ درصد و شهرستان مغان ۶۸,۵ درصد بوده است بیشترین مقدار این شاخص در شهرستان اردبیل با ۹۹,۹۹ پوشش جمعیتی می باشد.

بررسی درصد پوشش جمعیتی شبکه های سراسری و استانی صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل نشان می دهد که در سال ۱۳۹۶ شاخص درصد پوشش جمعیتی شبکه جوان صدا روی موج FM، ۹۹,۸ درصد و درصد پوشش جمعیتی شبکه استانی صدا روی موج AM ۹۲ درصد بوده است.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲۱-۴) در سال ۱۳۹۶، مدت تولید برنامه های صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل در مجموع ۳۲۰۹ ساعت و ۲۵ دقیقه و مدت تولید برنامه های سیما در مرکز اردبیل ۱۳۷۳ ساعت و ۲ دقیقه بوده است.

بررسی مدت زمان پخش برنامه های صدا و سیمای مرکز اردبیل در سال ۱۳۹۶ نشان می دهد که در مجموع ۸۷۶۰ ساعت از طریق صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل برنامه پخش گردیده است. مدت پخش برنامه از طریق سیمای مرکز اردبیل نیز ۸۷۶۰ ساعت بوده است.

اطلاعات بیشتر در این خصوص در جداول شماره (۲۱-۶) و (۲۱-۷) و (۲۱-۸) آمده است.

جدول (۲۱-۳) درصد پوشش جمعیتی شبکه های سراسری
به تفکیک شهرستان های استان در سال ۱۳۹۶

ارdebیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	گوثر	سرعين	مغان	مشكين شهر	نير	نمين
۹۹,۹	۹۹,۸	۹۹,۸	۶۵	۷۲	۹۸	۶۸,۵	۹۰	۹۰	۹۵
درصد پوشش شبکه یک سیما									
۹۹,۹	۹۹,۸	۹۹,۸	۶۵	۷۲	۹۸	۶۸,۵	۹۰	۹۰	۹۵
درصد پوشش شبکه دو سیما									
۹۹,۹	۹۹,۸	۹۹,۸	۶۵	۷۲	۹۸	۶۸,۵	۹۰	۹۰	۹۵
درصد پوشش شبکه سه سیما									
۹۹,۹	۹۹,۸	۹۹,۸	۶۵	۷۲	۹۸	۶۸,۵	۹۰	۹۰	۹۵
درصد پوشش شبکه چهار سیما									
۹۹,۹	۹۹,۸	۹۹,۸	۶۵	۷۲	۹۸	۶۸,۵	۹۰	۹۰	۹۵
درصد پوشش شبکه استانی سیما									
۹۹,۹	۹۹,۸	۹۹,۸	۶۵	۷۲	۹۸	۶۸,۵	۹۰	۹۰	۹۵
درصد پوشش شبکه خبر سیما									
۹۹,۹	۹۹,۸	۹۹,۸	۶۵	۷۲	۹۸	۶۸,۵	۹۰	۹۰	۹۵
درصد پوشش شبکه آموزش سیما									
۹۹,۹	۹۹,۸	۹۹,۸	۶۵	۷۲	۹۸	۶۸,۵	۹۰	۹۰	۹۵
درصد پوشش شبکه قرآن سیما									

مأخذ: سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۷

جدول (۲۱-۴) مدت تولید برنامه های محلی صدا و سیما مرکز اردبیل در سال های ۱۳۹۵ -
۱۳۹۶ (ثانیه:دقیقه:ساعت)

موضوع	نوع رسته		صدا		سیما	
	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶
اجتماعی	۱۰۴۷:۳۱:۳۶	۹۷۴:۳۰:۳۰	۳۶۲:۳۹:۵۰	۳۷۰:۱۲:۰۰		
ارزشهای دفاع مقدس	۴۷:۰۷:۲۱	۵۴:۴۹:۳۳	۴۴:۴۷:۴۷	۴۳:۱۷:۰۰		
اطلاعات عمومی	۳۰۱:۲۹:۱۲	۳۴۵:۵۸:۳۶	۶۸:۳۶:۵۷	۸۵:۴۳:۰۰		
اقتصادی	۳۷۲:۰۷:۴۸	۳۱۹:۲۱:۲۴	۶۰:۱۱:۲۴	۵۷:۴۵:۰۰		
تاریخی	۳۱:۴۵:۰۹	۴۱:۵۹:۲۴	۱۱:۱۲:۳۹	۹:۲۸:۰۰		
سیاسی	۴۰:۳۰:۵۴	۵۵:۳۵:۳۶	۲۴:۱۴:۵۴	۴۰:۲۵:۰۰		
علم و فن	۱۸۴:۱۴:۱۵	۲۰۷:۰۷:۰۶	۴:۳۰:۱۵	۵:۰۸:۰۰		
فرهنگی	۵۱۸:۴۴:۴۸	۶۱۷:۴۲:۰۰	۲۷۴:۰۵:۰۵	۲۷۱:۵۳:۰۰		
معارف اسلامی	۳۱۹:۲۳:۱۸	۲۹۵:۲۱:۰۰	۳۰۳:۴۴:۳۶	۳۱۳:۲۸:۰۰		
ورزش و تفریحات سالم	۲۶۸:۲۰:۳۹	۲۹۶:۵۹:۵۱	۱۷۰:۱۴:۱۱	۱۷۵:۴۳:۰۰		
جمع کل	۳۱۳۱:۱۵:۰۰	۳۲۰۹:۲۵:۰۰	۱۳۲۴:۱۷:۳۸	۱۳۷۳:۰۲:۰۰		

مأخذ: سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۷

جدول (۲۱-۵) درصد پوشش جمعیتی شبکه های سراسری و استانی مرکز اردبیل
در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

ردیف	عنوان	۱۳۹۵	۱۳۹۶	درصد تغییرات
۱	درصد پوشش جمعیتی شبکه سراسری صدا (راديو ايران) روی موج AM	۹۳	۹۳	-
۲	درصد پوشش جمعیتی شبکه استانی صدا روی موج AM	۹۲	۹۲	-
۳	درصد پوشش جمعیتی شبکه جوان صدا روی موج اف ام	۹۹٫۸	۹۹٫۸	-
۴	درصد پوشش جمعیتی شبکه قرآن روی موج اف ام	۸۴	۸۴	-
۵	درصد پوشش جمعیتی شبکه معارف روی موج اف ام	۸۴	۸۴	-
۶	درصد پوشش جمعیتی شبکه ورزش صدا روی موج اف ام	۸۴	۸۴	-
۷	درصد پوشش جمعیتی شبکه پیام صدا روی موج اف ام	۹۷	۹۷	-
۸	درصد پوشش جمعیتی شبکه فرهنگ صدا روی موج اف ام	۹۵	۹۵	-
۹	درصد پوشش جمعیتی شبکه استانی صدا روی موج اف ام	۸۴	۸۴	-
۱۰	تعداد فرستنده پرقدرت تلویزیونی در استان	۲	۲	-
۱۱	تعداد ایستگاه های موج متوسط رادیویی	۳	۳	-
۱۲	درصد پوشش شبکه یک سیما	۹۹٫۸	۹۹٫۸	-
	درصد پوشش شبکه دو سیما	۹۹٫۸	۹۹٫۸	-
	درصد پوشش شبکه سه سیما	۹۹٫۸	۹۹٫۸	-
	درصد پوشش شبکه چهار سیما	۷۳	۷۳	-
	درصد پوشش شبکه استانی سیما	۹۹٫۸	۹۹٫۸	-
	درصد پوشش شبکه خبر سیما	۸۳	۸۳	-
	درصد پوشش شبکه آموزش سیما	۵۵	۵۵	-
	درصد پوشش شبکه قرآن سیما	۶۵	۶۵	-

مأخذ: سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۷

جدول (۲۱-۶) مدت پخش برنامه های صدای جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل
(ساعت و دقیقه) طی سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

سال	شرح	اخبار	برنامه	میان برنامه	جمع
۱۳۹۵		۱۰۹:۲۰:۰۰	۳۱۳۱:۱۵:۰۰	۵۵۴۳:۲۵:۰۰	۸۷۸۴:۰۰:۰۰
۱۳۹۶		۱۲۷:۲۵:۰۰	۳۲۰۹:۲۵:۰۰	۵۴۲۳:۱۰:۰۰	۸۷۶۰:۰۰:۰۰

مأخذ: سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۷

جدول (۲۱-۷) مدت پخش برنامه های سیمای جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل
(ساعت و دقیقه) طی سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

سال	شرح	اخبار	برنامه	میان برنامه	جمع
۱۳۹۵		۱۹۰:۴۸:۰۰	۱۳۲۴:۱۷:۳۸	۷۲۶۸:۵۴:۲۲	۸۷۸۴:۰۰:۰۰
۱۳۹۶		۲۱۹:۴۴:۰۰	۱۳۷۳:۰۲:۰۰	۷۱۶۷:۱۴:۰۰	۸۷۶۰:۰۰:۰۰

مأخذ: سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۷

جدول (۲۱-۸) مدت پخش برنامه های برون مرزی جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل
(ساعت و دقیقه) طی سال های ۱۳۹۵-۱۳۹۶

سال	شرح	اخبار	برنامه	میان برنامه	جمع
۱۳۹۵		۲۰۵:۰۰:۰۰	۱۰۴۷:۴۲:۰۰	۱۷۸۶:۰۵:۰۰	۳۰۳۸:۴۷:۰۰
۱۳۹۶		۱۱۹:۰۰:۰۰	۱۱۲۷:۰۵:۰۰	۱۷۹۲:۴۲:۰۰	۳۰۳۸:۴۷:۰۰

مأخذ: سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل -۱۳۹۷